VALENTIN BĂLUȚOIU

O ISTORIE PENTRU ROMÂNII DE LA SUD DE DUNĂRE

Valentin Bălуțoiu • Istorija za Rumune sa južne strane Dunava

Ediție bilingvă
în limbile română şi sârbo-croată

C O L E C Ț I A

PATRIMONIU CULTURAL NAȚIONAL

VALENTIN BĂLUȚOIU

O ISTORIE PENTRU ROMÂNII DE LA SUD DE DUNĂRE

Ediție bilingvă
în limbile română şi sârbo-croată

ISTORIJA ZA RUMUNE SA JUŽNE STRANE DUNAVA

Editura ALMA – Craiova
2009

Lucrare publicată cu sprijinul
Direcției Județene Dolj pentru Cultură,
Culte și Patrimoniu Cultural Național
și al Asociației Profesorilor de Istorie
din România (A.P.I.R.) – „CLIO“

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BĂLUȚOIU, VALENTIN
O istorie pentru românii de la sud de Dunăre = Istorija rumune sa južne strane Dunava / Valentin Bălușoiu. - Craiova : Alma, 2009

ISBN 978-973-1792-79-8

94(=135.1)(497.2)

Editura ALMA este recunoscută CNCSIS
COD 118

EDITAT CU SPRIJINUL AUTORITĂȚII NAȚIONALE
PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

© 2009. Editura **ALMA** - Craiova.

În memoria tatălui meu

Autorul aduce,
pe această cale,
mulţumiri colaboratorilor

Tiberius DOMOZINĂ
(sociolog)

Ivana NIKOLIC
(traducător de lb. sârbă)

lector Sanja MITIC
(corector de lb. sârbă)

pentru sprijinul acordat,
fără de care
apariţia prezentei lucrări
nu ar fi fost posibilă.

Argument

„Tracii au multe nume, după regiunea în care locuiesc”, spunea „părintele istoriei”, Herodot. Unii se numesc geți, alții daci, apulli, buri, suci, carpi, moesi, odrisi, costoboci etc, dar poporul era unul şi acelaşi şi se numea TRAC. Aşa cum poporul succesor se numeşte ROMÂN, iar regional sau zonal românii poartă pecetea identității locale: munteni, moldoveni, ardeleni, olteni, maramureşeni, timoceni, grămoşteni, dobrogeni, fârşeroți etc. Au trecut 2500 de la ani de la Herodot, însă, nouă, românilor încă ne este frică să spunem adevărul. Folosim formule învățate pentru a ne desemna înaintaşii traci ca „geto-daci” (adică bănățeano-munteni sau traco-geto-daci). Iar ca spațiu, uitând că Burebista a fost regele tracilor, domnind peste Tracia nord şi sud-dunăreană, ne limităm strămoşii la mica Dacie a lui Decebal care avea doar „un milion de paşi”, cuprinzând numai Banatul, Hațegul şi Voievodina şi tragem de ea ca de o peltea, să acoperim teritorial ceea ce ne-a mai rămas ca stat din România nord-dunăreană. Pentru că aşa a vrut tovarăşul Stalin *„să nu supărăm vecinii”!* Perpetuăm pe mai departe trauma de a nu tulbura „unitatea lagărului socialist”! În dauna adevărului abordăm istoria românilor din Cehia, Slovacia, Saxonia, Silezia, Polonia, Ucraina până la Nipru, Ungaria, Bulgaria, Albania, Grecia şi spațiul ex-iugoslav. Vorbim despre tracii nordici fixându-i la nord de Dunăre, nu la nord de Munții Balcani unde era granița lui Burebista. Îi facem cadou istoriei altora pe Alexandru Macedon, pe Priam şi pe Spartacus. Inconştiență? Prostie? Comoditate?

Nicolae Ceauşescu a vrut un Tratat de Istorie a României şi o Enciclopedie cu precizarea că trebuia să scriem istoria românilor aşa cum a fost, cuprinzând toate teritoriile în care românii sunt băştinaşi, chiar dacă aceste teritorii nu au făcut şi nu fac parte din statul numit România. Nu le-a văzut! Au fost sabotate de cei ce pregăteau „revoluțiile spontane”. Gata în 1980, Tratatul Academiei Române a văzut lumina tiparului după 25 de ani, prelucrat sub forma unei şuşanele jenante a unor bătrâni care, ca documentație şi concepție, s-au oprit la începutul anilor ’70.

Încercând să suplinească Istoria Românilor, „**Istoria militară a poporului român**” (şase volume publicate în 1983-1989) a fost boicotată prin aberații patriotarde strecurare prin prostirea lui Ilie Ceauşescu, de istoricii Mihail E. Ionescu şi Ioan Talpeş. Şi a fost dată la topit în 1990 pentru că îndrăznea să abordeze pe larg şi istoria românilor balcanici.

După 1990 s-a dat undă verde unor surogate de „Istorii sincere”, însă doar parțial adevărate. Dar foamea de adevăr a făcut să apară sute de lucrări abordând istoria românilor din Ungaria sau din Bucovina, din Basarabia şi Transnistria, ori, grație eforturilor cărturarilor Hristu Cândroveanu şi Gheorghea Zbuchea, istoria românilor sudici.

O istorie integrată a românilor, de la începuturi şi până astăzi, însă, nu avem. Şi aceasta în condițiile în care românii din jurul României au fost văduviți de carte şi slujbă religioasă în limba lor, fiind supuşi şi astăzi unor perfide procese de deznaționalizare, în ciuda recomandărilor Uniunii Europene, prin organisme ca EBLUL, iar în Țară predarea istoriei a ajuns o bătaie de joc şi cercetarea, politizată, a ajuns pe mâna impostorilor. Inițiativele private însă nu au putut fi oprite.

În anul 1992 istoricii militari au publicat o admirabilă sinteză – **Istoria militară a poporului român**, în două volume. A fost suficient ca un sabotor la Editura Militară să scrie pe copertă „culegere de lecții”, să decidă tipărirea pe hârtie de ziar, cu coperți din carton de caiet, pentru ca întreg tirajul să fie trimis la topit. Am coordonat primul volum şi regretatul dr. Constantin Botoran pe cel de-al doilea. Aceiaşi am pregătit în secret, ca pe o operațiune militară, apariția unei „**History of the Romanians**”, în trei volume. A apărut doar primul volum „**From the Origins to the Modern Age**”, sabotat sub aspectul imaginii (Amco Press Publishing House, Bucharest, 1996), celelalte fiind stopate. Aceeaşi editură trebuia să publice, prin contract, în limba engleză, **Atlas istoric al românilor**, în 1999. Trebuia!

Din fericire, în anul 2002 s-au produs două evenimente care lasă locul speranței că şi noi, românii, vom avea „cartea de căpătâi”, alta decât aceea a inegalabilului Nicolae Iorga, de la moartea căruia au trecut totuşi 70 de ani. Ani de cercetări şi senzaționale descoperiri!

La Alba Iulia, la cea de şaptea ediție a Congresului Spiritualității Româneşti, delegații românilor din 41 de state au votat, în prezența premierului României, care a promis finanțarea, publicarea sub egida Congresului a unei **Istorii a românilor de pretutindeni**, desemnându-i ca autori pe subsemnatul şi pe regretatul dr. Gheorghe Zbuchea. Aşa avea să apară în 2004 „**O istorie a românilor de pretutindeni**”, lucrare ştiințifică de anvergură, estompată prin: trecerea de sub egida Congresului sub aceea a Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni; oprirea la anul 1940, pentru aruncarea în derizoriu prin continuarea ideii cu volume propagandistice, adjudecarea de preşedintele Ligii a calității de „coordonator”, „îmbogățirea” cu prefețe scrise de literați, ediție neîngrijită sub eternul pretext al grabei că „pierdem banii” etc.

Tot în 2002 a apărut însă la Cernăuți, în Ucraina, o admirabilă sinteză intitulată „**Din Istoria ținutului natal (regiunea Cernăuți)**”. Sub titlul – pretext, întărit de un subtitlu liniştitor pentru autorități („**Materiale didactice pentru şcolile de cultură generală din regiunea Cernăuți**”), autorii, Demir Dragnev, Ştefan Purici, Constantin Ungureanu şi Ion Gumenâi au realizat o lucrare de istorie integrată a românilor din întregul spațiul etnogenetic românesc, de la Balaton la Nipru, din Cracovia, Podolia

şi Volhynia în Thessalia. O istorie de la apariția omului, până în anul 1960, care, dacă este un „manual" este şi pentru academicieni, nu numai pentru elevi.

Pe aceeaşi linie, fără a aborda spațiul românesc în integralitatea sa, domnul Valentin Bălușoiu ne propune astăzi, o istorie pentru românii de la sud de Dunăre, în primul rând pentru timoceni, dar în care se regăsesc şi aromânii şi, măcar menționați, meglenoromânii şi rumerii.

Este un manual pentru copiii acestor români, dar şi pentru părinții lor care au fost văduviți de cunoaşterea propriului trecut.

Un manual de nivel european, bine gândit şi conceput, oferind toate reperele Istoriei românilor de la nord şi de la sud de Dunăre, cu texte anexă, din izvoare narative şi documentare, inteligent alese şi teme de laborator care slujesc procesul de conştientizare şi asumare a propriei identități. Stilul este simplu, cald, fără prețiozități, un stil „Ion Neculce", pentru românii care stăpânesc doar limba învățată şi vorbită în casă şi care abia de-acum încolo învață să citească în limba literară română.

Pe scurt, ceea ce ar fi trebuit să realizeze Ministerul Educației, Departamentul pentru Relații cu Românii de Pretutindeni sau Institutul Cultural Român, realizează cu mijloace modeste, dar cu multă dăruire, dragoste de adevăr şi de neam, pentru vecinii de peste Dunăre, dascălul oltean Valentin Bălușoiu. Prin această lucare, visul românilor timoceni de a avea un liceu românesc în capitala lor, Diiu (Vidin), se mai apropie cu un pas de împlinire. Cel puțin manualul de istorie este astăzi realizat. Şi realizat în spirit european, fără a leza demnitatea şi interesele naționale ale bulgarilor şi sârbilor în mijlocul cărora aceşti români timoceni trăiesc! Dând fiecăruia ceea ce i se cuvine, în lumina Adevărului istoric – şi strălucire şi umbră! Pentru că nimeni nu este perfect şi nimic nu este perfect. Totul este perfectibil şi, în viziunea domnului Valentin Bălușoiu, în primul rând relațiile dintre populațiile şi popoarele care alcătuiesc mozaicul balcanic.

Mai mult decât un manual de introducere a unei comunități în propriul său proces de devenire, în scopul redobândirii propriei identități naționale, lucrarea domnului Valentin Bălușoiu este, aşadar, un apel la asumarea adevărului, la toleranță, la respect reciproc şi spirit european.

Dr. **Mircea DOGARU**

Bucureşti
15.05.2009

Beleška pisca

Udžbenik iz istorije za mlade rumunskog porekla iz pograničnih predela je prvi put u nastavi. Izdavanje jedne ovakve knjige je prvi korak i apel na školski sistem na maternjem jeziku u Timočkoj Krajini. Autorova ideja nije bila da istorši svu tematiku koja se odnosi na prošlost Rumuna sa severa i sa juga Dunava, čije su istorije, uzgred, bile usko povezane.

Pojavljivanje ovog udžbenika ne može da zameni jedan organizovan i zvaničan sistem školstva na rumunskom jeziku pod kontrolom srpske i bugarske države. Nažalost, postoji bezbroj informacija koje svedoče da rumunske manjine sa prostora srpskog i bugarskog Timoka nemaju mogućnost da uživaju prava studiranja na maternjem jeziku i samim tim imaju i manje mogućnosti da upoznaju pravu istoriju naroda kome pripadaju.

Rumunska država takođe ima obavezu prema Rumunima iz pograničnih oblasti da im pruži potrebnu podršku, školstvo, medije i liturgiju na rumunskom jeziku kako se ne bi potpuno izgubio njihov identitet. Rumunski narod je dosta izgubio usled nedostatka dobre politike, naročito tokom poslednjih decenija.

Ova knjiga predstavlja skroman doprinos autora za kolektivni napor javnog mišljenja i nevladinih organizacija iz Rumunije, da pokažu zabirnutost i situaciju u kojoj se nalaze stotine timočkih Rumuna iz Srbije i Bugarske poslednjih godina.

Ova knjiga nema nameru da stvara problem između naroda i rumunskih manjina. Onaj ko bude čitao ovu knjigu razumeće da autor poštuje neke trenutke u istoriji Srba i Bugara, njihove kulturne vrednosti, kao i trenutke u kojima su pokazali svoju solidarnost (u teškim istorijskim periodima) prema Rumunima i ostalim balkanskim narodima.

Štivo u ovom udžbeniku skreće pažnju na činjenicu da rumunska manjina iz oblasti Timoka treba da se raduje slobodi i svim pravima, koja su predviđena međunarodnim i evropskim pravom, kao što se sve nacionalne manjine u Rumuniji raduju ovim osnovnim pravima (uključujući i srpske i bugarske manjine). Ta činjenica jeste siguran zalog za uzajamno upoznavanje, stalno bogaćenje kulturnih vrednosti, očuvanje mira i razumevanje različitih naroda, koji imaju tu privilegiju da žive zajedno na ovom namučenom delu Balkana.

Nota autorului

Editarea unui manual de istorie pentru etnicii români din jurul granițelor este o premieră didactică absolută. Editarea unei astfel de cărți este un prim pas şi un semnal de alarmă față de situația învățământului în limba maternă din Valea Timocului. Autorul nu are pretenția de a epuiza întreaga tematică ce priveşte trecutul românilor de la nord şi de la sud de Dunăre, a căror istorie a fost strâns legată.

Apariția manualului de față nu poate suplini un sistem organizat şi oficial de învățământ în limba română sub oblăduirea statului sârb şi bulgar. Din nefericire, există nenumărate informații care demonstrează că minoritarii români din Timocul sârbesc şi cel bulgar nu beneficiază de posibilitatea de a studia în limba maternă, cu atât mai mult posibilitatea de a cunoaşte istoria adevărată a poporului din care fac parte.

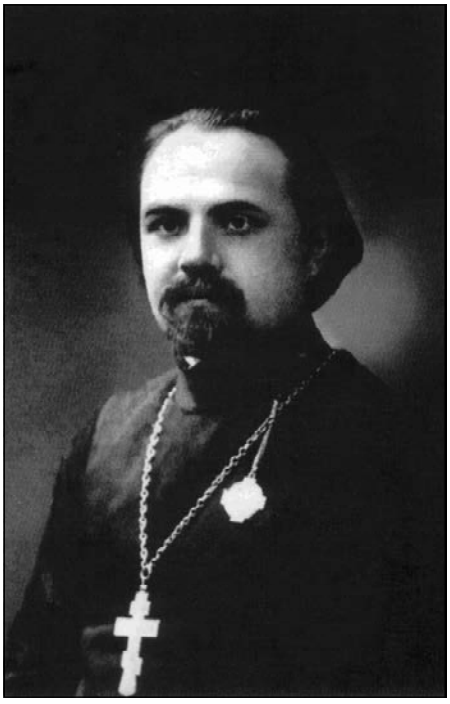
Şi statul român are obligații față de românii din jurul granițelor în acele domenii în care se manifestă o nevoie stringentă de sprijin – învățământ, mass-media, slujbe religioase în limba română – pentru a nu se pierde definitiv identitatea românilor din proximitate. Deja neamul românesc a pierdut prea mult din cauza politicii de neimplicare în care s-au complăcut autoritățile statului român, în special în ultimele decenii.

Această carte reprezintă o contribuție modestă pe care şi-a adus-o autorul la efortul colectiv al opiniei publice şi al organizațiilor de profil nonguvernamentale din România, care s-au arătat preocupate în ultimii ani de situația sutelor de mii de români timoceni din Serbia şi Bulgaria.

Manualul de față nu are intenția de a crea o falie între populația majoritară şi minoritarii români. Cel care va citi paginile acestei cărți se va convinge de faptul că autorul apreciază momentele de excepție ale istoriei sârbilor şi bulgarilor, valorile lor culturale, precum şi evenimentele care au demonstrat solidaritatea - existentă în perioade istorice dificile - între români, sârbi şi bulgari şi celelalte popoare balcanice.

Materialul prezentat în acest manual atrage atenția asupra faptului că minoritatea românească din Timoc trebuie să se bucure de toate drepturile şi libertățile prevăzute de legislația internațională şi europeană în domeniu, aşa cum toate minorițățile naționale din România se bucură de aceste drepturi elementare (inclusiv minorițățile sârbă şi bulgară). Aceasta reprezintă cea mai sigură chezăşie a cunoaşterii reciproce, a îmbogățirii permanente a valorilor lor culturale, a prezervării bunului celui mai important al popoarelor care este pacea şi înțelegerea între diversele neamuri care au privilegiul să trăiască împreună în această atât de frământată zonă a Balcanilor.

Introducere

Sursa imaginii: http://mihailmaster.files.wordpress.com/2008/03/save.jpg

Alexei Mateevici (1888-1917), cântărețul limbii române

Alexei Mateevici, şi el român din afara granițelor politice ale României, a trăit doar 29 de ani (1888-1917). L-a răpus tifosul exantematic la 13 august 1917, fără a mai apuca să vadă ziua în care Basarabia (locul unde s-a născut şi a trăit) s-a unit cu Țara. Cu doar câteva săptămâni înainte de moarte, la 17 iulie 1917, a plăsmuit un minunat imn închinat limbii române, poezia *Limba noastră.*

Limba noastră-i o comoară/ În adâncuri înfundată,/ Un şirag de piatră rară/ Pe moşie revărsată./ Limba noastră-i foc ce arde/ Într-un neam, ce fără veste/ S-a trezit din somn de moarte/ Ca viteazul din poveste. / Limba noastră-i numai cântec,/ Doina dorurilor noastre,/ Roi de fulgere, ce spintec/ Nouri negri, zări albastre./ Limba noastră-i graiul pâinii,/ Când de vânt se mişcă vara;/ În rostirea ei bătrânii/ Cu sudori sfințit-au țara./ Limba noastră-i frunză verde,/ Zbuciumul din codrii veşnici,/ Nistrul lin, ce-n valuri pierde/ Ai luceferilor sfeşnici./ Nu veți plânge-atunci amarnic,/ Că vi-i limba prea săracă,/ Şi-ți vedea, cât îi de darnic/ Graiul țării noastre dragă./ Limba noastră-i vechi izvoade./ Povestiri din alte vremuri;/ Şi citindu-le 'nşirate,/ Te-nfiori adânc şi tremuri./ Limba noastră îi aleasă/ Să ridice slava-n ceruri,/ Să ne spuie-n hram şi-acasă/ Veşnicele adevăruri./ Limba noastra-i limbă sfântă,/ Limba vechilor cazanii,/ Care o plâng şi care o cântă/ Pe la vatra lor țăranii./ Înviați-vă dar graiul,/ Ruginit de multă vreme,/ Stergeți slinul, mucegaiul/ Al uitării 'n care geme./ Strângeți piatra lucitoare/ Ce din soare se aprinde/ Şi-ți avea în revărsare/ Un potop nou de cuvinte./ Răsări-va o comoară/ În adâncuri înfundată,/ Un şirag de piatră rară/ Pe moşie revărsată.

Iubite tinere cititor, să nu uiți limba pe care o cântă Alexei Mateevici, este şi limba ta! Fă tot posibilul să înveți şi să aperi această limbă. E dreptul tău să urmezi şcoli în limba română! E dreptul tău să te rogi în limba română!

Nu uita că eşti român!

Instrucțiuni pentru utilizarea manualului

Foarte mulți dintre cititorii acestei cărți nu au avut posibilitatea de a face şcoală în limba română. Pentru a putea să câştigați cunoştințe suplimentare de limbă românească şi pentru a înțelege mai bine textul, autorul acestor rânduri, vă propune ca la terminarea fiecărui capitol să faceți un rezumat al textului, conform paşilor următori:

Pasul I

1. Citiți textul.
2. Căutați în dicționar sensul termenilor necunoscuți.
3. Numerotați paragrafele, adică grupele de fraze care sunt separate între ele printr-un spațiu între linii.

Pasul II

1. Citiți textul a doua oară. După fiecare paragraf (grupele de fraze care sunt separate între ele printr-un spațiu între linii), puneți întrebarea: „Despre ce este vorba în acest paragraf?”
2. Subliniați fragmentele de frază care conțin o idee de reținut.
3. Scrieți această idee ajutându-vă de cuvintele subliniate din text.

Pasul III

1. Recitiți rezumatul fiecărui paragraf.
2. Dacă 2 paragrafe dau aproape aceeaşi idee, rezumați-o într-una singură.
3. Aveți grijă să articulați fiecare rezumat al fiecărui paragraf utilizând cuvintele care se găsesc adesea în text: *astfel, dar, în consecință, atunci, după, evident că* etc.

Distingeți esențialul într-un paragraf

Într-un text, autorul oferă uneori informații care nu sunt indispensabile pentru a înțelege mesajul: el repetă aceeaşi idee în mai multe feluri, el dă exemple sau oferă numeroase detalii.

(Adaptare după *Programme européen Leonardo da Vinci* – www.euro-cordiale.lu)

Metodă de învățat: Ştiu/Vreau să ştiu/am învățat

Pentru a folosi această metodă, utilizați rezumatul fiecărui capitol realizat de autorul manualului. Citiți cu atenție acest rezumat şi apoi desenați următorul tabel:

Ştiu/ce cred că ştiu	Vreau să ştiu	Am învățat

În prima coloană notați informațiile pe care credeți că le ştiți. În cea de a doua, scrieți informațiile pe care vreți să le aflați. În sfârşit, după ce ați citit întreg capitolul, notați-vă în ultima coloană ceea ce ați învățat. Ar fi bine dacă ar exista mai mulți cititori care să confrunte informațiile pe care şi le-au notat în tabel.

Jurnalul cu dublă intrare este o metodă care vă permite să corelați informațiile pe care le-ați asimilat cu experiența personală şi să reflectați la semnificația pe care o are un text/ o informație pentru fiecare dintre voi. Această tehnică presupune următorii paşi:

1. Citiți un capitol din carte.

2. Alegeți un fragment care v-a impresionat, v-a surprins, v-a contrazis opiniile (vă asigur că o să existe multe asemenea fragmente!).

3. Utilizați un caiet a cărui pagină o împărțiți în două coloane: în prima coloană vă notați fragmentul ales, iar în cea de a doua comentariile personale referitoare la acel pasaj. Răspundeți la întrebări de genul: de ce am ales acest pasaj, la ce m-a făcut să mă gândesc?

(Adaptare după Valentin Bălutoiu, Lucia Copoeru, Aurel Constantin Soare, Ecaterina Stănescu, Constantin Vitanos, *Istoria secolului XX şi educația pentru cetățenie democratică*, Bucureşti 2006).

Fiecare capitol conține imagini (marcate cu litere mari) şi surse istorice scrise (marcate cu cifre arabe) alese pentru a uşura înțelegerea textului prin referire la anumite idei şi pasaje. Sunt propuse exerciții care sunt legate de aceste surse vizuale şi scrise.

Poglavlje I.

Počeci

U ovom poglavlju govori se o prvim civilizacijama koje su postojale na teritoriji naseljenoj Rumunima na obe obale Dunava.

Priča o našem narodu je veoma stara...

Na ovim prostorima preplitali su se mnogi narodi, ali starosedeoci nikada nisu napustili svoja ognjišta. Ti, dragi moj, zapamti da pripadaš starom i plemenitom rumunskom narodu. Razumi ga, prihvati njegove mane i pokušaj da ih ispraviš. S obzirom na to da živiš u zemlji blizu Rumunije, nauči da poštuješ one koji pripadaju drugim narodima, prihvatiš njihove tradicije i običaje. I pored toga, ne zaboravi da si Rumun!

Recimo da su počeci rumunskog naroda veoma daleki. Podneblje na kome živi naš narod bilo je naseljeno veoma davno, verovatno još pre nekoliko stotina hiljada godina. Naravno, u tako davno vreme nisu postojali sadašnji narodi, pa ni Rumuni.

Kameno doba. Neolit. Najstariji period ljudske prošlosti nosi ime kameno doba, jer su ljudi u to vreme izrađivali oruđe od kamena (ali i od kostiju i drveta), neznajući pri tome za metal.

Nakon sedam milenijuma naučili su da kultivišu biljke i da gaje domaće životinje. Istoričari i arheolozi nazivaju ovaj poslednji period kamenog doba neolitom (novi kamen), zato što su ljudi pravili oružje od kamena kog su glačali. Zbog toga neolit pripada jednoj dugoj epohi zvanoj kameno doba. Da bi objasnili ova daleka vremena, učenjaci nazivaju arheološke kulture ansamblom koji se bavi proučavanjem jednog posebanog perioda i ljudske zajednice u njemu.

Da bi bilo što jasnije, u oblasti jedne arheološke kulture glinene posude dekorisane su na sličan način, kuće su bile približno iste, rituali sahranjivanja ljudi identični.

Kulture koje su se razvile na prostoru Rumunije proširile su se i na obližnje zemlje. Na primer, kultura Starčevo- Kris, koja se sreće na današnjoj teritoriji ne samo Rumunije (posebno u predelu Krišure), nego i u drugim zemljama kao što su Srbija (naziv Starčevo potiče od mesta u blizini Beograda), Mađarska, Bugarska, Grčka itd. Na slici (A) prikazane su figure idola pronađene u Starčevu između 5500 i 5000 godine pre nove ere.

Capitolul I.

Începuturile

În acest capitol se vorbeşte despre primele civilizații care au existat pe teritoriul locuit de românii de pe ambele maluri ale Dunării.

Povestea poporului nostru este atât de veche...

Pe aceste pământuri s-au perindat multe neamuri, dar niciodată locuitorii băştinaşi nu şi-au părăsit vetrele. Tu, drag(ul)(a) me(u)(a), să ții minte că aparții neamului românesc, vechi şi nobil. Să îl înțelegi, să-i accepți defectele şi să încerci să le îndrepți. Având în vedere că trăieşti într-un stat vecin României, să înveți să-i respecți pe cei ce aparțin altor neamuri, să le împărtăşeşti tradițiile şi învățăturile. Dar să nu uiți că eşti român(-că)!

Începuturile neamului românesc spuneam că sunt vechi, foarte vechi. Vatra în care trăieşte poporul nostru a fost locuită de foarte de mult, poate de sute de mii de ani. Evident, în acele vremuri atât de îndepărtate, nu existau actualele popoare, aşadar, nici românii.

Epoca Pietrei. Neoliticul. Cea mai îndepărtată perioadă din trecutul omenirii poartă numele de Epoca Pietrei pentru că în acea perioadă oamenii îşi confecționau uneltele din piatră (dar şi din os, lemn), ei necunoscând metalele.

În urmă cu vreo şapte milenii, oamenii au învățat să cultive plantele şi să crească animalele domestice. Istoricii şi arheologii numesc această ultimă perioadă a Epocii Pietrei cu numele de neolitic (adică *piatră nouă*), pentru că oamenii îşi făureau unelte din piatră pe care o perforau şi o şlefuiau. De aceea, neoliticul face parte dintr-o epocă foarte lungă numită *epoca pietrei*.

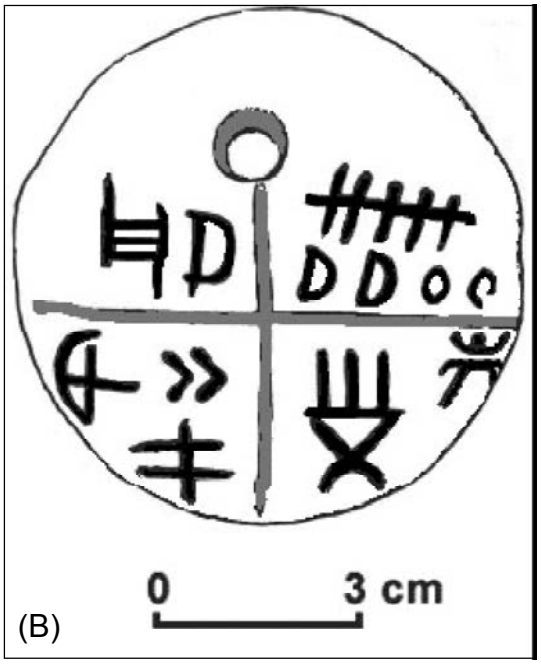
Învățații, pentru a descrie acele vremuri îndepărtate, numesc culturi arheologice ansamblul de descoperiri care caracterizează o anumită perioadă şi o comunitate omenească.

Ca să înțelegi, în aria unei culturi arheologice vasele de lut sunt decorate într-un mod asemănător, locuințele sunt similare, ritualurile de înmormântare sunt identice. Culturile care s-au dezvoltat pe teritoriul României s-au întins şi pe teritoriul unor țări vecine. De exemplu, cultura **Starčevo-Criş**, care este întâlnită pe teritoriul care aparține astăzi nu numai României (în special în regiunea Crişurilor), ci şi al altor țări precum Serbia (denumirea de Starčevo vine de la o localitate de lângă Belgrad), Ungaria, Bulgaria, Grecia etc. În imaginea (A) sunt înfățişate figuri de idoli descoperite la Starčevo datând de pe la 5500-5000 î.Hr.

A. Figure idola prinađene u Starčevu.
Izvor: http://www.visitserbia.org/i2.php?modid=469&p=readdesc&infoid=83&portalid=2

(A)

(B)

Takođe, kultura Vinče (po imenu jednog predgrađa Beograda, gde se prvi put naišlo na ostatke ove kulture 1908. godine) prožima se kroz Srbiju, Bugarsku, Makedoniju i Rumuniju. U Rumuniji se vid ove kulture naziva kultura Turdas. Na istom podneblju pronađene su poznate tablice iz Tartarije (B), za koje se kaže da sadrže najstarije zapise na svetu.

B. Tablice iz Tartarije.
Izvor: http://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C5%9Fier:Tartaria_amulet_retouched.PNG

C. Mislilac i njegova žena, statue pronađene u Hamandžiji.
Izvor: : http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/7/76/Ganditor-Hamangia.jpg

(C)

Malo da se nasmejemo!!!

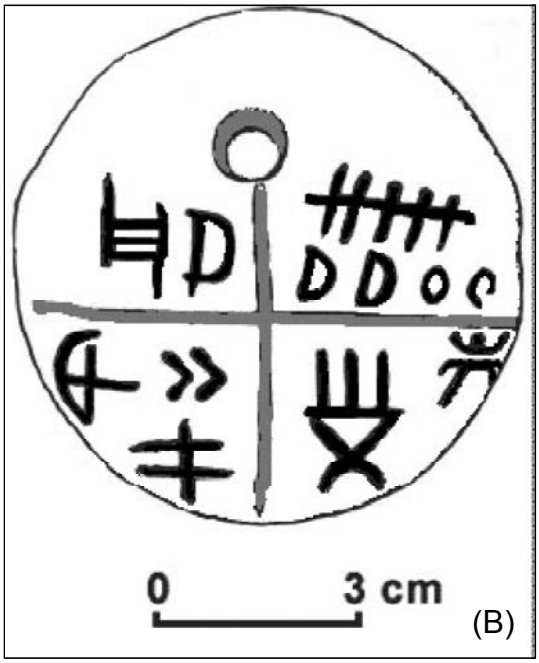
Na području sadašnje Rumunije (u predelu Dobrodže, smeštene između Dunava i Crnog mora) i Bugarske razvila se kultura **Hamandžija** (po imenu jednog naselja u Dobrudži). Među najpoznatijim umetničkim delima realizovanih od strane ljudi iz ovog kulturnog domena ubrajaju se ove dve statue (B) odozgo, kojima su istoričari i arheolozi dali ime *Mislilac i njegova žena*. Prostudirajte sliku i razmislite o ideji koja vam se čini da bi mogla biti prikazana ovim dvema statuetama. Jedan čovek sa smislom za humor rekao bi ovako: „Čovek sedi preplavljen brigama, razmišlja o mogućem načinu da plati račune (plin, struju, kablovsku televiziju, fiksni i mobilni

(A)

A. Figuri de idoli descoperite la Starčevo.
Sursa: http://www.visitserbia.org/i2.php?modid=469&p=readdesc&infoid=83&portalid=2

La fel, cultura **Vinča** (după numele unei suburbii a oraşului Belgrad, unde au fost făcute primele descoperiri ale acestei culturi în 1908) se întindea în Serbia, Bulgaria, Macedonia, România. Aspectul din România al acestei culturi poartă numele de **cultura Turdaş**. În aria acesteia au fost descoperite vestitele tăblițe de la Tărtăria (B), despre care se spune că ar conține cea mai veche scriere din lume.

(B)

B. Tăblițele de la Tărtăria.
Sursa: http://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C5%9Fier:Tartaria_amulet_retouched.PNG

(C)

C. Gânditorul şi femeia lui, statuete descoperite la Hamangia. Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/7/76/Ganditor-Hamangia.jpg

Să mai şi râdem!!!! Pe teritoriul actual al României (în provincia Dobrogea situată între Dunăre şi Marea Neagră) şi al Bulgariei, s-a dezvoltat cultura **Hamangia** (după numele unei localități din Dobrogea). Între cele mai faimoase opere de artă realizate de locuitorii din aria acestei culturi se numără cele două statuete (C) de mai sus, cărora istoricii şi arheologii le-au dat numele de „Gânditorul şi femeia lui". Examinați imaginea şi gândiți-vă la ideea care vi se pare că este exprimată de cele două mici statuete. Un om având simțul umorului ar zice cam aşa: Bărbatul stă şi, copleşit de griji, se gândeşte la cum să poată să plătească facturile (gazul, curentul electric, cablul, telefonul mobil şi fix

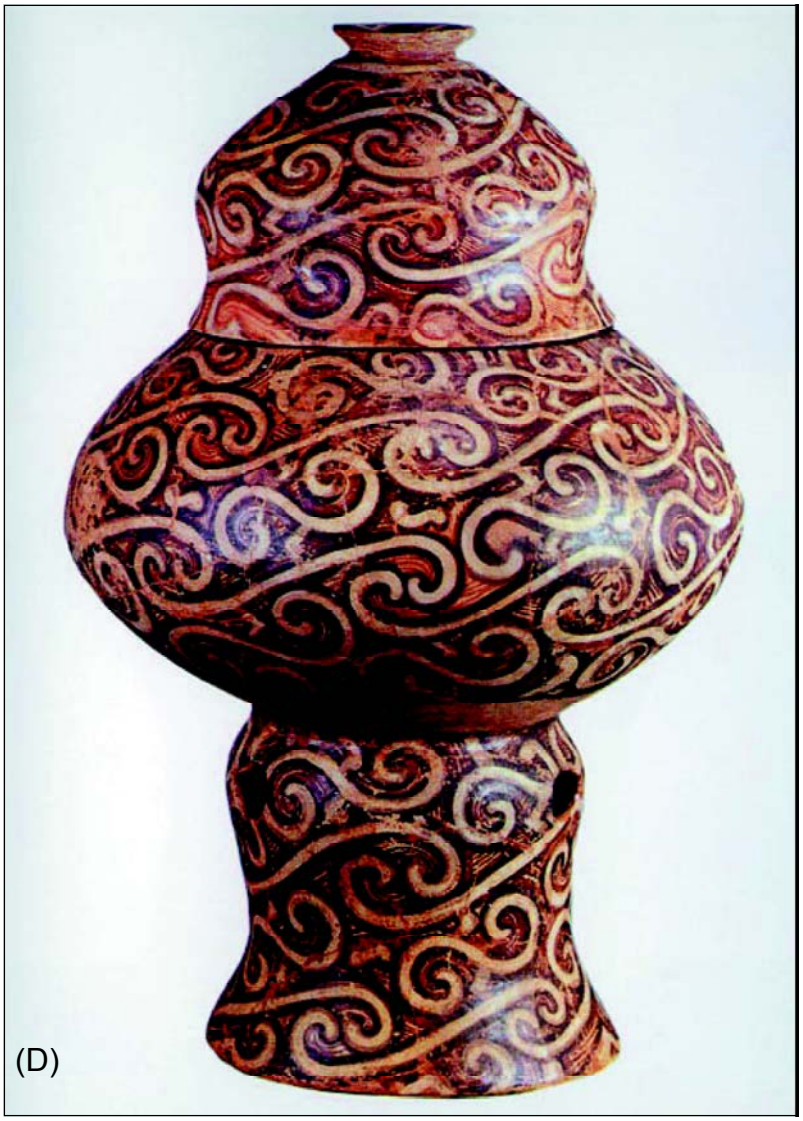
telefon itd.), kako da završi kuću koju je počeo da gradi, sve dok ga žena (sa leve strane) neprestano kritikuje: „Ti si jedan običan mlakonja, nisi sposoban ni za šta, upropastio si mi najlepše godine života!”

Očigledno, pre nekoliko hiljada godina nije postojao fiksni telefon, mobilni, niti struja i grejanje na plin, ali vidite kako umetnost ima sposobnost da prikaže univerzalnu ideju koja odgovara svim istorijskim epohama!

Indoevropljani. Sredinom III milenijuma pre nove ere naš kontinent je bio naseljen narodom koji istoričari nazivaju Indoevropljanima (zato što su zauzimali ogromno područje, ubrajajući tu i Indiju, današnji Iran i najveći deo Evrope).

Rečnik:

Arheološka kultura: skupina materijalnog života (oruđe, oružje, keramika, kuće, naselja) i duhovnog (kulturni događaji, rituali sahrane itd.) na način na koji može da se prepozna slika jednog društva u datom periodu.

(D)

Praistorija: Najduži period u ljudskoj prošlosti, koji traje od postanka čoveka do pojave prvih spisa.

Praistorija je podeljena na dve velike epohe:kameno doba i metalno doba (a dalje je podeljena na bronzano i gvozdeno doba).

Raspoloženi ste za mali domaći zadatak? U slučaju da jeste, odgovorite na sledeće pitanje: Kako ocenjujete umetničku vrednost objekata prikazanih na slikama A, C, D?

D. Kakav su samo smisao za umetnost imali ljudi iz perioda neolita! Pogledajte sud koji pripada kulturi Kukuteni, koja je postojala ....najpre na teritoriji Rumunije i Ukrajine.

Izvor: http://www.geocities.com/cogaionon/large/l87.jpg

etc), cum să termine casa pe care s-a apucat s-o construiască, în timp ce soția lui (în stânga) îl bate la cap: - Eşti un mototol, nu eşti în stare de nimic, mi-ai mâncat cei mai frumoşi ani din viață!

Evident, acum câteva mii de ani, nu exista nici telefon fix, nici mobil, nici curent electric, nici încălzire cu gaze naturale, dar iată cum arta este capabilă să exprime idei universal valabile pentru toate epocile istorice!

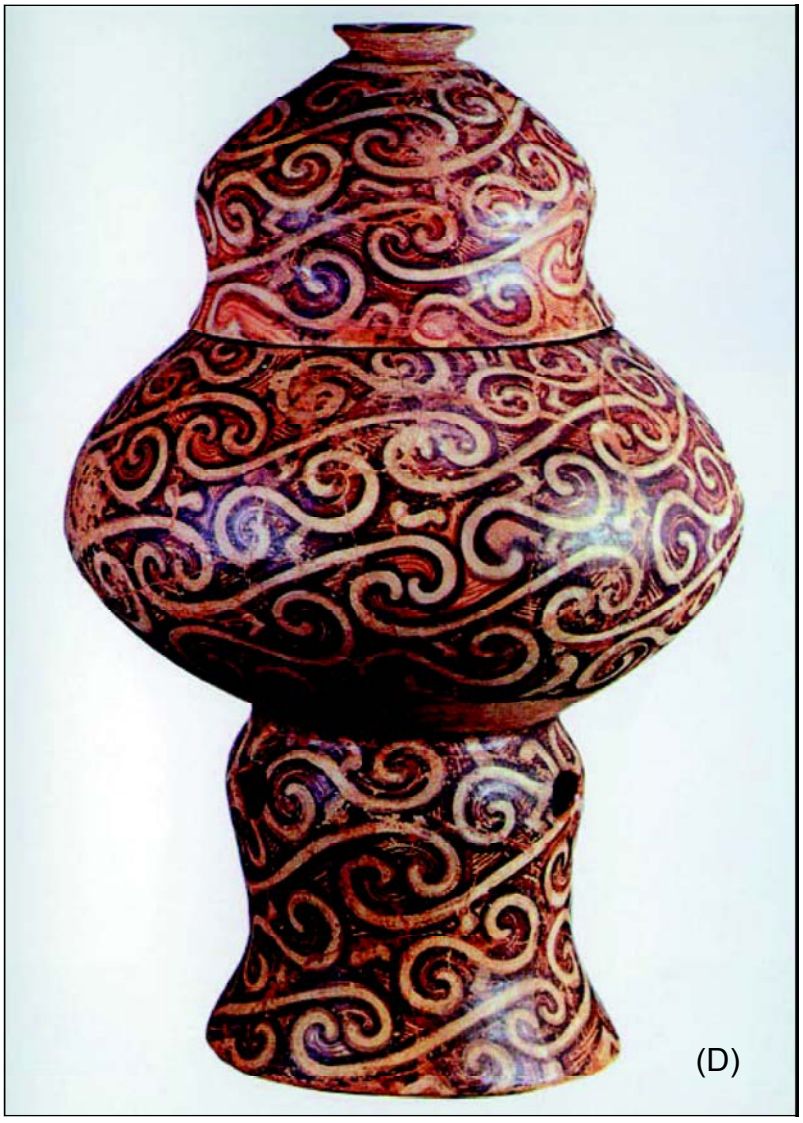
Indo-europenii. Pe la jumătatea mileniului al III-lea î.Hr. continentul nostru a fost invadat de o populație pe care istoricii o numesc indo-europeni (pentru că au ocupat o zonă uriaşă cuprinzând India, Iranul de astăzi şi cea mai mare parte a Europei).

Dicționar:

Cultură arheologică: totalitatea vestigiilor vieții materiale (unelte, arme, ceramică, locuințe, aşezări etc) şi spirituale (manifestări artistice, ritualuri funerare etc) prin intermediul cărora poate fi reconstituită imaginea unei societăți într-o anumită perioadă.

Preistorie: perioada cea mai lungă din trecutul omenirii, care durează de la apariția omului până la apariția scrisului. Preistoria este divizată în două mari epoci: Epoca Pietrei şi Epoca Metalelor (la rândul ei, divizată în Epoca Bronzului şi Epoca Fierului).

Aveți chef de o mică temă? Dacă da, răspundeți la următoarea întrebare: Cum apreciați valoarea artistică a obiectelor prezentate în sursele A, C, D?

(D)

Ce simț artistic aveau oamenii neoliticului! Iată un vas aparținând culturii Cucuteni, care a fost atestată mai ales pe teritoriul României şi Ucrainei.

Sursa: http://www.geocities.com/cogaionon/large/l87.jpg

Poglavlje II.

Preci (I)

U drugom poglavlju govori se o precima Tračanima (poreklo, materijalna i duhovna kultura, ličnosti).

Priča predaka Rumuna je, verujete mi, vrlo uzbudljiva. Ako niste ubeđeni u to, pročitajte sledeće redove.

Indoevropljani. Pre otprilike dve hiljade godina pre nove ere, u Evropu su ušla plemena pastira. Ti narodi su od strane istoričara i arheologa nazivani Indoevropljanima, zbog toga što su zauzimali ogromnu površinu od Indije do Evrope. Ljudi su počeli da proizvode oruđe i oružje od bronze (i raznih legura bakra), zbog čega je taj period nazvan bronzano doba. Pri kraju bronzanog doba (polovinom II veka pre nove ere), iz grupe Indoevropljana izdvojili su se Tračani.

Tračani. Zauzimali su veliku teritoriju, koja je obuhvatala sever i istok Balkanskog poluostrva i deo Male Azije (današnja Turska). O Tračanima nam prvi put govori veliki helenski poeta Homer u svom poznatom spevu „Ilijada" (1). Tračani su bili podeljeni u više plemena. Takođe, na jugu Dunava nailazimo na Meze, Bese i Tribale. Oni su kasnije, izgleda, živeli u Timičkoj Krajini, gde danas živi veliki broj Rumuna iz Bugarske i Srbije (zbog toga se ova teritoija i naziva Tribalija). Na balkanskim planinama živeli su Odrizi. Arheološki pronalasci ukazuju nam na visok stepen civilizacije Tračana (A), (B).

Nekih šest vekova pre nove ere, obalu Crnog mora naselili su grčki kolonisti, koji su zastrašivali gradove i zanatske i trgovinske centre od velike važnosti. Ovi gradovi doprineli su razvoju Tračana na ekonomskom i socijalnom planu. Među najznačajnije grčke kolonije ubrajali su se: Vizant (današnji Istambul), Apolonija (Sozopol), Mesembrija (Nesebar), Dionysopolis (Balčik) itd.

Značajnije podatke o Tračanima dobijamo od oca istorije Herodota još u V veku pre nove ere. Herodot primećuje da, iako su bili u velikom broju, Tračani nisu predstavljali veliku moć u to vreme (2) i nisu bili sposobni da se ujedine i postanu jaka, vladajuća sila. Zbog toga su do nastanka hrišćanstva teritorije na kojima su živeli Tračani bile zauzete od strane velikih zemalja (Makedonije i Rimskog carstva).

Capitolul II.

Strămoşii (I)

În capitolul al II-lea este vorba despre strămoşii traci (origine, cultură materială şi spirituală, personalități).

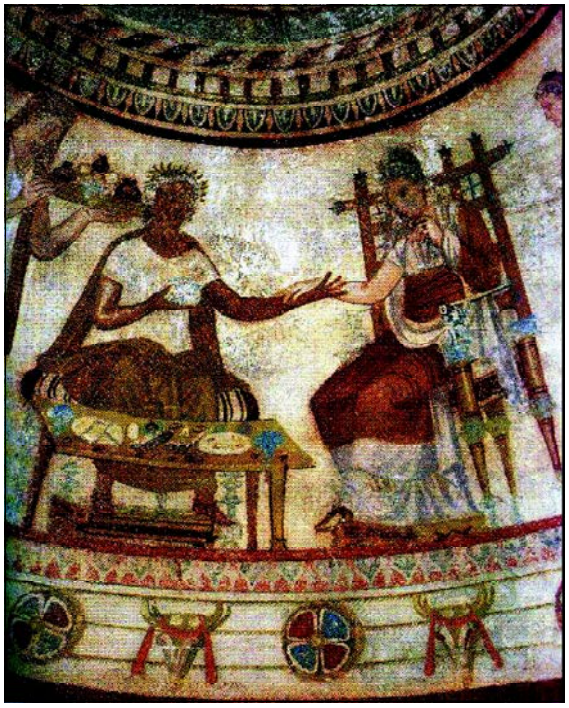
Povestea strămoşilor românilor este, credeți-mă, fascinantă. Dacă nu sunteți convinşi, citiți rândurile de mai jos.

Indo-europenii. Cu circa două milenii î.Hr. în Europa au pătruns triburi de păstori. Aceste populații au fost numite de către istorici şi arheologi cu numele de indo-europeni, pentru că aceştia au ocupat o suprafață enormă, din India şi până în Europa. Oamenii au început să confecționeze unelte şi arme de bronz (un aliaj de aramă şi cositor), de aceea, acea perioadă a fost numită Epoca Bronzului. Spre sfârşitul Epocii Bronzului (cam pe la jumătatea mileniului II î.Hr.) din rândul indo-europenilor s-au individualizat tracii.

Tracii. Aceştia ocupau un mare teritoriu ce cuprindea zona de la Dunărea mijlocie şi Carpații Păduroşi până la sud de Munții Balcani, precum şi o parte a Asiei Mici. Despre traci ne vorbeşte prima oară marele poet elin Homer în vestitul poem „Iliada" (1). Tracii erau divizați în mai multe triburi. Astfel, la sud de Dunăre îi întâlnim pe moesi, bessi şi pe tribali. Aceştia din urmă locuiau, se pare, pe Valea Timocului, unde astăzi trăiesc un mare număr de români din Bulgaria şi Serbia. (De aceea, acestui teritoriu i se mai spune şi Tribalia). La miazăzi de Munții Balcani trăiau odrisii. Descoperirile arheologice demonstrează nivelul înalt de civilizație pe care l-au cunoscut tracii (A), (B).

Cam cu şapte secole î.Hr. pe țărmul Mării Negre, s-au aşezat colonişti greci, care au întemeiat oraşe, centre meşteşugăreşti şi comerciale importante. Aceste oraşe au contribuit la progresul tracilor pe plan economic şi social. Între cele mai importante colonii greceşti s-au numărat Byzantion (Istanbulul de astăzi), Apollonia (Sozopol), Messembria (Nessembăr), Dionysopolis (Balcic) etc.

Informații prețioase despre traci ne-au fost date de „părintele istoriei", Herodot, cu cinci secole î.Hr. Herodot observa că, deşi foarte numeroşi, tracii nu reprezentau o mare putere în acea vreme (2), deoarece nu erau capabili să se unească într-o stăpânire puternică. De aceea, până la începutul erei creştine, teritoriile locuite de traci au fost ocupate de state puternice (Macedonia, Imperiul Roman). Tracii care locuiau la sud de Munții Balcani (în acea vreme li se spuneau Munții Haemus) au

Tračani, koji su živeli na jugu balkanskih planina (u to vreme nazivanim Hemus planine), prihvatili su vrednosti grčke civilizacije pošto su bili helenizovani (naučili su grčki jezik, a zaboravili svoj sopstveni), dok su dunavski Tračani postali romanizovani.

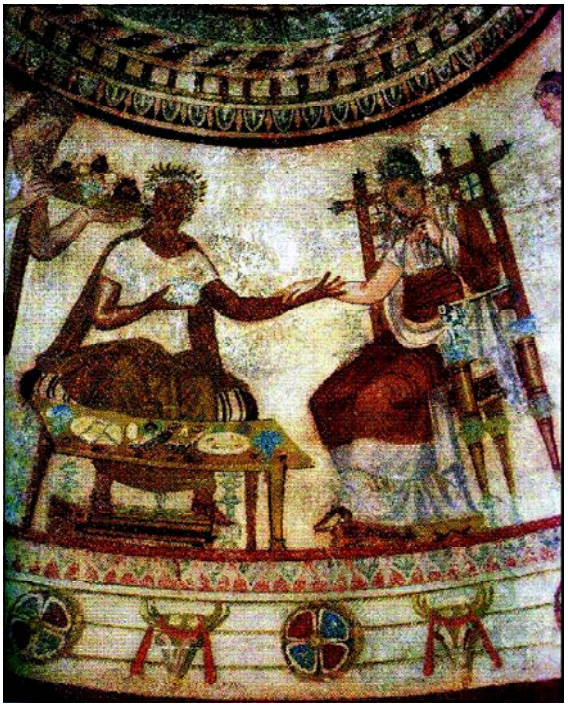
A. Prelepa slika pronađena u grobnici Tračanina Kazanlaka, dokaz viskokog stepena civilizacije Tračana. Očigledan je grčki uticaj.
Izvor: http://www.ancient-bulgaria.com/images/thracian_tomb_kazanluk_Funerary_Feast.jpg

Na jugu Dunava samo su Tračani Odrizi uspeli da stvore jednu državu, koja je dostigla vrhunac moći u V veku pre nove ere pod vođstvom Sitalka. Na političkom planu najbolje su se pokazali Geto-Dačani (severna grana Tračana).

B. Bogatstvo pronđeno u Panađurištu, u Bugarskoj, dokazi napredne civilizacije starih Tračana.
Izvor: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6e/Thracian_treasure_NHM_Bulgaria.JPG

receptat valorile civilizației greceşti, fiind elenizați (adică au învățat limba greacă, uitându-şi propria limbă), în timp ce tracii dunăreni au fost romanizați.

A. O minunată pictură descoperită în mormântul trac de la Kazanlâk, dovadă a înaltului nivel al civilizației tracilor. Este evidentă şi influența greacă.
Sursa: http://www.ancient-bulgaria.com/images/thracian_tomb_kazanluk_Funerary_Feast.jpg

Tracii sud-dunăreni au intemeiat state puternice în Asia Mică, iar odrisii în secolul al V-lea î.Hr. sub conducerea lui Sitalkes. Cel mai mult s-au afirmat însă, din punct de vedere politic, geto-dacii (ramura nordică a tracilor).

B. Tezaurul descoperit la Panaghiurişte, în Bulgaria, mărturie a civilizației avansate a vechilor traci.
Sursa: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6e/Thracian_treasure_NHM_Bulgaria.JPG

Ličnosti. Tračani su imali značajne ličnosti, sa važnom ulogom u antičkoj istoriji i kulturi. Neki od njih su stvarne, dok su drugi legendarne, mitološke ličnosti.

Bog Dionis, bog vina i vinove loze, bio je tračanskog porekla. Za vreme ceremonija održavanih u njegovu čast, u antičkoj Grčkoj su nastale tragedija i komedija, i na taj način stvorena je osnova pozorišta.

Još jedna legendarna figura, koja se takođe pojavljuje u grčkoj, a kasnije i u rimskoj mitologiji, bio je Orfej. U antici su ga smatrali zaštitnikom muzičara, pošto je pevao toliko lepo da su se stene pomerale sa svojih mesta. Svirao je liru. Veliki umetnik je bio zaljubljen u prelepu Euridiku. Nju je usmrtila zmija otrovnica. Očajan, Orfej je ušao u pakao, gde je svojim muzičkim talentom ubedio Hada, mračnog boga podzemnog sveta, da oslobodi Euridiku. Trebalo je da zadovolji samo jedan uslov: da na putu do zemlje ne gleda u Euridiku. U jednom trenutku, pre nego što je stigao do cilja, Orfej nije mogao više da izdrži i, očaran ljubavlju, okrenuo je glavu prema svojoj voljenoj, izgubivši je ponovo - zauvek. Nakon njegove smrti liru su mu uzeli bogovi sa Olimpa i pretvorili je u sazvežđe. Mit o Orfeju predstavlja izvor inspiracije mnogim značajnim ljudima evropske kulture

(Claudio Monteverdi, Monte Verdi, Goeuthe, Jacques Offenbach, Jean Cocteau, Jean Anouilh, Mihai Eminescu).

Spartak (D) je bio istinita ličnost, vođa najveće pobune robova koja je podignuta protiv Rimljana u antici. Spartak je bio gladijator, tačnije čovek koji se borio na smrt sa drugim gladijatorom radi razonode gledalaca. On je za dve godine (73 - 71 p.n.e.) porazio izuzetne vojskovođe i bio najveći neprijatelj Rimljana, koji su uz veliki napor uspeli da ga pobede. Spartak je umro časno u odlučujućoj bitci. On je postao simbol bitke za slobodu u svim istorijskim epohama. Njegova pojava inspirisala je istoričare, kulturologe itd.

Jesam li vas uverio u to kakvo uzbuđenje stari Tračani priređuju nakon 2000 godina?

1.Tračani su, posle Inda, najveći narod na svetu. Da su imali jednog poglavara i da su bili složni, oni bi, prema mom mišljenju, bili nepobedivi i najjači narod na svetu. Ali, oni su za to nesposobni i to kod njih ne može da se dogodi, pa su zato slabi... Trauzi pak u svemu ostalom postupaju isto kao i svi drugi Tračani, samo prilikom rođenja i smrti imaju ovakve običaje. Rođaci posedaju oko novorođenčeta i kukaju zbog nevolja koje će ono u budućnosti morati da preživi, pa nabrajaju sve ljudske nevolje, dok samrtnika sahranjuju uz igru i veliko veselje i pominju muke koje je preživeo dok nije dospeo u večno blaženstvo... Ostali Tračani imaju običaj da prodaju svoju decu u inostranstvo...Tetoviranje je kod njih znak plemstva, a onaj koji nije tetoviran potiče iz prostog staleža. Besposlica je kod njih nešto najlepše, a zemljoradnja nešto najgore. Živeti od rata i pljačke kod njih je najveća dika.

(Herodot *Istorija*, Matica Srpska, prevod Milan Arsenić).

Personalități. Tracii au avut personalități remarcabile, cu un rol important în istoria şi cultura antichității. Unele sunt reale, altele sunt legendare, mitologice.

Zeul Dionysos, divinitatea vinului şi a viței de vie, era de origine tracică. În timpul ceremoniilor în cinstea lui Dionysos, în Grecia antică au luat naştere tragedia şi comedia, punându-se, în acest mod, bazele teatrului.

O figură legendară a tracilor, pătrunsă de asemenea în mitologia grecilor şi apoi a romanilor, a fost *Orfeu*. Anticii îl considerau protectorul muzicienilor deoarece cânta atât de frumos, încât până şi stâncile erau mişcate din locul lor. Instrumentul la care Orfeu cânta era lira. Marele artist era îndrăgostit de preafrumoasa Euridice. Aceasta a murit, fiind muşcată de un şarpe veninos. Desperat, Orfeu a intrat în Infern, unde cu talentul lui de muzician, l-a convins pe Hades, întunecatul zeu al lumii de dincolo, să o elibereze pe Euridice. Lui Orfeu i-a fost pusă o singură condiție: ca pe drumul de întoarcere spre pământ, să nu o privească pe Euridice. Cu o clipă înainte de a ajunge la destinație, Orfeu nu s-a mai putut abține şi, curprins de dragoste, a întors capul spre iubita sa, pierzând-o din nou, de astă dată definitiv. După moartea sa, lira i-a fost luată de zeii din Olimp care au transformat-o într-o constelație. Mitul lui Orfeu a reprezentat o sursă de inspirație pentru mari oameni de cultură europeni.

(Claudio Monteverdi, Goethe, Jacques Offenbach,
Jean Cocteau, Jean Anouilh, Mihai Eminescu)

Spartacus (D) a fost un personaj istoric real, conducătorul celei mai mari răscoale a sclavilor din antichitate, revoltați împotriva romanilor. Spartacus era un gladiator, adică luptător care se bătea pe viață şi pe moarte cu un alt gladiator, pentru distracția spectatorilor. Timp de 2 ani (73-71 î.Hr.), el a dovedit excepționale calități de comandant militar şi a fost cel mai mare inamic al romanilor, care cu mari eforturi au izbutit să-l învingă. Spartacus a murit cu onoare în bătălia decisivă. Spartacus a devenit un simbol al luptei pentru libertate pentru toate epocile istorice. Figura lui luminoasă a inspirat istoricii, oamenii de cultură etc.

V-am convins în legătură cu fascinația pe care vechii traci o exercită încă după 2000 de ani?

Surse:

1. *Tracii, veniți de curând, se află în marginea oastei;*
Resos li-i Domnul, odrasla lui Eloneu, şi-i acolo.
Caii văzutu-i-am eu, n-au seamăn de mari şi de mândri.
Albi ca zăpada sunt ei şi la fugă sunt repezi ca vântul.
Şi ferecat îi e carul cu aur şi argint, şi mai are
Arme grozave de aur ce par la vedere o minune.

(Homer, *Iliada,* traducere de George Murnu)

2. *După indieni, neamul tracilor este cel mai mare dintre toate popoarele; dacă ar avea o singură conducere şi ar fi uniți în cuget, ei ar fi, după părerea mea, de neînfrânt, cu mult cei mai puternici dintre toate neamurile pământului. Dar unirea lor e cu neputință şi nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea sunt ei slabi... Trauşii, în toate privințele au aceleaşi datini ca ceilalți traci, numai că la naşteri şi la înmormântări*

C. “Oni smatraju da je tetovaža znak razlikovanja od drugih, dok ne biti tetoviran znači nepripadanje plemstvu...” Slika predstavlja tetovaže engleskog fudbalera Dejvida Bekama, što znači da su se neki stari tračanski običaji zadržali i do danas.
Izvor: http://offbeatink.com/wp-content/uploads/2007/11/david-beckham-back-tattoos.jpg

D. http://offbeatink.com/wp-content/uploads/2007/11/david-beckham-back-tattoos.jpgD. Gladijator Spartak, koga je igrao slavni američki glumac Kirk Daglas, u filmu iz 1960, režisera Stenlija Kjubrika.
Izvor slike: http://community.fxuk.com/blogs/fox_insider/20060813154148-spartacus.jpg

Domaći zadatak:

1. Šta kaže Herodot da bi naglasio slabosti starih Tračana (1)?
2. Koji vam se tračanski običaji čine najzanimljivijim? Sa kojim od njih bi se složili, a sa kojim ne (1)?

Koristeći izvore (A), (B), (1), okarakterišite civilizaciju starih Tračana.

iată ce fac: rudele se aşează în jurul nou-născutului şi încep să bocească câte rele are să îndure, o dată ce s-a născut, înşirând toate pătimirile omului; pe mort îl îngroapă jucând şi veselindu-se, sub cuvânt că de-acum se află în deplină fericire, scăpat de atâtea necazuri... La ceilalți traci există următoarea rânduială: îşi vând copiii pentru a fi duşi peste hotare... Ei socot tatuajul un semn de distincție, iar a nu fi tatuat ca lipsă de noblețe; la ei trândăvia este un lucru foarte ales, în vreme ce munca câmpului este îndeletnicirea cea mai umilitoare; a trăi de pe urma războiului şi a jafului este cel mai frumos fel de viață...

(Herodot, *Istorii*)

C. ”Ei socot tatuajul un semn de distincție , iar a nu fi tatuat ca lipsă de noblețe...” – fotografie reprezentând tatuajele fotbalistului englez David Beckham, ceea ce înseamnă că unele vechi obiceiuri ale tracilor sunt la modă şi astăzi.

Sursa: http://offbeatink.com/wp-content/uploads/2007/11/david-beckham-back-tattoos.jpg

D. Gladiatorul Spartacus interpretat de marele actor american Kirk Douglas, în filmul din 1960, regizat de Stanley Kubrick. Sursa imaginii: http://community.fxuk.com/blogs/fox_insider/20060813154148-spartacus.jpg

Temă:

1. Ce explicație găseşte Herodot pentru a sublinia slăbiciunea vechilor traci (2)?
2. Care obiceiuri ale tracilor vi se par interesante? Cu care ați fi de acord şi cu care nu (2)?
3. Utilizând sursele (A), (B), (2), caracterizați civilizația vechilor traci.

Poglavlje III.

Preci (II)

U trećem poglavlju govori se o Geto-Dačanima, precima rumunskog naroda (poreklo, civilizacija, ličnosti).

Dragi moji, o Geto-Dačanima ima mnogo toga da se kaže. Toliko su bili poznati i obožavani u prošlosti zbog svoje istorije i dela koja su činili da je mnogo vremena nakon što su im se tragovi izgubili iz istorije, istoričar Jordanes, iskoristivši sličnost između reči "get" i "got", pripisao Gotima celokupnu istoriju naših predaka. Prepuštam vam da pogodite iz kog je naroda poticao Jordanes.

Geto-Dačani. Najstariji dokazi o Getima potiču od Herodota, oca istorije. On kaže da su Geti bili jedini Tračani koji se se suprotstavili ogromnoj persijskoj vojsci u vreme pohoda pod vođstvom persijskog kralja Darija Velikog protiv Skita, 514. godine pre nove ere. Grčki istoričar ih je nazvao "najhrabriji i najpošteniji među Tračanima" (1). Podaci o Getima i Dačanima dobijeni od antičkih istoričara najčešće ističu njihove vojne kvalitete.

Herodot nam nudi informacije i o religiji Dačana. Izgleda da je njihovo vrhovno božanstvo bilo Salmoksis. S vremena na vreme božanstvima su bile prinošene žrtve, prenosioci, birane među najvrednijim muškarcima, koji su bili nabadani na koplja. Nemilosrdan običaj (2), praktikovanje ljudskog žrtvovanja, ne sreće se samo kod Geto-Dačana, nego i kod drugih antičkih naroda (kod Kelta, Feničana itd.).

Geti i Dačani govorili su, prema dokazima učenjaka Strabona, istim jezikom. Arheološka istraživanja potvrđuju činjenicu da su Geti i Dačani stvorili jedan isti narod. Uglavnom, Getima nazivaju stanovnike iz predela Karpata i Dobrodže, dok Dačani predstavljaju narod iz unutrašnjih delova Karpata. Sačuvala su se imena nekih getodačanskih plemena, na primer Apuli (koji su se smestili u Apullumu, današnja Alba Julija, Transilvanija) ili Buri (koji su živeli na obalama reke Olt) itd.

Arheološka istraživanja pokazuju da su Geto-Dačani osnivači civilizacije gvozđa, jedne od najnaprednijih civilizacija izvan grčko-rimskog sveta. Ponađeni su brojni predmeti od gvožđa (oružje, ornamenti, alati) napravljeni od strane geto-dačkih majstora. Inventar poljoprivrednih alata pokazuje da je prvobitno zanimanje ovih ljudi bila poljoprivreda. Na primer, jedan izvor govori nam o tome da je makedonska vojska predvođena Aleksandrom Velikim osvajala teritoriju Geta gazeći žitna polja. Veliki napredak postignut je zahvaljujući dobrim odnosima sa grčkim kolonijama na teritoriji

Capitolul III.

Strămoşii (II)

În capitolul al III-lea se vorbeşte despre geto-daci, strămoşi ai poporului român (origine, civilizație, personalități).

Dragii mei, despre geto-daci sunt foarte multe de spus. Atât erau de vestiți în vechime şi atât de admirați pentru istoria şi faptele lor, încât, la mult timp după ce dispăruseră din istorie, învățatul Iordanes, profitând de asemănarea dintre cuvintele „get" şi „got", a transferat asupra goților toată istoria strămoşilor noştri. Vă las să ghiciți cărui popor aparținea Iordanes.

Geto-dacii. Cea mai veche mărturie despre geți aparține lui Herodot, „părintele istoriei". Acesta povesteşte că, în timpul campaniei conduse de regele persan Darius cel Mare împotriva sciților în anul 514 î.Hr., singurii dintre traci care s-au opus uriaşei armate persane au fost geții. Aceştia sunt numiți de istoricul grec „cei mai viteji şi mai drepți dintre traci" (1). În general, informațiile despre geți şi daci transmise de istoricii din antichitate subliniază calitățile de ostaşi ale acestora.

Herodot ne oferă informații şi despre religia geților. Se pare că divinitatea lor supremă era Zamolxis. Din timp în timp acestuia îi erau trimişi mesageri dintre cei mai vrednici bărbați prin aruncarea lor în suliți (!!!). Obicei crud (2), dar practica sacrificiilor umane nu este întâlnită doar la geto-daci, ci şi la alte popoare din antichitate (la celți, fenicieni etc).

Geții şi dacii vorbeau, după mărturia învățatului Strabon, aceeaşi limbă, ca şi tracii de la sud de Dunăre, formând împreună unul şi acelaşi popor. Unii istorici consideră că numele de "geto-daci" este o denumire convențională care îi desemnează pe tracii nordici. S-au păstrat numele unor triburi geto-dace, de exemplu apulii (al căror centru era aşezarea de la Apullum, adică Alba Iulia de astăzi, Transilvania) sau burii (care trăiau pe valea râului Olt) etc.

Descoperirile arheologice demonstrează că geto-dacii au fost creatorii unei civilizații a fierului, una dintre cele mai avansate din afara lumii greco-romane. Au fost descoperite numeroase obiecte din fier (arme, podoabe, unelte) realizate de meşterii geto-daci. Inventarul de unelte agricole arată că principala ocupație a acestor oameni o constituia agricultura. De exemplu, un izvor ne informează cum armata macedoneană condusă de Alexandru cel Mare înainta în teritoriul geților culcând cu sulițele lanurile înalte de grâu. Progrese importante au fost făcute datorită relațiilor

Crnog Mora: Istra, Tomi (Konstanca u Rumuniji) i Callatis (Mangalia u Rumuniji itd.).

Istorijske ličnosti Geto-Dačana. Geto-Dačani imali su tri poznate istorijske ličnosti. Prva je bio Dromihet (Dromichaite), predvodnik jednog ujedinjenja plemena sa severa Dunava (oko 300. godine pre nove ere). On se borio sa Lizimahom (3), kraljem Makedonije i Trakije, naslednikom Aleksandra Velikog. Veliki broj antičkih istoričara opisuje nam način na koji je Dromihet (Dromichaites) pobedio: vođa Geta koristio je taktiku kojom je neprijateljsku vojsku lišio hrane. Završilo se tako što su Makedonci postal zarobljenici, zajedno sa svojim vođom Lizimahom. Šta bi uradio bilo koji drugi pobednički vođa u ovakvoj situaciji? Verovatno bi se osvetio pobeđenima. Koja je bila Dromihetova (Dromichaitesova) odluka? Oslobodio je zarobljenike verujući u to da će mu oni biti zahvalni i da ga neće više napadati, što se kasnije i ispostavilo kao tačno.

Druga velika ličnost Geto-Dačana bio je Burebista, koji je verovatno vladao od 82-44 godine pre nove ere. On je ujedinio getodačanska plemena u jednu veliku silu na teritoriji koja se protezala od šuma Karpata na severu do Balkanskih planina (Haemus, kako su se nazivale u antici) na jugu; na zapadu do srednjeg toka Dunava, a na istoku do Crnog mora i do ušća reke Bug.

Verovatno se pitate kako je moguće da je jedan čovek stvori tako veliko carstvo. Verovatno na dva nacina, a prostiji način je vojnom silom. Burebista je imao jaku vojsku, ali je i on sam bio nadaren vojskovođa. Druga metoda bila je komplikovanija, pošto je u pitanju bila diplomatija, tačnije morao je da ima sposobnost da ubedi vođe drugih plemena da se pridruže njegovoj sili. Verovatno je i veliki Zalmoksisov sveštenik Decenej (Deceneu) pomogao pri toj diplomatskoj metodi pošto je imao veliki autoritet među svim Geto-Dačanima koji su obožavali ovo božanstvo.

Mada, možete da se pitate još i ovo: šta je to što je moglo da natera vođe plemena da se pridruže Burebisti. Verovatno opasnost od Kelta i Rimljana.

Kelti su bili plemena poreklom iz zapadne Evrope, uglavnom sa prostora današnje Francuske (tadašnja Galija), koja su nadirala na jug i na istok dolazeći do Male Azije. Možda vam je poznata činjenica da do trenutka kada su Rimljani bili pobeđeni u jednoj bitci od strane Kelta i samo... su ih guske sa brda Kapitol sprečile u tome da osvoje Rim u potpunosti.

Rimljani su bili veoma jaki. Postepeno su stigli i do Balkana i, korak po korak, poražavali su sve koji su im se našli na putu. Tako su vremenom pod njihovu vlast potpali Iliri, Makedonci, Grci, deo Tračana itd. Najveći deo Balkanskog poluostrva bio je pod njihovom vlašću. Kako je bilo moguće suprotstaviti se jednoj tako besprekornoj sili? Jedino ujedinjenjem getodačanskih plemena.

Burebista je preuzeo mere kako bi organizovao svoju vladavinu (4). Kako nas informiše grčki autor Strabon, otac geografije, Geto-Dačani su morali da se odreknu...vina! Teška kazna! Kazna se ipak pokazala efikasnom, jer su Geto-Dačani uspeli da pobede Kelte (plemena Booitaurisci) i da osvoje grčke kolonije na teritoriji Crnog mora. Odavde je uzeo Acorniona iz Dionisopolisa, jednog sposobnog Grka za svoje diplomatske odnose, koga je slao u misije protiv rimskog vođe Pompeja.

cu coloniile greceşti de la Marea Neagră: Histria, Tomis (Constanța, în România) şi Callatis (Mangalia, în România) etc.

Personalități istorice ale geto-dacilor. Geto-dacii au avut trei personalități istorice remarcabile. Prima a fost *Dromichaites*, conducător al unei uniuni de triburi de la nord de Dunăre (în jurul anului 300 î.Hr.). Acesta a dat piept cu Lisimachos (3), rege al Macedoniei şi Traciei, urmaş al lui Alexandru cel Mare.

Mai mulți autori antici ne descriu modul în care Dromichaites a obținut biruința; conducătorul get a aplicat o tactică prin care armata inamică a fost privată de sursele de hrană. Rezultatul a fost că macedonenii au fost luați cu toții prizonieri, în frunte cu Lisimachos. Ce-ar fi făcut orice alt comandant victorios în această situație? Probabil că s-ar fi răzbunat pe cei învinşi. Care a fost decizia lui Dromichaites? Aceea de a-i elibera pe prizonieri, cu gândul că-i vor deveni recunoscători şi că nu-l vor mai ataca, desfăşurarea evenimentelor ulterioare dând dreptate lui Dromichaites.

A doua mare personalitate a geto-dacilor a fost *Burebista*, care a domnit probabil între anii 82-44 î.Hr. Burebista a unit triburile nord-trace într-o mare stăpânire, care se întindea de la Carpații Păduroşi în nord, până la Munții Balcani (Haemus, cum erau numiți în antichitate) la sud. Înspre apus, stăpânirea lui Burebista se întindea până la cursul mijlociu al Dunării, iar la răsărit până la Marea Neagră şi gurile fluviului Bug.

Poate vă întrebați cum a fost posibil ca un singur om să realizeze o astfel de mare stăpânire. Probabil, pe două căi; una simplă, forța militară. Burebista avea o armată puternică, iar el era dotat cu daruri de mare comandant militar. A doua metodă era mai complicată, întrucât era vorba de diplomație, de capacitatea de a-i convinge pe şefii de triburi să se alăture stăpânirii sale.

Poate că marele preot al lui Zamolxe, *Deceneu*, a contribuit la metoda diplomatică, întrucât avea o mare autoritate spirituală asupra tuturor geto-dacilor, care adorau aceleaşi zeități.

Dar, vă puteți pune o nouă întrebare: ce-i putea convinge pe şefii de trib să se alăture lui Burebista? Probabil, primejdia străină, celții şi, mai ales, romanii.

Celții erau triburi originare din apusul Europei, în special din Franța de astăzi (numită pe atunci Galia), care au năvălit spre sud şi spre răsărit, ajungând până în Asia Mică. Poate ştiți faptul că până şi romanii au fost înfrânți într-o bătălie de aceşti celți războinici şi numai... gâştele de pe colina Capitoliu, i-au împiedicat să cucerească în întregime Roma.

Cât despre romani, ei erau foarte puternici. Încet, încet, ei pătrunseseră în Balcani şi pas cu pas, ei învinseseră pe toți cei care li se opuseseră. Astfel, rând pe rând căzuseră sub puterea lor ilirii, macedonenii, grecii, o parte a tracilor etc. Cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice era în stăpânirea lor. Cum puteai să te opui unei asemenea puteri formidabile? Numai prin unitatea triburilor geto-dace.

Burebista a luat măsuri de organizare a stăpânirii sale (4). Astfel, ne informează autorul grec Strabon, „părintele geografiei", geto-dacii au fost obligați să renunțe la... vin! Grea pedeapsă! Pedeapsă care s-a dovedit însă eficientă, întrucât geto-dacii au reuşit să-i învingă pe celți (triburile boiilor şi tauriscilor) şi să cucerească şi coloniile greceşti de la Marea Neagră. De aici, a recrutat pentru serviciile sale diplomatice pe

U Rimu je postojao veliki sukob između dva značajna političara i vojnika tog vremena: Cezara i Pompeja. Burebista je odlučio da podrži drugog. Možda to i nije bila najbolja odluka, jer je Cezar već bio dobio odlučujuću bitku pre nego što su Geto- Dačani i stigli na bojno polje (48. god. p.n.e.). Ubrzo je Pompej bio ubijen u Egiptu, dok je Cezar ostao jedini vladar velikog rimskog carstva. Jedan od njegovih velikih planova bio je da pobedi Burebistu, ali se taj plan izjalovilo kada je poginuo u rimskom senatu kao žrtva zavere.

Činilo se da će Burebista imati prilike mirno da vlada. Grešite! Kako su razmišljale bivše vođe plemena, aristokratija koja je u porastu Burebustine vlasti videla ograničavanje svojih moći i privilegija? “Sada, kada je Cezar mrtav, nema više potrebe za ujedinjenjem, niti za Burebistom!” Činilo se da je veliki kralj imao istu sudbinu kao i Cezar, na koga je aristokratija izvršila atentat. Nastavak? Velika sila se raspala, ali je ostalo srce države u Transilvaniji, sa centrom u Sarmizegetuzi.

U srcu države vladali su mnogi kraljevi. Jedan od njih bio je čak Decenej (Deceneu), veliki sveštenik, koga je nasledio Komosikus (Comosicus), zatim Skorilo (Scorillo) i zatim.... E, ovde postoji problem: istoričari ne govore o identitetu kralja. Jedni kažu da se radi o Duras-Diurpaneusu, koga je nasledio Decebal. Drugi smatraju da je nakon Skorila (Scorilloa) na vlast došao kralj Duras, koga je nasledio Diurpaneus, nazvan Decebal (odnosno “onaj hrabri”). Istina je da je 87. mladi Decebal (A),(B) došao na presto pošto je njegov prethodnik (Duras ili Duras-Diurpaneus) bio previše star i nije imao snage da se bori sa Rimljanima, opasnijim nego ikada. Moramo da priznamo to da su nekad i Dačani bili odgovorni za sukobe sa moćnim Rimljanima. Kao magnet su ih vukle bogate rimske provincije sa južne strane Dunava. Naročito zimi, prelazili su preko zaleđenog Dunava i pljačkali. To se dogodilo 86. godine, kada su napali rimsku provinciju Meziju i ubili njenog vladara. Car Domicijan lično se umešao u vreme velike opasnosti i Decebal je postao kralj.

Decebal je treća velika ličnost Dačana. Čak su mu i Rimljani, njegovi veliki protivnici, odavali priznanje, naročito velikog vojskovođe (5). Takođe, bio je i dobar diplomata. Da bi se suprotstavio Rimljanima, stvorio je veliku koaliciju, koju su činili, pored Dačana i Bura (germanskog porekla, nalaze se urezani u reljefe Trajanovog stuba u Rimu, koji opisuje dačko-rimske bitke, kao i to kako su se tukli golim rukama), i sarmatski Roksolani (jedan ratnički narod koji je živeo na severu Crnog mora i čiji su se vojnici borili na konjima prekriveni štitovima, koji su ličili na krljušti riba). I više od toga, u jednom trenutku poslao je kurira kod kralja Parćana**,** Pakorusa, čija je država bila na teritoriji današnjeg Irana i koji je bio najjači protivnik Rimljana.

Godine 87. Decebal je pobedio jednu rimsku vojsku, čiji je vođa poginuo. Sledeće godine Rimljani su poslali drugu vojsku predvođenu sposobijim vođom, i ona je pobedila Dačane. Činilo se da će Decebal imati težak život! Varate se! Možda mi i ne znamo sve detalje, ali je sledeće godine Decebal sklopio mir sa Rimskom imperijom, što je tada delovalo kao prednost za Dačane. Decebal je postao kralj klijentelar u Rimu (vrsta vazala), ali je dobijao novac, vojne instruktore i majstore, koje je mogao da koristi i u svrhu izgradnje utvrđenja i i sprava za ratovanje. Decibalova dužnost kao klijentelara bila je da štiti granice Rima u oblasti donjeg Dunava.

Izgleda da je Decebal bio vrstan kralj, dobar administrator svoje države, koja je u tom periodu doživela najveći procvat. U okolini glavnog grada Sarmizegetusa

un grec dibaci, Acornion din Dionysopolis, pe care l-a trimis în misiuni pe lângă conducătorul roman Pompeius. Tot Burebista a stabilit cetatea de scaun la Sarmizegetusa, în Munții Carpați în România de astăzi (care în acea perioadă se numea Dacia).

La Roma exista o mare luptă pentru putere între doi oameni politici şi militari remarcabili: Caesar şi Pompei. Burebista s-a hotărât să-l sprijine pe ultimul. Poate că a fost o decizie nefericită, întrucât, înainte ca armata geto-dacă să ajungă pe câmpul de luptă, Caesar obținuse o victorie decisivă (48 î.Hr.). Peste puțin timp, Pompeius a fost omorât în Egipt, iar Caesar a rămas singur stăpânitor al marelui stat roman. Unul dintre marile planuri ale conducătorului roman era acela de a-l înfrânge pe Burebista, însă acest vis s-a năruit odată cu moartea lui Caesar în senatul de la Roma, victimă a unui complot.

Se părea că Burebista avea să aibă parte de o domnie liniştită. Vă înşelați! Ce credeți că au gândit foştii şefi ai triburilor, acea aristocrație care-şi văzuse limitate puterea şi privilegiile odată cu mărirea stăpânirii lui Burebista? „Acum că marele Caesar este mort, nu mai e nevoie de unitate, aşadar, nici de... Burebista!”. Drept urmare, marele rege se pare că a avut aceeaşi soartă ca şi Caesar, fiind asasinat de un complot al aristocrației. Urmarea? Marea stăpânire s-a destrămat, dar a rămas un nucleu statal în Transilvania, având centrul la Sarmizegetusa.

În acest nucleu statal au domnit mai mulți regi. Unul a fost chiar *Deceneu*, marele preot, urmat fiind de *Comosicus*, apoi de *Scorillo* şi apoi de... Aici este o problemă; istoricii nu au reuşit să se pună de acord cu identitatea regelui. Unii spun că este vorba de *Duras-Diurpaneus*, urmat la rândul său de *Decebal*. Alții susțin că după Scorillo a fost rege *Duras*, urmat de *Diurpaneus*, supranumit Decebal (adică cel Viteaz). Cert este că în anul 87, tânărul Decebal (A), (B) a ajuns la tron, întrucât predecesorul său (Duras sau Duras-Diurpaneus), prea bătrân, nu avea energie să se lupte împotriva romanilor, mai primejdioşi ca oricând. Să recunoaştem că, uneori, dacii erau cei care erau răspunzători de luptele cu puternicii romani. Mai ales iarna, treceau peste Dunărea înghețată şi atacau taberele şi castrele romane. Aşa s-a întâmplat în anul 86, când au atacat provincia romană Moesia, omorându-l chiar pe guvernatorul provinciei. Împăratul Domițianus în persoană a intervenit şi, în moment de mare primejdie, Decebal a devenit rege.

Decebal este a treia mare personalitate a dacilor. Chiar şi romanii, marii lui duşmani, îi recunosc calitățile, în special de mare conducător militar(5). Era şi un foarte bun diplomat. Pentru a se opune romanilor a fost creatorul unei mari coaliții care îi reunea, în afară de daci, şi pe buri (de neam germanic, îi vedem pe Columna de la Roma care descrie războaiele daco-romane, cum luptau cu bustul gol), şi pe sarmații roxolani (un neam războinic care locuia la nord de Marea Neagră şi care se băteau călare acoperiți de armuri în formă de solzi de peşte şi ei şi caii lor). Mai mult, la un moment dat a trimis o solie la regele parților, Pacorus, al cărui stat era în Iranul de astăzi şi care era cel mai puternic adversar al romanilor.

În anul 87 o armată romană a fost învinsă de Decebal, iar comandantul ei a fost ucis în luptă. În anul următor, romanii au trimis o altă armată condusă de un ofițer mai abil, şi dacii au fost înfrânți. Se părea că Decebal va avea o viață grea! Vă înşelați! Poate că nu cunoaştem noi toate amănuntele, cert este că în anul următor,

izgradio je odličan sistem utvrđenja za odbranu. U rezidenciji Sarmizegetusa i na drugim mestima pronađene su najveće radionice za preradu gvožđa (koje se kombinovalo sa čelikom!) izvan grčko-rimskog sveta. Međutim, period mira i blagostanja trajao je nešto malo više od 10 godina.

U Rim je stigao imperator Marko Ulpije Trajan (98-117), jedan od velikih vojnih komandanata antike. Veliki problem imperije bila je finansijska kriza**!** Šta je trebalo raditi? Najlakši način mogao je biti poći u osvajanje! Protiv koga? Protiv neke velike države koja ima velike rezerve zlata**!** Takva država bila je kraljevina Dačana. Trajan je bio vođa u dvema bitkama protiv Decebala, 101-102 i 105-106 godine.

Dačko-rimski ratovi. O ova dva rata postoji vrlo malo izvora. Najznačajniji je *Trajanov stub* (C), koji se nalazi u Rimu i na kome su u reljefu izvajane sene, povezane u spiralu, koje prikazuju događaje iz ova dva rata (F), (G). Dramatičniji je bio prvi. Nakon nekoliko uspeha na početku, napad Rimljana je bio sprečen dolaskom zime - mnogobrojna vojska bila je zaglavljana u planinama Dakije. Decebal je iskoristio takvu situaciju i pokrenuo je ofanzivu ka jugu Dunava. Da je uspeo, Rim bi pretrpeo veliku katastrofu, možda i najveći poraz u svojoj vojnoj istoriji! Decebal se pokazao velikim strategom. Ipak, i Trajan je bio veoma promišljen. Ubrzo je postao svestan opasnosti i, povukao je veliki deo trupa iz Dakije i u Dobrodži započeo odlučujuću bitku**!** Rimljani su jedva uspeli da pobede, zahvaljujući intervenciji eksperimentalnih trupa, veterana. U znak sećanja na veliku borbu, Rimljani su podigli spomenik Tropaeum Traiani u rumunskoj Dobrodži, danas zvanoj Adamclisi. Decebal je bio primoran da zaključi mir u nepovoljnim uslovima, jer je veliki deo dačanske teritorije potpao pod kontrolu Rimljana, a tvrđave u planinama bile su porušene. Pored toga, Trajan je započeo konstrukciju mosta (D), (E) preko Dunava (prvi stalni most preko reke) u gradu Drobeta (današnji Turn Severin u Rumuniji). Most, jedno zadivljujuće delo, projektovao je arhitekta Apolodor Damascanski, koji je izgradio više spomenika u vreme rimske imperije.

U drugom ratu (105-106) Rimljani su napali glavni grad Dačana iz više pravaca. Puni mržnje, konjanici Mauri i Numizi (poreklom iz severne Afrike) bili su predvođeni tamnoputim vođom Lusiusom Quietusom, koji napravio lom među Dačanima. Ovi su se junački borili. Njihovo oružje, kovana sablja, zvana “dačanski kuper”, zadavala je strašne rane protivnicima. To verovatno jeste i razlog zbog koga su Rimljani posle rata primili u svoju vojsku pomoćne jedinice sačinjene od Dačana koji su bili u garnizonima u Britaniji (današnja Engleska) i Siriji.

Verovatno se pitate kakva je bila Decibalova sudbina. U to vreme, jedina sudbina pobeđenog je bila smrt**!** Decebal je izabrao da umre dostojanstveno. Na stubu je urezana dramatična scena u kojoj kralj, u hladu jednog drveta, oduzima sebi život iskovanom sabljom da ga ne bi Rimljani zarobili (G), (6). Jedan rimski konjanik pruža ruku da bi sprečio Decebalovo samoubistvo. Prekrasno! Poznato je i ime ovog rimskog neprijatelja - Tiberije Caludije Maksimus, vođa jedne izdvojene grupe exploratores (odnosno istraživača). Znamo ovaj detalj tako što je u Makedoniji, u Grameniji, pronađen epitaf rimskog vojskovođe, u kome se pominje da je ovaj doneo rimskoj imperiji glavu i desnu ruku dačanskog kralja. Tako, Decebal se ubio da bi izbegao poniženja kojima bi bilo izlagan u ropstvu kod Rimljana**!** Pedeset godina pre toga, galski vojskovođa Vercingetorix, postavši Cezarov zarobljenik, predao se

Decebal a încheiat cu Imperiul roman o pace considerată atunci... avantajoasă pentru daci! Decebal devenea rege clientelar al Romei (adică un fel de vasal), dar primea bani, instructori militari şi meşteri pe care să-i folosească la construcția de fortificații şi maşini de război. Obligația lui Decebal, ca rege clientelar, era aceea de a apăra frontierele Romei din zona Dunării de Jos.

Se pare că Decebal a fost un rege priceput, un bun administrator al statului său, care în perioada domniei sale a cunoscut cea mai mare înflorire. În jurul capitalei sale, Sarmizegetusa, a construit un sistem extraordinar de cetăți de apărare. În aceeaşi reşedință de la Sarmizegetusa şi în alte locuri au fost descoperite cele mai mari ateliere de prelucrare ale fierului din afara lumii greco-romane (adevărate combinate siderurgice!). Însă perioada de pace şi de prosperitate a durat cu puțin mai mult de 10 ani!

La Roma a ajuns împărat Marcus Ulpius Traianus (98-117), unul din marii comandanți militari ai antichității! Marea problemă pentru imperiu era criza financiară, adică nu mai existau bani! Ce e de făcut? Cea mai simplă metodă este un război de cucerire! Împotriva cui? Împotriva unui stat care are mari rezerve de aur! Acel stat era regatul dac! Traianus a condus în două războaie împotriva lui Decebal în 101-102 şi 105-106.

Războaiele daco-romane. Despre cele două războaie sunt puține izvoare care să ne dea informații. Cel mai important este *Columna lui Traian* (C), care se găseşte la Roma şi care posedă scene sculptate în basorelief în spirală care narează povestea celor două războaie (F), (G). Cel mai dramatic a fost primul. După câteva succese inițiale, atacul romanilor a fost oprit de venirea iernii; o imensă armată a fost oprită în munții Daciei. Decebal a profitat şi a declanşat o contraofensivă la sud de Dunăre. Dacă ar fi izbutit, Roma ar fi suferit un dezastru, poate cea mai mare înfrângere din istoria sa militară! Decebal s-a dovedit cu adevărat un mare strateg. Dar şi Traianus era extrem de priceput. Cu mare iuțeală, dându-şi seama de primejdie, a retras o mare parte a trupelor din Dacia şi a dat în Dobrogea bătălia decisivă! Cu mare greutate romanii au obținut victoria, grație intervenției trupelor celor mai experimentate, veteranii.

În amintirea marii victorii, romanii au ridicat un monument, *Tropaeum Traiani*, în localitatea din Dobrogea, numită astăzi Adamclisi. Decebal a fost nevoit să încheie pace, în condiții nefavorabile, întrucât o mare parte a teritoriului statului dac intra sub controlul romanilor, iar cetățile din munți urmau să fie distruse. Mai mult, Traianus a inițiat construirea unui pod (D), (E) peste Dunăre (primul pod permanent peste fluviu) în oraşul Drobeta (Turnu Severin de astăzi, în România). Podul, o lucrare impresionantă, a fost proiectat de arhitectul Apollodor din Damasc, care a construit mai multe monumente pentru împăratul roman.

În al doilea război (105-106) romanii au atacat din mai multe direcții capitala Daciei. Plini de ferocitate erau călăreții mauri şi numizi (originari din nordul Africii) conduşi de un general de culoare, Lusius Quietus, care a făcut prăpăd în rândul dacilor. Aceştia luptau cu mare vitejie. Arma lor, sabia încovoiată numită sica dacică provoca răni îngrozitoare adversarilor. Este probabil motivul pentru care, după război, romanii au angajat în armata lor trupe auxiliare formate din daci, care au stat în

rimskom vođi. Držan je nekoliko godina u zatvoru, izvodili su ga u lancima pred rimski narod, dok je Julije Cezar slavio pobedu, da bi ga kasnije ubili. Uporedite Decebalov i Vercingetorixov stav**!** Decebalova junačka smrt uzeta je kao simbol sudbine rumunskog naroda!

Nakon pada Decebala, Dakija je pretvorena u rimsku provinciju (106- 271).

Koliko je Dakija bila bogata? Odgovor na ovo pitanje je jednostavan - veoma bogata! Kako to možemo znati? Procenite vi:

- Nakon pobede, došlo je vreme velikog slavlja, gde su učestvovali svi stanovnici Rima i koje je trajalo 123 dana bez prestanka! Zamislite karneval gde prisustvuje nekoliko hiljada ljudi, koji traje četiri meseca i gde se održavaju sve vrste igara i borbe gladijatora (koje čine naročito Dačani izabrani iz redova ratnih zarobljenika)! Četiri meseca mnoštvo ljudi iz Rima jede i pije do iznemoglosti na račun države! Da li bi vam se svidela Nova godina koja traje četiri meseca?

- Novcem otetim od Dačana (6) Trajan je započeo izgradnju jednog grandioznog spomenika. Najpoznatiji je kompleks zgrada koji je sačinjavao Trajanov forum. Tamo se nalazila biblioteka sa spisima na grčkom i na latinskom jeziku, jedna bazilika, stepenište itd. Stub, o kome smo već govorili i koji je viši od 30 metara, trebalo je da obeleži koliko je obližnjih brda bilo pokošeno da bi se napravio prostor za podizanje foruma. Sve konstrukcije bile su izrađene od skupog materijala: mermer, pozlaćena bronza... Možete li da zamislite koliki je to luksuz? Koliko je novca bilo potrošeno?

- Kada je reč o novcu: veliki francuski istoričar Jerome Carcopino izračunao je količinu zlata i srebra koju su pokupili Rimljani osvojivši Dakiju, u pitanju je bilo 165 tona zlata i 330 tona srebra.

- Ne zaboravi: Novac Dačana bio je korišćen i za vojnu kampanju protiv strana koje je Trajan predvodio pred kraj svoje vladavine (113 - 117).

Izvori:

1. Pre nego što je stigao u Istru**,** Darius, persijski vođa, pobedio je prvo Gete, koji su se tada smatrali besmrtnim. Dačani, stanovnici Salmydessosa i oni koji zauzimaju posede iznad gradova Apolonia i Mesambia po imenu Skirimazi i Nipseni predali su se Darijusu bez otpora. Mada su Geti, pošto su prenaglili, uskoro postali zarobljeni, oni su makar bili hrabriji i najispravniji među Tračanima.

(Herodot, *Istorije*)

2. Pogledajte šta su za sebe smatrali besmrtni Geti: oni su verovali u to da ne mogu da umru i da onaj ko nestane sa ovog sveta odlazi bogu Zamolksisu. Neki od njih još su ga zvali i Gebeleizis. Svake pete godine oni su mu prinosili po jednu žrtvu, nabijanu na kolce sa namerom da im pruža ono što im je bilo potrebno. Kako su mu prinosili žrtvu? Neki od njih dobijali su zapovest da drže tri kolca (sa vrhovima nagore), dok su ostali hvatali onog koji je trebalo da bude poslat Zamolixisu za ruke i noge, podizali ga uvis i bacali na koplja. Ako bi čovek koji je naboden na kolce umro, Geti su smatrali da je bog dobre volje. Ali ako ne bi umro, oni su slali drugog, kome su zadavali zadatke dok je još u životu. Ovi isti Tračani su, kada grmi i seva, gađali strelama uvis ka nebu i pretili božanstvu (koje je “zaduženo” za ove fenomene), jer

garnizoanele din Britania (Anglia de astăzi) şi Siria.

Poate vă întrebați care a fost soarta lui Decebal. În acea vreme, soarta unui învins era una singură: moartea! Decebal a ales să moară cu demnitate. Pe Columnă este sculptată o scenă dramatică în care viteazul rege, la umbra unui copac, cu sabia încovoiată îşi ia viața pentru a nu fi capturat de către romani (G), (6). Un călăreț roman întinde mâna pentru a împiedica sinuciderea lui Decebal. Prea târziu! Cunoaştem numele acelui ostaş roman; este Tiberius Claudius Maximus, comandant al unui detaşament de *exploratores* (adică cercetaşi). Ştim acest amănunt pentru că în Macedonia, la Grameni, a fost descoperit epitaful comandantului roman, în care se spune că acesta a dus împăratului roman capul şi mâna dreaptă a regelui dac. Aşadar, Decebal s-a sinucis pentru a evita umilințele la care ar fi fost supus în captivitate de către romani.

Cu 150 de ani mai înainte, conducătorul galilor, *Vercingetorix*, fiind luat prizonier de către Caesar, s-a predat comandantului roman. Câțiva ani a fost ținut în închisoare, a fost prezentat populației Romei în lanțuri, în timp ce Iulius Caesar îşi serba triumful, pentru ca apoi să fie omorât. Comparați atitudinea lui Decebal cu cea a lui Vercingetorix! Moartea eroică a lui Decebal are o valoare de simbol pentru destinul poporului român!

După înfrângerea lui Decebal, Dacia a fost transformată în provincie romană (106-271).

Cât de bogată era Dacia? Răspunsul la această întrebare este simplu: foarte bogată! Cum ne dăm seama de acest lucru? Păi judecați şi voi:

- După victorie au avut loc mari sărbători la care au participat toți locuitorii Romei şi care au ținut 123 de zile, fără întrerupere! Închipuiți-vă un carnaval la care să participe câteva sute de mii de oameni, care să dureze patru luni de zile şi în care să aibă loc tot felul de jocuri, întreceri de care, lupte de gladiatori (mai ales daci aleşi din rândul prizonierilor de război)! Patru luni de zile în care mulțimea de oameni ai Romei să mănânce şi să bea pe săturate pe socoteala statului! V-ar plăcea un Revelion care să dureze patru luni?

- Cu banii obținuți din prada dacilor (6), Traianus a inițiat construirea unor monumente splendide şi de mari dimensiuni. Cel mai faimos este complexul de clădiri care au constituit Forum-ul lui Traianus. Acolo era o bibliotecă cu scrieri în limba greacă şi alta cu scrieri în latină, o bazilică, un portic etc. Columna, despre care am mai vorbit, înaltă de peste 30 de metri, trebuia să marcheze cât din dealul din apropiere a fost săpat ca să facă loc suprafeței de teren pe care să fie ridicat forum-ul. Şi toate construcțiile erau făcute din materiale scumpe: marmură, bronz aurit... Vă închipuiți ce splendoare? Şi câți bani au fost cheltuiți?

- Că veni vorba de bani: un mare istoric francez, Jerome Carcopino, a calculat cantitatea de aur şi de argint pe care au pus mâna romanii când au cucerit Dacia: 165 tone de aur şi 330 tone de argint.

- Să nu uit: banii dacilor au fost utilizați şi pentru campania militară împotriva parților pe care Traianus a condus-o în ultimii ai domniei sale (113-117).

su verovali u to da ne postoji nijedan drugi bog osim njihovog.

(Herodot, *Istorija*)

3. Tračani koji su zarobili krljevog sina Agathoclesa poslali su ga nazad svemoćnom, zajedno sa poklonima kako bi izbegli nepredvidivu i neprijatnu sudbinu. U isto vreme nadali su se da će ovim dobrim delom povratiti zemlju koju je okupirao Lysimach. Oni uopšte nisu verovali u to da mogu da dobiju rat u vreme kad su se skoro svi najmoćniji kraljevi razumeli i pomagali međusobno (...) " Tada", kaže Dromichaites, "zašto si ostavio kod kuće toliko običaja, jedan sjajan život i jednu sjajnu vladavinu i poželeo da dođeš kod nekih varvara, koji vode život kao divljaci i žive u zemlji potreseni teškoćama?" Rečeno ponovo, Lysimach je rekao kralju da nije znao šta rat donosi, ali da će u budućnosti biti prijatelj i pristalica Tračana, ali, toliko o zasluženom priznanju, da nikada više neće napustiti svoje dobročinioce. Dromichaites je prihvatio Lysimachovu saosećajnost.

(Dromichaites - Diodor sa Sicilije, *Istorijska biblioteka)*

4. Burebista, pripadnik Geta, preuzeo je vođstvo nad svojim narodom, podigao je ljude ranjene beskrajnim ratovima i uspeo da ih usmeri odricanju, trezvenosti i poštovanju zakona, tako da je za nekoliko godina uspeo da utemelji jednu veliku imperiju i uzme pod svoje najveći deo susednih naroda. Postigao je čak i to da ga se i Rimljani plaše. Hrabro je prešao preko Istre, osvojivši tada Trakiju do Makedonije i Ilirije, dok je Kelte, koji su se pomešali sa Tračanima i Ilirima, opustošio do kraja, a Boiie, koje je predvodio Cristasiros, kao i Taurise potpuno je uništio.

(Strabon, *Geografija*)

5. Najznačajniji rat Rimljana u tom vremenu bio je onaj protiv Dačana, kojima je vladao Decebal. Duras, koji je vladao ranije, svojevoljno je ostavio tron Decebalu zbog toga što je on veoma dobro razumeo ratne planove i njihovu realizaciju, zbog toga što je znao da izabere pravu priliku da napadne neprijatelje i da se povuče na vreme. Decebal je bio dobar borac za svoj plen i znao je da iskoristi pobedu, ali i da se nosi sa porazom. Zbog toga je dugo bio protivnik koga su se Rimljani plašili.

(Cassius Dio, *Istorija Rumuna*)

6. Trajan je prešao preko ovog mosta i vodio je rat više promišljeno nego vatreno, slomivši tako Dačane nakon dugih i teških stradanja i mnogih poteškoća. On sam više puta je dokazao da je dobar i hrabar vojskovođa, a vojska je sa njim prošla kroz mnoge neprilike i pokazala se hrabrom [...]. Kada je Decebal video da su mu i tron i cela zemlja u neprijateljskim rukama, kao i to da je i on u opasnosti da bude zarobljen, oduzeo je sebi život. Njegova glava odnesena je u Rim. Tako je Dakija pala pod rimsku vlast, gde je Trajan stabilizovao svoje kolonije i krao Decebalove pronalaske i blago**,** koje je bilo sakriveno ispod reke Sarđecije, u blizini glavnog grada. Govori se da je Decebal uz pomoć nekih zarobljenika stigao do reke, zaustavio njen tok i tamo iskopao rupu... U nju je stavio gomilu zlata i srebra i razne vredne predmete, uglavnom one koji su bili otporni na vlažnost, poređavši preko njih kamenje i zemlju, nakon čega je ponovo pustio reku. Takođe, Decebal je zajedno sa ljudima stavio u pećine na sigurno mesto odeću i ostale stvari. Nakon što je sve to

Surse:

1. *Înainte de a ajunge la Istru, Darius, regele perşilor birui mai întâi pe geți, care se cred nemuritori. Căci tracii, locuitorii din Salmydessos şi cei care ocupă ținutul aşezat mai sus de oraşele Apollonia şi Messembria – pe nume scirmiazi şi nipseeni – s-au predat lui Darius fără luptă. Geții, însă, fiindcă s-au purtat nechibzuit, au fost îndată robiți, macăr că ei sunt cei mai viteji şi cei mai drepți dintre traci.*

(Herodot, *Istorii)*

2. *Iată cum se cred nemuritori geții: ei cred că nu mor şi că acel care dispare din lumea noastră se duce la zeul Zamolxis. Unii din ei îi mai spun şi Gebeleizis. Tot la al cincilea an ei trimit la Zamolxis un sol, tras la sorți, cu poruncă să-i facă cunoscute lucrurile de care, de fiecare dată, au nevoie. Iată cum îl trimit pe sol. Unii din ei primesc poruncă să țină trei sulițe (cu vîrful în sus), iar alții, apucînd de mîini şi picioare pe cel ce urmează să fie trimis la Zamolxis şi ridicându-l în sus, îl azvârle în sulițe. Dacă - străpuns de sulițe - acesta moare, geții socot că zeul le este binevoitor. Iar dacă nu moare, aduc învinuiri solului, zicând că e un om ticălos şi, după învinuirile aduse, trimit un altul, căruia îi dau însărcinări încă fiind în viață.*

Aceiaşi traci, cînd tună şi fulgeră, trag cu săgețile în sus, spre cer, şi amenință divinitatea (care provoacă aceste fenomene), deoarece ei cred că nu există un alt zeu în afară de al lor.

(Herodot, *Istorii*)

3. *Tracii, care îl făcuseră prizonier pe fiul regelui, pe Agathocles, l-au trimis cu daruri înapoi la tatăl său, pregătindu-şi astfel o scăpare împotriva întîmplărilor neprevăzute ale soartei. În acelaşi timp ei nădăjduiau să-şi recapete prin această binefacere pământul pe care îl ocupase Lysimach. Ei nu sperau deloc să poată câştiga războiul, de vreme ce aproape toți regii cei mai puternici s-au înțeles între ei şi se ajutau unul pe celălalt(...) ,,Atunci – zise Dromichaites – de ce ai lăsat acasă atâtea deprinderi, un trai cât se poate de ademinitor şi o domnie plină de străluciri, şi te-a cuprins dorința să vii la nişte barbari, care au o viață de sălbatici, locuiesc într-o țară bântuită de geruri şi n-au parte de roade îngrijite?". Luând din nou cuvântul, Lysimach spuse regelui că nu ştia ce război poartă, dar că pe viitor va fi prietenul şi aliatul tracilor; iar – cât despre recunostința datorată – nu va rămâne vreodată mai prejos decât binefăcătorii săi. Dromichaites primi cu un simțământ de prietenie spusele lui Lysimach.*

(Dromichaites – Diodor din Sicilia*, Biblioteca istorică)*

4. *Burebista, bărbat get, luând conducerea neamului său a ridicat pe oamenii aceştia înrăiți de nesfârşitele războaie şi i-a îndreptat prin abstinență şi sobrietate şi ascultarea de legi, aşa încât în câțiva ani a întemeiat o mare împărăție şi a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine; ba a ajuns să fie temut chiar şi de romani, pentru că trecea Istrul fără frică, prădând Tracia până în Macedonia şi Illiria, iar pe celții ce se amestecaseră cu tracii şi cu illirii i-a pustiit cu totul, iar pe boii de sub conducerea lui Cristasiros, precum şi pe taurisci i-a nimicit cu desăvârşire.*

(Strabon, *Geografia*)

uradio, ljude koji su mu pomogli je masakrirao. Međutim, Bicilis, jedan od njegovih prijatelja koji je znao celu situaciju, bio je zarobljen i sve je odao.

(Cassius Dio, *Istorija Rumuna*)

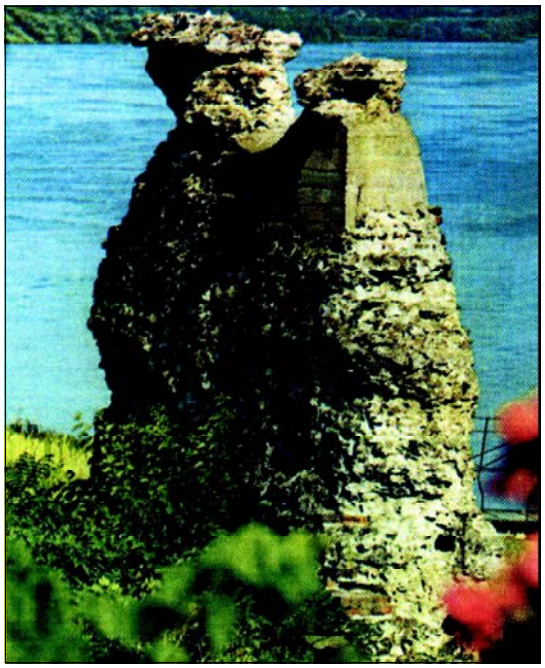
A. Statua hrabrog kralja Decebala, koja je ugravirana u stub.
Izvor: http://rusidava.bravehost.com/myPictures/Decebal.jpeg

B. Decebal, koga glumi veliki rumunski glumac Amze Palleae u filmu " Dačani" (1967), koji je režirao Serđiu Nikolaescu.
Izvor: http://www.compendium.ro/amza_pellea/imgfilme/decebal.jpg

C. Trajanov stub.
Izvor: http://k43.pbase.com/u23/adriank/upload/10455895.ColumnaluiTraian.JPG

D. Rekonstrukcije Trajanovog mosta u Drobeti.
Izvor: http://www.drobetaturnuseverin.net/files/images/Macheta_podului_Traian.jpg)

5. *Cel mai însemnat război de atunci al romanilor a fost cel împotriva dacilor, asupra cărora, în vremea aceea domnea Decebal. Duras, care domnise mai înainte, lăsase lui Decebal de bună voie domnia pentru că era foarte priceput la planurile de război şi iscusit în înfăptuirea lor, ştiind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe duşman şi a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător şi se pricepea să folosească izbânda, dar şi să iasă cu bine dintr-o înfrângere. Din această pricină, multă vreme a fost un duşman de temut pentru romani.*

(Cassius Dio – *Istoria romană*)

6. *Traian trecu Istrul pe acest pod; şi a purtat război mai mult cu chibzuială decât cu înfocare, biruindu-i pe daci după îndelungi şi grele strădanii. El însuşi dădu multe dovezi de pricepere la comandă şi de vitejie, iar oştenii trecură împreună cu dânsul prin multe primejdii şi dădură dovadă de vrednicie[...]. Când a văzut Decebal că scaunul lui de domnie şi toată țara sunt în mâinile duşmanului, că el însuşi este în primejdie să fie luat prizonier, îşi curmă zilele. Capul său fu dus la Roma. În felul acesta, Dacia ajunse sub ascultarea romanilor şi Traian stabili în ea oraşe de colonişti. Fură descoperite şi comorile lui Decebal, deşi se aflau ascunse sub râul Sargeția, din apropierea capitalei sale. Căci /Decebal/ abătuse râul cu ajutorul unor prizonieri şi săpase acolo o groapă ... Puse în ea o mulțime de argint şi de aur, precum şi alte lucruri foarte prețioase - mai ales dintre cele care suportau umezeala -, aşezase peste ele pietre şi îngrămădise pământ, iar după aceea aduse râul din nou în albia lui. Tot cu oamenii aceia Decebal pusese în siguranță, în nişte peşteri, veşminte şi alte lucruri la fel. După ce făcu toate acestea, îi măcelări, ca să nu dea nimic pe față. Dar Bicilis, un tovaraş al său care cunoştea cele întâmplate, fu luat prizonier şi dădu în vileag toate acestea.*

(Cassius Dio, Istoria romană)

A. Chipul eroicului rege Decebal, cum este înfățişat pe Columnă.
Sursa: http://rusidava.bravehost.com/myPictures/Decebal.jpeg

B. Decebal, interpretat de marele actor român Amza Pellea,
în filmul „Dacii" (1967), regizat de Sergiu Nicolaescu.
Sursa: http://www.compendium.ro/amza_pellea/imgfilme/decebal.jpg

E. ...i kako danas izgledaju ruševine Trajnovog mosta iz Drobete (današnji Drobeta - Turn Severin).
Izvor: http://www.mehedinti.info/severin/imagini/ruinepod.jpg

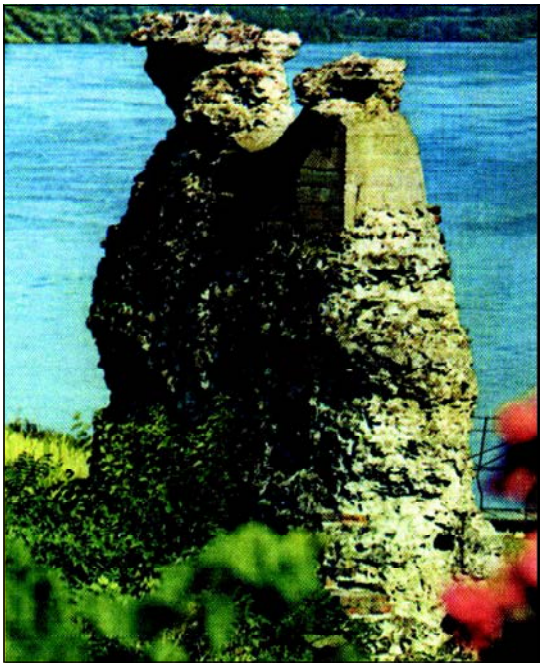

F. Bitka Rimljana i Dačana prikazana na Trajanovom stubu.
Izvor: http://www.mehedinti.info/severin/imagini/columna.jpg

G. Decebalovo samoubistvo isklesano u stubu.
Izvor: http://www.geocities.com/cogaionon/large/l38.jpg

C. Columna lui Traian.
Sursa: http://k43.pbase.com/u23/adriank/upload/10455895.ColumnaluiTraian.JPG

D. Cum arată astăzi ruinele podului lui Traian de la Drobeta (Drobeta-Turnu Severin de astăzi).
Sursa: http://www.mehedinti.info/severin/imagini/ruinepod.jpg

E. Reconstituire a podului lui Traian de la Drobeta...
Sursa: http://www.drobetaturnuseverin.net/files/images/Macheta_podului_Traian.jpg

1. Koje su prema Herodotu bile karakteristike Geta (1)?
2. Kako procenjujete ljudsko žrtvovanje kod Geta (2)?
3. Pronađite najmanje dva prideva kojima biste objasnili osobine Drommichaitesa(3).
4. Nabrojte posledice stvorene vladavinom Burebiste (4).
5. Objasnite osobine kralja Decebala (5).
6. Navedite jedan razlog zbog koga su Rimljani vodili rat protiv Dačana „više promišljeno nego vatreno” (6).
7. Nakon što ste pročitali celo poglavlje, pokažite da li je podatak o Decebalovom zlatu istinit ili izmišljen (6).

Pronađite jedan pridev koji objašnjava Decebalov nagon da sebi oduzme život. Uporedite ovaj postupak sa postupkom Vercingetorixa (6).

F. Luptă între daci şi romani reprezentată pe Columnă.
Sursa: http://www.mehedinti.info/severin/imagini/columna.jpg

G. Sinuciderea lui Decebal, înfățişată pe Columnă.
Sursa: http://www.geocities.com/cogaionon/large/l38.jpg

1. Ce calități consideră Herodot că erau caracteristice geților (1)?
2. Cum apreciați sacrificiile umane ale geților (2)?
3. Găsiți minim două adjective cu care să caracterizați personalitatea lui Dromichaites (3).
4. Menționați consecințele măsurilor de guvernare introduse de Burebista (4).
5. Caracterizați personalitatea regelui Decebal (5).
6. Indicați un motiv pentru care romanii au dus împotriva dacilor un război „mai mult cu chibzuială decât cu înfocare” (6).
7. După ce ați citit întreg capitolul indicați dacă informația legată de comoara lui Decebal este reală sau este inventată (6).
8. Găsiți un adjectiv care să caracterizeze gestul lui Decebal de a-şi lua viața. Comparați gestul lui Decebal cu cel al lui Vercingetorix (6), (G).

Poglavlje IV.

Romanizacija

U ovom poglavlju govori se o romanizaciji koja je obuhvatila teritorije Balkana sa obe strane Dunava.

Nakon osvajanja Dakije, sve teritorije naseljene Tračanima bile su pod rimskom vlašću. Vidite, na karti (A) prikazano je Balkansko poluostrvo pod rimskom vlašću. Provincije u kojima su živeli Tračani i Dačani bile su gornja i donja Moesia, Trakija i, naravno, Dakija. Zašto su dobile ime Moesia? Od imena plemena moesilor, koje je bilo u rodbinskim odnosima sa Getima, dok pridevi gornja i donju proizilaze od toka Dunava. Gornja Moesija nalazi se više prema gornjem toku Dunava, dok se donja Moesija, tada zvana Pontus Euxinus, nalazi na mestu ulivanja Dunava u Crno more. Iliri (indoevropski narod koji je u rodu sa Tračanima), koju su živeli na zapadu Balkanskog poluostrva u Dalmaciji i Panoniji, takođe su bili romanizovani.

Šta je romanizacija? Ove dve Moesije, Dakija, Dalmacija i Panonija pretrpele su proces romanizacije. Romanizacija je fenomen koji podrazumeva da su starosedeoci (u našem slučaju Tračano-Dačani i Iliri) prihvatili rimsku civilizaciju, kulturu, običaje, religiju i, na prvom mestu, njihov govorni jezik latinski. Kako je moguće da su svi narodi (nije reč samo o Tračanima već i o drugim narodima) zaboravili svoj sopstveni jezik i zamenili ga latinskim?

Faktori romanizacije. Pre svega uzmite u obzir to da su Rimljani imali najrazvijeniju civilizaciju. Na primer, na osvojenim teritorijama osnivali su gradove i opremali ih svim potrebnim stvarima za lagodan život. Jedan rimski grad imao je forume ukrašene stubovima, bazilike, spoljne galerije sa kolonadama**,** popločane ulice, javna kupatila (B), fontane, cisterne namenjene transportu vode itd. Reklo bi se da su rimskim gradovima nedostajali samo Internet, mobilini telefon i kablovska televizija. Kada su starosedeoci videli sva ova čudesa, naravno da su poželeli da žive isto kao i Rimljani. Oni su na osvojenim teritorijama utemeljili gradove kao sto su Serdica (danasnja Sofija, glavni grad Bugarske), Philippolis (Plovdiv, Bugarska), Durostorum (Silistra, Bugarska), Augusta Traiana (Stara Zagora, Bugarska), Naissus (Niš,Srbija), Singlidunum (Beograd, glavni grad Srbije) sa južne strane Dunava, dok su na severnoj strani reke utvrdili gradove kao sto su Apullum (Alba Julia u Rumuniji), Ulpia Traiana....., Porrolissum (Turda u Rumuniji), Napoca (Cluj-Napoka, Rumunija) itd. Nastavili su da razvijaju i grčke kolonije na obali reke Pontul Euxin. Neka naselja,

Capitolul IV.

Romanizarea

În acest capitol se vorbeşte despre fenomenul de romanizare care a cuprins teritoriile din Balcani de pe ambele maluri ale Dunării.

După cucerirea Daciei, toate teritoriile locuite de traci se aflau sub stăpânirea romanilor. Vezi, în harta (A) este înfățişată Peninsula Balcanică cucerită de romani. Provinciile locuite de traci şi daci au fost Moesia superior şi Moesia inferior, Thracia şi, evident, Dacia.

De ce a fost dat numele de Moesia? De la numele tribului moesilor, înrudit cu geții. Iar apelativul de superior şi inferior vine de la cursul Dunării. Moesia superior se află mai spre cursul superior al fluviului, iar Moesia inferior la vărsarea în Marea Neagră, numită atunci Pontus Euxinus. De asemenea, ilirii (neam indo-european înrudit cu tracii) care locuiau în vestul Peninsulei Balcanice în Dalmația şi Panonia, au fost de asemena romanizați.

Ce este romanizarea ? Cele două Moesii, Dacia, Dalmația, Panonia au suferit procesul de romanizare. În mod sigur vrei să ştii ce înțelegem prin romanizare. Romanizarea este fenomenul prin care băştinaşii (în cazul nostru traco-dacii sau ilirii) îşi însuşeau civilizația, cultura, obiceiurile, religia romanilor şi, în primul rând, limba vorbită de aceştia, adică limba latină. Cum se explică faptul că populații întregi (căci este vorba nu numai de traci, ci şi de alte popoare) au uitat propria limbă, pe care au înlocuit-o cu cea latină ?

Factorii romanizării. În primul rând, gândiți-vă la faptul că romanii aveau o civilizație mult mai avansată. De exemplu, în teritoriile cucerite au construit oraşe, dotate cu tot ceea ce era necesar pentru un trai mai lesnicios. Un oraş roman avea forum-uri împodobite cu statui, basilici, porticuri, străzi pavate, terme (B), fântâni şi apeducte etc. Am zice că oraşelor romane le lipsea doar… internetul, telefonul mobil şi televiziunea prin cablu! Când băştinaşii vedeau toate aceste minunății, evident, voiau şi ei să trăiască la fel ca romanii. În teritoriile cucerite, romanii au întemeiat oraşe înfloritoare precum Serdica (Sofia de astăzi, capitala Bulgariei), Philippopolis (Plovdiv, Bulgaria), Durostorum (Silistra, Bulgaria), Augusta Traiana (Stara Zagora, Bulgaria), Naissus (Niş, Serbia), Singidunum (Belgrad, capitala Serbiei) la sud de Dunăre, iar la nord de fluviu Apullum (Alba Iulia în România), Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Porrolissum (Turda, în România), Napoca (Cluj-Napoca, România) etc.

kao ona na obali Timoka, sačuvala su rimska imena. Na primer, antički Rataria postao je Arcear, Almus je današnji Lom, Florentiano je Florentin.

Tako su i na zapadu Balkanskog poluostrva postojali gradovi u procvatu. Jedan od najpoznatijih bio je Salona (današnji Split), gde je imperator Dioklecijan (284-306) podigao ogromnu palatu.

Svi ovi urbani centri koje su Rimljani stvorili na Balkanu (kao i na ostalim teritorijama svoje ogromne imperije) bili su povezani čvrstim kamenim putevima. Ti putevi bili su toliko kvalitetno sagrađeni da se neki od njih koriste i danas. Tako je, Rimljani su sagradili deset hiljada kilometara puteva, nalik mreži autoputeva današnjice. Ovi putevi bili su građeni kako bi se ubrzalo kretanje mnogobrojne rimske vojske. U isto vreme, tu su cirkulisali trgovci, seljaci i majstori, koji su tako iz mesta u mesto prenosili tekovine rimske civilizacije i, naravno, latinski jezik.

A. Balkansko polustrvo u doba rimske imperije.

Romanizaciji su još doprineli i rimski kolinisti. Naravno, oni su govorili latinski jezik i imali su važnu ulogu u ekonomiji i u socijalnom životu u provinciji. Kolonisti su imali funkcije administratora u provincijama, radnika, prodavaca, poljoprivrednika itd. Očigledno da su u osvojene predele unosili nov životni stil, različite vrednosti i drugačiji životni standard, na kome su im meštani zavideli.

Vojska. Rimska vojska bila je najjača vojska poznata istoriji. Stub ove vojske činilo je ujedinjenje zvano legija. Jedna legija sastojala se od teško naoružane pešadije (5 -6000 ljudi). Legionari su svakako morali da budu rimski građani. U odnosu na druge slobodne ljude (odnosno one koji nisu bili robovi i koji su sebe nazivali hodočasnicima), rimski građani su imali određene prednosti (na primer, bili su lišeni plaćanja poreza i bili su posebno tretirani u društvu). Zbog toga su svi želeli da dobiju status građana, barem do 212. godine, kada je imperator Karakala izdao edikt (Ustav antoninian), po kome su svi slobodni ljudi iz imperije postali građani. Tračanske provincije bile su smeštene na Dunavu, koji je predstavljao jednu od najopasnijih granica. Zbog toga je ovde bilo više legija nego na drugim granicama. Pogledajte listu sa rimskim legijama sa donjeg Dunava u drugoj polovini 2. veka naše ere. Legija I Italika bila je postavljena u Navaeu (Svistov, Bugarska); legija IV Flavia nalazila se u Singidunumu (današnji Beograd); legija V Macedonica bila je u Porrolissumu (današnja Turda, Rumunija); legija VII Claudia nalazila se u Durostorumu (Silistra u Bugarskoj); legija XIII Gemina imala je garnizone u Apullumu (Alba Julija, Rumunija).

Continuau să înflorească şi coloniile greceşti de pe malul Pontului Euxin. Unele aşezări, cum sunt cele de pe Valea Timocului, şi-au păstrat vechea denumire romană. De exemplu, anticul Ratiaria a devenit Arcear, Almus este astăzi Lom, Florentiano este Florentin.

De asemenea, în vestul Peninsulei Balcanice au fost construite oraşe înfloritoare. Unul dintre cele mai însemnate era Salona (Splitul de astăzi), unde împăratul Diocleţianus (284-306) a construit un palat imens.

Toate aceste centre urbane construite de romani în Balcani (ca şi în toate teritoriile imensului lor imperiu) erau unite de drumuri solide, din piatră. Atât de bine sunt construite aceste drumuri, încât în unele locuri aceste drumuri sunt utilizate şi astăzi. Aşa e, romanii au edificat zeci de mii de kilometri de drumuri, la fel ca şi reţeaua de autostrăzi din zilele noastre. Aceste drumuri au fost construite pentru a permite deplasarea rapidă a formidabilei armate romane. În acelaşi timp, însă, pe aceste drumuri circulau negustori, ţărani, meşteşugari, care transmiteau în acest fel, dintr-un loc în altul, valorile civilizaţiei romane şi, bineînţeles, limba latină.

A. Peninsula Balcanică în stăpânirea Romei.

La fenomenul de romanizare au contribuit şi *coloniştii romani*. Bineînţeles, aceştia vorbeau limba latină şi jucau un rol important în activităţile economice şi sociale ale provinciei. Coloniştii erau funcţionari din cadrul administraţiei provinciei, meşteşugari, negustori, agricultori etc. Evident, ei aduceau în zonele cucerite un alt stil de viaţă, alte valori şi un alt nivel de viaţă care era invidiat de localnici.

Apoi, *armata*. Armata romană era cea mai puternică pe care o cunoscuse istoria până atunci. Coloana vertebrală a acestei armate o constituia unitatea de bază, numită legiune. O legiune era formată din pedestraşi greu înarmaţi (circa 5-6000 de oameni). Aceşti legionari erau, obligatoriu, cetăţeni romani. Faţă de restul oamenilor liberi (adică cei ce nu erau sclavi şi care erau numiţi peregrini) cetăţenii aveau anumite avantaje (de exemplu, erau scutiţi de plata unor impozite şi aveau un statut deosebit în societate). De aceea, toată lumea dorea să ajungă la starea de cetăţean. Asta cel puţin până în anul 212, când împăratul Caracalla a emis un edict (aşa numita *Constituţie antoniniană*) prin care toţi oamenii liberi din imperiu deveneau cetăţeni.

Provinciile trace erau situate pe Dunăre, care constituia una din cele mai expuse frontiere. Prin urmare, aici se găseau mai multe legiuni decât la alte graniţe. Iată o listă cu legiuni romane la Dunărea de Jos în a doua jumătate a secolului II d.Hr: astfel, legiunea I Italica era cantonată la Novae (Sviştov, în Bulgaria); legiunea IV Flavia Felix se găsea la Singidunum, (Belgrad de astăzi); legiunea V Macedonica era la Porrolissum (Turda de astăzi, România); legiunea VII Claudia avea sediul la

Primećujete kako su lepa imena: Flavia, Claudia, Gemina, a tek kakve su snažne bile legije koje su nosile ovako draga imena!

B. Ruševine javnih kupatila u Varni (Bugarska). Izvor:
http://www.ancient-bulgaria.com/2008/05/09/the-roman-thermae-in-varna/

Jednu kategoriju vojske, koja je imala posebnu ulogu, činili su veterani. Oni su bili vojnici na isteku vojne službe (koja je trajala 25 godina) i bili su veoma iskusni, iako su ih godine činile malo slabijim i manje otpornim. Nakon završetka vojske, postajali su posednici provincija u kojima je vojska bila smeštena. Uglavnom su bili oženjeni meštankama sa kojima su želeli da provedu starost u miru. Reč star dolazi u rumunski jezik od latinske reči veteranus, odakle se vidi kolika je bila važnost veterana u tračansko-dačanskoj romanizaciji!!!.

Što se Dačana tiče, samo su Moesi bili romanizovani. Oni iz provincije Trakije bili su helenizovani, tačnije prihvatili su grčku civilizaciju, kulturu i jezik. Rimljani nisu uspeli da romanizuju jug Balkanskog poluostrva (Grčka, koja je nazivala rimsku provinciju imenom Achaia) zbog toga što su grčka kultura i civilizacija bile od velike važnosti i uživale prestiž. Ovako se objašnjava činjenica da jedan deo Tračana nije mogao biti romanizovan.

Viminacium (Kostolac în Serbia); legiunea XI Claudia se găsea la Durostorum (Silistra în Bulgaria); legiunea XIII Gemina avea garnizoana la Apullum (Alba Iulia în România). Iată ce nume frumoase: Flavia, Claudia, Gemina, dar ce teribilă forță degajau legiunile care purtau aceste nume drăgălaşe!

B. Ruinele termelor de la Varna (în Bulgaria).
Sursa: http://www.ancient-bulgaria.com/2008/05/09/the-roman-thermae-in-varna/

O categorie de militari cu un rol important a constituit-o cea a *veteranilor.* Aceştia erau ostaşi aflați în apropiere de terminarea serviciului militar (care dura cam 25 de ani!) foarte experimentați, chiar dacă vârsta îi făcea mai puțin puternici sau rezistenți. După ce terminau cu armata, erau împroprietăriți în provincia în care armata era cantonată. De obicei erau căsătoriți cu localnice şi căutau să-şi trăiască anii bătrâneții în linişte alături de familie. Apropos de cuvântul bătrânețe: cuvântul *bătrân* provine în limba română din latinescul *veteranus* (de unde vă dați seama de importanța pe care veteranii au avut-o în romanizarea traco-dacilor!!!).

În legătură cu tracii, doar cei din Moesii au fost romanizați. Cei din provincia Thracia fuseseră elenizați, adică îşi însuşiseră civilizația, cultura şi limba grecilor. Romanii nu au izbutit să romanizeze sudul Peninsulei Balcanice (Grecia, care constituia o provincie romană cu numele de Achaia) deoarece civilizația şi cultura greacă erau de un mare prestigiu şi de o mare valoare. Aşa se explică şi faptul că o parte a tracilor nu a putut fi romanizată.

Proslava 1. maja! Vidite svođenje računa i troškova za vreme proslave 1.maja. Sume se sakupljaju tokom aprila. Uoči dana ugostiteljstva ide se u kupovinu: pet jagnjića, koji koštaju 18 dinara (obratite pažnju na to koliko je star običaj da se peče jagnje u prirodi 1. maja); jedno prase ("porcellum") košta pet dinara; beli hleb ("panem candidum") dva dinara; najbolje kukuruzno brašno, sigurno za molitvu pred ručak dva dinara; začini, salata, sirće, crni luk i so po jedan dinar svaki; klasično vino 95 dinara; staro vino dva dinara; neka druga vrsta, pića (verovatno), pošto je svrstana u istu grupu, 20 dinara. Prema izloženom jasno se vidi proporcija: hrana košta svega 28 dinara, piće 97 dinara, ali ako računamo i taj nepoznati artikl koji ulazi u grupu pića, ispada 117 dinara, tačnije četiri puta više. Ne kaže se da su Dačo-Rimljani cenili vino manje od svojih prethodnika, Dačani

(Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu,
Istorija Rumuna od najstarijih vremena do danas).

Rečnik:

Romanizacija: Proces u kome su se jednom narodu ili teritoriji nametali običaji, kultura, način organizovanja, institucije rimske civilizacije, kao i njihov govorni jezik latinski.

Domaći zadatak:

Ne zaboravite da primenite metodu **Znam/Hteo bih da znam/Naučio sam** nakon što pročitate sažetu verziju poglavlja u celini!!!

Un banchet de 1 Mai! Iată „socoteala încasărilor şi cheltuielilor făcute cu prilejul unui banchet dat în ziua de 1 Mai. Sumele se strâng în cursul lunii aprilie. În ajunul zilei de ospăț se fac cumpărăturile: 5 miei care costă 18 dinari (iată deci cât e de vechi obiceiul mielului mâncat la iarbă verde, de 1 Mai); un purcel („porcellum"), 5 dinari; pâine albă („panem candidum") de 2 dinari; tămâie din cea mai bună, desigur pentru slujba care preceda masa, 2 dinari; mirodenii, salată, oțet şi ceapă cu sare de câte 1 dinar fiecare; vin obişnuit 95 de dinari; vin vechi de 2 dinari; un alt articol, probabil tot băutură, fiindcă e trecut la un loc cu acesta, 20 de dinari. Proporția e, după cum se vede, elocventă: mâncarea 28 de dinari, băutura 97 de dinari, iar în cazul când articolul nenumit intră tot aici, cum bănuim, atunci 117 dinari, adică de patru ori mai mult. Nu se poate spune că daco-romanii prețuiau vinul mai puțin decât înaintaşii lor, dacii!"

(Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu,
Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi)

Dicționar:

Romanizare: procesul prin care unei populații sau unui teritoriu i s-au impus obiceiurile, cultura, modul de organizare, instituțiile, civilizația romană şi limba vorbită de romani (latina).

Temă:

Nu uitați să aplicați metoda **Ştiu/Vreau să ştiu/am învățat** după ce ați citit rezumatul capitolului şi apoi întreg capitolul!!!!

Poglavlje V.

Etnogeneza

**U ovom poglavlju govori se o rumunskoj etnogenezi.
Prikazuje se formiranje rumunskog naroda
na obe strane Dunava.**

Dragi čitaoče, imaj u vidu to da formiranje rumunskog naroda predstavlja problem koji je bio razmatran i od strane rumunskih i stranih istoričara. Ovaj predmet otvara mnoga pitanja.

1. Koja je vrsta naroda rumunski narod?

Odgovor: Rumunski narod je narod romanskog porekla. To znači da Rumuni govore jednim jezikom (rumunskim, naravno), koji proističe iz latinskog jezika, kojim su govorili Rimljani. Ne misli se na latinski jezik koji se sreće u delima klasika latinske književnosti iz I veka nove ere (Ciceron, Cezar, Vergilije, Horacije i mnogi drugi), već se misli na govorni jezik naroda. Obični ljudi korisitili su reč *caballus* (reč koja se sreće kod pojednih autora sa značenjem...rage). U romanskim jezicima reči cal (rumunski), cheval (francuski), caballo (španski) očigledno potiču od reči iz latinskog govornog jezika.

Pokazujemo da je rumunski romanski jezik kroz izučavanje latinskog jezika. Vidite kako lepo pišu dvojica velikih istoričara: “Za sve osnovne kategorije života čoveka koristimo latinske izraze. Daćemo nekoliko primera reči: za iskazivanje osnovnih shvatanja o čoveku, muškarac i žena (*homo, barbatus, familia*; cf. *mulier*, iz koga je proizišlo u rumunskom *muiere*), kao i one koje se tiču famialije: parinte (roditelj na rumunskom) *parentem*, fiu (sin) *filius*, sora (sestra) *soror*, frate (brat) *frater,* cumnat (dever) *cognatus*, socru (svekar) *soccer,* ginere (zet) *generem,* nepot (nećak) *nepos, -tem.* Mnogi delovi tela i duhovne stvari, kao i starosne dobi takođe se izražavaju latinskim terminima: bun (dobar na rumunskom jeziku) *bonus,* frumos (lep) *formosus,* tanar (mlad) *tener,* batran (star) *veteranus...* Ako pređemo na zanimanja, konstatovaćemo da verovatno i u poljoprivredi, kao u važnoj delatnosti, žitarice nose imena istog porekla: a ara (orati) *arare*, a semana (sejati) *seminare,* a treiera (.....) *tribulare,* a secera (žnjeti) *sicilare,* a culege (sakupljanje) *colligere...* Zatim, grau (žito) *granum,* secara (raž) *secale,* (kukuruzno brašno) *mlium,* orz (ječam) *hordeum,* alac (.....) *alica...* Isto tako, i pamant (zemlja) pavimentum, camp (polje) *campus,* arie (podrucje) *area...* Na kraju nekoliko oruđa: jug (plug) *jugum,* furca

Capitolul V.

Etnogeneza

**În aceste capitol este vorba despre etnogeneza românească.
Se demonstrează că formarea poporului român
a avut loc pe ambele maluri ale Dunării.**

Să ştii, dragă cititorule, că formarea poporului român este o problemă care a fost îndelung discutată de istoricii români şi străini. Acest subiect trebuie pus în legătură cu mai multe întrebări:

1. Ce fel de popor este poporul român?

Răspuns: Poporul român este un popor romanic. Aceasta înseamnă că românii vorbesc o limbă (limba română, bineînțeles!) care derivă din limba latină, vorbită de romani. Nu este vorba de limba latină întâlnită în lucrările realizate de clasicii literaturii latine din secolul I î.Hr. (Cicero, Caesar, Vergilius, Horatius şi mulți alții), ci de limba latină populară. Aceasta era vorbită de oamenii obişnuiți, mulți din ei nebeneficiind de o educație în şcoală. Astfel, multe cuvinte ale latinei populare erau diferite de limba latină clasică. De exemplu, Cicero scria *equus* (cal) în expresia *sedere in equo* (a sta pe cal). Oamenii de rând utilizau cuvântul *caballus* (deşi este un cuvânt care se întâlneşte şi la anumiți autori pentru a desemna o... mârțoagă). În limbile romanice cuvântul cal (în română), cheval (în franceză), caballo (în spaniolă) etc se observă că derivă din cuvântul din latina populară.

Demonstrăm că limba română este o limbă romanică prin studiul limbii latine. Iată cât de frumos scriau doi mari istorici români: „Pentru toate categoriile esențiale ale vieții omeneşti întrebuințăm termeni latini. Să dăm câteva exemple. Astfel, pentru a exprima noțiunile generale de om, bărbat şi femeie (*homo, barbatus, familia;* cf. *mulier*, din care a rezultat, în româneşte, *muiere*), precum şi pe acelea care privesc familia: *părinte (parentem), fiu (filius), soră (soror), frate (frater), cumnat (cognatus), socru (socer), ginere (generem), nepot (nepos,-tem)*.

Multe din însuşirile trupeşti şi sufleteşti, precum şi vârsta se exprimă tot prin termeni latini: *bun (bonus), frumos (formosus), tânăr (tener), bătrân (veteranus)*... Dacă trecem acum la îndeletniciri, vom constata, de pildă, în agricultură, că operațiile mai însemnate, precum şi cerealele poartă nume de aceeaşi origine: *a ara (arare), a semăna (seminare), a treiera (tribulare), a secera (sicilare), a culege (colligere)...* Apoi, *grâu (granum), secară (secale), meiu (mlium), orz (hordeum), alac (alica)*... Tot

(viljuškara) *furca*, secera (srp), *sicilis, sicilem*. Karakteristično je to da u dve vrste poljoprivrede, vinogradarstvu i baštovanstvu, veliki broj termina takođe potiče iz latinskog jezika, a što se tiče ove druge, smatra se da su komšije sloveni specijalizovani suprotno očekivanjima. Zanimljivo je pratiti proces prelaska žita u hleb kroz latinske pojmove. Žito se melje (macina) *machiare* u vodenici (moara) *mola* ili se mrvi (piseaza) *pinsare* u avanu (piua) *pilla,*od *pilula,* deminutiv imenice *pilla,* pretvarajući se kasnije u brašno (faina) *farina.* Brašno se dalje seje (cerne) *cernere* kroz sito (ciurul) *cibrum,* pri promeni reči cribrum, meša se sa vodom (apa) *aqua,* pretvara se u testo (aluat) *allevatum,* zatim se gnječi (framanta) *fermentare,* mesi se (scage) *subigere,* tačnije pravi se oblik hleba i stavlja se u crepulju (carpator) *cooopertorium* ili u testiju *testum.* Sledi pečenje (coacerea) *coquere* u rerni (cuptor) *coctorium* dok hleb (painea) *panis, panem* ne bude gotov. Od pšeničnog brašna još može da se pravi i pita (placinta) *placenta* ili pita sa kupusom (varzare) *vir[i]diaria,* dok se od kukuruznog brašna pravi kačamak (pasat) *quassatum*"

(Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu,
Istorija Rumuna od najstarijih vremena do danas).

Vidite koliko je bitno za rumunski narod da poznaje jezik naših predaka Rimljana?

2. Kada se formiro rumunski narod?

Ogovor: Rumunski narod formirao se nakon što su Rimljani osvojili Dakiju i narode Balkanskog poluostrva VIII-IX veka (zajedno sa ostalim rimiskim narodima formiranim već posle VIII-IX veka).

3. Gde se formirao rumunski narod?

Odgovor: Rumunski narod formirao se na obe strane Dunava, u predelu istočne romanizacije. Ovo je bio jedan vrlo veliki predeo između današnje Austrije i Crnog mora, prelazeći preko severa Balkanskog poluostrva, u kome je osvojen narod bio izložen romanizaciji i učio latinski jezik. Rimljani su osvajali ovaj prostor tokom nekoliko stotina godina. Poslednja osvojena teritorija bila je Dakija (106. god). Samo je severni deo Balkanskog poluostrva bio romanizovan, dok je jug ostao grčko govorno područje. Na karti (A) to se jasno vidi.

Dunav nije predstavljao prepreku između naroda sa severa i sa juga u procesu rumunske etnogeneze. Pogledajte šta je napisao jedan veliki rumunski geograf G. Valsan o ulozi Dunava u istoriji rumunskog naroda: "Dunav je u prošlosti bio više rumunska **osa,** kao što je i lanac Karpata, a ne granica. Jedna reka razdvaja samo u neprijateljskim (opasnim) vremenima, u miru je nit koja povezuje i približava. Takav je bio Dunav za Rumune u svom gornjem toku i u oblasti Gvozdene kapije. Rumuni iz okolnih sela bili su poznati veslači i samo se u njih imalo poverenja za prelazak barkama preko vode. BIli su i veoma dobri pecaroši. Ove njihove karakteristike protezale su se do same Mađarske, a u donjem toku Dunava do Crnog Mora. Njihova narodna poezija opeva more isto toliko često kao i planine."

astfel, *pământ (pavimentum...), câmp (campus), arie (area*)... În sfârşit, câteva unelte: *jug (jugum), furcă (furca), secera (sicilis, sicilem)* **şi macedo-românul *arat (aratum***), în locul plugului nostru. Caracteristic e faptul că în cele două forme de agricultură, în viticultură şi în grădinărit, şi, mai ales, contrar aşteptărilor, în ce priveşte ultima, care e considerată de obicei o specialitate a vecinilor slavi, marea majoritate a termenilor sunt tot latini... Interesantă de urmărit, sub raportul termenilor de origine latină, este operațiunea transformării grâului în pâine. Grâul se *macină (machinare)* la *moară (mola*) sau se *pisează (pinsare)* în *piuă (pilla*, din *pilula*, diminutiv al cuvântului *pilla*), prefăcându-se apoi în *făină (farina*). Aceasta se *cerne (cernere)* cu *ciurul (cibrum*, prin disimilare din cribrum), se amestecă cu *apă (aqua)* şi cu *aluat (allevatum*), se *frământă (fermentare)*, se *scage (subigere*), adică se dă formă de pâine şi se pune la *cârpător (coopertorium)* sau în *țest (testum*). Urmează apoi *coacerea (coquere*) în *cuptor (coctorium)* până când *pâinea (panis, panem*) e gata. Din făina de grâu se mai poate face *plăcintă (placenta)* şi *vărzare (vir[i]diaria*), din cea de meiu, *păsat (quassatum*)."

(Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu,
Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi).

Vedeți cât de important pentru neamul nostru românesc este să cunoaştem limba strămoşilor noştri, romanii?

2. Când s-a format poporul român?

Răspuns: Poporul român s-a format după cucerirea romană a Daciei şi a nordului Peninsulei Balcanice până prin secolul al VIII-IX d.Hr. (prin analogie cu celelalte popoare romanice deja formate după secolul VIII-IX).

3. Unde s-a format poporul român?

Răspuns: Poporul român s-a format *pe ambele maluri ale Dunării* în aria romanității orientale. Aceasta era o zonă foarte vastă cuprinsă între Austria de astăzi şi Marea Neagră, trecând prin nordul Peninsulei Balcanice şi în care populația cucerită a fost supusă romanizării, învățând limba latină. Romanii au cucerit acest spațiu în decurs de câteva sute de ani. Ultimul teritoriu tracic ocupat a fost provincia Dacia (în anul 106 d.Hr.). Pe harta (A) se observă că partea de nord a Peninsulei Balcanice a fost romanizată, în timp ce sudul era vorbitor de limbă greacă.

În procesul de etnogeneză românească, Dunărea nu a reprezentat un obstacol în calea legăturilor între populația de la nord şi de la sud de fluviu. Iată ce scria un mare geograf, român, G. Vâlsan, despre rolul Dunării în istoria poporului român: *„Dunărea a fost în trecut mai curând o axă românească, cum e şi lanțul carpatic, iar nu un hotar. Un fluviu numai în vreme de primejdie desparte; în vreme de pace e un fir de legătură şi de apropiere. Aşa a fost Dunărea pentru români în tot cursul inferior şi în regiunea Porților de Fier.*

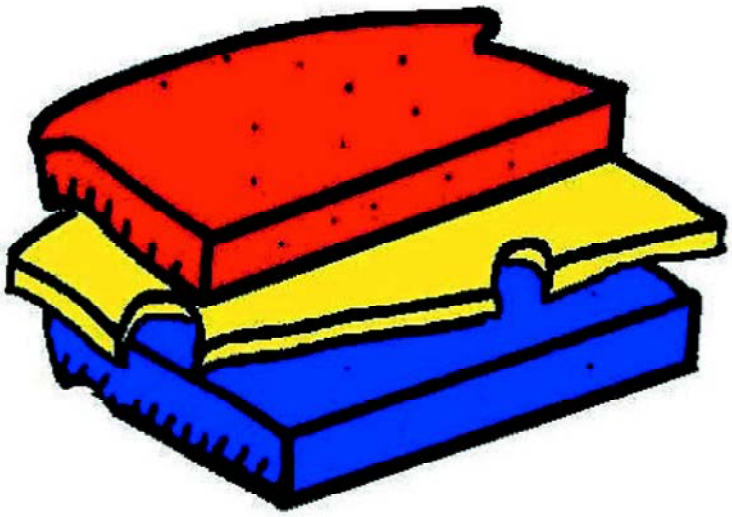
Românii satelor din defileu sunt barcagii vestiți – numai lor li se încredința trecerea ambarcațiunilor prin ghardapuri. Erau şi pescari îndrăzneți. Aceste însuşiri i-au răspândit până în inima Ungariei, iar în cursul inferior până la Mare. Poezia lor populară cântă marea tot atât de des ca şi muntele."

A. Linija na karti naziva se Linija Jirecek i odvaja područje gde se govorio latinski jezik od onog gde se govorio grčki. Tako je nazvao Constantin Jirecek, češki lingvista, koji je na osnovu latinskih ili grčkih spisa podelio ova dva jezika.

Izvor: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bgiusca_Jirecek_Line.jpg

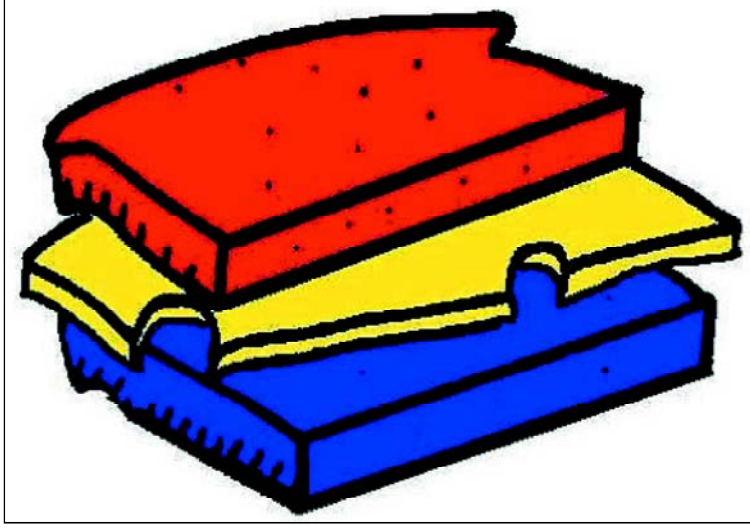
B. Elementi rumunske etnogeneze.

A. Linia din hartă este numită Linia Jirecek, care separă zona în care s-a vorbit limba latină de cea în care s-a vorbit limba greacă. A fost numită aşa de la Constantin Jirecek, un lingvist ceh, care, pe baza inscripțiilor latineşti sau greceşti a stabilit această demarcație între cele două limbi.
Sursa: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bgiusca_Jirecek_Line.jpg

B. Elementele etnogenezei româneşti.

Kako se formirao rumunski narod?

Odgovor: Na slici (B) nacrtan je sendvič. On predstavlja tri elementa od kojih je sačinjen rumunski narod. Naravno, najslađe je parče mesa u sredini, koje se nalazi između dva parčeta hleba. Parče mesa je sloj koji je kod svih romanskih naroda (među kojima su i Rumuni) latinski (ili romanski). Ispod tog sloja nalazi se donji sloj (predstavlja donje parče hleba). On je formiran od naroda koji su potpali pod rimsku vlast u trenutku zauzimanja njihove teritorije. U slučaju Rumuna, donji sloj, naravno, čine Trako-Dačani. Na kraju, parče hleba odozgo predstavlja gornji sloj, koji je sačinjen od Slovena. Jedan interesantan sendvič, zar ne?

Prvi korak u formiranju rumunskog naroda predstavlja romanizacija. Zar već nisam rekao da je romanizacija jedan složen proces, koji podrazumeva stapanje starosedeoca (u slučaju Rumuna Trako-Dačana) sa rimskom civilizacijom, tradicijom, običajima, religijom i, naravno, sa latinskim jezikom. Tako, starosedeoci su nakon nekoliko generacija zaboravili svoj jezik i nastavili da uče latinski. Naravno, očuvala se poneka reč i iz jezika koji se govorio pre dolaska Rimljana (u rumunskom postoji nekoliko desetina). Starosedeoci (Dačani, Tračani, Iliri) su nakon romanizacije postali Dako- Rimljani (Romani),Trako- Rimljani, Iliro- Rimljani. Latinski jezik koji se govorio u bivšoj dačanskoj provinciji na severu Balkanskog poluostrva počeo je da se menja, pa je polako, korak po korak, postao drugačiji od onog latinskog jezika koji se govorio u početku. Zbog toga učenjaci tvrde da se latinski jezik toliko promenio u VI veku da je postao romansko-balkanski jezik (prarumunski). Sačuvala se i jedna izreka iz tog jezika: *torna, torna, fratre!* Ali, hajde da ispričam šta se dogodilo: 585. godine su Avari, jedan migrirajući narod koji je došao iz Azije, krenuo je prema Balkanskom poluostrvu. Avarski konjanici pohitali su ka plenu, što je nateralo komandanta rimske vojske da napadne. Dok su Rimljani išli napred, sa leđa jedne natovarene životinje pao je prtljag nekog vojnika. Pošto je bila noć, njegovi prijatelji vojnici, želeći da mu privuku pažnju, povikali su na maternjem jeziku reči: “Torna, torna, fratre” (okreni se, okreni se, brate). Vojnik nije čuo uzvike svojih prijatelja. Drugi vojnici mislili su da je reč o komandi za povlačenje i zbog toga su krenuli da se vraćaju nazad. Stvorila se velika panika u rimskoj vojsci, zbog čega su se i Avari uspaničili i pobegli u drugom pravcu!!!

Aurelijsko povlačenje. Dakija je bila rimska provincija od 106. do 271. godine, kada je imperator Aurelije (270 - 275) naredio evakuaciju provincije. Dakija je bila prva provincija na severu Dunava zbog koje su, za vreme imeratora Aurelijusa, rimska vlast i vojska otišli. Ako pogledate kartu, videćete zašto je Dakija bila napuštena malo brže: bilo je malo teže suprotstaviti se napadima gotskih migranata i njihovih pristalica Karpa (koji su bili slobodni Dačani). Nakon odlaska vlasti i vojske, proces romanizacije se na severnoj teritoriji Dunava nastavio zahvaljujući ekonomskim vezama između severnog i južnog rečnog toka i činjenici da su Rimljani zadržali, tokom jednog perioda, deo zemlje bivše provincije. Da bi sakrio gubitak jedne od teritorija, Aurelije je oformio drugu, aurelijsku Dakiju (kasnije podeljenu na Dakiju Ripensis i na mediteransku Dakiju). Ova nova Dakija poklapala se sa velikim delom područja gde i danas žive Rumuni, a koja odgovara Timočkoj krajini.

Cum s-a format poporul român?

Răspuns: În imaginea (B) este desenat un sandviş. El prezintă cele trei elemente care au alcătuit poporul român. Evident partea cea mai gustoasă din sandviş o constituie bucata de carne, care se află între cele două felii de pâine. Această bucată de carne constituie stratul, care la toate popoarele romanice (între care şi românii) este latin (sau roman). Dedesuptul stratului, se află, evident substratul (reprezentată de felia de pâine de jos). Acesta este format din populația supusă de romani în momentul în care aceştia au cucerit un teritoriu. În cazul românilor, bineînțeles, substratul este alcătuit din traco-daci. În fine, felia de pâine de deasupra este superstratul (adstratul), adică din slavi. Un sandviş... interesant, nu-i aşa?

Prima etapă în formarea poporului român a constituit-o romanizarea. V-am mai spus că romanizarea este un fenomen complex, care înseamnă însuşirea de către populația autohtonă (în cazul românilor traco-dacii) a civilizației, tradițiilor, obiceiurilor, religiei romanilor, şi în special a limbii latine. Aşadar, băştinaşii, după câteva generații, îşi uitau limba şi o învățau pe cea latină. Desigur, se mai păstrau câteva cuvinte care aparțineau limbii pe care o vorbeau înainte de cucerirea romană (în limba română există câteva zeci). Astfel, băştinaşii (daci, traci, iliri) romanizați au devenit daco-romani, traco-romani, iliro-romani. În timp, limba latină vorbită în fosta provincie Dacia şi în nordul Peninsulei Balcanice a început să se modifice, încât, treptat-treptat, a devenit diferită de limba latină vorbită inițial. De aceea, învățații afirmă că, în secolul al VI-lea, latina se tranformase atât de mult, încât devenise limba „romanică balcanică” (străromână). S-a păstrat şi o expresie în această limbă: *torna, torna, fratre!* Dar haide să povestesc ce s-a întâmplat: În anul 587 un neam migrator venit tocmai din Asia, avarii, a năvălit în Peninsula Balcanică. Călărețiii avari s-au răspândit după pradă, ceea ce l-a determinat pe generalul comandant al armatei romane să atace. În timp ce romanii înaintau, de pe spatele unui animal de povară, a căzut bagajul unui ostaş. Tovarăşii lui de arme, fiind noapte şi vrând să-i atragă atenția acelui ostaş, i-au strigat în „limba părintească”, cuvintele: „Torna, torna, fratre”. Ostaşul nostru nu a auzit strigătele camarazilor. Unii dintre ceilalți soldați au crezut că este vorba despre o comandă privind retragerea, de aceea au luat-o la fugă. O mare învălmăşeală s-a produs în armata romană. La rândul lor, avarii au intrat în panică şi au fugit... în direcția opusă!!!!

Retragerea aureliană. Dacia a fost provincie romană din 106 până pe la 271, când împăratul Aurelianus (270-275) a poruncit evacuarea provinciei. Provincia Dacia de la nord de Dunăre a fost prima provincie părăsită de armata şi autoritățile romane în timpul împăratului Aurelianus. Dacă vă uitați pe hartă, veți înțelege de ce Dacia a fost părăsită mai repede: era mai greu de apărat în fața atacurilor migratorilor goți şi a aliaților lor, carpii (care erau dacii liberi). După plecarea armatei şi autorităților procesul de romanizare a teritoriului de la nord de Dunăre a continuat datorită legăturilor economice între nordul şi sudul fluviului şi a faptului că împărații romani au deținut o perioadă o parte a pământurilor fostei provincii. Pentru a masca pierderea unei provincii, Aurelianus a format una nouă, Dacia Aureliană (divizată mai târziu în Dacia Ripensis şi Dacia Mediterranea). Această nouă Dacie coincide în mare parte cu zona locuită astăzi de românii de pe Valea Timocului.

Neki istoričari veruju u to da su tada svi stanovnici provincija otišli na jug Dunava, pošto se rumunski narod formirao u tom predelu, odakle su mnogo kasnije opet migrirali na severnu stranu reke. Ovo je teorija migracije, koju je u XIX veku prvi izneo nemački istoričar Ribert Roesler.

Većina istoričara slaže se u tome da je veliki deo naroda iz Dakije ostao u severnom delu toka Dunava, stvarajući tako jednu od zona gde se formirao rumunski narod. Ovo je teorija kontinuiteta. Koja je teorija bliža istini? Postoje mnogi argumenti koji potvrđuju drugu teoriju. Možda najviše odgovara istini to što se kaže da je većina reka u Rumuniji zadržala imena nasleđena od Dačana: Dunav (Dunare) *Donaris,* Mures (Mures) *Maris,* Olt (Olt) *Alutus,* Prut (Prut) *Pyretis,* Arges (Arges) *Argesis* itd. Da su stanovnici Dakije otišli po naređenju imperatora Aurelijusa, na koji bi se način onda ova imena zadržala?

U to vreme hrišćanstvo je stvorilo jedan način romanizovanja, naročito kroz aktivnost misionara, među kojima je najpoznatiji bio Nicetas iz Remesiane. Zapamtite: rumunski narod je jedan od najstarijih hrišćanskih naroda u Evropi koji je potpao pod uticaj hrišćanstva prirodnim putem. Ne postoji precizno određeno vreme da bismo mogli tačno da kažemo koje smo godine postali hrišćani, što je slučaj i sa Bugarima, Mađarima, Rusima, tačnije sa narodima koji su primili hrišćanstvo po naređenju svog vladara. Mi smo postali hrišćani još početkom hristijanizacije, a to se prvi put pominje za vreme apostola Andreja, koji je propovedao novu veru u Scythia Minor (današnja Dobrodža). Najbitniji hrišćanski termini u rumunskom jeziku potiču iz latinskog jezika. Bog (Dumnezeu) *Dominus dues,* krst (cruce) *crux,* krstiti (a boteza) *baptisare,* anđeo (inger) angelus, Uskrs (Paste) *Pasche.*

Kasnije je kod Rumuna uvedena liturgija na slovenskom jeziku zato što su posrednici između njih i Vizantijskog carstva, centra pravoslavlja (koje su Rumuni prihvatili), bili Bugari (slovenski narod, koji je primio hrišćanstvo u IX veku), čija je država u to vreme bila veoma jaka.

Sloveni. Godine 602. počele su na istoku borbe za presto u rimskom carstvu, od kojih su korist imali Sloveni, narod koji je migrirao iz centralne Evrope. Oni su u velikom broju došli na Balkansko poluostrvo. Invazija Slovena imala je brojne posledice:

1. Romanstvo istoka definitivno je bilo izolovano od romanstva zapada. Istočno romanstvo je bilo svedeno na Balkansko poluostrvo i tako je postalo balkansko romanstvo.
2. Balkansko romanstvo bilo je podeljeno na mnoge delove, što je dovelo do pojavljivanja različitih dijalekata u romanskom jeziku: severno - dunavski (dačo- rumunski) i južno-dunavski dijalekat (*megleno-rumunski, arumunski i istro-rumunski).*
3. Mnogi romanski stanovnici u blizini Dunava bili su primorani da idu ka jugu, stigavši tako do današnje Grčke.

Rumuni ili Vlasi. U ta daleka vremena Rumuni su bili poznati po imenu Vlasi. Odakle uopšte potiče ovo ime?

Odgovor: Ime Vlaha potiče od reči koja označava ime jednog keltskog plemena (Volcae). Ovo ime došlo je do Nemaca i Slovena. Kod Slovena smeštenih na Balkanu pojavljuje se baš u obliku Vlah, dok kod Rusa u obliku Volohi. Ovu reč ne srećemo samo kod Nemaca i Slovena, već i kod drugih naroda (na primer kod Mađara kao Blach i kasnije Olah). Reč Vlah takođe se pominje i u nekim vizantijskim spisima.

Sunt istorici care consideră, din interese politice, că atunci au plecat toți locuitorii din provincie la sud de Dunăre, că poporul român s-a format în acea zonă, de unde ar fi migrat înapoi la miazănoapte de fluviu mult mai târziu. Aceasta este teoria imigrațională, al cărui principal exponent a fost istoricul german din secolul al XIX-lea Robert Roesler (de unde şi denumirea de teoria roeslerianã). Majoritatea istoricilor afirmă însă că majoritatea populației din Dacia a rămas pe loc, regiunea de la nord de Dunăre constituind una din zonele de formare a poporului român. Aceasta este teoria continuității. Care dintre teorii este mai aproape de adevăr? Sunt multe argumente în favoarea celei de a doua teorii. Poate cel mai puternic este acela că majoritatea hidronimelor (nume de râuri) din România au păstrat vechile denumiri moştenite de la daci: Dunăre (Donaris), Mureş (Maris), Olt (Alutus), Prut (Pyretis), Argeş (Argesis) etc. Dacă locuitorii Daciei ar fi plecat în urma ordinului dat de împăratul Aurelian, cum de au supraviețuit aceste denumiri? În acel moment, creştinismul a constituit un factor de romanizare, în special prin activitatea misionarilor, cel mai cunoscut dintre ei fiind Nicetas din Remesiana. Rețineți: poporul român este unul dintre cele mai vechi popoare creştine din Europa; el a fost creştinat în mod natural. Nu există o dată de la care să spunem: de la anul... am devenit creştini, cum este cazul bulgarilor, ungurilor, ruşilor etc, popoare care s-au creştinat în urma unei porunci primită de la stăpânire. Noi am început să fim creştinați încă de la începuturile creştinismului, se zice prima dată de apostolul Andrei, care a propovăduit noua credință în Scythia Minor (Dobrogea de astăzi). Cei mai importanți termeni creştini din limba română provin din latină: Dumnezeu (Dominus Deus), cruce (crux), Crăciun (Creatio), a boteza (baptisare), înger (angelus), Paşte (Pasche). Mai târziu, la români a fost introdusă slujba în limba slavonă, din cauza faptului că intermediari între aceştia şi centrul creştinismului ortodox (pe care l-au adoptat românii), Imperiul Bizantin, erau bulgarii (popor slav creştinat în secolul al IX-lea) şi care aveau un stat puternic.

Slavii. În anul 602, au izbucnit lupte pentru tronul Imperiului Roman de Răsărit de care au profitat slavii, un popor care a migrat dinspre centrul Europei. Aceştia au intrat în număr mare în Peninsula Balcanică. Năvălirea slavilor a avut mai multe consecințe:

1. Romanitatea orientală a fost definitiv izolată de romanitatea occidentală, fiind redusă la Peninsula Balcanică şi devenind astfel romanitate balcanică.
2. A fost divizată romanitatea balcanică în mai multe arii care au condus la apariția dialectelor limbii române: cel nord-balcanic (*daco-român*) şi cele sudice (*megleno-român, aromân* şi *istro-român*).
3. Mulți locuitori romanici de lângă Dunăre au fost împinşi mult către sud, ajungând până în Grecia de astăzi.

Români sau vlahi? În acele vremuri îndepărtate, românii erau cunoscuți sub numele de vlahi. De unde provine oare acest nume?

Răspuns: Numele de vlah provine dintr-un cuvânt ce desemnează numele unui trib celtic (Volcae); această denumire a trecut la germani şi la slavi, unde a denumit pe vecinii romani sau romanizați ai acestora. La slavii aşezați în Balcani apare chiar sub forma vlah, în timp ce la ruşi sub forma volohi. Cuvântul îl întâlnim nu numai la germani şi slavi, dar şi la alte popoare (ca de exemplu la unguri sub forma blach şi apoi oláh). De asemenea, cuvântul vlah este întâlnit şi în izvoarele bizantine. Aşadar, CUVÂNTUL VLAH ÎI DESEMNEAZĂ PE ROMÂNI, ATÂT PE CEI DE LA NORDUL DUNĂRII, CÂT ŞI PE CEI SUD-DUNĂRENI.

Tako, reč Vlah se odnosi na Rumune, kako na one sa severa tako i na one sa juga. Na kraju etnogeneze, formirao se rumunski narod, koji je podeljen na više grana:

1.Dačo- Rumuni, koji su se nalazili na severu i na jugu Dunava. Na severu su oni iz Rumunije, Mađarske, Basarbije, Transnistrije, severne Bukovine. Oni sa desne strane toka čine tri grane: Timočani, Dobrogani, Pstori sa planina Haemus (balkanskih).

2.Arumuni ili makedonski Rumuni (1). Nakon invazije Slovena na Balkan, neki od Rumuna bili su potisnuti ka jugu. Tokom istorije nailazimo tako na ove iste u Bugarskoj, Makedoniji, Albaniji, Grčkoj itd. Takođe, u Tesaliji (predeo u Grčkoj) ih je bilo toliko mnogo da se ova teritorija nazivala Magali-Vlahia (Velika Vlaška). Regije Akarnania i Etolija (takođe u Grčkoj) formirale su Malu Vlašku. Arumuni su poznati po više imena: Gramuseni, Farseroti, Muzachiari itd. Grci ih nazivaju Kućovlasima, dok ih Srbi nazivaju Cincarima (možda zato što se u njihovom jeziku često koristi zvuk “c”) itd.

3.Megalorumuni su raširenи u Grčkoj, u zoni zvanoj Meglen, sa desne strane Vardara.

4.Istrorumuni predstavljaju četvrtu granu Rumuna, koji su živeli na poluostrvu Istra u Hrvatskoj. U prošlosti su Istrorumuni naseljavali veliku teritoriju, koju su činile Srbija, Bosna i Hercegovina i Dalmacija. Jedan oblik razumevanja **romani....** ovih Rumuna pokazuje činjenica da su se međusobno nazivali Rumerima.

Etnogeneza Bugara i Srba. Bugari i Srbi su slovenski narodi. Nakon 602. godine Sloveni su došli u velikom broju na Balkansko poluostrvo. Oni su ovde slovenizovali veliki broj naroda koji su govorili latinskim jezikom (Ilire, Kelte i romanizovane Tračane). Pojavi Bugara dosta su doprineli romanizovani Tračani, koji su se postepeno asimilovali sa Slovenima, kao i okupatori koji su došli iz Azije (zvani Protobugari od strane istoričara). Ovaj poslednji naziv dao je ime narodu, dok su Sloveni nametnuli svoj jezik.

Takođe, Srbi, Iliri i romanizovani Kelti pali su pod uticaj Slovena.

Rečnik:

Etnogeneza: proces formiranja jednog naroda
Romanstvo: potiče od Rimljana
Vlah: ime koje su Rumuni sa leve i desne strane Dunava dobili od drugih naroda .

Marin Preda me je pitao šta je bilo sa makednoskim Rumunima i ja sam mu rekao: Gospodine Preda, makedonski Rumuni nisu Rumuni nego superrumuni, apsolutni Rumuni. Toliko gonjeni i maltretirani, oni poseduju nacionalni instinkt prebijene zveri. Međutim, vaša malenkost i ja u odnosu na njih imamo snagu domaćih patki. Gačemo. Bio sam sa makedonskim Rumunima u tamnici. Tukli su ih do iznemoglosti, ali oni nisu priznavali ništa. Poseduju savršenu muškost.

(Petre Tutea, veliki čovek rumunske kulture XX veka).

Domaći zadatak:

Pronađite informacije o formiranju drugih romanskih naroda (Italijana, Francuza, Španaca, Portugalaca) i otkrijte sličnosti i razlike u nastajanju ovih i rumunskog naroda.

La capătul secolelor de etnogeneză, a luat naştere poporul român, împărțit în mai multe ramuri:

I. Daco-românii aflați la nord şi la sud de Dunăre. Cei de la nord sunt cei din România, Ungaria, Basarabia, Transnistria, Bucovina de Nord. Cei din dreapta fluviului sunt alcătuiți din trei ramuri: timocenii, dobrogenii şi păstorii din Munții Haemus (Balcani).

II. Aromânii sau macedoromânii (1). După năvălirea slavilor în Balcani, unii români au fost împinşi spre sud. Astfel, în decursul istoriei îi găsim pe aceşti români în Bulgaria, Macedonia, Albania, Grecia etc. Astfel, în Tessalia (regiune din Grecia), numărul lor era atât de mare, încât această zonă era numită Megali-Vlahia (Vlahia cea Mare). Regiunile Acarnania şi Etolia (tot din Grecia) formau Valahia Mică. Aromânii sunt cunoscuți sub mai multe nume: grămuşteni, fârşeroți, muzăchiari etc. Grecii îi numesc cuțovlahi, iar sârbii „țânțari" (poate de la faptul că în limba lor este întâlnită frecvent sonoritatea „ți") etc.

III. Meglenoromânii sunt răspândiți în Grecia în zona numită Meglen, în dreapta râului Vardar.

IV. Istroromânii reprezintă cea de a patra ramură a românilor şi locuiau zona din Peninsula Istria din Croația. În vechime, istroromânii au locuit o zonă întinsă formată din teritoriile Serbiei, Bosniei-Herțegovinei şi Dalmației. O dovadă a conştiinței romanității a acestor români o constituie faptul că se numeau între ei „rumeri".

Etnogeneza bulgarilor şi sârbilor. Bulgarii şi sârbii sunt popoare slave. După anul 602, slavii au pătruns în număr mare în Peninsula Balcanică. Aici ei au slavizat în mare parte pe populația vorbitoare de limbă latină (românii vechi). La apariția bulgarilor a contribuit populația românească, care treptat a fost asimilată de slavi, precum şi năvălitorii veniți din Asia (şi numiți de istorici protobulgari). Acest ultim element a dat denumirea poporului, în schimb slavii şi-au impus limba.

La fel, în cazul sârbilor, românii (vlahii) au fost asimilați de către slavi.

Dicționar:

Etnogeneză: proces de formare a unui popor.
Romanic: care se trage de la romani.
Vlah: nume dat de către alte popoare românilor din stânga şi din dreapta Dunării.

Mă întreba Marin Preda cum era cu macedoromânii şi i-am zis: Domnule Preda, macedoromânii nu sunt români, sunt super-români, români absoluți. Atât de năpăstuiți şi goniți, au instinct național de fiară bătută. Iar eu şi dumneata, pe lângă ei, avem forță domestică de rațe. Măcăim. Am stat cu macedoromâni în temniță. Îi băteau până îi omorau, dar nu declarau nimic. Au o bărbăție perfectă.

(Petre Țuțea, mare om de cultură român al secolului al XX-lea)

Temă:

Căutați informații despre formarea celorlalte popoare romanice (italienii, francezii, spaniolii, portughezii) şi descoperiți asemănări şi deosebiri între formarea acestor popoare şi formarea poporului român.

Poglavlje VI.

Vlasi u istorijskim izvorima

Poglavlje predstavlja srednjevekovne dokumente u kojima se pominju Vlasi. Razvija se ideja da su Vlasi i Rumuni jedan isti narod.

"Za vreme vladavine imperatora, narodi sa obe strane Dunava koji nisu poštovali religiju našli su se usred anarhije pošto su se i romanski imperatori borili protiv svetih ikona.Opaki ljudi, koji su se tada nazivali Ajkule ili jednostavnije Vlahoajkule, i Sagudati, koji su držali Bugarsku i pomalo se širili i na druge strane, osvojili su Makedoniju i na kraju stigli do Svete planine, zajedno sa svojom decom i svim što su imali. Pošto nije postojao niko ko bi im se suprotstavio i ko bi se borio, pošto su ih vremenom sveti Roditelji preokrenuli u dobre hrišćane".

(Pisanije pronađeno u manastiru Kastamonitu na planini Atos).

[...] ali, od četvorice braće, David je prvi umro, ubijen od strane Blaha, konjanika između Kastorije i Prespe i takozvanih lepih hrastova.Moises je, kada je osvojio grad Sera, umro od udarca kamenom bačenim sa zida.Arona, koji je, kako se kaže, bio na strani Romana, ubio je brat Samuel zajedno sa svojim narodom, ili zbog toga ili zato što je hteo da preuzme vlast [...]

(Georgios Kedrenos, *Prepričavanje istorije*).

Komentar. Tekst pripada Kedrenosu i čini se da je prvi dokaz termina Vlah, u obliku Blah. Pojam de romei odnosi se na stanovnike Vizantijskog carstva, na one koji ne govore romanskim jezikom, dok se pojam de roman, koji srećemo kod Konstantina Porfirogenetula, odnosi na ljude koji govore romanskim jezikom.

"Hvali se zemlja Panonija da je neviđeno dobra. Govori se da tamo teku najpoznatije reke Dunav i Tisa, kao i ostale važne, krcate kvalitetnom ribom. U ovoj zemlji žive Sloveni, Bugari i Blahi, odnosno romanski pastiri. Nakon smrti kralja Atile, zemljište Panonije Romani su nazivali pašnjakom, pošto su njihovi čopori pasli u zemlji Panoniji.

Sa pravom se govorilo da je zemljište Panonije moglo predstavljati romanske pašnjake pošto i sada Romani vode stoku na ispašu na teritoiju Ugarske. Ali, ostavimo se ovoga**!**"

(Gesta Hungarorum ili *Hronika jednog anonimusa*)

Capitolul VI.

Vlahii în izvoarele istorice

Capitolul prezintă documente medievale în care sunt atestați vlahii. Se desprinde ideea că vlahii şi românii sunt unul şi acelaşi popor.

În timpul domniei împăraților iconoclaşti națiile de prin părțile Dunării găsind un timp de anarhie, deoarece împărații romanilor luptau în contra sfintelor icoane. Nelegiuiții care atunci se numeau richini şi mai simplu ***vlahorichini*** *şi sagudați având în stăpânire Bulgaria şi întinzându-se puțin câte puțin în diferite părți cuceriră de asemenea şi Macedonia, în urmă veniră la Sfântul Munte cu copii cu toți: că nu era nimenea ca să se opună şi care să se lupte şi care, cu timpul, fiind convertiți de Sfinții Părinți crezură, devenind buni creştini.*

(Manuscris descoperit la mânăstirea Castamonitu de la Muntele Athos)

[…] *Iar dintre aceştia patru frați, David a murit curând, ucis de nişte* ***blachi*** *călători între Castoria şi Prespa şi aşa-numiții stejari frumoşi; iar Moyses, pe când asedia oraşul Serra, a murit lovit de o piatră aruncată de pe zid. Şi pe Aaron care, cum se spune, ținea cu romeii l-a ucis împreună cu tot neamul său, pentru asta sau pentru că voia să-şi însuşească pentru sine puterea, fratele său, Samuel.* […]

(Georgios Kedrenos, *Compendiu de istorii*)

Comentariu. Textul aparținând lui Kedrenos pare a fi prima atestare a termenului de vlah, sub forma blachi. Termenul de romei se referă la locuitorii Imperiului bizantin, nevorbitori de limbă romanică, în timp ce termenul de roman, întâlnit la Constantin Porfirogenetul, se referă la vorbitorii de limbă romanică.

Şi lăuda pământul Pannoniei ca fiind extraordinar de bun. Căci spuneau că acolo curg cele mai renumite izvoare de ape, Dunărea şi Tisa şi alte prea vestite ape, pline cu peşte bun. Că această țară o locuiesc slavii, bulgarii şi ***blachii****, adică păstorii romanilor.*

Fiindcă, după moartea regelui Athila, pământul Pannoniei romanii ziceau că este păşune, fiindcă turmele lor păşteau în țara Pannoniei. Şi cu drept cuvânt se spunea că pământul Pannoniei ar fi păşunile romanilor, fiindcă şi acum romanii pasc pe moşiile Ungariei. Dar să lăsăm aceasta!

(*Gesta Hungarorum* sau *Cronica lui Anonymus*)

“I zaustavivši se nadugo, Tuhutm, Horkov otac, koji je bio promišljen čovek, čim je počeo da saznaje od meštana o bogatstvu zemlje Ultrasilvane, kojom je vladao neki Blah Gelu, počeo je da uzdiše i, ako bi bilo moguće, da milošću svog vođe dobije tu zemlju...”

(*Gesta Hungararoum*).

Komentar.*Gesta Hungarorum* ili *Hronika jednog anonimusa* nudi nam informacije o etničkoj strukturi Panonije i Transilvanije (zemlja Ultrsilvana) u vreme dolaska Mađara. I tu se srećemo sa imenom naroda Blah, drugi oblik termina Vlah.

... ali, vojskovođa se ovome protivio i želeo je ponovo sam da kreneprotiv hunskih zemalja. Krenuvši malo ranije da bi dokazao silu Romana, vidite šta je planirao. Aleksu, koga je oženio svojom ćerkom, poslao je u Istru sa mnogobrojnom vojskom kojom je on komandovao. Protostator, želeo je da prevari Hune da poveruju u to da će biti ponovo napadnuti sa uobičajenih mesta, dok je Leonu, zvanog Vatatzes, koji je doveo drugu veliku vojsku iz drugog pravca, a čak i veliki broj Vlaha, za koje se kaže da su stare kolonije onih iz Italije, savetovao da nagrne u hunsku zemlju sa predela blizu Pontul zis Euxina, odakle ih niko nikada nije napao.”

(Joan Kinnamos, *Epiteme*).

Komentar. Tekst koji pripada vizantijskom hroničaru svedoči o tome da su Vlasi sledbenici Romana. (“oni su odavno kolonije onih iz Italije).

“Ovi Vlasi su tako nazvani Dačani i Besi. Oni su ranije živeli u okolini Dunava i reke Sau, današnja Sava, gde odskora žive Srbi, u utvrđenjima u koja je teško probiti se.Oni su uspeli da pridobiju ljubav i podršku najstarijih imperatora, tako da su izlazili iz svojih utvrđenja i pustošili rimske provincije do te mere da su ovi postali stprljivi. Kao što kažem, nastavili su da ih napadaju i proširili su se po celom Epiru i Makedoniji, a većina njih se nastanila u Grčkoj.”

(Hronika Kekaumenosa).

Komentar: Hronika Vizantinca Kekaumenosa pokazuje nezavisni duh Vlaha koji se nisu nazivali Romanima, već pripadnicima Vizantijskog carstva. Tekst nas upućuje na činjenicu da se veliki broj Rumuna (Vlaha) naselio prema jugu Balkanskog poluostrva, u Grčkoj, Albaniji i Makedoniji.

“Vlasi žive u svojoj državi koja se zove Vlahija. Stanuju u planinama. Vispreni su kao koze. Nisu ratovali, nisu bili podvrgnuti nikome, zbog terena i planina toliko opasnih i neprohodnih, koje su samo oni poznavali.”

(Benjamin de Tudela, 1150).

Şi oprindu-se mult timp, atunci Tuhutum, tatăl lui Horca, cum era el om priceput, după ce a început să afle de la locuitori despre bunătățile țării Ultrasilvane, unde stăpânirea o ținea un oarecare ***blac*** *Gelu, a început să ofteze, dacă n-ar fi posibil, prin grația ducelui Arpad, domnul său, să obțină țara Ultrasilvană...*

(*Gesta Hungarorum*).

Comentariu. *Gesta Hungarorum* sau *Cronica lui Anonymus* ne furnizează informații despre structura etnică a Pannoniei şi Transilvaniei (Țara Ultrasilvană) la venirea ungurilor. Întâlnim etnonimul blac, o altă formă a termenului vlah.

… Iar împăratul fierbea din această pricină şi vroia să pornească din nou el însuşi asupra țării hunilor; dar pornind mai curând să le dovedească forța romeilor, iată ce plănuia. Pe Alexis, pe care-l logodise cu fiica sa, l-a trimis la Istru cu armate multe comandate de el, care era protostator, pentru ca să-i facă pe huni să creadă că vor fi atacati iarăşi din locuri obişnuite; iar lui Leon, numit şi Vatatzes, care aducea altă oaste numeroasă din altă parte, ba chiar şi o mare mulțime de ***vlahi****, despre care se spune că sunt colonii de demult ai celor din Italia, îi poruncea să năvălească în țara hunilor dinspre ținuturile de lângă Pontul zis Euxin, de unde nimeni nu a năvălit asupra lor.*

(Ioan Kinnamos, *Epiteme)*

Comentariu. Textul aparținând cronicarului bizantin Ioan Kinnamos atestă faptul că vlahii sunt urmaşi ai romanilor („sunt colonii de demult ai celor din Italia”).

Aceştia – ***vlahii*** *– sunt aşa zişi daci şi bessi. Ei locuiau mai întâi în apropiere de râul Dunăre şi Sau, numit acum râul Sava, unde de curând locuiesc sârbii, în locuri întărite şi greu de străbătut. Aceştia îndrăznind simulau dragoste şi supunere către cei mai vechi împărați şi ieşind din întăriturile lor pustiau provinciile romanilor, încât aceştia pierzând răbdarea în contra lor, cum am spus-o, îi atacară şi atunci ieşind de acolo, se împrăştiară în tot Epirul şi Macedonia, cel mai mulți dintre ei se aşezară în Grecia.*

(Cronica lui Kekaumenos).

Comentariu. Cronicarul bizantin Kekaumenos demonstrează spiritul de independență al vlahilor care nu se supuneau „romanilor”, adică Imperiului bizantin. Textul găseşte o explicație a aşezării unui mare număr de români (vlahi) spre sudul Peninsulei Balcanice, în Grecia, Albania, Macedonia.

Valahii *trăiesc în țara lor numită Valahia. Locuiesc în munți. Sunt iuți precum căprioarele. Nu au fost războinici, deci nici supuşi de nimeni până acum, din cauza terenului şi a munților atât de accidentați şi inaccesibili, cunoscuți numai de ei.*

(Benjamin de Tudela, 1150).

Poglavlje VII.

Utvrđivanje države

Ovo poglavlje odnosi se na pojavu rumunskih država na severu i jugu Dunava.

Balkanski Rumuni postali su, kao što smo videli u prethodnim poglavljima, jedan mnogobrojan i aktivan narod. Jačina i energija naroda nahode se i u državnoj organizaciji, naravno u vezi sa političkom evolucijom drugih naroda. Drugi narod koji je imao jaku državu bili su Bugari.

Carevina Bugarska. Nakon navalice Slovena na Balkan, usledio je drugi talas migracije. Tako su i Protobugari, koji su došli iz Azije pod vođstvom Asparucha, osvojili teritorije na severu Balkanskog poluostrva (681) posle bitke protiv Vizantijskog carstva, naslednika Rimskog carstva sa istoka. Tako je bilo utemeljeno Prvo bugarsko carstvo, koje je dostiglo vrhunac moći i razvoja za vreme vladavine Simeona Velikog (893-927). Izgleda da se Rumuni iz Timočke kraijne nisu složili sa uspostavljanjem bugarske vlasti. Jedan stari dokument pominje činjenicu da se 818. godine narod sa Dunava, na čelu sa timočkim knezom podigao protiv osvajača. Tada se prvi put u istoriji pominju Timocani**!!!** Ne zaboravite: taj dokument naziva se *Annales regni francorum, Anali kraljevine iskrenih*! Ovaj izvor važan je i zbog razumevanja oblika državne organizacije ovih Rumuna sa juga Dunava.

Kao što je već rečeno, u to vreme se na jugu Dunava formirao bugarski narod. Važan trenutak u bugarskoj istoriji predstavlja godina 864, kada su primili hrišćanstvo za vreme Borisa, koji je, krstivši se, postao Mihail, po imenu svog kuma, vizantijskog imeratora. Kao i u slučaju mnogih zemalja (npr. Rusije, Srbije, Rumunije), Vizantija je ostavila dubok trag na civilizaciju srednjovekovnih Bugara.

Prvo bugarsko carstvo (B) doživeo je veliki ekonomski, politički i kulturni prosperitet. Tako su i vladari Bugarske države prihvatili titulu “cara” (reč izvedena od latinske reči caesar, što znači imperator), dok je glavni grad Preslav (A) bio ukrašen grandioznim spomenicima.

Bugarska država bila je pod vlašću Vizantijskog carstva za vreme vladavine Ioana Tzimiskesa (969-976) i Vasilea II (976-1025), pretvorivši se tada u provincije koje su se nazivale theme. Na ovaj način Vizantija je nametnula svoju vlast na teritoriji celog Balkanskog poluostrva i svih teritorija gde su živeli Vlasi.

Capitolul VII.

Afirmarea statală

Capitolul VII se referă la apariția statelor româneşti la nord şi la sud de Dunăre.

Românii balcanici constituiau, aşadar, cum am văzut în capitolele precedente, o populație numeroasă şi activă. Aceşti oameni puternici, energici s-au afirmat şi din punct de vedere statal, în legătură cu evoluția politică a altor popoare. Un astfel de popor, care a avut un stat puternic, a fost cel bulgar.

Țaratul bulgar. După năvălirea slavilor în Balcani, au urmat şi alte valuri de migratori. Astfel protobulgarii, veniți din Asia, sub conducerea lui Asparuch au cucerit teritoriile din nordul Peninsulei Balcanice (681) în urma unui război cu Imperiul Bizantin, continuator al Imperiului Roman de Răsărit. Aşa s-a întemeiat „primul țarat bulgar", care a cunoscut apogeul puterii şi dezvoltării în timpul domniei lui Simeon I cel Mare (893-927). Pare-se că românii de pe Valea Timocului nu s-au împăcat cu instaurarea stăpânirii bulgare. Un vechi document menționează faptul că în 818 s-a răsculat împotriva cuceritorilor populația de la Dunăre în frunte cu „un duce al timocenilor". Este pentru prima dată că apare denumirea de timoceni în istorie!!! Să nu uit: acel document se numeşte *Annales regni francorum*, adică *Analele regatului francilor*! Izvorul acesta este important şi pentru că ar evidenția o formă de organizare statală a acestor români de la sud de Dunăre!

Cum vă spuneam mai înainte, în acele vremuri, s-a format la sud de Dunăre poporul bulgar. Un moment important în istoria bulgarilor l-a reprezentat creştinarea acestora în anul 864, realizată în rit ortodox, în timpul conducătorului Boris, devenit prin botez, Mihail,după numele naşului său, împăratul bizantin. Ca şi în cazul atâtor popoare (de exemplu, ruşii, sârbii, românii etc), Bizanțul şi-a pus o amprentă foarte puternică asupra civilizației bulgăreşti medievale.

Primul țarat bulgar (B) a cunoscut o mare înflorire economică, politică şi culturală. Astfel, conducătorii statului bulgar au luat titlul de „țar" (cuvânt derivat din latinescul „caesar", adică împărat), iar capitala Preslav (A) era un oraş înfloritor cu monumente impunătoare.

Statul bulgar a fost cucerit de Imperiul Bizantin în timpul împăraților Ioan Tzimiskes (969-976) şi Vasile al II-lea (976-1025), fiind transformat în provincii numite theme. În acest mod, Bizanțul îşi impunea stăpânirea asupra întregii Peninsule Balcanice şi asupra tuturor teritoriilor locuite de români.

A. Veliki Preslav, glavni grad Bugarskog carstva (863-969), jedan od najlepših gradova tog vremena.
Izvor: http://www.seikilos.com.ar/Bulgaria/800x600/Preslav.jpg

U pogledu religije, Vlasi su 1018. godine prešli u Ohridsku arhiepiskopiju (1). Godine 1067. podigla se buna protiv vizantijskih imperijalnih vlasti pod vođstvom Nikolice. Razlog pobune? Ljudi se ne bune ukoliko žive dobro. U to vreme došlo je do porasta državnih dažbina i taksi za rumunski narod sa planina u Grčkoj i u Velikoj Vlaškoj, gde se i podigao ustanak. Zabrinut, imperator je povukao nove poreze i zakleo se na oproštaj pristalicama revolta ukoliko se oni povuku natrag u svoje kuće. Nikolica je prihvatio predlog imperatora i tako se vlaški ustanak završio.

Rumunsko-bugarsko carstvo. Rumuni, izvorno zvani Vlasi, kasnije su ponovo bili podvrgnuti teškim porezima od strane Vizantinaca**.** To je izazvalo ponovni ustanak Vlaha, predvođen dvojicom braće (2) Petrom i Asanom (1185-1187). U ustanku su učestvovalii i drugi narodi kao što su Bugari i Kumani. Vizantinci su bili pobeđeni i tada se formiralo Rumunsko-bugarsko carstvo. Petru i Asian su postali carevi. Tron je nakon njihove smrti preuzeo treći brat Jonica “Caloianul” (najlepši) (1197-1207). Za vreme njegove vladavine je Četvrti krstaški rat slomio Konstantinopolj (1204), zadavši tako veliki udarac Vizantijskom carstvu, koje je počelo da propada. Dok se rađalo Istočno latinsko carstvo (1204-1261), na prestolu u Konstantinopolju sedeo je jedan katolički imperator iz zapadne Evrope. Jonica je u ovakvim uslovima prihvatio katoličanstvo i dopisivao se sa papom Inocencijem III, koji je u svojim pismima priznavao rumunsko poreklo Vlaha (3), (4), (5). Papa je Jonicu imenovao za kralja

A. Veliki Preslav, capitala a țaratului bulgar (863-969), unul dintre cele mai frumoase oraşe ale acelei epoci.
Sursa: http://www.seikilos.com.ar/Bulgaria/800x600/Preslav.jpg

În anul 1018 românii au trecut, din punct de vedere religios, sub autoritatea Arhiepiscopului din Ohrida (1). În 1067, sub conducerea lui Nicoliță, s-au răsculat împotriva autorității imperiale bizantine. Cauza răscoalei? Oamenii nu se răscoală pentru că le este bine; au crescut dările şi taxele impuse de stat populației româneşti din munții Greciei, în Vlahia Mare, unde a izbucnit revolta. Inițial, revolta a obținut succese. Îngrijorat, împăratul a retras noile impozite şi a făgăduit iertarea participanților la revoltă, dacă aceştia se retrag la casele lor. Niculiță a acceptat propunerea imperială şi astfel ridicarea vlahilor a luat sfârşit.

Țaratul româno-bulgar. Românii, numiți în izvoare vlahi, au fost din nou, mai târziu, supuşi de Bizanț la taxe grele. Acest fapt a provocat răscoala vlahilor conduşi de doi frați (2), Petru şi Asan (1185-1187). La răscoală au participat şi alte populații cum ar fi bulgarii şi cumanii. Bizantinii au fost înfrânți şi astfel a luat naştere „țaratul româno-bulgar". Petru şi Asan şi-au luat titlul de țari. După moartea lor, tronul a fost luat de fratele lor, Ioniță „Caloianul" (cel Frumos) (1197-1207). În timpul domniei acestuia, Cruciada a IV-a a cucerit Constantinopolul (1204), dând o grea lovitură Imperiului Bizantin, care a intrat în perioada de decădere.

La Constantinopol a fost înscăunat un împărat catolic din Apusul Europei, luând naştere Imperiul Latin de Răsărit (1204-1261). În aceste circumstanțe, Ioniță a adoptat catolicismul şi a purtat corespondență cu papa Inocențiu al III-lea, care,

B. Prvo bugarsko carstvo. Primećuje se da su Bugari vladali velikim delom Balkanskog poluostrva. Sa karte može da se zaključi da je bugarska sila mogla da se proširi i severno od Dunava, što je pretpostavka sa kojom se ne slažu svi istoričari.

Izvor: : http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Bulgaria-(893-927)-TsarSimeon-byTodorBozhinov.png

B. Primul țarat bulgar. Se observă că bulgarii dominau o mare parte a Peninsulei Balcanice. Harta înfățișează şi faptul că stăpânirea bulgară s-ar fi întins şi la nord de Dunăre, supoziție care nu este împărtăşită de toți istoricii.

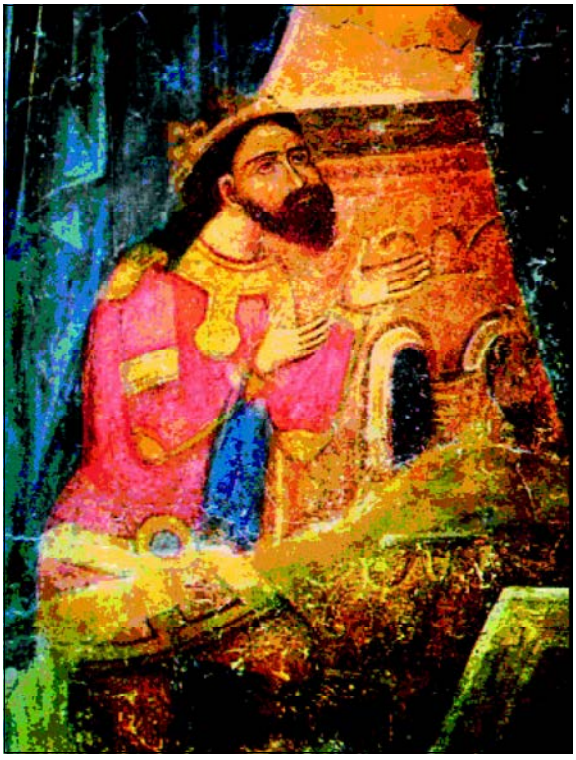
Sursa: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Bulgaria-(893-927)-TsarSimeon-byTodorBozhinov.png

Vlaha i Bugara. Jonica se pokazao jakim vođom i porazio je u velikoj bici latinsko carstvo iz Konstantinopolja, čiji su ratnici umrli u zarobljeništvu. Rumunsko- bugarsko carstvo postalo je tada najveća sila na Balkanu, koga su se plašili i Vizantinci i Latini.

Vrhunac Rumunsko-bugarskog carstva bio je za vreme Joana Asana II (1218-1241). Njegova država zauzimala je teritoriju između Crnog i Jadranskog mora, Dunava i **Adrianopola.** Rumunsko-bugarska država počela je da propada tek nakon njegove smrti. Politička uloga Rumuna u carstvu postepeno je počela da slabi nakon 1258. godine, kad se ugasila rumunska dinastija **Asanesta,** a Bugari počeli da dominiraju. Vreme Rumunsko-bugarskog carstva predstavlja važan period za Rumune sa juga Dunava, koji su se suočavali sa snažnom tadašnjom politikom.

Dobrodža. Dobrođa, teritorija između Crnog mora i Dunava, predstavljala je rumunsku državu u XIV veku. Najsnažnija je bila za vreme vladavine Dobrotika (1354-1386), od čijeg imena i potiče naziv Dobrodža. Njega je kao despota priznavalo Vizantijsko carstvo iz Konstantinopolja. Nakon smrti njegovog naslednika Ivanka (1338), Dobrodža je pripojena rumunskoj državi u kojoj je vladao Mirča Stari (1386-1418).

Sever Dunava. Rumuni sa severa Dunava stvorili su kasnije svoje sopstvene države. Jedan dokument iz 1247. godine *Diploma Joanskih vetezova*, koji je izdao mađarski kralj, svedoči o postojanju više političkih organizacija na severu Dunava u Olteniji i u regiji Arđeša, na čijem su čelu bile vojvode Litovoje i Seneslau i kneževi Joan i Farkas. Kneževi i vojvodstvo su se ujedinili na inicijativu rumunskih vođe iz Transilvanije, jer su bili nezadovoljni time što njihove političke ambicije nisu mogle da se ostvare zbog mađarskog prevlašća**.** Narodna tradicija kaže da se na jugu Karpata krajem XIII veka nastanio legendarni vojvoda Negru (crni) Voda iz Fagarasa. U sledećem veku Basarab I Osnivač (**cca** 1320-1352) bio je priznat za vladara teritorije između južnih Karpata i Dunava. Tako je stvorena rumunska država (Vlahija). Basarab (C) je branio nezavisnost svoje države od Mađara, koji su pokušavali da je osvoje. Tako je mađarska vojska, predvođena kraljem Karolom Robertom, uništena u bitci kod Posade (1330, 6, D).

C. Basarab I (oko 1320-1352) ili njegov naslednik Nikolae Aleksandru (1352-1364), slika iz kraljevske crkve iz Curtea de Arges, Rumunska zemlja.

Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/05/Basarab_I_of_Wallachia.jpg

în scrisorile sale, recunoştea originea romană a vlahilor(3), (4), (5). Ioniță a primit din partea papei titlul de „rege al vlahilor şi bulgarilor”. Ioniță s-a dovedit a fi un mare conducător; el l-a înfrânt pe împăratul latin de la Constantinopol într-o mare bătălie în care acesta a fost luat prizonier, murind în captivitate. Țaratul româno-bulgar a devenit cea mai mare putere balcanică, temută deopotrivă de Bizanț, dar şi de latini.

Apogeul „țaratului româno-bulgar” a fost atins în timpul domniei lui Ioan Asan al II-lea (1218-1241). Statul său cuprindea teritoriul între Marea Neagră şi Marea Adriatică, între Dunăre şi Adrianopol. După moartea lui Ioan Asan al II-lea, statul româno-bulgar a intrat în declin. Treptat rolul românilor în viața politică a țaratului a scăzut; după 1258, când s-a stins dinastia românească a Asăneştilor, elementul bulgar a ajuns predominant. Țaratul româno-bulgar reprezintă un moment important pentru românii din sudul Dunării, care au cunoscut o puternică afirmare politică.

Dobrogea. Teritoriul între Dunăre şi Marea Neagră, Dobrogea, a fost organizată ca stat românesc în secolul al XIV-lea. Cea mai mare putere a cunoscut-o în timpul domniei lui Dobrotiță (1354-1386), de la numele căruia provine denumirea de Dobrogea. El a fost recunoscut despot de împăratul bizantin de la Constantinopol. Urmaşul său, Ivanco (1388), în fața amenințării turceşti, a cedat Dobrogea Domnului Țării Româneşti, Mircea cel Bătrân (1386-1418) în 1388.

La nord de Dunăre. Românii de la nord de Dunăre şi-au creat propriile state mai târziu. Un document de la 1247, „Diploma cavalerilor Ioaniți”, emis de regele Ungariei, atesta la miazănoapte de fluviu mai multe formațiuni politice în Oltenia şi în regiunea Argeşului, conduse de voievozii Litovoi şi Seneslau, cnezii Ioan şi Farcaş. Unificarea cnezatelor şi voievodatelor s-a desfăşurat la inițiativa unor conducători români din Transilvania, nemulțumiți că ambițiile lor politice nu se puteau îndeplini din cauza stăpânirii maghiare. Tradiția populară arată că la sud de Carpați, la sfârşitul secolului al XIII-lea a avut loc descălecatul legendarului voievod Negru Vodă din Făgăraş. În secolul următor, Basarab I „Întemeietorul” (cca. 1320-1352) este atestat în calitate de domn al teritoriilor dintre Carpații meridionali şi Dunăre. Astfel a luat naştere Țara Românească (Valahia). Basarab (C) a apărat independența statului său împotriva încercărilor de cucerire ale Ungariei. Astfel, armata maghiară, condusă de regele Carol Robert, a fost nimicită în bătălia de la Posada (1330, 6, D).

C. Basarab I (cca. 1320-1352) sau urmaşul său Nicolae Alexandru (1352-1364), imagine de la Biserica Domnească de la Curtea de Argeş, Țara Românească.

Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/05/Basarab_I_of_Wallachia.jpg

Isto tako se i na istočnoj strani Karpata, u drugoj polovini XIV veka, stvorila država Moldavija. Inicijatori ovog procesa su, kao i slučaju Rumunske zemlje, bili Rumuni iz Transilvanije. Vojvoda Dragos iz Maramuresa, koji je služio mađarskog kralja, obeležio je teritoriju (pogranične provincije) na istoku Karpata uperenu protiv Tatara. Bogdan, drugi vojvoda iz Maramuresa, podigao se protiv mađarskog kralja i Dragosovih pristalica koje je gonio. Izborio se sa napadima organizovanim od strane mađarskog kralja i naterao je njegove ljude da se povuku, pa se tako utvrdila nezavisnost Moldavije (7).

Postojanje ove dve rumunske države, Rumunske zemlje i Moldavije, bilo je legitimno priznato od strane mitropolita iz Curtea de Arges (1359) i Suceava (1401) iz Konstantinopoljske patrijaršije. Vođe ove dve države odbacile su zahteve suvereniteta od strane mađarskih kraljeva, uzevši titulu vrhovnih vođa ili vođa jedini vlasnik.

Dugu rumunsku državu **Transilvaniju** zauzeli su mađarski kraljevi (X-XIII). Ona je bila organizovana kao autonomno vojvodstvo u sklopu mađarske kraljevine. Većinu naroda činili su Rumuni, koji su se postepeno udaljavali od političkog života vojvodstva.

Izvori:

1.Naređujemo da sve ovo bude u vlasništvu istog sveca (svetog) arhiepiskopa [iz Ohrida] i da uzme kanon svega ovoga i Vlaha iz cele Bugarske i Turaka oko Vardara, koji su obuhvaćeni granicama Bugarske.

(Zakon imeratora Vasila II, u kome se odlučuje
da Vlasi iz Bugarske
budu u sklopu Ohridske arhiepiskopije).

2. Izbijanje bune koju su predvodili Petru i Asan:

Godine 1185. vizantijski imperator Isak Angel [Isaac Anghelos] odlučuje da podvrgne Vlahe teškim porezima, zbog kojih oni odlučuju da mu pošalju delegaciju, koju su činili Asan i Petru. Imperator nije slušao savete dvojice braće, niti je obraćao pažnju na žalbe za pravo Vlaha, koje su inače bile veoma skromne... Imperator Isak Angel nije hteo ni da čuje želje Vlaha i Asan mu se obratio neobičnim jezikom, pobesnevši zbog nepoštovanja s njegove strane. Imperijske sudnice i Joan, rođak imperije, rekao je jednom vojniku da ošamari Arumuna... Svi Vlasi okupili su se u Tarnovu, gde su braća Asan i Petru pokazali narodu rezultate događaja iz vizantijskog suda, ohrabrivši tako ceo narod da se podigne i otrgne od vizantijske tiranije. Okupili su se u dvorištu crkve svetog Dumitra (Dimitrija)...

(Vasile Diamandi- Aminceanul, *Rumuni sa Balkanskog poluostrva*).

3.Pismo Inocencija III Jonici Kalojanul, decembar 1199. godine:

Bože, na tvoju poniznost i pobožnost, koju je prepoznao da imaš prema rumunskoj crkvi i u talasima rata i ratnim opasnostima ne samo da ti je dao snagu, već ti je čudesan i milostiv Bog pomogao da proširiš svoju vlast. I mi, čuvši da tvoji

La fel, la răsărit de Carpați, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, a luat naştere un alt stat românesc, Moldova. Inițiatorii acestei acțiuni au fost, ca şi în cazul Țării Româneşti, românii din Transilvania. Un voievod maramureşean, Dragoş, aflat în slujba regelui Ungariei, a pus bazele unei mărci (provincie de graniță) de apărare îndreptată împotriva tătarilor la est de Munții Carpați. Un alt voievod din Maramureş, Bogdan, s-a răsculat împotriva regelui Ungariei şi i-a gonit pe urmaşii lui Dragoş. A respins apoi atacurile ordonate de regele Ungariei şi astfel s-a afirmat independența Moldovei (7).

Existența celor două state româneşti, Țara Românească şi Moldova, a fost legitimată de recunoaşterea mitropoliilor de la Curtea de Argeş (1359) şi Suceava (1401) de către Patriarhia de la Constantinopol. În acelaşi timp, conducătorii celor două state au respins pretențiile de suzeranitate ale regilor Ungariei prin luarea titlului de „domn autocrat" sau „domn singur stăpânitor".

O a altă țară românească, **Transilvania**, a fost cucerită de regii Ungariei (secolele X-XIII). Ea a fost organizată ca voievodat autonom, în cadrul Regatului Ungariei. Majoritatea populației o constituiau românii, care treptat, au fost însă îndepărtați de la viața politică a voievodatului.

Surse:

1. *Ordonăm ca toate acestea să fie posedate de acelaşi preasfânt Arhiepiscop [de Ohrida] şi să ia canonicul de toate acestea şi de la vlahii din toată Bulgaria şi de la turcii de prin împrejurimile Vardarului care sunt cuprinşi în hotarele Bulgariei.*

(Bula împăratului Vasile al II-lea prin care se hotăra
ca vlahii din Bulgaria
să fie subordonați arhiepiscopului de Ohrida)

2. Izbucnirea răscoalei condusă de Petru şi Asan:

În anul 1185, împăratul bizantin Isaac Angel [Isaac Anghelos], hotărî să supună la taxe grele pe vlahi, ceea îi determină să trimită la împărat o deputație alcătuită din frații Asan şi Petru. Împăratul nu ascultă de povețele celor doi frați, nici de dreptele plângeri ale vlahilor, care erau foarte modeste... Împăratul Isaac Angel nu voi să dea nici o ascultare dezideratelor vlahilor, iar Asan supărându-se tare de desconsiderația ce le-o făcu împăratul, vorbi împăratului într-un limbaj neobişnuit Curții împărăteşti, încât sebastocratorul Ioan, ruda împăratului, porunci unui soldat ca să pălmuiască pe îndrăznețul aromân... Vlahii se adunară cu toții la Târnovo, unde frații Asan şi Petru arătară poporului rezultatul demersurilor de pe lângă Curtea bizantină, îndemnând poporul să se ridice cu mic şi mare, să scuture jugul bizantinilor. Adunarea avu loc în curtea bisericii Sfântului Dumitru.

(Vasile Diamandi – Armiceanul,
Românii din Peninsula Balcanică)

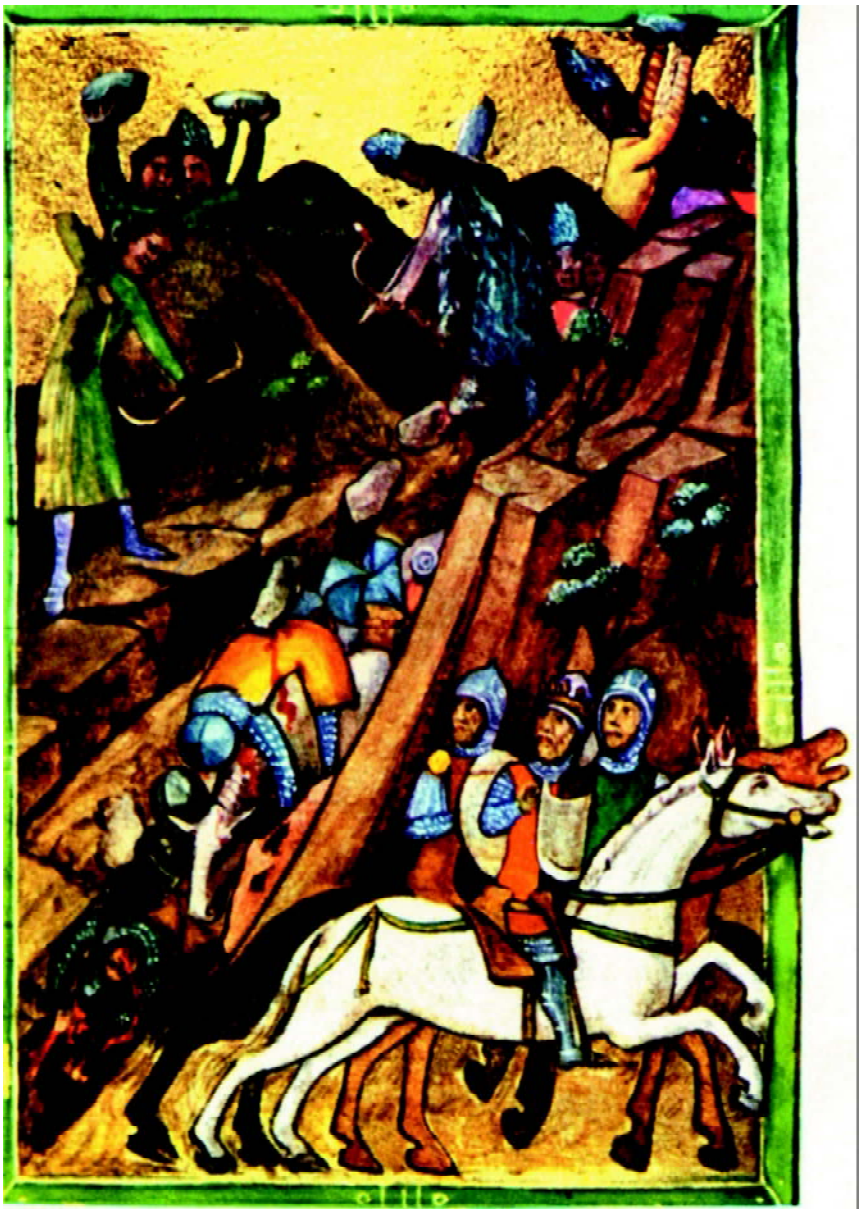
3. Scrisoarea lui Inocențiu al III-lea către Ioniță Caloianul, decembrie 1199:

Nobilului bărbat Ioanițiu

Privit-a domnul către smerenia ta şi spre devotamentul pe care a cunoscut că-l ai față de Biserica Romană şi între valurile războinice şi primejdiile războaielor

prethodnici vuku poreklo od plemenitog rimskog naroda i da si i ti nasledio od njih plemenitu krv, kao i iskrenu pobožnost, koju možeš da pokažeš pred apostolskom stolicom, takoreći s pravom nasledstva, odavno smo želeli da te obavestimo pismom o pravu nasledstva, ali okupirani raznim brigama vezanim za crkvu, nismo imali prilike da ispunimo tu želju do sada...

4 . Jonicino pismo posvećeno papi Inocenciu III, novembar 1202. godine:
Poštovani i presrećni Oče, vrhovni velikodostojniče,
Ja, Kalojan, imperator Bugara i Vlaha, šaljem ti dobru volju i zdravlje.

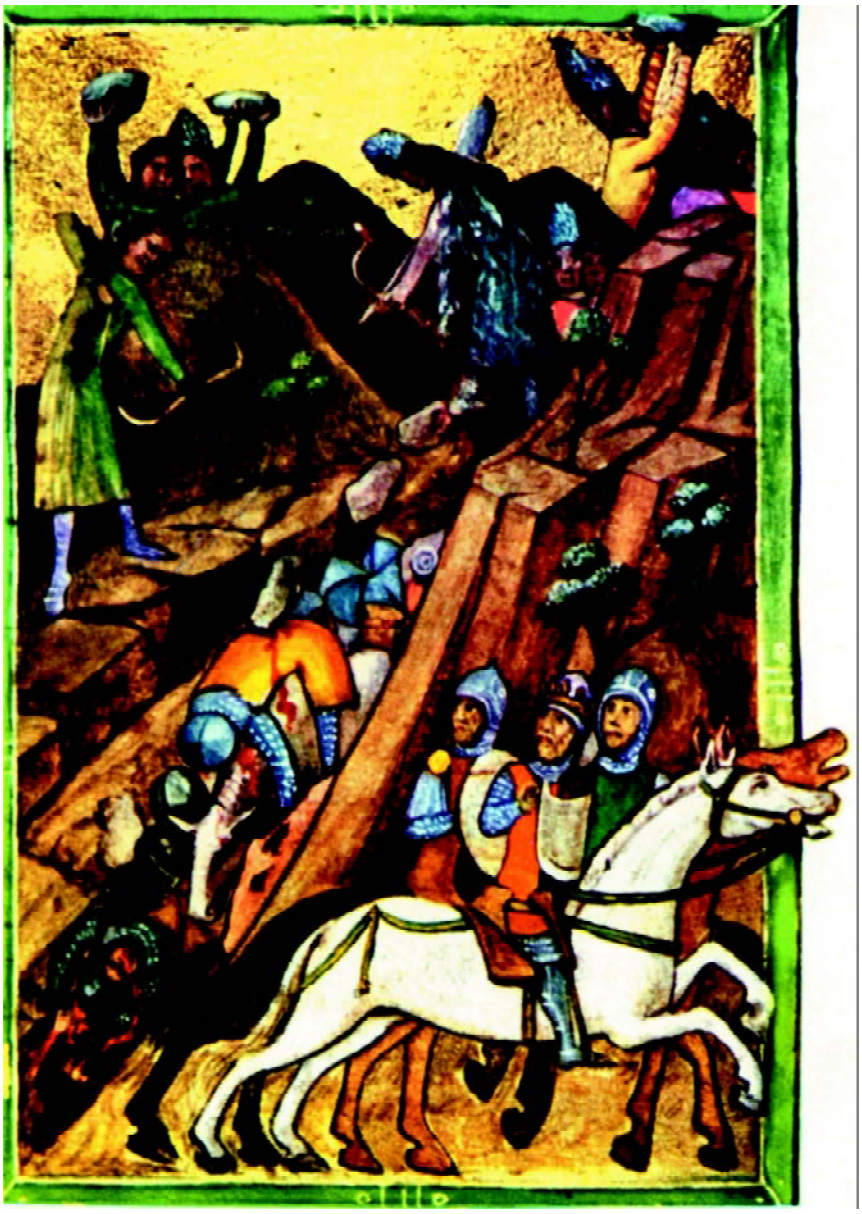
D. Bitka u Posadi, prikazana u Crtanoj Hronici u Beču.

Izvor slike:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/Viennese_Illuminated_Chronicle_Posada.jpg

pe tine nu numai că te-a apărat cu putere, dar minunat şi milostiv te-a ajutat să-ți lărgeşti stăpânirea. Iar noi, auzind că înaintaşii tăi îşi trăgeau originea din nobilul neam al Romei şi tu ai moştenit de la ei atât noblețea sângelui cât şi sentimentul devotamentului sincer pe care îl porți față de Scaunul Apostolic, aşa zicând cu drept de moştenire, de mult ne-am propus să te cercetăm prin scrisoare şi trimişi; dar prinşi de diferite griji ale Bisericii, nu ne-am putut plini propusul până acum...

4. Scrisoarea lui Ioniță către papa Inocențiu al III-lea – noiembrie 1202:
Venerabilului şi Preafericitului Părinte, pontificelui suprem
Eu, Caloian, împăratul bulgarilor şi al vlachilor, îți trimit voie bună şi sănătate.

D. Bătălia de la Posada, înfățişată în Cronica Pictată de la Viena.
Sursa imaginii:
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/Viennese_Illuminated_Chronicle_Posada.jpg

Obaveštavam Vašu svetost da sam primio Vaše presveto pismo, koje mi je doneo božanski arhipresbiter iz Brindisija i više sam ga cenio nego bilo kakvo zlato ili dragi kamen. Zbog toga smo jako zahvalni svemoćnom, koji je obavestio nas, nezaslužne sluge zbog svoje neizrecive ljubaznosti, i tražio poniznost i podsetio nas odakle potiče naša krv i poreklo...Vidite šta moja imperija zahteva od apostolske stolice, da postanemo deo rimske crkve kao pravi sinovi prave majke. Prvo i prvo tražim od rimske crkve, naše majke, krunu i odanost (uslugu) kao jedan voljeni sin, kao što su imali i naši stari imeratori...

5. Pismo arhiepiskopu Vasilu iz Tarnova posvećeno papi Inoenciju III (1202):

Mi, mladi i stari, kao dobri sinovi, molimo Vas kao dobrog roditelja da ispunite našoj imperiji zahteve, zato što zaslužuje, pošto on i celokupna imperija imaju dobru volju prema rimskoj crkvi kao naslednici koji potiču od rimske krvi.

6 . Nakon što je kralj (Karol Robert iz Anzoua u Mađarskoj) uključio Severin i njegovo uporište..., Basarb je poslao kralju dostojnu i časnu delegaciju da bi mu rekao: “Pošto ste se Vi, moj kralju i gazdo, umorili sakupljajući vojsku, ja ću vam se odužiti za trud sa 7000 srebrenjaka i ostaviću na miru i Severin, koji sada čvrsto držite u svojim rukama, i sve što se njega tiče...” Ponosan kralj čuvši ovo prasnuo je pred svojim kuririma i obratio im se na sledeći način: “ Recite Basarabu da je on pastor mojih ovaca i da ću ga izvući, pa makar se sakrio ispod svoje brade.”...

Kralj je stigao donekle sa svom svojom vojskom, ali je taj put bio krivudav i zatvoren sa obe strane provalijama koje su bile veoma duboke, a tamo gde je put bio širi, tu su ga Rumuni na više mesta ojačali stupovima. Kralj i sve njegove pristalice nisu očekivali da će mnogobrojni Rumuni dojuriti iz provalija sa svih strana i gađati strelama kraljevu vojsku, koja se našla u dubini nečega što se i nije moglo nazvati putem, već je više ličilo na neki čamac, gde su, usled velike gužve, najgraciozniji konji i vojnici ginuli u borbi, mladi i stari, časni, bez ikakve razlike...

(*Hronika slike Beča*).

7. U to vreme je Bogdan, rumunski vojvoda iz Maramuresa, sakupivši oko sebe Rumune iz tog kraja, krišom prešao u Moldaviju, tada pod krunom mađarskog kralja, koja je bila pusta već duži period zbog Tatara iz susedstva. Iako je mnogo puta bio napadnut od strane kralja, broj Rumuna je rastao i tako je od male zemlje nastala država.

(*Hronika Joana iz Tarnave)*.

Domaći zadatak:

Analizirajući izvore (3), (4), (5) pokažite koje je bio poreklo Vlaha sa juga Dunava i koje su nacionalnosti bile vođa koje su podizale bune.

Te înştiinţăm pe Sfinția Ta, că am primit preasfânta scrisoare pe care ne-a adus-o cucernicul arhipresbiter de Brindisi şi am prețuit-o mai mult ca orice aur şi piatră prețioasă. Pentru aceea aducem mare mulțumită Atotputernicului care ne-a cercetat pe noi nevrednicii săi servi după nespusa Sa bunătate şi a privit spre smerenia noastră şi ne-a făcut să ne aducem aminte de sângele şi de patria noastră din care ne tragem... Iată ce cere împărăția mea de la Scaunul Apostolic: ca să fim în Biserica Romei ca fii adevărați ai adevăratei mame. Întâi şi întâi cer de la Biserica Romei, maica noastră, coroană şi cinste ca un fiu iubit, după cum au avut şi vechii noştri împărați...

5. Scrisoarea arhiepiscopului Vasile de Târnovo către papa Inocențiu al III-lea (1202):

... Noi, cu mic cu mare, ca fii buni, vă rugăm ca pe un bun părinte, să faceți împăratului nostru ceea ce cere, că e vrednic, căci el şi toată împărăția lui are bunăvoința față de Biserica Romei ca nişte moştenitori ce se trag din sânge roman.

6. *După ce regele* [Carol Robert de Anjou al Ungariei] *a cuprins Severinul şi fortăreața lui... Basarab a trimis la rege o solie vrednică de toată cinstea ca să-i spună regelui: „Fiindcă voi, rege şi stăpâne al meu, v-ați ostenit cu strângerea oştirii, eu voi răsplăti osteneala voastră cu 7000 de mărci de argint şi vă voi lăsa în pace şi Severinul şi toate cele ce țin de el, pe care acum cu puterea îl țineți în mâinile voastre...” Regele auzind acestea, cu mintea trufaşă, a izbucnit față de soli cu următoarele vorbe, zicându-le: „Să spuneți aşa lui Basarab că el e păstorul oilor mele şi eu, din ascunzişurile sale, de barbă îl voi scoate”.* [...]

Regele a ajuns pe o cale oarecare cu toată oastea sa, dar calea aceasta era cotită şi închisă de amândouă părțile de râpe foarte înalte de jur împrejur, şi pe unde această cale era mai largă, acolo românii în mai multe locuri o întăriseră cu prisăci. Iar regele şi toți ai săi, negândindu-se în adevăr la aşa ceva, mulțimea nemăsurată a românilor sus pe râpe a alergat din toate părțile şi a aruncat săgeți asupra oastei regelui care se găsea în fundul unei căi adânci, ce nici nu se putea numi cale, ci mai curând un fel de corabie strâmtă, unde din pricina înghesuielii cei mai sprinteni cai şi ostaşi cădeau din toate părțile în luptă. [...] *Cădeau tineri şi bătrâni, principi şi nobili, fără nicio deosebire... Iar regele îşi schimbase însemnele armelor sale, cu care s-a îmbrăcat Deseu, fiul lui Dionisie, pe care crezându-l românii a fi însuşi regele, l-au omorât cu cruzime. Şi însuşi regele abia a scăpat cu câțiva inşi...*

(*Cronica Pictată de la Viena*)

7. *Iar în acel timp Bogdan, voievodul românilor din Maramureş, adunând în jurul său pe românii din acel district, trecu pe ascuns în țara Moldovei, supusă coroanei regatului ungar, dar lipsită de locuitori de multă vreme, datorită vecinătăților tătarilor şi, cu toate că a fost lovit de multe ori de armata regelui, crescând mult numărul locuitorilor români, acea țară a crescut devenind un stat.*

(*Cronica lui Ioan de Târnave*)

Temă:

Examinând sursele (3), (4), (5), indicați care era originea vlahilor sud-dunăreni şi naționalitatea conducătorilor răscoalei antibizantine.

Poglavlje VIII.

Srpska država

U ovom poglavlju govori se o evoluciji srpske države u srednjem veku.

Pored Vizantijskog i Bugarskog carstva, još jedna bitna država na Balkanu bila je srpska država. Slovensko pleme Srba stiglo je na Balkansko poluostrvo u VII veku, došavši iz Bele Srbije (današnja Poljska). Prva srpska država bila je Raška**,** predvođena dinastijom Vlastimirović (IX vek). U to vreme su teritorije gde su živeli Srbi bile ili pod bugarskom ili pod vizantijskom vlašću (1018). Pod uticajem Vizantije Srbi su primili hrišćanstvo kao pravoslavci (zbog čega su se razlikovali od Hrvata,

Источник: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Serb_lands04.png

A. Naşterea statului sârb

Capitolul VIII.

Statul sârb

În capitolul VIII este vorba despre evoluția statului sârb în Evul Mediu.

În afară de Imperiul Bizantin şi Țaratul Bulgar, un alt stat important din Balcani a fost statul sârb. Tribul slav al sârbilor a pătruns în Peninsula Balcanică în secolul al VII-lea, venind din Serbia Albă (situată, se pare, în Polonia de astăzi). Primul stat sârb a fost în regiunea Rascia, fiind condus de dinastia *Vlastimirović* (secolul al IX-lea). În acea perioadă, teritoriile locuite de sârbi au fost ocupate de Țaratul Bulgar ori de Imperiul Bizantin (1018). Sub influența Bizanțului, sârbii s-au creştinat în rit ortodox

Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Serb_lands04.png

A. Naşterea statului sârb

koji govore istim jezikom, ali su prihvatili katoličanstvo). Vizantija je imala važnu ulogu u hristijanizaciji srpske civilizacije, kao što je bio slučaj i sa Bugarima.

Jedan deo Srbije (Duklja ili Zeta u današnjoj Crnoj Gori) postao je nezavistan nakon jednog ustanka koji je predvodio knez Stefan Vojislav (1035-1042). Njegov sin MIhail je od pape dobio titulu kralja (1077). Za vreme vladavine Konstantina Bodina država je uključivala sve teritorije na kojima su živeli Srbi: Zeta (Duklja), Raška, Travunija, Zahumija i Bosna (A). Ova država ponovo je potpala pod vizantijsku vlast 1149 godine.

B. Stefan Dušan (1331-1355). Freska iz manastira Lesnovo u Makedoniji. Izvor: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/ba/CarDusan.jpg

Vladavinom Stefana Nemanje iz Raške (1168-1196) počelo je najznačajnije doba srpske srednjevekovne države. Za vreme vladavine Stefana Milutina (1281-1321) i Stefana III Uroša (1321-1331) Srbija se širila ka jugu i zapadu. Sedište srpskih monarha bilo je na Šar- planini. Srpska država dostigla je vrhunac za vreme vladavine Stefana IV Dušana (8). Vrlo nadaren vojni komandant osvojio je Albaniju, Makedoniju i deo Grčke. Godine 1345. on se proglasio imperatorom Srba i Grka.

Srpska crkva (nezavisna od 1219.) bila je podignuta na rang patrijaršije, sa centrom u Peći. Veliki vođa države bio je krunisan za cara od strane skopskog patrijarha (1346). Stefan Dušan, čovek koji je imao vizije velikog vođe, shvatio je da jaka vladavina treba da bude poduprta postavljanjem zakona. Tako je on objavio skup zakona nazvan *Zakonik* (1349), koji je bio baziran na običajima (nepisanim pravilima) Srba i na vizantijskom pravu.

Za vreme vladavine Stefana Dušana najveći deo teritorije na kojoj su živeli Rumuni na Balkanskom poluostrvu bio je pod vlašću srpske države - Arumuni iz Grčke, Makedonije, Albanije itd.

Stefan Dušan pripremao se da osvoji Konstantinopolj, ali je umro tokom priprema (1355). To je bio odlučujući trenutak u istoriji Balkana. Srbija je počela da se raspada nakon njegove smrti, baš kada su hrišćanske države na Balkanskom poluostrvu bile napadnute od strane Turaka Otomana.

Srbija i Kosovo. Kao što to dobro znaš, čitaoče, danas je Kosovo zona sukoba Srba i Albanaca. Zašto je ova teritorija toliko važna Srbima? Evo nekoliko motiva:

1. Na Kosovu je rezidencija srpskih kraljeva (na Šar-planini, gde postoji utvrđenje na Paunima).
2. Na Kosovu je bilo sedište srpske patrijaršije u mestu Peć.
3. Kosovo je bio duhovni centar srednjevekovne Srbije. Među najpoznatijim srpskim kulturnim spomenicima su poznati manastiri Visoki Dečani (E) i Gračanica (D), remek-delo evropske srednjevekovne kulture.

(ceea ce i-a diferențiat de croați, vorbitori ai aceleiaşi limbi, care au trecut la catolicism). De altfel, Bizanțul a jucat un rol foarte important, ca şi în cazul bulgarilor, în cristalizarea civilizației sârbeşti.

O parte a Serbiei (Duklja sau Zeta în Muntenegru de astăzi) şi-a câştigat independența în urma unei răscoale conduse de cneazul Ştefan Vojislav (1035-1042). Fiul său, Mihail, a primit titlul de rege de la papă (1077). Sub Constantin Bodin (1082-1101) statul său cuprindea toate teritoriile locuite de sârbi: Zeta (Duklja), Rascia, Travunia, Zahumia şi Bosnia (A). Acest stat a căzut din nou sub dependența Bizanțului (1149).

Odată cu domnia lui Ştefan Nemania (1168-1196) din Rascia a început epoca cea mai importantă a statului sârb medieval. În timpul domniei lui Ştefan Milutin (1282-1321) şi Ştefan III Uroş (1321-1331) are loc expansiunea Serbiei spre sud şi est. Reşedința monarhilor sârbi era pe muntele Šar. Apogeul statului sârb medieval se desfăşoară în timpul domniei glorioase a lui Ştefan IV Duşan (B). Comandant militar foarte talentat, a cucerit Albania, Macedonia şi o parte a Greciei. În 1345 s-a proclamat „împărat al sârbilor şi grecilor".

B. Ştefan Duşan (1331-1355). Imaginea este o frescă de la mânăstirea Lesnovo din Macedonia. Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/ba/CarDusan.jpg

Biserica sârbă (autocefală din 1219) a fost ridicată la rang de patriarhie, având centrul la Peć. Marele conducător sârb a fost încoronat țar de patriarh la Skopje (1346). Om cu viziune de mare conducător, Ştefan Duşan şi-a dat seama că marea stăpânire trebuie consolidată prin adoptarea de legi. Astfel, a emis un cod de legi, numit *Zakonik* (1349); acesta era bazat pe cutumele (legi nescrise) sârbilor şi pe dreptul bizantin.

În timpul domniei lui Ştefan Duşan, cea mai mare parte a teritoriilor locuite de români în Peninsula Balcanică se aflau sub stăpânirea statului sârb - aromânii din Grecia, Macedonia, Albania etc. În legătură cu aceştia există informații în hrisoave eliberate de monarhii sârbi (1), (2).

Ştefan Duşan se pregătea să asedieze Constantinopolul, cetatea împărătească, dar a murit când se pregătea să atace oraşul (1355). A fost un moment decisiv al istoriei Balcanilor; după moartea sa, statul sârb s-a destrămat, tocmai când statele creştine din Peninsulă erau atacate de turcii otomani.

Serbia şi Kosovo. După cum bine ştii, cititorule, astăzi există o zonă de conflict în regiunea Kosovo, între sârbi şi albanezi. Pentru ce este atât de important acest teritoriu pentru sârbi? Iată câteva motive:

1. În Kosovo a fost reşedința regilor sârbi (pe muntele Šar, unde exista o cetate la Pauni).

2. Tot în Kosovo a fost sediul Patriarhiei sârbe, în localitatea Peć.

C. Evolucija srpske države. Granice iz 1355. predstavljaju najveću teritorijalnu ekspanziju koju je država dostigla za vreme Stefana Dušana.
Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Serbia_boundaries_CIA.jpg

4. Stefan Dušan, srpski nacionalni heroj, sahranjen je u crkvi svetog Arhanđela u Prizrenu, mestu koje se nalazi na Kosovu (danas se mošti velikog imperatora nalaze u Beogradu).

5. Na Kosovu se 1389. godine dogodila velika bitka protiv Otomana, ali to je već druga priča,o kojoj ćemo uskoro diskutovati.

C. Evoluția statului sârb. Granițele din 1355 reprezintă maximul expansiunii teritoriale la care statul a ajuns în timpul lui Ştefan Duşan.
Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Serbia_boundaries_CIA.jpg

3. Aici, în Kosovo, a fost centrul spiritualității sârbeşti, dar şi româneşti, medievale. Între cele mai importante monumente de artă sârbă sunt faimoasele mânăstiri de la Dečani (E) şi Gračanica (D), capodopere ale artei medievale europene.

4. Ştefan Duşan, erou național al sârbilor, a fost înmormântat în biserica Sfinții Arhangheli de la Prizren (în acelaşi timp, centru religios românesc), localitate care se găseşte în Kosovo (astăzi osemintele marelui împărat se află la Belgrad).

5. În Kosovo s-a dat o mare bătălie împotriva otomanilor în 1389, dar asta este o altă poveste, despre care o să discutăm în curând.

D. Uspavljivanje Majke Božje, freska iz manastira Gračanica, remek-delo srpske srednjevekovne umetnosti.
Ktitor Gračanice bio je Stefan Milutin,
a ona predstavlja jedan od duhovnih centara srednjevekovne Srbije.
Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/08/Meister_von_Gracanica_(II)_001.jpg

1. ... i za Vlaha Dragobratića, koji je bio dat svetom Stefanu, Vlah Coman dat je na razmenu u episkopiju Liplansku, a zatim Vlasi po imenima: Negoslav sa svojim bratom, Dragovica sa decom, Gragan sa bratom, Dragoslav sa decom, Kukici sa decom, Goisina žena sa decom, Stanislav sa bratom, Berislav sa decom, Niekav sa decom...i oni ljudi koji dolaze od Vlaha Streaza: Vioneina deca i njegov brat Stanislav, kao i troje dece Radeta i Susike, Stan sa svojim sinovima...

(Knjiga Stefana MIutina, kralja Srbije,
u kojoj on odlučuje da podigne Gračanicu,
darovajući je jevlaskoj familiji koja je pripadala episkopiji iz Ljubljane).

2. Moli me episkop Arsenije iz Prizrena da ujedinim zemlju Vlaha iz Blaca, koju poseduju ljudi iz moje vladavine, ali ja im to nisam dao, već sam pripojio ceo pašnjak da ga ujedine sa crvenim selom, da bi se u njega smestili Vlasi iz crkve i bilo koji ljudi iz crkve i da tako pripadaju crkvi kao i ostala crkvena sela. Ali, crkvenu zemlju, koju su držali Vlasi iz Blaca, nisam uzeo pod svoju vlast.

(Hristov kralj Stefan III Uroš, koji donira
episkopiju u Prizrenu, 1326).

D. Adormirea Maicii Domnului, frescă de la mânăstirea *Gračanica* capodoperă a artei sârbeşti medievale.
Mânăstirea de la Gračanica a fost ctitorie a lui Ştefan Miliutin
şi reprezintă unul din centrele spiritualității sârbeşti medivale.
Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/08/Meister_von_Gracanica_(II)_001.jpg

1. ... *şi pentru valahul Dragobratic, care a fost dat Sfântului Ştefan, a fost dat la schimb Episcopiei Liplianska valahul Coman, apoi valahii cu numele: Neagoslav cu fratele său, Dragoviță cu copiii, Drajan cu fratele său, Dragoslav cu copiii, Cuchici cu copiii, soția lui Goişin cu copiii, Stanislav cu fratele, Berislav cu copiii, Niecav cu copiii... Şi acei oameni care vin de la valahul Streaza: fiii ai lui Voinea şi fratele lui Stanislav, ca şi cei trei ai lui Radu din Suşică, Stan cu fiii lui...*

(Cartea lui Ştefan Miliutin, regele Serbiei, prin care hotăreşte ridicarea bisericii de la Gračanica, dăruindu-i familii de vlahi care aparținuseră Episcopiei de Liubljiana).

2. *Şi mă rugă episcopul Arsenie din Prizren să-i împreun pământul vlahilor din Blatač, pe care-l posedă oamenii domniei mele, dar eu nu i l-am dăruit, ci i-am adăugat toată păşunea oprită din Černoči, ca să o unească cu satul bisericii, pentru ca să se aşeze pe el vlahi de ai bisericii şi pe oricine din oamenii bisericii şi să aparțină bisericii ca şi celelalte sate ale bisericii. Iar pământul bisericii, pe care-l țineau vlahii la Blatač, nu l-am luat domnia mea, pentru sine în schimb.*

(Hrisov al regelui Ştefan III Uroş, prin care face o donație Episcopiei din Prizren, 1326).

E. Srpski manastir Visoki Dečani, ktitor je Stefan III Uroš (1321-1331),
remek-delo srpske srednjevekovne umetnosti
Izvor slike: http://www.terrorwhy.kg.co.yu/images/decani/decani.jpg.

Domaći zadatak:

Skrećem vam pažnju na to da bi bilo dobro da ne zaboravite da primenite metodu **Znam/Želim da znam/Naucio sam** nakon što pročitate ono što je prepričano, a zatim i celo poglavlje.

E. Mânăstirea sârbă de la Dečani, ctitorie a lui Ştefan III Uroş (1321-1331),
capodoperă a artei medievale sârbeşti.
Sursa imaginii: http://www.terrorwhy.kg.co.yu/images/decani/decani.jpg.

Temă:

Vă atrag atenția, ar fi bine să nu uitați să aplicați metoda **Ştiu/Vreau să ştiu/ am învățat** după ce ați citit rezumatul capitolului şi apoi întreg capitolul !!!

Poglavlje IX.

Otomani

U ovom poglavlju govori se o ekspanziji Otomana na Balkansko poluostrvo.

A. Athman (Osman) I
osnivač Otomanske države. Izvor slike:
http://communityconscience.com/origins.html

Turci Otomani su za nekoliko desetina godina uspeli da osvoje celo Balkansko poluostrvo, što je veoma bitna činjenica za ovaj deo Evrope.

Otomanska imperija postala je silna i uspela je da se proširi na tri kontinenta, i to za vrlo kratko vreme. Međutim, hajde sada da vidimo kako su tekle stvari i kako su Rumuni sa Balkana pali pod Otomansku imperiju, dok su njihova braća sa severa Dunava uspela da odbrane državnu autonomiju.

Ko su bili Otomani?. Bili su turski narod. Turci su zapravo jedan narod koji dolazi iz centralne Azije. Danas, pored Turaka iz...Turske, postoje još i drugi, na primer Azeri ili Turkmeni. Turci poštuju muslimansku veru (islam), za razliku od osvojenih naroda na balkanskom poluostrvu, koji su uglavnom pravoslavne hrišćanske vere. Početkom XIV veka, na zapadnoj obali Male Azije (gde se danas nalazi Turska) postojala je jedna mala turska država, gde je emir " vladao jednim jezikom". Ovaj emirat, na koji nijedan monarh, vođa ili političar sa Balkana nije obraćao pažnju, ubrzo će doživeti neverovatnu sudbinu. U životu veliku ulogu igra i faktor sreće, te su možda ovi Turci, predvođeni do 1326. godine emirom Osmanom ili Othman (A) (odatle se Turci i nazivaju Osmanlije ili Otomani), imali preveliku sreću. Na šta se odnosi ta sreća?

1. Na to da je njihova država bila najprestižnija država na Balkanu (i ne samo na Balkanu). Vizantijska imperija bila je tada u periodu velikog opadanja, i to duže od jednog veka, tačnije otkad je za vreme Četvrtog krstaškog rata, koji je trebalo da se vodi u pravcu Jerusalima, zauzet Konstantinopolj (1204). Glavni grad je bio obnovljen (1261), ali imperija nije više bila jaka kao nekada. Još jedan uzrok njenog propadanja bila je i stalna borba za presto. Polovinom XIV veka na tron su želeli Kantakuzini i

Capitolul IX.

Otomanii

În capitolul IX se vorbeşte despre expansiunea otomană în Peninsula Balcanică.

În câteva zeci de ani, începând cu 1354, turcii otomani au izbutit să cucerească întreaga Peninsulă Balcanică, fapt cu urmări foarte importante asupra acestei zone a Europei.

A. Othman (Osman) I, întemeietorul statului otoman. Sursa imaginii: http://communityconscience.com/origins.html

Într-o faimoasă operă, „Scrisoarea III”, poetul național al românilor, Mihai Eminescu scria: *„Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă/ Ce, cu-a turmelor păşune, a ei patrie şi-o schimbă,/ La pământ dormea ținându-şi căpătâi mâna cea dreaptă;/ Dară ochiu-nchis afară, înlăuntru se deşteaptă./ Vede, cum din ceruri luna lunecă şi se coboară/ Şi s-apropie de dânsul preschimbată în fecioară./ [...] Şi cum o privea sultanul, ea se-ntunecă, dispare;/ Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,/ Care creşte într-o clipă ca în veacuri, mereu creşte,/ Umbra lui cea uriaşă orizontul îl cuprinde/ Şi sub dânsul universul într-o umbră se întinde;/ Iar în patru părți a lumii vede şiruri munții mari,/ Atlasul, Caucazul, Taurul şi Balcanii seculari,/ Vede Eufratul şi Tigris, Nilul, Dunărea bătrână,/ Umbra arborelui falnic peste toată e stăpână./ Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri/ Şi corăbiile negre legănându-se pe râuri,/ Valurile verzi de grâie legănându-se pe lanuri,/ Mările țărmuitoare şi cetăți lângă limanuri,/Toate se întind nainte-i. Ca pe un uriaş covor/ Vede țară lângă țară şi popor lângă popor/ Ca prin neguri alburie se strevăd şi se prefac/ În întinsă-mpărăție sub o umbră de copac.”*

Poate că versurile de mai sus vi se par exagerate, dar realitatea istorică este aproape aşa cum a descris-o marele poet român, desigur cu mijloacele sale de artist. Într-adevăr, Imperiul Otoman a ajuns la o putere şi o întindere uriaşă (pe trei continente!!!) într-un timp foarte, foarte scurt. Dar hai să vedem cum s-au întâmplat evenimentele şi cum românii din Balcani au ajuns sub ocupație otomană, în timp ce frații lor de la nord de fluviu au izbutit să-şi apere autonomia statală.

Paleolođi. Da bi se pomoglo jednom ili drugom kandidatu za tron, pozvani su Otomani. Došlo je do dogovora da imperator Joan IV Cantacuzino da ruku svoje ćerke Teodore... emiru Orhanu!!! Podrška Turaka je bila od pomoći, dok su Stefanu Dušanu stali na put da osvoji Salonik (1349) i Adrianapolis (1352). Iskoristivši takvu situaciju, a da niko na to nije ni obratio pažnju, godine 1354. Otomani su iznenada, strategijski okupirali tvrđavu Tzympe na evropskoj obali, na Galipoljskim strminama (1). Zapamtite godinu 1354. Zbog toga što je to početak postojanja Otomana na Balkanskom poluostrvu.

2. Veliki srpski imperator Stefan Dušan umro je nakon godinu dana (1355), što je doprinelo propasti srpske države.

3. Ubrzo nakon toga, Bugarska se podelila na: Trnavsko i Vidinsko carstvo, koji su bili rivali. Naravno, to je oslabilo Bugare.

Tako su sve bitne hrišćanske države na Balkanu, koje su mogle da se suprotstave otomanskoj ekspanziji, bile međusobno podeljene i sve su bile u opadanju. Opasnost od Turaka postajala je sve očiglednija, ali ni hrišćani izvan granica Balkana nisu bili sposobni da pomognu zbog toga što su bili međusobno zavađeni. Na primer, postojalo je jako suparništvo između Venecije i Đenove, dve velike italijanske pomorske republike, zbog osvajanja trgovinskih puteva, koji su povezivali Zapadnu Evropu sa Crnim morem i istočnim Mediteranom**.** Iz takve situacije korist su izvukli Otomani.

Postoji još razloga koji su doprineli osvajanju Balkanskog poluostrva (i ostalih teritorija) od strane Otomana. Otomanska vojska bila je brojna, vrlo dobro organizovana i naoružana, a isto tako dobro i opremljena i odlično vođena. Stub ove vojske bili su janičari (Yeniceri, tačnije nova vojska, B, 3), vojnici koji su kao deca bili pripremani za vojsku, a uzimani su kao danak u krvi od sledećih hrišćanskih naroda: Bugara, Armena, Albanaca, bosanskih Srba itd. Ova deca bila su učena da fanatički budu predana sultanu i islamskoj religiji i bili su dobro obučeni za rat. Jeste li zainteresovani da pročitate jedan opis otomanske vojske? Pogledajte prelepe redove velikog rumunskog istoričara Nikolaje Jorga: „Tako su dolazile turske čete od Adrijanopolja, verni i izdržljivi janičari, sveti legion bezbožnog kralja, napredujući nagomilani oko konja na kom je sedeo njihov vođa, lepi vojnici sa dugim odelima, jataganima i šeširima od bele vune; timargije na konju, vlasnici imanja koji su plaćali taj dar vojnom službom, u prelepoj konjanici, sijajući u skupim odelima od štofa i sa zlatnim nakitom; akingje, najhrabriji borci svih nacija, čije su se simbrije nalazile na vrhu strela; bešlije, koji su dobijali platu pet puta veću i za koje se smatralo da mogu da ubiju onoliko neprijatelja kao pet jednostavnih vojnika; đemlije, koji su bolji od bilo kog drugog barjaktara, i koplje i mač, buduvši i dobri strelci; muselimi, koji su ojačali tabor na obustavima; sajale, koji su se borili da ne bi platili danak i koji su više korišćeni za otvaranje puteva; salahije, koji su nosili teškoće najpohvalnijeg posla; čauši, koji su održavali red, udarujući ramena buntovnika svojim gvozdenim štapovima.” (Nicolae Jorga, *Stefan Veliki*)

Istureni položaj iz Tzympe, Otomani su zauzeli Adrianopolis (1361), koji su pretvorili u sultanovo sedište u Evropi. Godine 1364. pobedili su hrišćane u bitci na Marici, a 1371. ponovo su na Krimenu pobedili srpskog despota Uglješu i kralja Vukašina, što je dovelo do okupacije Makedonije i dela Bugarske. Čak je i ponosan

Cine erau otomanii? Erau de neam turc. Turcii sunt un popor originar din Asia Centrală. Şi astăzi pe lângă turcii din... Turcia, mai există şi alții, de exemplu azerii sau turkmenii. Turcii sunt de religie musulmană (islamică), spre deosebire de popoarele cucerite în Peninsula Balcanică, ai căror locuitori sunt în mare majoritate creştini ortodocşi. La începutul secolului al XIV-lea, pe coasta apuseană a Asiei Mici (unde astăzi se găseşte... Turcia) se afla un mic stat turc, unde emirul „domnea peste vreo limbă". Acest emirat pe care nici un monarh, conducător, om politic din Balcani nu-l băga în seamă, va avea, în scurt timp, un destin extraordinar. În viață trebuie să ai şi noroc, ori aceşti turci, conduşi până în anul 1326 de emirul Osman sau Othman (A) (de aici numele de turci otomani sau osmanlâi), au avut un noroc extraordinar. În ce a constat acest noroc?

1. În faptul că statul cel mai prestigios din Balcani (şi nu numai din Balcani), Imperiul Bizantin, se afla într-o puternică decădere. Şi asta de mai bine de un secol, de când Cruciada a IV-a, în loc să se îndrepte spre Ierusalim, luase Constantinopolul (1204). Marea capitală fusese reluată (1261), dar imperiul nu mai avea puterea de odinioară. Un simptom al decăderii sale erau permanentele lupte pentru tronul său. La jumătatea secolului al XIV-lea, concurau la tron Cantacuzinii şi Paleologii. Ori, pentru a ajuta unul sau altul dintre pretendenții la tron, erau chemați şi otomanii. Ba, s-a ajuns ca împăratul Ioan al VI-lea Cantacuzino să-i acorde mâna fiicei sale, Teodora... emirului Orhan!!! Sprijinul turcesc a fost eficient, de vreme ce Ştefan Duşan a fost împiedicat, cu acest ajutor, să ia Salonicul (1349) şi Adrianopolul (1352). Profitând de această situație, fără ca nimeni să bage de seamă, în 1352, otomanii, au ocupat, prin surprindere, o poziție strategică, cetatea de la Tzympe, de pe țărmul european al strâmtorii Gallipoli (1). Rețineți acest an, 1354, pentru că este momentul începutului prezenței otomane în Peninsula Balcanică.

2. După numai un an, marele împărat al sârbilor, Ştefan Duşan a murit (1355), ceea ce a deschis calea destrămării statului sârb.

3. La puțin timp, Bulgaria va fi divizată în două state: Țaratul de Târnovo şi Țaratul de Vidin, aflate în rivalitate între ele. Acest fapt, evident, va scădea capacitatea de rezistență a bulgarilor.

Aşadar, toate statele creştine importante din Balcani, care se puteau opune expansiunii otomane, erau în decădere şi dezbinate între ele. Nici creştinii din afara Balcanilor, deşi pericolul turcesc era din ce în ce mai evident, nu erau capabili să ofere ajutor, din cauza conflictelor dintre ele. De exemplu, exista o rivalitate de moarte între cele două mari republici maritime italiene, Veneția şi Genova pentru stăpânirea rutelor de comerț care legau Apusul Europei de Marea Neagră şi Mediterana orientală. De această situație au profitat din plin otomanii.

Au mai fost şi alte cauze ale cuceririi Peninsulei Balcanice (şi a altor teritorii) de către otomani. Astfel, armata otomană era foarte bine organizată, numeroasă, bine înarmată, echipată şi comandată. Coloana vertebrală a acestei armate o constituiau trupele de ieniceri (Yeniceri, adică oaste nouă, B, 3) formată din oşteni proveniți din rândul copiilor luați ca tribut din rândul unor popoare creştine supuse: bulgari, greci, armeni, albanezi, sârbi din Bosnia etc. Aceşti copii erau educați în spiritul unui devotament fanatic față de sultan şi religia islamică şi erau bine antrenați pentru război. Sunteți curioşi să citiți o descriere a armatei otomane? Iată frumoasele rânduri ale marelui istoric român Nicolae Iorga: *Astfel veniau de la Adrianopole gloatele*

imperator iz Konstantinopolja Ioan VI Paleolog priznao sultana Murata za feudalnog gospodara i platio mu danak, poslavši jednog sina kao taoca direktno otomanskom vođi. U dolazećim godinama Otomani su osvojili Sofiju (1382) i severo-istok Bugarske, primoravši cara Trnova da postane vazal. Pobeda Srba u bitci na Pločniku (1387), koju je predvodio knez Lazar, nije se pokazala odlučnom.

Veliki sukob je tek sledio. Dogodio se na Kosovu, u leto 1389. godine (D). Prsa u prsa, srpska vojska na čelu sa knezom Lazarom i turska vojska predvođena Muratom. Izgleda da je bilo mnogo više Otomana (2). Na njihovoj strani borila se i vojska koju je predvodio jedan Srbin Konstantin Dejanović. Na strani Srba borili su se i Hrvati i jedna grupa vojnika koju je poslao gospodar rumunske zemlje Mirčea Stari. Kaže se da su ovi Rumuni bili sa juga Dunava.

B. Janičar, naslikan od strane velikog venecijanskog slikara Gentile Bellini, XV vek.

Za vreme bitke dogodilo se nešto vrlo neobično. Sultana Murata ubio je Srbin Miloš Obilić (C). Postoje dve verzije ovog događaja: prema prvoj verziji Srbin se pravio mrtav na bojnom polju i kad je sultan prošao pored njega, ovaj ga je ubio. Prema drugoj verziji Srbin je otišao kod sultana sa izgovorom da želi da pređe na stranu Turaka i tako ga rasporio klečeći na kolenima ispred njega**.** Naravno, posle ovakve ludačke hrabrosti bio je ubijen od strane Otomana. Pobeda Turaka bila je zaključena nakon odlučujućeg napada od strane Bajazita, Muratovog sina, koji je postao sultan nakon očeve smrti. Na bojnom polju poginuo je i knez Lazar, vođa Srba. Srpska kneževina je posle boja potpala pod uticaj Otomana, koji su tokom narednih decenija zauzeli celu srpsku teritoriju i pretvorili je u provincije (pašaluke). Ubrzo su u turske pašaluke pretvorili i vidinsku carevinu (1390) i trnovsku carevinu (1393).

C. Miloš Obilić, srpski heroj na Kosovu.

Izvor slike: http://profile.myspace.com/index.cfm?fuseaction=user.viewprofile&friendID=290360292

Do trenutaka ravnoteže u razvoju Otomanskog carstva došlo je nakon što je sultan Bajazit izgubio bitku kod Ankare (1402), koja je vođena protiv velikog vođe iz centralne Azije Timur Lenka. Otomansko carstvo je brzo prebrodilo krizu za vreme vladavine Mehameda (Mahomed) I (1413-1421). Nesposobni da ujedine sile pred otomanskom ofanzivom, hrišćani su pasivno uticali na to da grandiozan **kapitale** istočnog hrišćanstva Konstantinopolj padne u ruke Turaka Otomana (1453). Otomani su tokom narednih decenija nastavili da se šire, dostigavši vrhunac moći za vreme Sulejmana Veličanstvenog (1521-1566), kada je Otomansko carstvo obuhvatalo tri kontinenta (Evropu, Aziju i Afriku),

turceşti, ieniceri credincioşi şi răbdători, legiune sfântă a împăratului păgân, înaintând buluciți în jurul calului pe care călărea stăpânul, frumoşi ostaşi cu haine lungi, iatagane şi pălării de pâslă albă cu surgiucuri de pene ce unduiau din mers; timargiii călări, stăpânii de moşii ce plăteau acest dar al sultanului prin slujba ostăşească a frumoasei lor călărimi, strălucitoare de stofe bogate şi podoabe de aur; achingii, cei mai îndrăzneți dintre luptătorii tuturor neamurilor, a căror simbrie li se găsea în vârful săgeților; beşliii, care primeau plată încincită şi erau socotiți în stare să doboare atâția duşmani cât cinci ostaşi de rând; gemlii care învârteau mai bine decât orice tovarăşi de steaguri şi sulița şi sabia, fiind şi minunați arcaşi; muselimii, care întăreau tabăra la popasuri; saialele, care se luptau ca să nu plătească biruri şi erau întrebuințați mai mult la deschiderea drumurilor; salahorii, țărani care duceau greul muncii celei mai aducătoare de laude; ceauşii, care țineau buna rânduială, lovind umerii răzvrătiților cu măciucile lor de fier.

(Nicolae Iorga, *Ştefan cel Mare*)

B. Ienicer, zugrăvit de marele pictor venețian Gentile Bellini, secolul al XV-lea.

Din avanpostul de la Gallipoli, otomanii au luat Adrianopol (1361) pe care l-au transformat în reşedință a sultanului în Europa. Pe la 1364 au învins o armată creştină în bătălia de pe Marița, pentru ca în 1371 să învingă din nou la Cirmen pe despotul sârb Uglieşa şi pe regele Vucaşin, ceea ce a dus la ocuparea Macedoniei şi a unei părți a Bulgariei. Chiar şi mândrul împărat de la Constantinopol, Ioan al VI-lea Paleolog, l-a recunoscut pe sultanul Murad drept suzeran şi i-a plătit tribut, trimițând un fiu drept ostatec la curtea conducătorului otoman. În anii următori, otomanii au cucerit Sofia (1382) şi nord-estul Bulgariei, silind pe țarul de la Târnovo să se recunoască vasal. Victoria sârbilor, conduşi de cneazul Lazăr la Plocnik (1387) nu s-a dovedit a fi decisivă.

C. Miloš Obilić, eroul sârb de la Kosovo.
Sursa imaginii: http://profile.myspace.com/index.cfm?fuseaction=user.viewprofile&friendID=290360292

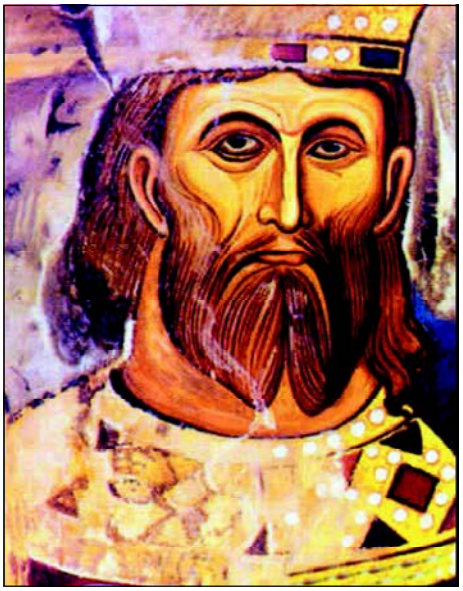
Marea confruntare avea să urmeze. Ea s-a desfăşurat la Kosovo, într-o zi din vara anului 1389 (D). Față în față, armata sârbă condusă de acelaşi cneaz Lazăr (E), respectiv otomanii conduşi de sultanul Murad. Pare-se că otomanii erau mai numeroşi (2). În rândurile lor lupta şi un contingent condus de un sârb, Konstantin Dejanović. Şi în rândurile sârbilor luptau croați şi, se pare, **un detaşament trimis de domnul Țării Românești, Mircea cel Bătrân. Unii zic că acei români erau, de fapt, români sud-dunăreni.**

În timpul bătăliei s-a întâmplat un fapt extraordinar: sultanul Murad a fost omorât de un sârb, Miloš Obilić (C). Există două versiuni ale acestui eveniment; prima ne arată că sârbul se prefăcea mort pe câmpul de luptă şi când

a turski gusari su vladali Mediteranom. Čak je i velika mađarska kraljevina pala pod Tursku vlast nakon bitke kod **Mohacsa** 1526. godine i veliki deo teritorije bio je pretvoren u pašaluke (1541).

D. Kosovski boj (1389),
prikazan na staroj ruskoj minijaturi.
Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/71/Battle_of_Kosovo_1389.PNG

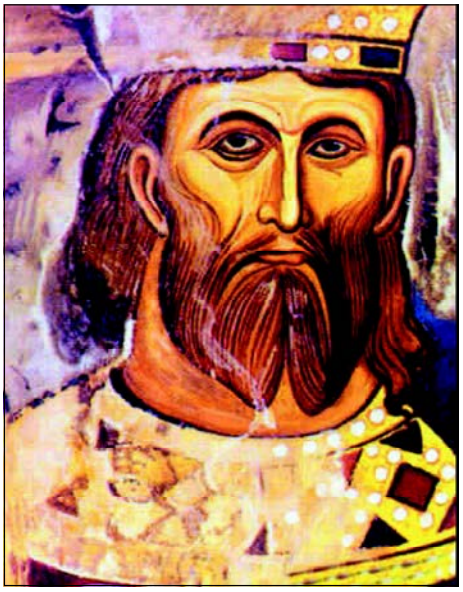
E. Knez Lazar. Izvor slike:
http://dealguienparanadie.wordpress.com/2008/02/20recordando-el-campo-de-los-mirlos/

sultanul trecea prin acel loc, l-a ucis pe acesta. A doua variantă a evenimentului este că sârbul s-a dus la sultan sub pretextul că vrea să treacă la turci şi, îngenunchiind în fața sultanului Murad, l-a înjunghiat. Evident, după acest act de curaj nebun, a fost, la rândul său, omorât de otomani. Victoria turcilor a fost hotărâtă de atacul decisiv condus de fiul lui Murad, Baiazid, devenit sultan după moartea tatălui său. Pe câmpul de bătaie a murit şi cneazul Lazăr, comandantul sârbilor. În urma bătăliei, teritoriile cnezilor sârbi au intrat în sfera de influență a otomanilor, care, în următoarele decenii, au ocupat întreg teritoriul sârbesc pe care l-au tranformat în provincie (vilayet). De altfel, la puțină vreme şi teritoriul Țaratului de la Vidin (1390) şi cel al Țaratului de la Târnovo (1393) au fost transformate în paşalâcuri turceşti.

D. Bătălia de la Kosovo (1389), aşa cum este înfățişată de o veche miniatură rusească.
Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/71/Battle_of_Kosovo_1389.PNG

A existat un moment de cumpănă în evoluția statului otoman, după înfrângerea suferită de sultanul Baiazid în lupta de la Ankara (1402) susținută împotriva marelui conducător din Asia Centrală, Timur Lenk. Imperiul Otoman a depăşit criza foarte repede în timpul domniei lui Mehmed (Mahomed) I (1413-1421). Incapabili să-şi conjuge eforturile în fața ofensivei otomane, creştinii au asistat pasivi la căderea măreței capitale a creştinătății răsăritene, Constantinopol (1453), în mâinile turcilor otomani.

În deceniile următoare otomanii au continuat expansiunea, ajungând la apogeul puterii în timpul lui Soliman Magnificul (1521-1566), când imperiul sultanilor se întindea peste trei continente (Europa, Asia şi Africa), iar corăbiile corsarilor turci dominau Marea Mediterană. Chiar puternicul regat al Ungariei era cucerit de turci, în urma bătăliei de la Mohacs din 1526, cea mai mare parte a teritoriului regatului fiind transformat în paşalâc (1541).

E. Cneazul Lazăr. Sursa imaginii:
http://dealguienparanadie. wordpress.com/2008/02/20/recordando-el-campo-de-los-mirlos/

Izvori:

1. Zauzimanje tvrđave Cimpe (Tzympe) od strane Turaka:

Većina gavora nalazila se u vilama. Ukratko, zauzeli su tvrđavu. Gavori se nisu naljutili, naprotiv, učinili su im uslugu. Uhapsili su samo pojedine gavore među njima. U skloništu tvrđave nalazile su se lađe; stavili su ih u te lađe i odveli ih kod vojnika sa druge strane obale

(*Otomanska hronika*).

2. Da se sada svi u so pretvorimo, ne bi nas bilo dovoljno da posolimo hranu Turčina...

(reči kneza Lazara pre Kosovske bitke)

3. Kada je sultan Murat I (1359-1389) srećno stigao u Adrijanopolj, dozvolio je svom Lali Šahin da obilazi Zagorej i Filipopol (Plovdiv). Istovremeno, bio je jedan Evrenos Gazi, koji je zauzeo Ipsalu… Jednog dana došao je jedan učen čovek, koga su zvali Kara Rustem… Ovaj je došao kod Giandarlula Halil i rekao mu je: „Efendi, zašto gubiš toliki deo imanja?" [...] Ovi zatvorenici hapšeni su od strane ovih gaza. Kako je Bog rekao, 1/5 njih pripadaju sultanu i zašto ih ne uzima?" [...] Tada su zvali Kara Rustema, koji mu je rekao: „Njegovo veličanstvo, Bog, kaže da se, bilo šta da bude, ta zapovest učini." On lično je sedeo u Galipoli i uzimao je za svakog zarobljenika 25 asprona… Evrenos je imenovao jednu kadiju i mnogo muške dece bilo je sakupljeno i odvedeno kod sultana. Halil je velio: „Dajmo ove turčinu kako bi naučili turski." I rekao je: „Napravimo ih vojnicima". I tako je bilo. Dan za danom bilo ih je sve više, tako da su svi postali muslimani. Turčin je njih koristio mnogo godina… Bili su nazvani „nova vojska" (janičari) i tako su postali janičari [...]

Domaći zadatak:

1. Koji su, prema vašem mišljenju, bili razlozi širenja Otomanskog carstva na Balkanu.

Rečnik:

Aspru – srebrni novčić.
Cadiu – mislimanski učitelj i sveštenik.
Gazil – ratnici koji su vodili Sveti rat **(djihad sau gaza).**

Surse:

1. Cucerirea cetății Tzympe de către turci:

Majoritatea ghiaurilor erau pe la viile şi pe la harmanele lor. Pe scurt, au luat cetatea. Pe ghiauri nu i-au supărat, dimpotrivă, le-au făcut favoruri. Au prins numai pe câțiva ghiauri de seamă dintre ei. La limanul cetății se aflau corăbii; i-au pus în acele corăbii şi i-au dus lângă oştenii care stăteau pe malul celălalt.

(Cronică otomană)

2. ...*dacă toți ne-am preface acum în sare, tot n-am fi destui să sărăm mâncarea turcului*...

(Cneazul Lazăr, înainte de bătălia de la Kosovo)

3. *Atunci când hanul Murad I (1359-1389) s-a aşezat cu noroc la Adrianopol, a permis lui Lala Şahin al său să facă o incursiune în părțile Zagorei şi la Filipopol (Plovdiv). De asemenea, era unul Evrenos gazi, care a cucerit Ipsala... Într-o zi a venit un cărturar, căruia i se spunea Kara Rustem... Acesta a venit la Giandarlü Halil... şi i-a zis: „Efendi, de ce pierzi atâta avuție?”* [...] *Aceşti prizonieri sunt luați de aceşti gazii. Aşa cum a potrivit Dumnezeu, din aceştia 1/5 sunt ai hanului şi de ce nu se iau?”* [...] *Atunci l-au chemat pe Kara Rustem care a vorbit zicându-i: „Măria sa Dumnezeu spune că orice ar fi, această poruncă să se facă.” El însuşi a stat la Galipolli şi a luat pentru fiecare prizonier câte 25 de aspri... Evrenos a numit un cadiu şi mulți băiețandri au fost adunați şi duşi la han. Halil a grăit: „Să-i dăm pe aceştia turcului ca să învețe turceşte.” Şi a spus: „Să-i facem pe aceştia ostaşi” Şi aşa s-a făcut! Zi de zi au devenit tot mai mulți, aşa încât cu toții s-au făcut musulmani. Turcul i-a folosit pe aceştia mulți ani... Au fost numiți „oastea cea nouă” (yeniceri) şi aşa, pe timpul acestuia s-au înființat ienicerii* [...].

Temă:

1. Notați care au fost, după părerea voastră, cauzele expansiunii otomane în Balcani.

Dicționar:

Aspru – monedă de argint.
Cadiu – preot şi învățător musulman.
Gazii – războinici care purtau războiul sfânt (djihad sau gaza).

Poglavlje X.

Vojvode heroji (I)

Ovo poglavlje odnosi se na otpornost vladara i vojvoda iz Rumunskih zemalja, Moldavije i Transilvanije na Otomane.

Već sam rekao da su Rumuni sa severa očuvali državnu organizaciju i zadržali autonomiju u vreme kada su balkanske zemlje sa juga Dunava (Srbi, Bugari, Grci, Rumuni...) pale pod otomansku vlast. Pitate se kako je to bilo moguće? Kako su Rumuni sa severa uspeli da se odupru ogromnoj i silnoj otomanskoj vojsci? To je komplikovano pitanje, koje sa sobom nosi i komplikovan odgovor. Da bismo dali odgovor, moramo uzeti u obzir sledeće činjenice:

Fondovi: Rumunske zemlje koristile su brojna materijalna (ekonomska i vojna) i demografska dobra**.....**svojih moćnijih komšija. Na primer, Otomansko carstvo je za vreme svog vrhunca zauzimalo ogromnu teritoriju, koja se prostirala od Mađarske do Irana i do Atlanskog okeana, preko severne Afrike, koja je takođe bila pod njihovom vlašću.

Pozicija: Njihova inferiornost bila je nadoknađena inteligentnom spoljnom politikom i korišćenjem (u slučaju rata) efikasne vojne strategije.

Diplomatija: Rumunske zemlje okrenule su se savezima, koji su naglašavali suparništvo između susednih zemalja (Otomanskog carstva, Poljske, Mađarske itd.). Majstori u ovoj diplomatskoj igri bili su vladari kao što su Mirca Stari (1386- 1418) iz Rumunskih zemalja i Stefan Veliki (1457-1504) iz Moldavije. Rumunske zemlje želele su savez i sa drugim evropskim silama u politici Krstaških ratova, što se dogodilo u slučaju Petrua Raresa i Mihaia Vitezula (koji se priključio Svetoj ligi formiranoj od Rimsko- Germanske imperije, Španije, papske države i malih italijanskih vrhovništva).

Druga diplomatska strategija stvorena je pokušajem da se realizuje “rumunski blok”. Iancu iz Hunedoare, vojvoda iz Transilvanije, pokušao je da na presto Rumunskih zemalja i Moldavije dovede vladare koji su bili nastrojeni protiv Otomana. Istom politikom vodili su se i sin Stefana Velikog Petru Rares (1527- 1538, 1541-1546) i, na malo višem nivou, Mihai Viteazul (1593-1601), koji je učinio da dođe do pripajanja njegovog carstva trima zemljama, što je najveće delo rumunskog srednjeg veka,.

Capitolul X.

Voievozi eroi (I)

Capitolul X narează despre rezistența antiotomană condusă de domnii şi voievozii români din Țara Românească, Moldova şi Transilvania.

Vă spuneam mai devreme că, în timp ce popoarele din Balcani, de la sud de Dunăre (sârbi, bulgari, greci, români etc) au căzut sub stăpânirea otomană, românii de la nord de fluviu şi-au păstrat organizarea statală, apărându-şi autonomia. Te vei întreba: cum a fost posibil acest lucru? Cum au rezistat românii nord-dunăreni împotriva formidabilei forțe otomane? Este o întrebare complicată, iar răspunsul este şi el la fel de complicat. În formularea răspunsului trebuie luați în discuție anumiți factori, după cum urmează:

Resurse. Țările Române beneficiau de resurse materiale (economice şi militare) şi demografice inferioare vecinilor lor mai puternici. De exemplu, la apogeul Imperiului Otoman, acesta ocupa o suprafață enormă, un teritoriu care se întindea din Ungaria până în Iran şi până la Oceanul Atlantic peste Africa de Nord, care era în întregime ocupată de otomani.

Mijloace. Această inferioritate a fost compensată de o politică externă inteligentă şi prin utilizarea (în caz de război) a unor strategii militare eficace.

Diplomația. Țările Române s-au orientat spre alianțe, care puneau în evidență rivalitățile între puterile vecine (Imperiul Otoman, Polonia, Ungaria etc). Maeştri în acest joc diplomatic au fost domni ca Mircea cel Bătrân (1386-1418) al Țării Româneşti sau Ştefan cel Mare (1457-1504) al Moldovei. Țările Române au apelat şi la alianța cu alte puteri europene, în cadrul politicii de cruciadă. A fost cazul lui Petru Rareş, al lui Mihai Vitezul (care a aderat la Liga Sfântă formată din Imperiul Romano-German, Spania, Statul Papal şi micile principate italiene) etc.

O altă strategie diplomatică a constituit-o încercarea de realizare a unui „bloc românesc". Iancu de Hunedoara, voievod al Transilvaniei, a încercat să impună pe tronul Țării Româneşti şi Moldovei domni ataşați cauzei antiotomane. O astfel de politică a fost reluată de fiul lui Ştefan cel Mare, Petru Rareş (1527-1538, 1541-1546) şi, la o scară mai mare, de către Mihai Viteazul (1593-1601), care a realizat cea mai mare faptă a Evului Mediu românesc prin unirea sub sceptrul său a celor trei țări.

Kada diplomatskim putem nisu uspele da se reše konflikt, Rumunske zemlje su morale da uđu u rat.

Rat: 1. Kako bi nadoknadili vojnu inferiornost u odnosu na svoje protivnike**,** Rumuni su koristili " taktiku sprženog zemljišta", što znači da su uništavali sve ekonomske izvore da protivnici ne bi mogli da prehrane svoje trupe. Protivnici su stalno bili uznemiravani od strane Rumuna, koji su eliminisali vojske koje su oni slali sa namerom da im dostave hranu. Sve u svemu, odlučna bitka odigrala se na dobro odabranim mestima od strane rumunskih komandanata, koji su želeli da unište superiornost protivnika.

Mana ove strategije bili su veliki ekonomski gubici, što je dovelo do većeg neslaganja Rumunskih zemalja i Zapadne Evrope.Rumuni su pokazali maštovitost, oštroumnost i veliko umeće na bojnom polju.

2. Rumuni su u borbama koristili brojne vojne snage, što su postizali generalnom mobilizacijom naroda. Postojala je stalna vojska dvorana, ali je većinu vojske činila "velika vojska", koja je bila sastavljena od svih muškaraca sposobnih da nose oružje. Veliki broj vojnika činili su seljaci, naročito oni slobodni. Posedovali su jak moral, poznavali su mesta i fanatično su se borili da bi odbranili svoju imovinu i svoje porodice. Možete li da zamislite to da su seljaku gorele ruke kada bi video otomanskog vojnika. Možda je ovako razmišljao: "Kako sam, bre, zbog tebe zapalio svoju kuću. Majku ti tursku!", i onda bi pljunuo sebi u šake spreman da se lati oružja. Ovakav tip vojnika, kaljen teškim radom na zemlji, imao je izuzetnu snagu i izdržljivost, iako nije bio profesionalni vojnik (ko je probao da žanje ili da kosi taj zna o čemu pričamo).

Kada se pojavilo vatreno oružje, seljake su zamenili plaćenici (u najvećem broju Mihai Viteazulovih bitaka učestvovali su kozački vojnici), koji su bili dobro pripremljeni da koriste novo oružje. Rumunske vojske bile su dobro naoružane u to vreme. Na primer, Stefan Veliki je imao na raspolaganju artiljerijske komande (puške). Tako je Moldavija imala jedan sistem ojačanih utvrđenja, pomoću kojih je uspevala da se odupre mnogobrojnim otomanskim invazijama.

3. U rumunskim vojnim kampanjama u srednjem veku koristilo se psihološko oružje. Gledanje protivnika dovodilo je do pada njegovog morala. Vlad Cepeš je 1462. godine koristio psihološku metodu, za koju se ispostavilo da je veoma efikasna. Otomanska vojska, koja je bila umorna, izgladnela i demoralisana, zadobila je još jedan udarac u trenutku kada joj se pred očima ukazala slika gomile kolaca na koje su bili nabodeni otomanski vojnici, ubijeni nešto malo pre toga. Ovakav prizor doprineo je tome da Sultan Mehmed II izda naređenje za povlačenje (1).

4. Ratovi vođeni protiv Otomana ubrajaju su u kategoriju "asimetričnih (nejednakih)" ratova (kako se izrazio Florin Constantiniu, živ rumunski istoričar sa reputacijom), tačnije ratova u kojima je jedna od zaraćenih strana (u ovom slučaju Rumunske zemlje) inferiorna u odnosu na neprijatelja. Čudno je to da su Rumunske zemlje, iako inferiorne, uspele da zadrže svoju autonomiju i političke institucije, a da su Otomani odustali od ideje da ih pretvore u pašaluke. Međutim, Rumunske zemlje

Când căile diplomatice de încheiere a unui conflict nu duceau la rezolvarea problemelor între state, Țările Române erau nevoite să ducă războiul.

Războiul. 1. Pentru a compensa inferioritatea militară față de adversar, românii au utilizat „tactica pământului pârjolit". Aceasta semnifica distrugerea resurselor economice pentru ca adversarul să nu poată să-şi hrănească trupele. Inamicul era permanent hărțuit de români, care eliminau şi detaşamentele trimise de acesta pentru procurarea hranei. În final, bătălia decisivă se desfăşura în locuri alese cu grijă de comandanții români pentru a anihila superioritatea adversarului. Dezavantajul acestei strategii militare era aceea că ducea la pierderi economice uriaşe, care au contribuit la creşterea decalajelor între Țările Române şi apusul Europei. Românii dădeau dovadă de imaginație, ingeniozitate şi pricepere pe câmpul de bătălie.

2. Românii utilizau în bătălie forțe importante din punct de vedere numeric, prin mobilizarea generală a populației. Exista o armată permanentă a curtenilor, dar grosul armatei îl constituia „oastea cea mare" formată din toți bărbații valizi, capabili să poarte arme. Aşadar, cea mai mare parte a armatei era formată din țărani, în special țărani liberi. Aceştia aveau un moral foarte solid, cunoşteau locurile şi luptau cu ardoare ca să-şi apere avuția şi familiile. Vă dați seama că pe ostaşul țăran îl ardeau mâinile atunci când îl vedea pe soldatul otoman. Probabil, gândea cam aşa: „Cum, mă, din cauza ta mi-am dat foc la casă şi la recoltă? Mama ta de turc!" şi-şi scuipa în palme gata să pună mâna pe arme. Acest tip de ostaş, călit de munca grea a pământului, chiar dacă nu era militar profesionist, avea o forță şi o rezistență fizică deosebite (cine a încercat să dea cu sapa sau coasa ştie despre ce vorbesc).

Odată cu introducerea armelor de foc, locul țăranilor a fost luat de oşteni profesionişti (cea mai mare parte a bătăliilor lui Mihai Viteazul a fost dat cu trupe de mercenari recrutate inclusiv dintre români balcanici şi sârbi), bine pregătiți să lupte cu noile arme. Armatele româneşti erau bine înarmate pentru epoca lor; de exemplu, oastea lui Ştefan cel Mare dispunea de piese de artilerie („puşci"). De asemenea, Moldova dispunea de un sistem de cetăți fortificate care i-a permis să reziste împotriva unor invazii otomane de proporții.

3. În campaniile militare ale românilor în Evul Mediu, arma psihologică era folosită cu deosebită pricepere. Privarea inamicului de resurse avea ca urmare scăderea moralului acestuia. Vlad Țepeş a utilizat în vara anului 1462 factorul psihologic cu mare eficiență; armata otomană, obosită, înfometată şi demoralizată, a mai suportat o lovitură în momentul în care în fața ei a apărut o pădure de țepe în care erau expuşi militari otomani executați cu câtva timp înainte. Spectacolul acela înfiorător l-a făcut pe sultanul Mahomed al II-lea să dea ordinul de retragere (1).

4. Războaiele purtate împotriva otomanilor se înscriu în categoria războaielor „asimetrice" (cum se exprimă unul dintre cei mai reputați istorici români în viață, Florin Constantiniu), când unul dintre combatanții în război (în cazul nostru Țările Române) erau în mare inferioritate comparativ cu inamicul. În ciuda inferiorității lor militare, Țările Române au izbutit să-şi mențină autonomia şi instituțiile politice proprii, otomanii renunțând la ideea de a transforma spațiul românesc în paşalâcuri. Totuşi,

su pred opakom otomanskom superiornošću morale da zaključe dogovor sa Turcima: Rumuni su plaćali danak kao nadoknadu za mir, a zauzvrat su imali priznanje celokupne autonomije. To znači da su sve institucije (vlast, administracija, pravo, crkva) nastavile svoj rad bez mešanja (teoretski) suverene moći (Otomanskog carstva). Turci nisu imali pravo da grade džamije, niti da poseduju zemlju. Rumunske zemlje su postale delovi takozvane „Kuće mira", intermedijarni položaj između „Kuće islama" (koja obuhvata teritorije pod direktnim rukovodstvom Otomana) i „Kuće rata" (koja obuhvata zemlje koje tek treba da budu zauzete od strane Turaka).

Važnu ulogu u odbrani samostalnosti igralo je nekoliko vladara heroja: Mirča Stari, Janku Hunjadski, Vlad Cepeš, Štefan Veliki, Mihaj Hrabri i drugi.

Mirča Stari (1386-1418), vođa Rumunskih zemalja**,** borio se protiv Turaka još od početka svoje vladavine, kada je za vreme Ivanka, naslednika Dobrotica, Dobrodža, posed između Dunava i Crnog mora, bio u opasnosti od Turaka. Mirča je brzo reagovao, stigao je pre Turaka, zauzavši ovu teritoriju, koja je bila naseljena uglavnom Rumunima, Tarii Romaniesti. Zatim, nakon tri godine, usudio se da napadne tursku bazu na jugu Dunava, kao odgovor na otomansko nadiranje na severnoj strani Dunava.

Najpoznatija bitka protiv Otomana u vreme Mirče Starog, vojvode Rumunskih zemalja, bila je bitka kod Rovina (1394 ili 1395). Ne zna se tačno mesto bitke, ali se smatra da se desila negde na severu Dunava, na teritoriji Rumunskih zemalja. Svi istorijski podaci, otomanski na prvom mestu, govore o mestu dešavanja famozne bitke: izgleda da se bitka odigrala negde kod Krajove, glavnog grada okruga Oltenija, koji se nalazi na severo-istoku Rumunije. Ustvari, naziv Romine nije prisvojna imenica, već je zajednička imenica koja označava "mlastinos" (mesto). Mirčin protivnik bio je jedan od najtalentovanijih vojnih komandanata u istoriji Bajazit I, nazvan Munja zbog brzine kojom se njegova vojska kretala tokom borbe (**in lupta).** Istorijski izvori nam govore da je borbu trebalo da dobiju Rumuni, iako su Otomani bili brojniji. U redovima rumunske vojske borili su se i srpski vazali, na primer Marko Kraljević (A), koji je ispevan u srpskim narodnim pesmama i koji je izgubio život u toj bitci. Kada je otomanska vojska ušla na teritoriji tadašnje Rumunske zemlje, neprestano je bila uznemiravana od strane Mirčeve vojske, kao što nas informiše vizantijski autor Laonic Chalcocondil: „Prateći Bajazitovu vojsku, neprestano se sjajno borio s njim. I kaže se da joj je naneo mnogo patnji i doveo je u teške situacije i nije prestao da joj pravi nesreće. Da se bitka nije odigrala na teritoriji Rumunske zemlje, kako bi onda otomanska vojska mogla da bude .....?

O tome koliko je crancena bila ova bitka govore njeni brojni opisi. Bugarska hronika takođe piše o tome da se "bezbroj lanaca tada pokidalo, a da se od ogromnog broja strela, koje su bile strašno guste, ni vazduh nije video... Bio je veliki rat da se nije videlo nebo od strela. I izgubio je Bajazit svoju vojsku skroz. Paše i vojvode poginuli su svi; tada su poginuli Konstantin Dragović i Marko Kraljević. Bitka se desila 10. oktobra ili 17. maja 1395. godine.

în fața superiorității zdrobitoare a otomanilor, Țările Române au fost nevoite să încheie un acord cu turcii: românii plăteau un tribut ca răscumpărare a păcii, în schimbul recunoaşterii autonomiei interne. Aceasta însemna că toate instituțiile (domnia, administrația, justiția, Biserica) îşi continuau activitatea, fără amestecul (teoretic) al puterii suzerane (Imperiul Otoman). Turcii nu aveau voie să construiască moschei sau să stăpânească pământ. Țările Române deveneau părți ale aşa-numitei „Case a păcii", situație intermediară între „Casa Islamului" (care includea teritoriile aflate sub directă stăpânire otoamană) şi „Casa Războiului" (care includea statele ce trebuiau cucerite prin război de către turci).

Un rol deosebit în lupta pentru apărarea independenței l-au jucat câteva mari personalități, „voievozii eroi": Mircea cel Bătrân (C), Iancu de Hunedoara (D), Vlad Țepeş, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi alții.

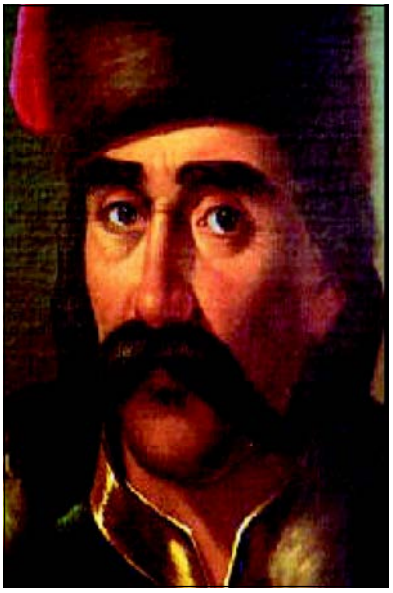
Mircea cel Bătrân (1386-1418), domn al Țării Româneşti, a luptat cu turcii încă la începutul domniei, când, în timpul urmaşului lui Dobrotiță, Ivanco, ținutul dintre Dunăre şi Marea Neagră, Dobrogea, era în primejdie de a fi ocupată de către turci. Mircea a acționat rapid, a luat-o înaintea otomanilor, unind acel teritoriu, locuit în mare măsură de români, Țării Româneşti. Mai mult decât atât, trei ani mai târziu, a avut îndrăzneala să atace o bază a turcilor de la sud de Munții Balcani, ca replică la o incursiune otomană la nord de fluviu.

Cea mai faimoasă bătălie împotriva otomanilor, dată de Mircea cel Bătrân, a fost cea de la Rovine (1394 sau 1395). Locul bătăliei este necunoscut, dar în mod sigur bătălia a avut loc la nord de Dunăre, pe teritoriul Țării Româneşti. Toate sursele istorice, otomane în primul rând, vorbesc despre această localizare a faimoasei lupte; locul bătăliei pare a fi lângă Craiova, oraşul cel mai important al provinciei Oltenia, situată în sud-vestul României. De fapt, denumirea de Rovine nu este un substantiv propriu, ci un substantiv comun şi înseamnă „înălțime".

Adversar al lui Mircea era unul dintre cei mai talentați comandanți militari ai istoriei otomane, Baiazid I, supranumit „Fulgerul", datorită rapidității cu care îşi mişca trupele în luptă. Izvoarele istorice ne arată că lupta ar fi fost câştigată de români, în ciuda superiorității numerice a otomanilor. În rândurile armatei otomane au luptat vasali sârbi, ca de exemplu cneazul Marko Kraljević (A), cântat de baladele sârbeşti şi care a murit în timpul luptei.

Când armata otomană a intrat pe teritoriul Țării Româneşti, ea a fost hărțuită neîncetat de oastea lui Mircea, aşa cum ne informează autorul bizantin Laonic Chalcocondil: *„Ținându-se de armata lui Baiazid, se lupta într-una cu dânsul în chip strălucit. Şi se zice că, armata fiind în cale, se ținea strâns în urma ei punând-o la mare suferință şi o aducea în situații grele şi nu înceta să-i facă stricăciuni."* Dacă lupta nu s-ar fi dat pe teritoriul Țării Româneşti, cum ar mai fi fost hărțuită oastea otomană?

Cât de crâncenă a fost bătălia, o dovedesc descrierile acesteia. Astfel, o cronică bulgărească scrie că *„lănci nenumărate s-au frânt atunci şi mulțimea săgeților a fost nenumărată şi văzduhul nu se mai putea vedea de desimea lor... fu război mare cât se întuneca de nu se vedea văzduhul de mulțimea săgeatelor. Şi mai pierdu Baiazid oastea lui cu totul. Iară paşi şi voievozi pieriră cu toți; atunci pieri Constantin Dragović şi Marko Kraljević. Aşa se vărsă sânge mult, cât erau văile crunte."*

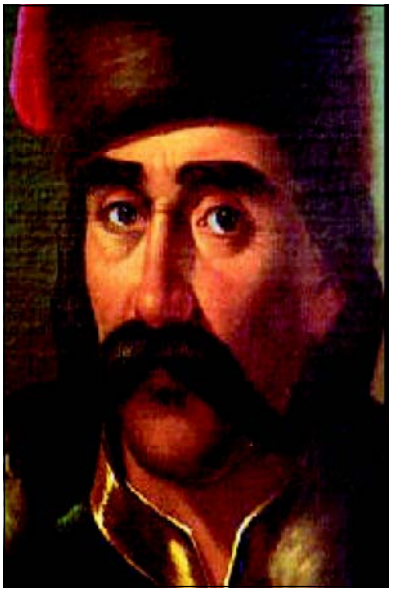
A. Marko Kraljević, heroj srpskih narodnih pesama.
Umro je u bitci na Rovinama.
Izvor slike: http://profile.myspace.com/index.cfm?fuseaction=user.viewprofile&friendID=290360292

B. Bitka na Rovinama, onako kako ju je zamislio jedan umetnik XIX veka.

Mirča je dve godine nakon ove bitke učestvovao protiv Otomana u Krstaškom ratu. U toj vojsci bili su još i mađarski kralj, kao i vitezovi sa Zapada**,** koji su došli iz Francuske, Burgundije (koja je u to vreme bila posebna država), Engleske, Nemačke. Ovi vitezovi bili su opaki borci, teško naoružani gvozdenim oružjem i oklopima, kao i njihovi konji. Bili su takoreći savršeni ratnici. Jedini problem bio je u tome što im je falila pamet**!** Pred bitku kod Nicopolea (tvrđava na obali Dunava u Bugarskoj), Mirca je tražio od ovih vitezova da mu dozvole da on prvi napadne Turke, jer je on bio neko ko je dobro poznavao njihov način ratovanja, ali su oni odbili njegov predlog (4). Ishod? Vitezovi su nasrnuli kao ovnovi prema Otomanima. Turci su ih pustili da dobiju prve redove, nakon čega su se vitezovi sa Zapada našli u klopci, napadnuti od strane elitnih spahija (turskih vitezova). Usledila je opšta katastrofa. Takođe, dokazana je superiornost srednjevekovne vojne umetnosti u odnosu na zapadnjačku, kako dokazuje jedan ugledan rumunski istoričar Stelian Neagoe.

Baiazid s-a retras şi astfel românii au obținut o mare victorie (3). Bătălia a avut loc la 10 octombrie 1394 sau la 17 mai 1395.

A. Marko Kraljević, erou al baladelor populare sârbeşti, a murit în timpul bătăliei de la Rovine.

Sursa imaginii: http://profile.myspace.com/index.cfm?fuseaction=user.viewprofile&friendID=290360292

B. Bătălia de la Rovine, cum este imaginată de un artist din secolul al XIX-lea.

Cam la doi ani după această memorabilă luptă, Mircea a participat la o cruciadă antiotomană. Din oastea cruciată mai făceau parte armata regelui Ungariei, precum şi cavaleri occidentali veniți din Franța, Burgundia (care pe atunci era stat diferit de Franța), Anglia, Germania. Aceşti cavaleri erau luptători redutabili, echipați cu armuri grele din fier şi ei şi caii lor. Într-adevăr, nişte războinici desăvârşiți. Problema era că le lipsea... mintea! Când înaintea bătăliei de la Nicopole (cetate pe malul bulgăresc al Dunării), Mircea le-a cerut acestor cavaleri să-i dea voie să-i atace el mai întâi pe turci, ca unul care cunoaşe bine felul lor de-a lupta, propunerea sa a fost respinsă de aceşti cavaleri (4). Rezultatul? S-au repezit ca nişte berbeci înspre pozițiile otomane; turcii i-au lăsat să străpungă primele linii, după care cavalerii apuseni s-au trezit atacați de trupele de elită de spahii (cavaleria otomană). Ce a urmat a fost un dezastru! Se dovedea astfel, superioritatea artei militare medievale româneşti, comparativ cu cea occidentală, aşa cum dovedeşte un reputat istoric român, Stelian Neagoe.

C. Mircea cel Bătrân, aşa cum este înfăţişat în principala sa ctitorie, mânăstirea Cozia.

C. Mirča Stari, freska u manastiru Cozia, čiji je on bio ktitor.

Janku iz Hunedoare. Sredinom XV veka, vojvoda Transilvanije Janku iz Hunedoare (1441-1456), koji je poticao iz jedne familije poreklom iz Rumunskih zemalja (5), postao je legendarna ličnost zahvaljujući kampanjama koje je vodio protiv Turaka. Jedna stvar bila je veoma interesantna: u vreme dok se većina rumunskih komandanata borila odbrambenim stavom, Janku iz Hunedoare (D) se dopadalo da napada, tačnije da ima inicijativu. Janko je bio komandant vojnicima različitih nacionalnosti: Rumunima, Bugarima, Srbima, Albancima itd. Tako se u njegovoj vojsci utemeljilo združivanje balkanskih naroda u borbi za odbranu samostalnosti od zajedničkog neprijatelja. Ista takva kampanja bila je ona iz 1443-1444, zvana "najduža kampanja", kada se zajedno sa Jankom borio i srpski despot Đorđe Branković. Kampanja se odigrala na teritoriji Srbije i Bugarske. Brojni Srbi, Bugari i Rumuni sa juga Dunava, sa teritorija pod turskom vlašću, pridružili su se vojsci koju je predvodio Janko iz Hunedoare. Samo su loši meteorološki uslovi uspeli da zaustave ofanzivu predvođenu rumunskim komandantom. U jesen 1444. godine, on je učestvovao u drugoj poznatoj kampanji, gde je predvodio rumunske, mađarske, hrvatske, bosanske i poljske trupe. Pridružile su mu se i trupe vladara Rumunskih zemalja, Vlad Drakul, otac Vlada Cepeša. Odlučujuća bitka odigrala se u Varni (novembra 1444) i bila je izgubljena zbog nepromišljenosti mađarskog kralja (koji je u isto vreme bio i kralj Poljske) Vladislava, koji je požurio da lično napadne otomansku vojsku, a ubijen je na bojnom polju. Priča se da je pre nego što je umro, kralj viknuo u očaju (bio je oboren s konja i shvatio je da će biti ubijen): "Gospodaru Murate!" (otomanski sultan koji je predvodio suparničku vojsku zvao se Murat).

D. Iancu de Hunedoara, gravură din secolul al XVI-lea.
D. Janko iz Hunedoare, gravura iz XVI veka.

Četiri godine kasnije Janko je predvodio poslednju bitku na Balkanu. Pošto nije uspeo da se ujedini sa Albancima, koji su bili predvođeni svojim nacionalnim herojem vitezom Skenderbegom, Janko je bio slomljen u bitci na Kosovu (oktobar 1448).

Iancu de Hunedoara. La jumătatea veacului al XV-lea, voievodul Transilvaniei, Iancu de Hunedoara (1441-1456), aparținând unei familii originare din Țara Românească (5), a devenit un personaj legendar datorită campaniilor pe care le-a purtat împotriva turcilor. Un lucru este foarte interesant: în timp ce majoritatea comandanților români duceau lupte cu caracter defensiv, pe teritoriul țării, lui Iancu de Hunedoara (D) îi plăcea să atace, să aibă inițiativa. De asemenea, în campaniile sale, Iancu a comandat ostaşi de diverse naționalități: români, bulgari, sârbi, albanezi etc. Aşadar, în armata sa s-a făcut simțită solidaritatea între popoarele balcanice în lupta pentru apărarea independenței, dusă în fața unui duşman comun. O astfel de campanie a fost cea din iarna anilor 1443-1444, numită „campania cea lungă", când alături de Iancu a luptat despotul sârb Gheorghe Branković. Expediția s-a desfăşurat pe teritoriul Serbiei şi al Bulgariei; numeroşi sârbi şi bulgari, şi români sud-dunăreni din teritoriile ocupate de turci, s-au alăturat armatei conduse de Iancu de Hunedoara. Numai înrăutățirea condițiilor meteorologice a oprit ofensiva tumultuoasă condusă de marele comandant român. În toamna anului 1444, a condus o altă ofensivă, conducând trupe româneşti, ungureşti, croate, bosniece, poloneze etc. I s-au alăturat şi trupele domnului Țării Româneşti, Vlad Dracul, tatăl lui Vlad Țepeş. Lupta decisivă a avut loc la Varna (noiembrie 1444) şi a fost pierdută din cauza nesocotinței regelui Ungariei (era în acelaşi timp şi rege al Poloniei), Vladislav, care s-a grăbit să atace în persoană armata otomană, fiind ucis pe câmpul de bătaie. Se zice că, înainte de a-şi da sfârşitul, regele ar fi strigat desperat (era doborât de pe cal şi-şi dădea seama că va fi omorât): „Stăpâne Murad!" (Murad era numele sultanului otoman, care comanda armata adversă).

Patru ani mai târziu, Iancu va conduce o ultimă campanie ofensivă în Balcani. Pentru că n-a izbutit să facă joncțiunea cu albanezii comandați de eroul lor național, viteazul Skanderbeg, a fost înfrânt într-o bătălie care s-a dat la... Kosovopolje (octombrie 1448).

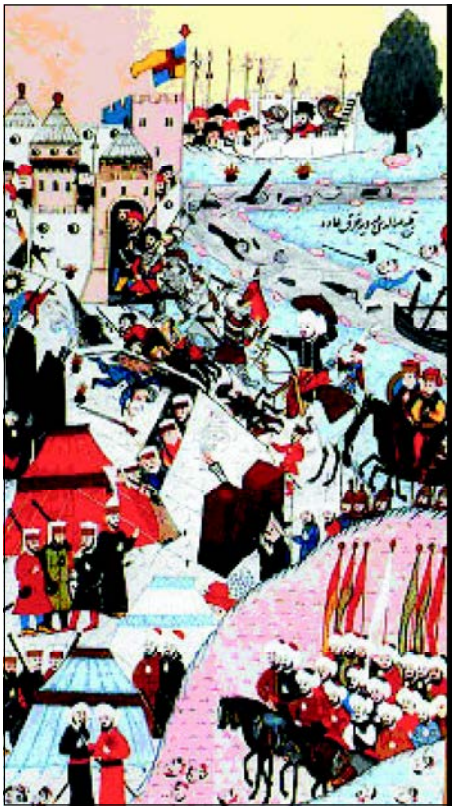
Ultima faptă de arme a marelui comandant a reprezentat-o apărarea cetății Belgrad (E). Atunci Belgradul făcea parte din Regatul Ungariei şi era considerat „cheia" acestuia. Era o confruntare decisivă. Dacă Belgradul ar fi căzut, Ungaria, unul dintre cele mai puternice state din Europa Centrală, ar fi fost pradă uşoară în fața turcilor. Iancu a apărat Belgradul în fruntea unei armate formată din oameni de rând, în primul rând țărani şi meşteşugari veniți din mai multe țări ale Europei. O dovadă extraordinară de solidaritate în fața unei mari primejdii.

Cel care conducea armata otomană era sultanul Mehmed al II-lea, supranumit Cuceritorul, deoarece cu trei înainte (1453), luase vestita cetate împărătească, reşedința Imperiului Roman şi apoi a Imperiului Bizantin, Constantinopol. Fusese considerată cea mai de seamă faptă de arme a Islamului. De aceea, tânărul sultan era încrezător în victorie. Bine condusă de Iancu, voievod al Transilvaniei, armata creştină, animată de un ideal puternic pentru care lupta, a ieşit însă învingătoare, respingând atacul otoman (iulie 1456). Marele comandant a murit însă la puțin timp după victorie, în tabăra de la Zemun, răpus de ciumă (6).

1. **Despre „războiul psihologic"**, utilizat de Vlad Țepeş:

La câțiva km de Târgovişte – pe unde ştia că va trece sultanul – Țepeş pregătise un spectacol special; pe o lungime de circa trei km şi o lățime de un km se întindea o câmpie de țepi în care erau înfipte circa 20 000 de cadavre; în coşurile piepturilor

Poslednji vojni napad ovog velikog vojskovođe bila je odbrana tvrđave u Beogradu (E). Tada je Beograd pripadao Ugarskoj kraljevini i smatran je njenom glavnom tačkom.

Bio je to odlučujući sukob. Da je Beorad tada pao, Ugarska, jedna od najsilnijih država centralne Evrope, bila bi lak plen za Turke. Janko je odbranio Beograd vojskom sastavljenom od različitih slojeva ljudi, prvenstveno od seljaka i zanatlija koji su došli iz različitih zemalja Evrope. To je bio izuzetan dokaz njihovog jednistva pred velikom opasnošću. Otomansku vojsku predvodio je sultan Mehmed II, koji je nosio nadimak Osvajač (1453). Idući krupnim koracima napred, osvojio je Konstantinopolj, ogromno utvrđenje, sedište Rimske a kasnije i Vizantijske imperije, što se smatralo najvećim vojnim uspehom u islamu. Zbog toga je mladi vojskovođa bio ubeđen u pobedu. Spretno predvođena Jankom, vojvodom Transilvanije, i snažno podstaknuta na borbu, hrišćanska vojska je uspela da se odbrani od napada Otomana (jul 1456). Veliki vojskovođa umro je ubrzo nakon pobede savaldan kugom, u taboru u Zemunu (6).

E. Bătălia de la Belgrad
înfățișată într-un manuscris turcesc din 1584.

E. Bitka u Beogradu, predstavljena u jednom turskom rukopisu iz 1584. godine.

1. **O psihološkim metodama** u ratu kojima se koristio Vlad Cepeš:

Na nekoliko kilometara od Trgovišta, na mestu gde je znao da će proći sultan, Cepeš je priredio jedan zastrašujući prizor: na dužini od oko tri i na širini od jednog kilometra prostiralo se polje kolčeva, na koje je bilo nabijeno oko 20 000 leševa. Na grudima trulih leševa vrane i orlovi su pravili gozbu.

Među ubijenima su se nalazili islamski vojnici, a povrh svih njih Hamza, mrtav subaša spaljenog mesta Giurgiu." [Nicoale Jorga]. To je bio "prizor namenjen ne samo Turcima, već celoj imperiji". Pred ovim užasnim prizorom "Turci su se prestravili". [Laonic Chalcocondil]

(Nicolae Stoicescu, *Vlad Tepes - Vlad Cepeš*).

2. Titula gospodara Mirče Starog, koja dokazuje najveće proširenje Rumunskih zemalja u srednjem veku.

Ja, Mirča, veliki vojvoda i jedini gospodar cele Ugrovlaške zemlje i prekoplaninskih delova, kao i tatarskih oblasti i hertega Amlasa i Fagarasa si gospodar Severinskog Banata i obe strane Podunavlja, čak do Velikog Mora i jedini vladar tvrđave Darstor.

(Vladarska titula Mirče Starog iz 1406.)

celor morți, intrați în putrefacție, ciorile şi vulturii îşi făcuseră cuiburi. Între cei ucişi se aflau „ostaşi ai Islamului şi, mai presus de toți, Hamza, subaşa mort al Giurgiului ars, purtând încă pe ciolanele sale mucede zdrențe de catifea roşie" [Nicolae Iorga]. Acesta era un „spectacol pentru turci şi pentru însuşi împăratul" În fața acestei sinistre privelişti, „turcii s-au înspăimântat foarte". [Laonic Chalcocondil]

(Nicolae Stoicescu, *Vlad Țepeş*)

2. Titlul domnesc al lui Mircea cel Bătrân, care dovedeşte întinderea maximă a Țării Româneşti în Evul Mediu:

Eu, Io Mircea mare voievod şi domn singur stăpânitor a toată țara Ungrovlahiei şi al părților de peste munți, încă şi spre părțile tătăreşti şi herțeg al Amlaşului şi Făgăraşului şi domn al Banatului Severinului şi de amândouă părțile peste toată Podunavia, încă până la Marea cea Mare şi singur stăpânitor al cetății Dârstor.

(Titlul domnesc al lui Mircea cel Bătrân din 1406).

Comentariu. Titlul domnesc al lui Mircea cel Bătrân dovedeşte faptul că domnul român stăpânea:

- Țara Românească propriu-zisă (Ungrovlahia, adică Vlahia de lângă Ungaria, pentru Transilvania făcea parte, ca voievodat autonom din Regatul maghiar);
- teritorii în Transilvania (Amlaşul şi Făgăraşul);
- sudul teritoriului dintre Prut şi Nistru. Părțile tătărăşti (Basarabia de sud);
- Dobrogea (Podunavia până la Marea cea Mare);
- Silistra (cetatea Dârstor).

Se observă faptul că în componența Țării Româneşti intra Dobrogea.

3. Strategia adoptată de Mircea cel Bătrân înainte de lupta de la Rovine:

Asupra acestui Mircea care a început întâi mai înainte război, plecând cu armata asupra barbarilor împreună cu împăratul romanilor Sigismund [Sigismund de Luxemburg a fost şi împărat al Imperiului Romano-German], Baiazid al lui Amurat găsindu-i vină a pornit cu război; şi trecând peste Istru [Dunăre] mergea înainte robind țara. Dar Mircea, strângând cu grijă oastea țării, nu şi-a făcut planul să vină asupra lui să dea lupta, că cu multă grijă şi-a pus la adăpost în muntele Braşovului femeile şi copiii.

Mai după aceea însă se ținea şi el cu armata pe urma lui Baiazid prin pădurile de stejar ale țării, care sunt multe şi acoperă în toate părțile țara, să nu fie uşor de umblat pentru duşmani şi nici lesne de cucerit. Şi ținându-se pe urma lui, săvârşea isprăvi vrednice de amintit, când lupte, când vreo unitate duşmană rupându-se, se îndrepta uneori prin țară după hrană sau la prădat vite; şi aşa cu foarte mare îndrăzneală se ținea de armată. Ținându-se de urma lui Baiazid, se lupta într-una cu el în chip strălucit.

(Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*)

4. Despre bătălia de la Nicopole:

În anul 1394 [în realitate în 1396], regele Sigismund al Ungariei trimise soli în țările creştine ca să ceară ajutor contra păgânilor care făcuseră pagube mari în Ungaria. Îi şi veniră în ajutor o mare mulțime de oameni din toate țările. Atunci se

Komentar: Titula gospodara Mirče Starog dokazuje činjenicu da je on vladalo:

- Rumunskim zemljama (Ugrovlaška, odnosno Vlaška duž Ugarske, čiji je deo bila i Translivanija kao autonomno vojvodstvo mađarske kraljevine)
- Teritorijama u Translivaniji (Amlas i Fagaras)
- Jugom teritorije između Pruta i Nistra (južna Besarabija)
- Dobrodžom (Podunavlje sve do Velikog mora)
- Silistrom (utvrđenje Darstor)

Zapažena je činjenica da u sastav Rumunske zemlje ulazi i Dobrodža.

3. Strategija Mirče Starog pre bitke na Rovinama:

Protiv Mirče, koji je prvi počeo rat krenuvši sa vojskom protiv varvara, zajedno sa rimskim kraljem Sigismund, (Sigismund Luksemburški je bio i kralj Rimsko-Nemačke imperije), krenuo je Muratov Bajazit, nađevši mu krivicu; i preko Istre (Dunav) krenuo je da pljačka zemlju. Ali, Mirča, pažljivo skupivši vojsku zemlje, nije planirao da ga napadne, već je prvo sakrio žene i decu u sklonište u Bršovskim planinama.

Posle je ipak i on krenuo za Bajazitom po hrastovim šumama zemlje, kojih je mnogo i pokrivaju sve strane zemlje kako ne bi bilo lako neprijateljima da napreduju ili da ih zauzmu. I tako prateći njegov trag, izvršio je dela vredna pomena, održavajući bitke, kada bi se jedinica neprijatelja razdvojila kako bi tražila hranu ili pljačkala stada; i tako, sa velikom hrabrošću držao se za vojsku. Prateći Bajazita, neprestano se sa njim borio na sjajan način.

(Laonic Chalcocondil, *Istorijski izvod*)

4. O rumunskom poreklu Jankua Hunjadskog:

Janku Hunjadski, rođeni Vlah, nije bio plemenitog porekla… On je prvi pokazao Mađarima da se turski frontovi mogu razbiti i pobediti… Njegovo ime stavlja u senku druge; uvećao je slavu ne samo Mađara, već i Vlaha od kojih je rođen..."

(U Evropi, Enea Silvius Piccolomini, papa Pius al II-lea).

Domaći zadatak:

1. Kakav je efekat imao prizor "gomile kolčeva" podignutih u blizini Trgovišta?
2. Objasnite informacije obezbeđene izvorom (3) o bitci na Rovinama
3. Prepišite iz izvora (4) delove koji objašnjavaju etničko poreklo Janka iz Hunedoare.

Pronađite dva argumenta koja potvrđuju tvrdnju da ime Janko iz Hunedoare "stavlja u senku druge jer je uvećao slavu ne samo Mađara, već i Vlaha od kojih je rođen."

puse în fruntea mulțimii... şi trecu Dunărea în Bulgaria... Şi porni spre alt oraş, care ... se numeşte Nicopole... Atunci veni sultanul turcilor Baiazid, cu 200 000 de oameni în ajutorul oraşului. Când auzi acestea regele Sigismund îi ieşi împotrivă cale de o milă de la oraş cu oastea sa care era socotită cam la 60 000 de oameni. Apoi a venit domnul Țării Româneşti numit Mircea, care a cerut regelui să-i dea voie să facă o recunoaştere a duşmanului. Aceasta i s-a încuviințat. Atunci el a luat cu sine o mie de oameni din oastea sa şi a făcut recunoaşterea duşmanului. După ce s-a întors la rege şi i-a spus că a văzut pe duşman... regele a vrut să întocmească ordinea de luptă. Atunci domnul Țării Româneşti a cerut să i se îngăduie să dea primul atac; ceea ce regele încuviință bucuros. Dar ducele Burgundiei, auzind de aceasta, s-a împotrivit să lase această cinste altuia, spunând că nu a venit de la mare depărtare cu oaste mare care era prețuită la şase mii de oameni şi cu care a avut cheltuieli mari. De aceea voia să dea el primul atac şi a trimis la rege să-l lase să dea primul atac că venise de departe.

(Relatarea lui Johann Schiltberger, participant la cruciada de la Nicopole)

5. Despre originea română a lui Iancu de Hunedoara:

Iancu de Hunedoara, născut valah, nu era de origine nobilă... El a arătat cel dintâi ungurilor că fronturile turceşti pot fi sparte şi învinse... Numele lui umbreşte şi pe al altora; a mărit mult gloria nu numai a ungurilor, ci şi pe aceea a valahilor din care s-a născut..."

(*În Europa*, Enea Silvius Piccolomini, papa Pius al II-lea)

6. *După izgonirea împăratului [Mehmed al II-lea], Iancu n-a mai trăit mult şi după aceea s-a săvârşit din viață; şi a fost un bărbat foarte destoinic întru toate şi de jos s-a ridicat la mare putere... şi, ajungând la conducerea treburilor obşteşti la peoni [unguri], şi-a câştigat un mare renume. Dar încă şi față de turci a săvârşit nu puține isprăvi mari, deşi se credea că din cauza mulțimii şi vitejiei lor nu o să biruiască niciodată armata împăratului; şi însuşi de timpuriu a luat în mâini armatele peonilor. Ceilalți magnați ai Peoniei [Ungariei] aveau necaz pe el şi nu voiau să fie conduşi de el, totuşi s-a făcut stăpân pe putere, căci şi aceia au căzut de acord acuma şi nu aveau cum să nu cedeze unui bărbat care pretutindeni se bucura de un mare renume şi care purta domnia cel mai bine şi punea țara la adăpost de orice primejdie. Se vede că acest bărbat toate le făcea cu râvnă şi, la nevoie, ştia să se folosească de ce-i sta la îndemână şi îndată să fie acolo, unde ar fi nevoie de el. Se mai spune că a murit de ciumă.*

(Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice*)

Temă:

1. Ce efect a avut asupra otomanilor spectacolul „pădurii de țepe" înălțată lângă Târgovişte? (14)
2. Prezentați informațiile furnizate de sursa (3) despre bătălia de la Rovine.
3. Găsiți o explicație a înfrângerii Cruciadei de la Nicopole (4).
4. Transcrieți din sursa (5) fragmentele care arată originea etnică a lui Iancu de Hunedoara.
5. Aduceți două argumente care justifică afirmația că Iancu de Hunedoara „a mărit mult gloria nu numai a ungurilor, ci şi pe aceea a valahilor..." (5).

Poglavlje XI.

Vojvode heroji (II)

Nastavljamo istinitu priču o vojvodama herojima.

Drakula ili Dragulea? Jedna od najslavnijih ličnosti rumunske istorije jeste vladar Rumunske zemlje Vlad Cepeš (1448, 1456-1462, 1476). On je rumunski nacionalni heroj, simbol časti (1) i ispravnosti, brz i smeo u borbi za očuvanje nezavisnosti svoje zemlje. Strancima je Vlad Cepeš poznat više kao krvavi vampir Drakula. Odakle potiče to ime?

Otac Vlada Cepeša (A) bio je sin Mircea Starog (1386-1418), koji je bio je poznat po imenu Vlad Drakula i koji je bio vladar sa prekidima od 1418. do 1436 godine. Nadimak Drakula potiče od toga što je bio vitez iz redova Zmajeva, na zadovoljstvo nemačkog imperatora kralja Ugarske Sigmunda iz Luksemburga. Bila je velika čast biti član ovih viteških redova. Pošto reč dragon (zmaj) ima sličnosti i istu osnovu sa rečju drac (đavo), Vladovog oca su zvali Drakul (što je i drugi naziv za nečistoću). Iz tog razloga su Vlada Cepeša zvali Drakula, odnosno sin Drakula.

A. Vlad Cepeš (1448, 1456-1462,1476), portret u dvorcu Ambras, Tirol.

U jednom novom istraživanju (*Istorija Rumuna,* koja se pojavila u Kluz Napoki, velikom univerzitetskom centru u Rumuniji, u uredništvu dvojice uglednih istoričara Joana Aurela Popa i Joana Bolovana), korišćeno je ime Vlad Dragul (dragi) i Dragulea: ".. ime Drakula je pogrešno dato pošto dolazi od Dragul-Dragulea, sa saskim izgovorom Drakul-Drakula (đavo na rumunskom). Nedostaje samo još jedan korak do ujedinjenja sa đavolom i zmajem, naročito zbog toga što je otac Dragulea bio "zakićen" ordenom Zmaja. Iako je u inostranstvu bio poznat i kao Drakula, vladar u dokumentima, nije mogao da označava Drakula u smislu Drakulin sin, tačnije đavoljev sin"

Capitolul XI.

Voievozi eroi (II)

Capitolul continuă prezentarea voievozilor apărători ai libertății Țărilor Române de la nord de Dunăre.

Continuăm povestea adevărată a voievozilor eroi.

Dracula sau Drăgulea? Unul dintre cele mai faimoase personaje ale istoriei româneşti în străinătate este domnul Țării Româneşti, Vlad Țepeş (1448, 1456-1462, 1476). Acesta este un erou național pentru români, simbol al cinstei (1) şi dreptății, viteaz şi îndrăzneț în lupta pentru apărarea independenței patriei. Pentru străini însă, Vlad Țepeş este cunoscut ca un vampir sângeros, Dracula. De unde provine numele de Dracula?

Tatăl lui Vlad Țepeş (A) era fiul lui Mircea cel Bătrân (1386-1418) şi era cunoscut cu numele de Vlad „Dracul". Şi el a fost domn în perioada (1436-1447, cu întreruperi). Supranumele de „Dracul" provenea de la faptul că domnul era membru al Ordinului cavaleresc al Dragonului, prin bunăvoința împăratului Germaniei şi regelui Ungariei, Sigismund de Luxemburg. Era o mare cinste să fii membru al acestui ordin cavaleresc. Cum cuvântul „dragon" seamănă în româneşte şi are aceeaşi origine cu „drac", i s-ar fi spus tatălui lui Vlad Țepeş supranumele de „Dracul" (care este o altă denumire a necuratului). Din acest motiv lui Vlad Țepeş i s-a spus „Dracula", adică fiul lui „Dracul".

A. Vlad Țepeş (1448, 1456-1462, 1476), portret de la castelul Ambras, Tirol.

Într-o lucrare recentă (*Istoria românilor. Compendiu*, apărută la Cluj-Napoca, un mare centru universitar din România, sub coordonarea a doi reputați istorici, Ioan-Aurel Pop şi Ioan Bolovan), este utilizat numele de Vlad Dragul şi cel de Drăgulea: *... numele „Dracula" este contrafăcut, întrucât el provine din Dragul-Drăgulea, în pronunția săsească „Dracul-Dracula" (diavol în româneşte). De aici nu a fost decât un pas până la asocierea cu diavolul şi cu dragonul, mai ales că tatăl lui Drăgulea fusese „decorat" cu Ordinul Dragonului. Oricum, chiar dacă între străini era cunoscut*

Ipak, odakle glasine o Vladu Cepešu kao o vampiru? Veliki vladar ušao je u konflikt sa trgovcima Sasima iz Transilvanije, koji nisu poštovali predloge gospodara Rumunske Zemlje, koji su se odnosili na mesta gde im je dozvolio da vode poslove. Pošto su bili surovo kažnjeni, Sasi su širili po Evropi vesti o krvavim delima Vlada Cepeša, zvane "germanske priče". On nije bio ni najmanje okrutniji od ostalih monarha tog vremena, na primer od Ludovika XI (kralja Francuske), Ričard III (engleskog monarha) i drugih.

Da ne pominjemo surovost inkvizicije, koja je osuđivala na smrt (spaljivanjem na lomači) desetine hiljada ljudi iz zapadnih zemalja našeg kontinenta, a naročito iz Španije. Što se tiče načina ubijanja nabadanjem na kolac, ovu metodu nije izmislio gospodar Rumunskih zemalja, već ona potiče od Germana. Podatke koji se pojavljuju u germanskim pričama obradio je i preuveličao Irac Bram Stoker, koji je 1897 godine objavio roman "Drakula", u kome se govori o konteu Drakuli, vampiru iz Transilvanije.

Knjiga Brama Stokera otvorila je veliki broj pitanja vezanih za vampire i za Drakulu, a podstakla je i režisere horor filmova (B), koji su postigli veliki uspeh na Zapadu, a naročito u Americi.

B. Bella Lugoši (1882-1956), jedan od najpoznatijih Drakula u istoriji kinematografije. Igrao je ulogu vampira u filmu iz 1931. godine u režiji Tod Browninga. Bella Lugoš, mađarski glumac koji se rodio u Lugozu, u vreme kada je ovo mesto pripadalo Austro-ugarskom carstvu.

Izvor slike: imaginii: http://www.draculas.info/gallery/picture_of_bela_lugosi_as_dracula-75/

Stefan Veliki (1457-1504) smatra se jedom od najznačajnijih ličnosti srednjevekovne istorije Rumuna (2,3). Kao i u slučaju vojvoda o kojima smo već govorili, i njegovo ime je proslavljeno u pesmama, bajkama i u poeziji rumunskog folklora.

Poznat je po pobedama protiv Turaka (Vasluj, 1475, kampanja za odbranu iz 1497). Ujedno je i jedan od najistaknutijih zaštitnika rumunske srednjevekovne kulture (C).

şi ca Dracula, domnul, în acte interne, nu putea semna „Drăculea”, în sens de „fiul Dracului”, adică al divolului!

De unde însă faima de vampir a lui Vlad Ţepeş? Marele domn a intrat în conflict cu negustorii saşi din Transilvania, care încălcaseră dispozițiile domnului Țării Româneşti în ceea ce priveşte locurile în care le era permis să-şi desfacă mărfurile. Fiind pedepsiți cu o mare severitate, saşii au răspândit în Europa ştiri despre isprăvile sângeroase ale lui Vlad Ţepeş în aşa-numitele „Povestiri germane”. Acesta nu era însă cu nimic mai crud decât alți monarhi ai acelei vremi, ca de exemplu Ludovic al XI-lea (rege al Franței), Richard al III-lea (monarhul Angliei) şi alții.

Să nu uităm cruzimile Inchiziției care a condamnat la moarte prin ardere pe rug zeci de mii de persoane în țările din apusul continentului nostru, în special în Spania. Cât despre execuția prin tragere în țeapă, aceasta nu a fost inventată de domnul Țării Româneşti, ci se pare că este de origine germană. Informațiile din „Povestirile germane” au fost preluate şi exagerate de irlandezul Bram Stoker, care în 1897 a publicat romanul „Dracula”, în care era vorba despre „contele Dracula”, vampir locuind în Transilvania.

Cartea lui Bram Stoker a generat un mare număr de alte lucrări despre vampirism şi despre Dracula, cum ar fi filmele de groază (B), care au avut un mare succes în Occident şi, mai ales, în Statele Unite.

B. Bella Lugosi (1882-1956), unul dintre cei mai faimoşi Dracula din istoria cinematografiei a interpretat rolul vampirului în filmul din 1931, regizat de Tod Browning. Bella Lugosi, actor maghiar, s-a născut la Lugoj, pe vremea când această localitate făcea parte din Imperiul Austro-Ungar.

Sursa imaginii: http://www.draculas.info/gallery/picture_of_bela_lugosi_as_dracula-75/

Ştefan cel Mare (1457-1504) este considerat unul dintre cele mai importante personaje ale istoriei medievale a românilor(2, 3). Ca şi voievozii de care am vorbit mai sus, numele său este proslăvit în balade, basme, poezii aparținând folclorului românesc.

Este faimos pentru victoriile împotriva turcilor (Vaslui, 1475, campania de apărare din 1476) şi împotriva regatelor catolice vecine (Ungaria în 1467, Polonia în 1497) etc. În acelaşi timp, este unul dintre cei mai mari mecena ai culturii româneşti medievale (C).

Herojska izdržljivost ovih vojvoda, vođa Rumuna sa severa Dunava, predstavlja jedan od razloga održanja država Rumunske zemlje.

C. Manastir Putna, jedna od brojnih zadužbina velikog ljubitelja kulture Sefana Velikog. Izvor slike: http://www.vacanteverzi.info/Files/Suceava/Pensiuni/Vama/Files/Pensiunea%20Gabriela/Files/ob_turistice.htm

Krajem XVI veka položaj ovih država se poljuljao pošto je Otomasnko carstvo postalo veoma jako. Za vreme vladavine sultana Sulejmana Veličanstvenog (1521-1566) carstvo je dostiglo vrhunac. U Evropi je čak i ponosno Ugarsko carstvo bilo pretvoreno u pašaluk (1541). Malo pre toga, Turci su zauzeli beogradsko utvrđenje (1521). Tada se videlo koliko je bila važna pobeda Janka iz Hunedoare pedesetak godina ranije. Malo je falilo da Otomani pretvore Rumunsku zemlju u pašaluke kada je sultan Sulejman osvojio Moldaviju na čelu sa Petruom Raresom (1527-1538, 1541-1546). Otomani su drugačije računali, pošto su shvatili da je profitabilnije da se održi autonomija Rumunskih zemalja.

D. MIhaj Vitez (1593-1601).

Stanje u Rumunskoj zemlji postalo je nepodnošljivo. Na primer, u Konstantinopolju je bilo odnešeno bogatstvo u obliku danka, poklona, kupovine trona...Da, tron Rumunske zemlje i Moldavije kupovao se kao što se kupuje kruška (4). U ovako teškim uslovima Rumuni su reagovali uz pomoć Mihaja Viteza (1593-1600, D). Postoje mnoge legende u kojima je vladar Mihaj glavni lik.

Ovaj izvanredan čovek počinio je i izvanredna dela. Oslobodio je zemlju od Turaka u legendarnim borbama za Rumune iz Kalugarena i Đurđija (1595), ali

Rezistența eroică a acestor voievozi eroi, conducători ai românilor de la nord de Dunăre, reprezintă una din cauzele care au contribuit la păstrarea ființei de stat a Țărilor Române.

C. Mânăstirea Putna, una dintre numeroasele ctitorii ale marelui iubitor de cultură care a fost Ştefan cel Mare. Sursa imaginii: http://www.vacanteverzi.info/Files/Suceava/Pensiuni/Vama/Files/Pensiunea%20Gabriela/Files/ob_turistice.htm

Spre sfârşitul secolului al XVI-lea, situația acestor state s-a înrăutățit deoarece Imperiul Otoman era prea puternic. Sub conducerea marelui sultan Soliman Magnificul (1521-1566) acesta a ajuns la apogeul puterii. În Europa, chiar mândrul regat al Ungariei a fost transformat în paşalâc (1541). Mai înainte, turcii luaseră cetatea Belgradului (1521). Se vedea acum cât de importantă fusese victoria lui Iancu de Hunedoara cu mai bine de 50 de ani mai înainte! Ba chiar a fost un moment în care otomanii puteau să transforme Țările Române în paşalâcuri, atunci când sultanul Soliman a cucerit Moldova condusă de Petru Rareş (1527-1538, 1541-546). Otomanii şi-au făcut însă alte calcule, dându-şi probabil seama că este mai profitabil să mențină autonomia statelor româneşti.

D. Mihai Viteazul (1593-1601), portret realizat de gravorul flamand Sadeler în 1601.

Situația Țărilor Române a devenit insuportabilă; de exemplu, milioane de galbeni erau duşi la Constantinopol, sub formă de tribut, cadouri, cumpărarea tronului... Da, tronul Țării Româneşti şi al Moldovei se cumpăra aşa cum se cumpără pere (4)! În acele condiții foarte dificile a urmat reacția românilor prin intermediul lui Mihai Viteazul (1593-1600, D). Există multe legende în care domnul Mihai este personaj principal. Una din ele este povestită de marele patriot şi om de cultură român, Nicolae Bălcescu.

najbitnije je to što je ujedinio tri rumunske zemlje na severu Dunava (1599-1600). Među kapetanima hrabrog vojskovođe bio je i Baba Novak, još jedan primer saradnje i solidarnosti između Rumuna i balkanskih naroda sa juga Dunava
(Baba Novak je bio Srbin).

Baba Novak (E) je, zajedno sa svojim sinom Grujom, jedna od legendarnih ličnosti srpskog narodnog folklora, pored kneza Lazara, Miloša Obilića, Marka Kraljevića (o njima smo već govorili). Priča se da je bio izuzetno snažne telesne građe, što je i koristio u borbama sa namerom da prestraši protivnike. Svuda ga je verno pratio njegov prijatelj, pravoslavni sveštenik Saska. Boreći se protiv Otomana, u mladosti se, revoltiran, povukao u Timočku Krajinu, gde je sakupio rumunsko-timočke, srpske i bugarske hajduke. Najduži period svog hajdučkog života proveo je u planini Romanija u Bosni (verovatno područje naseljeno Rumunima sa juga Dunava, Megalorumunima ili Istrorumunima).

E. Statua Babe Novaka u Kluzu.

Vest o buni Mihaja protiv Turaka nagnala ga je da se pridruži njegovim hrabrim hajducima. Sam Mihaj je bio očaran kvalitetom Baba Novakove hajdučke vojske i izuzetnom vitalnošću starog generala (koji je imao skoro 80 godina). U vojsci Hrabrog služili su i drugi komandanti sa juga Dunava, kao što su bili **raguzan** Deli Marcu ili Albanac Aga Lecca, ali je Baba Novak bio najsmeliji i najverniji svom gospodaru. Zbog toga je dobio čin generala u Mihaj Hrabri vojsci. Učestvovao je u presudnim trenucima vladavine velikog gospodara, kao što je bila bitka u Selimbaru (1599), čiji je ishod bilo pripajanje Transilvanije vladavini Mihaja Hrabrog, kao i Moldavije (1600). Dok je vladar, koji je izgubio sve tri zemlje, bio u Beču da bi pridobio podršku cara Rudolfa II, Baba Novaka su zarobili ugarski plemići i mučenički ga ubili u Kluzu. Odrali su ga i spalili živog, a priča se da hrabri starac ni glas nije pustio. Izgubio je život, ali je postao deo srpskih i rumunskih legendi, kao i simbol hrabrosti i prijateljstva među balkanskim državama**!!!**

Nažalost, ujedinjenje koje je formirao Mihaj Hrabri trajalo je kratko (maj-septembar 1600). Dušmani ove zajednice bili su mnogobrojni i previše jaki: mađarski plemići iz Transilvanije, koji su se bojali da će izgubiti privilegije i da će Transilvanija da postane rumunska i iz političkog ugla; Poljska kraljevina želela je Moldaviju, a čak i Rumunsku zemlju za sebe; Otomansko carstvo nije želelo postojanje jake rumunske države na severu Dunava, koju nije više ni moglo lako da kontroliše; najgore se pokazala Habzburška monarhija (Austrija), zato što je posle Mihajevog ponovnog osvajanja Transilvanije, uz pomoć cara Rudolfa II Habzburga, hrabri gospodar bio podlo ubijen po naređenju generala Đorđoa Baste, carevog poverenika. On je želeo Transilvaniju za sebe i nije mogao da podnese Mihajevu konkurenciju. Iako je bio kukvički ubijen, Mihaj je rumunskoj istoriji ostao poznat kao značajna ličnost, simbol dveju želja naše nacije: nezavisnosti i ujedinjenja svih Rumuna (5)**!**

Iată acea legendă: *Crudul Alexandru-Vodă nu întârzie a se înspăimânta de acel mare nume al banului Mihai. Vru să-l piarză cu orice chip... Prins fiind în cale de oamenii lui Alexandru ce îl pândea, el fu adus în Bucureşti, unde domnul cătrănit de mânie, îl învinovăți de trădător şi rebel şi îl închise în puşcărie spre a fi pus la cazną şi apoi ucis... Sosind la locul unde trebuia a primi moartea, gâdea, cu satârul în mână, cu inima crudă, cu ochii sângeroşi, se apropie de osândit. Dar când aținteşte ochii asupra jertfei sale, când vede acel trup măreț, acea căutătură sălbatică şi îngrozitoare, un tremur groaznic îl apucă, ridică satârul, voieşte a izbi, dar mâna îi cade, puterile îi slăbesc, groaza îl stăpâneşte şi, trântind la pământ satârul, fuge printre mulțimea adunată împrejur, strigând în gura mare că el nu îndrăzneşte a ucide pe acest om... În zadar oamenii ce prezida osânda vrură a împlini porunca domnească; nimeni nu se mai găsi care să vrea a lua locul gâdei. Această întâmplare minunată înfioră mulțimea ca o mişcare electrică. Văzu într-însa un semn ceresc, prin care Dumnezeu voia păstrarea acestui om, şi un glas detunător de milă şi iertare scăpă din pieptul acelii gloate. Boieri şi popor luară pe osândit din mijlocul lor şi, ducându-se la palat, înaintea voievodului, cerură iertare. Vrând, nevrând, domnul fu silit a se îmblânzi şi a-i dărui viața.*

(Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

Acest om extraordinar a realizat fapte extraordinare! A eliberat țara de turci, bătându-i în bătăliile legendare pentru români de la Călugăreni şi de la Giurgiu (1595), dar în primul rând a unit cele trei Țări Româneşti de la nord de Dunăre (1599-1600). Între căpitanii din armata viteazului domnitor era şi Baba Novac, un român din Balcani.

E. Statuie a lui Baba Novac din Cluj.

Baba Novac (E), alături de fiul său Gruia, este una dintre figurile cele mai cunoscute ale legendelor sârbeşti alături de cneazul Lazăr, Miloš Obilić, Marko Kraljević (despre aceste personaje am aflat deja). Se spune că Baba Novac avea o forță fizică uriaşă pe care o folosea în timpul luptei pentru a-şi îngrozii adversarii. Era peste tot însoțit de credinciosul său prieten, preotul ortodox Sasca. În tinerețe, răsculându-se împotriva otomanilor, s-a refugiat pe Valea Timocului, unde a recrutat haiduci din rândul românilor timoceni şi bulgarilor. Cea mai mare parte a vieții de haiduc a dus-o pe muntele... Romania din Bosnia (o zonă locuită de românii sud-dunăreni).

Vestea revoltei lui Mihai împotriva turcilor l-a făcut să se alăture acestuia cu vitejii săi haiduci. Mihai însuşi a fost impresionat de calitățile ostăşeşti ale haiducilor lui Baba Novac şi de extraordinara vitalitate a bătrânului general (care avea aproape... 80 de ani!). În armata Viteazului au mai servit şi alți comandanți de la sud de Dunăre, precum raguzanul Deli Marcu sau albanezul Aga Lecca, dar Baba Novac a fost cel

Istorija i film. Jedan od najslavnijih filmova rumunske kinematografije bio je film "Mihaj Viteazul", koji je 1970. godine režirao Serđu Nikolesku, prema scenariju koji je pisao Titus Popovic. Glavnu ulogu igrao je Amza Pelea, jedan od najpoznatijih posleratnih glumaca. Pored Amze Pelee, igrali su i drugi veliki glumci rumunskog pozorišta i filma: Ion Besoiu (u roli Sigismund Báthory), Florin Piersic (Preda Buzescu), Ilarion Ciobanu (Stroe Buzescu), Mircea Albulescu (Popa Stoica), Sergiu Nicolaescu (Selim Paşa), Olga Tudorache (mama lui Mihai Viteazul), Ioana Bulcă (soția domnitorului), Colea Răutu (sultanul Murad al III-lea) itd. Upečatljivu muziku za film pisao je Tiberiu Olah (1928-2002). Film je prvo trebalo da bude internacionalne koprodukcije, glavnu ulogu je trebalo da igra poznati američki glumac Carlton Heston, koji je tada već imao dosta uloga u istorijskim filmovima („Cidul", „Ben Hur" itd). Nikolae Causescu se suprotstavio jednom takvom projektu, tako da je na kraju Mihaja Hrabrog glumio Amza Pelea (F), koji je besprekorno odigrao tu ulogu (uloga za primer u istoriji kinematografije). Film je doživeo veliki uspeh u zemlji, ali i u inostranstvu, gde je bio prikazivan pod naslovom „Poslednji Krstaški rat". Kao i svako drugo umetničko delo, film nije do tančina poštovao istorijske činjenice, neke ličnosti su izmišljene (Popa Stoica, Selim Paša itd), ali je svakako uspeo da prikaže sliku heroja, ujedinitelja Rumunske zemlje.

Poznata scena u filmu jeste ona kada sultan bira Mihaja za vladara. Ostala dva pretendenta imaju posebne stavove: Aleksandar Zli (koga je igrao Constantin Codrescu) ponižava se pred sultanom i ljubi mu cipele; Mihaj dostojanstveno ostaje na nogama. Situacija postaje napeta, dok muzika Tiberija Olahova samo pojačava tenziju. U trenutku kada sultan bira vladara, muzika se menja i atmosfera postaje umirujuća, opuštena. Poznata je i scena bitke kod Kalugearena. Ulazak Mihaja u Alba Juliju jeste još jedna prepoznatljiva scena iz filma, u kojoj muzika ističe veličinu i istorijsko značenje trenutka. Mnogi smatraju ovaj film Serdja Nikoleska najboljim filmom rumunske kinematografije.

F. Amza Pellea, în rolul lui Mihai Viteazul în filmul cu acelaşi nume, a realizat un rol de referință în istoria cinematografiei româneşti.
Sursa imaginii: http://www.provideo.ro/Catalogs/DVD/Film/Mihai-Viteazu/3297p.aspx

F. Amza Pelea u ulozi Mihaja Hrabrog u istoimenom filmu. Smatra se da je to najbolje odigrana uloga u rumunskoj kinematografiji.
Izvor: http://www.provideo.ro/Catalogs/DVD/Film/Mihai-Viteazu/3297p.aspx

mai curajos şi mai credincios domnitorului. De aceea a ajuns la rangul de general în armata lui Mihai Viteazul. A participat la momente cruciale din timpul domniei marelui domn, cum ar fi bătălia de Şelimbăr (1599), care a avut ca rezultat alipirea Transilvaniei la stăpânirile lui Mihai Viteazul şi la alipirea Moldovei (1600). Pe când domnul, care pierduse stăpânirea tuturor celor trei țări, se găsea la Viena pentru a solicita sprijinul împăratului Rudolf al II-lea, Baba Novac a fost prins de nobilii unguri şi omorât în chinuri groaznice la Cluj! Deşi a fost jupuit şi ars de viu, se zice că viteazul bătrân nu a scos un geamăt. A părăsit această viață, dar a intrat în legendele sârbilor şi românilor, ca simbol al vitejiei şi al prieteniei între popoarele creştine din Balcani!!!

Din nefericire, Unirea lui Mihai Viteazul a avut o viață foarte scurtă (mai-septembrie 1600). Prea mulți şi prea puternici erau duşmanii acestei uniri: nobilii unguri din Transilvania care se temeau că-şi vor pierde privilegiile şi că această Transilvanie va deveni o țară românească şi din punct de vedere politic; Regatul Poloniei dorea Moldova şi chiar Țara Românească pentru sine; Imperiul Otoman nu dorea apariția unui puternic stat românesc la nord de Dunăre, care nu mai putea fi controlat cu uşurință; în sfârşit, cel mai perfid s-a dovedit a fi Imperiul Habsburgic (Austria), deoarece după ce Mihai a eliberat Transilvania, viteazul domn a fost asasinat mişeleşte din ordinul generalului Giorgio Basta, omul de încredere al împăratului Rudolf al II-lea. Acesta dorea Transilvania pentru el şi nu putea să admită concurența lui Mihai. Chiar dacă a fost omorât mişeleşte, Mihai a intrat în conştiința istorică a românilor ca o mare personalitate, simbol al celor două deziderate ale națiunii noastre: Independența şi Unirea tuturor românilor (5)!

Istorie şi... film! Unul din marile filme ale cinematografiei româneşti a fost „Mihai Viteazul", regizat în 1970 de Sergiu Nicolaescu pe un scenariu scris de Titus Popovici. În rolul principal a fost distribuit Amza Pellea, unul din cei mai populari actori români din perioada postbelică. Alături de Amza Pellea au mai jucat alți actori importanți ai teatrului şi cinematografiei româneşti: Ion Besoiu (în rolul lui Sigismund Báthory), Florin Piersic (Preda Buzescu), Ilarion Ciobanu (Stroe Buzescu), Mircea Albulescu (Popa Stoica), Sergiu Nicolaescu (Selim Paşa), Olga Tudorache (mama lui Mihai Viteazul), Ioana Bulcă (soția domnitorului), Colea Răutu (sultanul Murad al III-lea) etc. Impresionează minunata muzică a filmului, care a fost compusă de Tiberiu Olah (1928-2002).

Inițial, filmul trebuia să fie o coproducție internațională, iar rolul principal urma să fie jucat de celebrul actor american Charlton Heston, care interpretase mai multe roluri în supeproducții istorice („Cidul", „Ben Hur" etc). Nicolae Ceauşescu s-a opus unui asemenea proiect, aşa că în final Mihai Viteazul a fost interpretat de Amza Pellea (F), care a jucat de-a dreptul extraordinar (un rol de referință în istoria cinematografiei româneşti). Filmul a avut un mare succes în țară, dar şi în străinătate, unde a fost distribuit sub numele de „The Last Crusade" („Ultima cruciadă"). Ca orice operă de artă, filmul nu respectă adevărul istoric proporție de 100%, unele personaje sunt imaginare (Selim Paşa etc.), dar creionează portretul eroului unificator al Țărilor Române.

Memorabilă este scena în care sultanul îl alege domn pe Mihai. Cei doi pretendenți au atitudini deosebite: Alexandru cel Rău (interpretat de Constantin Codrescu) se umileşte la picioarele sultanului şi-i sărută papucul; Mihai rămâne demn

Još jedan film koji govori o Mihaju Viteazu je ”Buzdovan sa tri pečata” (1978), u režiji Konstantina Vajena, sa poštovanim glumcem Viktorom Rebenđukom u glavnoj ulozi (ostale uloge igrali su ugledni glumci: Toma Karađiju, Kornel Koman, Ernest Maftej).

Jedan od najpoznatijih Rumuna. Malo je ljudi u rumunskoj istoriji koji su doživeli veću slavu od Mihaja Hrabrog. Tada su u Italiji počele da se štampaju prve novine (*Avvisi*) i u njima se sa oduševljenjem pisalo o hrabrim delima velikog gospodara. Članci o Mihaju pojavljivali su se i u Nemačkoj, Francuskoj i u južnim zemljama. Španski dramaturg Lope de Vega uveo je lik Mihaja u svoje pozorišne predstave. Gospodar je bio na tako dobrom glasu da su umetnici iz Zapadne Evrope, sto godina nakon njegove smrti, slikali na raličitim predmetima događaje iz vremena njegove vladavine. Mihaj se pojavljuje i u narodnim pesmama mnogih naroda sa Balkana (Makedonaca, Bugara) itd.

Izvori:

1. Legenda o Vlad Cepešu:

Jednom je došao neki trgovac iz Ugarske u utvrđenje Vlada Cepeša. Na Vladovo naređenje ostavio je zaprežna kola i robu u kolima na ulici ispred kuće, ali je njemu bilo dozvoljeno da spava u kući. Neko je došao i ukrao iz kola 160 zlatnih dukata. Trgovac se obratio Drakuli i rekao mu za gubitak zlata. Drakula mu je rekao: “Odlazi, ove noći ćeš ga pronaći.” Započeo je potragu za lopovom po gradu govoreći: “Ako se ne pronađe lopov, kazniću ceo grad.” Zapovedio je da se donese zlato u toku noći, da se ostavi u kolima i da se doda još jedan dukat. Kada se probudio, trgovac je našao svoje zlato i izbrojao ga dva puta - postojao je jedan dukat više. Otišao je tada Drakuli i rekao mu: “Gospodaru, pronašao sam zlato i, vidite, postoji jedan zlatnik više koji nije moj.” Zatim su doveli i lopova. Vlad je tada rekao trgovcu: “Idi s mirom, da mi nisi rekao za zlatnik, nabio bih te na kolac zajedno sa ovim lopovom.”

(*Rumunsko-slovenske Hronike).*

2. Bio je ovaj Stefan Veliki čovek malog stava, ljutljiv i lako je prolivao nevinu krv; više puta je na gozbama ubijao ljude bez razmišljanja. Inače, bio je čovek u svom razmišljanju vredan i svoje stvari je znao čuvati tamo gde bi neko najmanje očekivao. U ratovima je bio stručnjak, gde je bilo potrebno sam se uvalio kako bi bio primer za svoje i retko da nije pobedio. Kada bi drugi pobedili, nije gubio nadu, jer tako kako je pao znao je i da se digne i da bude jači od njih.

(Grigore Ureche, *Letopis Moldavije*).

3. Jedan savremeni izvor o Stefanu Velikom:

O, čoveče na kog se vredi ugledati, nimalo inferioran herojskim komandantima, koga mi mnogo cenimo; ovaj u naše vreme je najjači princip sveta, koji je turke uklonio na veličanstven način. Prema mom mišljenju, on je najvredniji da mu se ponudi vlast nad svima i, pogotovo, funkcija supremnog rukovodioca i komandanta protiv Turaka, jer su drugi katolički kraljevi i principi skloni lenjosti, zemaljskim čežnjama ili civilnim ratovima.

(Poljski hroničar Jan Dlugosz o Stefanu Velikom).

în picioare. Situația este încordată; acea muzică excepțională a lui Tiberiu Olah subliniază tensiunea. Când sultanul face alegerea, dintr-o dată se schimbă atmosfera muzicală, care devine calmă, destinsă. De referință este reconstituirea bătăliei de la Călugăreni. Intrarea lui Mihai în Alba Iulia este o altă secvență memorabilă a filmului, în care muzica subliniază măreția şi semnificația istorică a momentului. Mulți consideră filmul lui Sergiu Nicolaescu drept cea mai de seamă operă a cinematografiei româneşti.

Un alt film avându-l pe Mihai Viteazul ca personaj principal este „Buzduganul cu trei peceți" (1978), în regia lui Constantin Vaeni, cu apreciatul actor Victor Rebengiuc în rolul principal (în alte roluri au jucat artişti reputați precum Toma Caragiu, Cornel Coman, Ernest Maftei).

Unul din cei mai cunoscuți români. Puține personaje ale istoriei românilor s-au bucurat în timpul vieții de o faimă mai mare ca aceea a lui Mihai Viteazul. Era vremea în care apăreau cele dintâi ziare în Italia (numite *Avvisi*); acele ziare relatau cu admirație faptele de vitejie ale marelui domnitor. Broşuri despre Mihai Viteazul au apărut şi în Germania, Franța, Țările de Jos.

Dramaturgul spaniol Lope de Vega a făcut din Mihai un personaj al unei piese de teatru. Atât de mare a fost faima domnului, încât la 100 de ani de la moartea sa, evenimentele domniei sale erau zugrăvite în lucrări apărute în apusul Europei. Figura lui Mihai apare şi în cântece populare din Balcani (Macedonia, Bulgaria) etc.

Surse:

1. O legendă despre Vlad Țepeş:

Odată a venit un oarecare negustor străin din țara Ungurească în cetatea lui [a lui Vlad Țepeş]. Şi după porunca lui a lăsat căruța lui pe ulița oraşului, înaintea casei şi marfa lui în căruță, iar el însuşi dormea în casă. Şi a venit cineva şi a furat din căruță 160 de ducați de aur. Negustorul s-a dus la Dracula, şi i-a spus de pierderea aurului. Dracula i-a spus: „Du-te, în această noapte vei afla aurul." Şi a pornit să se caute hoțul prin tot oraşul, spunând: „Dacă nu se află hoțul, atunci voi nimici tot oraşul." Şi a poruncit să se aducă aurul său, să-l aşeze în căruță în timpul nopții şi a mai adăugat un zlot. Negustorul sculându-se, a găsit aurul şi a numărat o dată şi de două ori; s-a aflat un zlot mai mult. Şi s-a dus la Dracula şi i-a spus: „Stăpâne, am găsit aurul. Şi iată, este un zlot mai mult , care nu este al meu." Atunci au adus şi pe hoț şi cu aurul. Şi a spus negustorului: „Mergi în pace, dacă nu mi-ai fi spus despre un zlot, eram gata să te pun în țeapă cu acest hoț."

(*Cronicile româno-slave*)

2. *Fost-au acest Ştefan Vodă om nu prea mare de statu, mânios şi degrabă vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospețe omora fără județu. Amintrelea era un om întreg la fire, neleneşu, şi lucrul său îl ştiia a-l acoperi şi unde nu gândiai, acolo îl aflai.*

La lucruri de războaie meşter, unde era nevoie însuşi se vârâea, ca văzându-l ai săi, să nu îndăpărtieaze şi pentru aceia rar războiu de nu biruia. Şi unde biruia alții, nu pierdea nădejdea, că ştiindu-se căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor.

(Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*)

4. Otvaram svetu knjigu u kojoj je zapisana slava Rumunije da bi prikazao njenim sinovima nekoliko strana iz herojskog života njihovih roditelja. Prikazaću one ogromne bitke za slobodu i nacionalno jedinstvo, sa kojima su Rumuni, pod rukovodstvom njihovog najpoznatijeg i najvećeg vojvode, zaključili XVI vek... Naslednici prava, za koje su se naši roditelji vekovima borili, neka uspomena na ta herojska vremena probudi u nama osećanje odgovornosti da to nasledstvo čuvamo i povećamo u budućnosti.

(Nicolae Bălcescu, *Rumuni pod vojvodom Mihajom Hrabrim*).

Mislite li da ćete proći bez domaćeg zadatka?

1. Razgovarajte sa najboljim drugom i on neka glumi nekog gospodara ili vojvodu (Mirčea Starog, Janka iz Hunedoare, Vlada Cepeša, Stefana Velikog, Mihaja **Viteazula).** Zamislite da se nalazite ispred nekog od tih gospodara i da treba da mu postavite tri pitanja vezana za odluke koje je doneo u vezi sa odbranom nezavisnosti zemlje.

2. Izaberite tri najvažnije stvari koje su uradile rumunske srednjevekovne vojvode. Pokušajte nečim da argumentujete svoj izbor.

3. Un contemporan despre Ştefan cel Mare:

O, bărbat demn de admirat, întru nimic inferior comandanților eroi, pe care îi admirăm atât de mult; acesta în vremea noastră este cel dintâi dintre principii lumii, care a repurtat asupra turcilor o biruință atât de măreață. După judecata mea, el este cel mai vrednic, ca să i se încredințeze şefia şi conducerea întregii şi mai ales funcția de şef suprem şi comandant împotriva turcilor, fiindcă alți regi şi principi catolici sunt apăsați spre trândăvie, plăceri lumeşti sau războaie civile.

(Cronicarul polonez Jan Dlugosz despre Ştefan cel Mare)

4. *Fost-a Mihai Vodă la început ban mic de Mehedinți... A fost apoi ban de Craiova, cea mai mare boierie în Țara Românească... Acest Mihai Vodă a avut o rudă pe Iani Vistierul, care a fost ban de Craiova, om înțelept şi priceput; acesta i-a învârtit toate lucrurile lui Mihai Vodă la Țarigrad [Constantinopol].* [...] *Întâmplatu-s-a că s-a mâniat Alexandru Vodă pe Mihai. Şi dacă a văzut Iani... că Mihai e supărat cu Alexandru Vodă, chematu-l-a pe Mihai la Poartă, ca să-i câştige domnia Țării Româneşti* [...] *Scris-a Sigismund Báthory pentru el lui Sinan Paşa la Poartă să-l pună în scaunul Țării Româneşti... Scris-a Sigismund asemenea şi solului Eduard Bartonus, să facă şi el ce va putea, ca Mihai să ia domnia Țării Româneşti. Purces-au împreună cu el la Poartă şi boierii – care au trecut, după multe făgăduieli, de partea lui – Stroe Buzescu şi Radu Florescu... L-au însoțit lângă aceştia şi alți boieri. Şezut-a Mihai mai multă vreme la Poartă şi toată cheltuielile lui Mihai le-a plătit Iani... După aceia când l-au îmbrăcat cu caftan în divan, făgăduit-a Mihai înaintea Vizirilor la Țarigrad, că va plăti datoria, ce rămăsese de mai înainte.*

(Cronicarul Szamosközy despre înscăunarea lui Mihai Viteazul,
apud. *Istoria României în texte*, Editura Corint, 2001)

5. *Deschid sfânta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei câteva pagine din viața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte urieşe pentru libertatea şi unitatea naționale, cu care românii, supt povața celui mai vestit şi mai mare dintre voievozii lor, încheiară veacul al XVI-lea...*

Moştenitori ai drepturilor pentru păstrarea cărora părinții noştri au luptat atâta în veacurile trecute, fie ca aducerea aminte a acelor timpuri eroice să deştepte în noi sentimentul datoriței ce avem d-a păstra şi d-a mări pentru viitorime această prețioasă moştenire.

(Nicolae Bălcescu, Românii supt Mihai-Voievod Viteazul)

Credeți că ați scăpat de temă?

1. Vorbiți cu cel mai bun prieten; el va juca rolul unui domn sau voievod (Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeş, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul). Vă imaginați că stați în fața acestei personalități şi veți pune trei întrebări în legătură cu deciziile pe care acesta le-a luat şi impactul lor asupra apărării independenței statului lor.

2. Realizați un clasament al celor mai de seamă trei fapte ale voievozilor români din Evul Mediu. Încercați să justificați alegerea făcută.

Poglavlje XII.

Vreme otomanske vlasti

U ovom poglavlju govori se o situaciji Rumuna na Balkanu za vreme otomanske dominacije.

Pozicija Rumuna sa Balkana za vreme Turaka. Kao što sam već pomenuo, najveći deo Balkanskog poluostrva pao je pod otomansku vlast. Tako su Srbi, Bugari, Grci, Albanci i Rumuni sa juga Dunava živeli u otomanskim provincijama (koje su se zvale pašaluci, **sangeacuri, eyaleturi, vilaieturi** itd.). Samo su Rumuni sa severa Dunava imali svoje države, koje su pod vlašću Otomana sačuvale svoju autonomiju.

O Rumunima sa Balkanskog poluostrva govori veliki broj dokumenata napisanih u vreme otomanske vlasti. Oni nam pomažu u tome da donesemo niz zaključaka:

- Rumunski narod sa juga Dunava (iz Makedonije, sa juga Balkanskog poluostrva, iz Timočke Krajine), kao i onaj sa severa u ovim dokumentima pominje se kao eflak ili iflak. Ovaj termin proističe od reči Valah ili Vlah i predstavlja još jedan dokaz jednakosti termina Rumun sa terminom Vlah-Valah

- Broj Rumuna je veliki. Pretpostavlja se da su tada 10 odsto ukupne hrišćanske populacije činili Rumuni.

- Rumuni su uživali izvesne privilegije, koje su bile logična posledica vojne saradnje i ispunjavanja postavljenih zatadaka, u smislu da su, za razliku od Srba i Bugara, plaćali određene takse (1).

- Rumuni sa juga Dunava održali su organizaciju i pravu autonomiju (1,2). Ova činjenica pojavljuje se u dokumentima koje su izdali Muhamed II (1467-1468) ili Selim I (1516). Postojale su oblasti gde su živeli Rumuni (u Timočkoj Krajini ili u Tesaili), a gde Otomanima nije bilo dozvoljeno da se nastane, poseduju zemlju, niti da grade džamije.

- Otomanske vlasti poštovale su nepisana pravila rumunskih zajednica sa juga Dunava, koja su u ovim dokumentima poznata kao Eflaki, tačnije “rumunski zakon” (2).

- Rumuni iz Timočke Krajine su starosedeoci (Timočka Krajina bila je žarište rumunske etnogeneze) i ne potiču samo od Rumuna sa severa Dunava koji su se tu naseljavali u određenim teškim istorijskim periodima. Takođe, usvaja se činjenica da se romanizacija u Timočkoj Krajini učvrstila dolaskom Arumuna, na primer nakon uništenja velikog rumunskog centra Moskopola (krajem XVIII veka). Drugi Rumuni u

Capitolul XII.

În timpul ocupației otomane

În acest capitol se vorbeşte despe situația românilor din Peninsula Balcanică în timpul dominației otomane.

Statutul românilor din Balcani în timpul turcocrației. După cum v-am spus mai sus, cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice ajunsese sub ocupație otomană. Astfel, sârbii, bulgarii, grecii, albanezii şi românii din sudul Dunării trăiau în provincii otomane (numite sangeacuri, eyaleturi, vilayeturi etc). Numai românii de la nord de Dunăre aveau propriile state care, deşi sub suzeranitate otomană, îşi păstrau autonomia.

Despre românii din Peninsula Balcanică există un număr însemnat de documente provenite de la autoritățile otomane. Acestea ne permit să extragem o serie de concluzii:

- populația românească de la sud de Dunăre (din Macedonia, nordul Peninsulei Balcanice, Valea Timocului), ca şi cea de la nordul fluviului este numită în aceste documente cu termenul de eflaq sau iflaq. Este un termen provenit din foarte cunoscuta denumire de valah sau vlah şi reprezintă încă o dovadă a echivalenței termenului de român cu cel de vlah/valah.

- numărul mare al românilor. Astfel, s-a emis supoziția că din totalul populației creştine din spațiul balcanic 10% ar fi fost români.

- românii au beneficiat de anumite privilegii, care proveneau din atribuțiile militare şi de păstrare a ordinii pe care le îndeplineau. În acest sens, ei nu plăteau decât anumite taxe (1), spre deosebire de bulgari sau sârbi.

- românii sud-dunăreni şi-au păstrat formele de organizare, în fapt ei beneficiind de o adevărată autonomie(1, 2). Această situație apare menționată în documente emise sub sultani precum Mahomed al II-lea (datând de la 1467-1468) sau Selim I (din 1516). Existau zone locuite de români pe Valea Timocului sau în Tesalia, unde otomanii nu aveau voie să se stabilească, să posede pământ, să construiască lăcaşe de cult musulmane (moschei).

- autoritățile otomane respectau aplicarea în cadrul comunităților româneşti sud-dunărene a legilor nescrise, care sunt numite în acele documente cu denumirea de adet-i eflaki, adică „drept românesc” (2).

- românii din Valea Timocului erau autohtoni (Valea Timocului a fost o vatră a etnogenezei româneşti) şi nu proveneau numai din deplasarea, în anumite perioade

Timočku Krajinu dolaze iz Banata i Oltenije, takođe krajem XVIII veka.

- Usled otomanskih osvajanja, u to vreme su se mnogobrojni Sloveni (bilo Srbi ili Bugari) izmešali sa Rumunima u Timočkoj Krajini.

Rumuni sa juga Dunava zadržali su zanimanja svojih pradedova, prvenstveno bavljenje poljoprivredom i stočarstvom, zbog čega su i ostali pravoslavci. Tome su doprineli i rumunski vladarii sa severa Dunava, koji su podizali pravoslavne crkve u Timočkoj Krajini pre i posle otomanskog osvajanja. Tako je i Radu I (1377-1383) podigao manastir Vratnu i Manastiricu; Mirca Stari (1386-1418) je bio ktitor jednog manastira u Krajini; Radu Veliki je restaurirao i izgradio oko deset crkvi i manastira u Timočkoj Krajini. Gospodar Matej Basarab (1632-1654) takođe je gradio crkve u oblasti Timoka (A).

A. Crkva svete Paraskeve u Vidinu, zadužbina Mateja Bassaraba.
Izvor slike: http://miscarea.net/Vidin.jpg

Jako Otomansko carstvo počelo je da propada. Prvih deset sultana bili su izuzetno hrabri i sposobni. Njihovi naslednici odrastali su u haremu, daleko od svakodnevih državnih problema. Okruženi ženama, trošili su energiju na razna uživanja i nisu bili sposobni da se late vojnih i administrativnih poslova. Zbog toga su moć čuvali ministri zvani veliki veziri kao što su bili oni iz familije Koprulu. U pogledu ekonomskih i vojnih pitanja neslaganje sa Zapadnom Evropom je raslo. Znaci propadanja bili su očigledni u trenutku kada je otomanska vojska, u ostalim slučajevima nepobediva, doživela veliki poraz u Beču (1683). U tom događaju učestvovali su i vladari Moldavije i Rumunske zemlje George Duka i Serban Kantakuzino. Oni su pomagali pokorenima i prenosili im tajne informacije iz otomankih tabora. Grad je bio oslobođen intervencijom poljske vojske, koja je bila predvođena kraljem Janom Sobieskim, a Turci su pri tome pretrpeli veliki poraz. Otomani su još dugo vodili rat protiv Austrijanaca, Poljaka, Venecije i Rusa, koji se završio 1699. godine potpisivanjem mira u **Karlovitcu,** nakon čega su Ugarska i Transilvanija bile pripojene Austrijskoj i Habzburškoj monarhiji. Ubrzo nakon toga planuo je novi rat između Austrijanaca i Otomana. Austrijska vojska je pod vođstvom velikog generala Eugena iz Savoje dobila rat. To je uslovilo potpisivanje mira u **Pasarovicu** (1718), kojim su Oltenija (koja je tada bila deo Rumunske zemlje), Banat (uglavnom naseljen Rumunima) i Srbija ušli u sastav Austrije. Teritorija je zahvatala prostor od juga Dunava

istorice dificile, a unor români proveniți de la nord de Dunăre. Se admite însă faptul că românitatea de pe Valea Timocului a fost întărită de aportul unor români veniți în această zonă, de exemplu aromâni după distrugerea marelui centru românesc de la Moscopole (sfârşitul secolului al XVIII-lea). Alți români sosiți pe Valea Timocului proveneau din Banat şi din Oltenia, în acelaşi secol al XVIII-lea.

- în acelaşi timp, din cauza cuceririi otomane, numeroşi slavi (fie sârbi, fie bulgari) s-au înfiltrat între românii de pe Valea Timocului.

Românii de la sud de Dunăre şi-au păstrat ocupațiile strămoşilor, în primul rând agricultura şi creşterea animalelor. De asemenea, şi-au menținut credința strămoşească, ortodoxia. La acest fapt au contribuit şi domnitorii români de la nord de Dunăre, care au ctitorit locaşuri ortodoxe pe Valea Timocului şi înainte şi după cucerirea otomană. Astfel, Radu I (1377-1383) a zidit mânăstirile Vradna şi Mânăstărița; Mircea cel Bătrân (1386-1418) a fost ctitorul unei mânăstiri în Craina; Radu cel Mare este cel ce a restaurat sau a construit aproximativ 10 biserici şi mânăstiri pe Valea Timocului. Domnitorul Matei Basarab (1632-1654) a ctitorit şi el biserici în zona Timocului (A).

A. Biserica Sfânta Paraschiva din Vidin,
ctitorită de Matei Basarab.
Sursa imaginii: http://miscarea.net/Vidin.jpg

Puternica împărăție a otomanilor a intrat însă într-o lungă perioadă de decădere. Primii 10 sultani au fost extrem de viteji şi capabili. Urmaşii acestora erau crescuți în harem, departe de problemele reale ale statului. Înconjurați de femei, ei îşi iroseau energia în desfătări, nefiind capabili să se mai ocupe de sarcinile militare şi administrative. De aceea, puterea era deținută de fapt de primul ministru, numit mare vizir, cum erau aceia din familia Köprüllü. În acelaşi timp însă, din punct de vedere economic şi militar, creştea decalajul față de Europa apuseană. Semnele decăderii au fost evidente în momentul în care armata otomană, altă dată invincibilă, a suferit un mare dezastru la asediul Vienei (1683). La acest eveniment au participat şi domnii Moldovei şi Țării Româneşti, Gheorghe Duca şi Şerban Cantacuzino. Aceştia au ajutat pe asediați, trimițându-le informații secrete din tabăra otomană. Oraşul a fost despresurat de intervenția oastei poloneze, condusă de regele Jan Sobieski, turcii suferind un mare dezastru. Războiul a mai continuat multă vreme, dus de otomani împotriva austriecilor, polonezilor, venețienilor şi ruşilor şi s-a terminat în 1699, cu semnarea Păcii de la Karlowitz, în urma căreia Ungaria şi Transilvania au

do reke Timok, tačnije do zapadne strane rumunskog Timočkog bloka. Austrijska okupacija imala je sjajnu budućnost zahvaljujući poštovanju rumunskih običaja. Tako su bile podizane crkve gde god su služili rumunski sveštenici (neki od njih bili su porekom sa severnog dela Dunava). Rumunske jedinice su čuvale granice; austrijski dokumenti iz ovog doba pominju čistu toponimiju i **hidronimiju** za ovaj predeo.

Otomani, koji su već bili u dosta lošoj poziciji, još nisu bili skroz oslabljeni. U drugom ratu (1736-1739) Austrijanci su bili pobeđeni i bili su primorani da vrate prethodno osvojene teritorije (bez Banata). Tako je cela Timočka Krajina ponovo pala pod tursku vlast.

Prosvećenost Moskopolja. Verovatno niste znali da su pre 300 godina Arumuni vladali i velikim centrom, gradom Moskopoljem. On je bio smešten u paninama na jugu Albanije, na više od 1000 metara nadmorske visine. Ovaj grad postao je najveći grad na Balkanskom poluostrvu, sa 60 000 – 70 000 stanovnika (samo je glavni grad Otomanskog carstva Konstantinopolj bio veći). Zamislite da je u tom periodu Atina, zadivljujući grad u Grčkoj, imao samo 10 000 stanovnika (koji su najvećim delom bili Turci). Građani Moskopolja bavili su se zanatstvom, trgovinom, ekonomijom. U gradu su postojale prerađivačke industrije, banke, velike zgrade (misli se na 12 000 kuća u mermeru), nekoliko desetina crkvi (B). Prosperitet grada je najvećim delom bio obezbeđen zahvaljujući razvijenoj trgovini sa Germanijom**,** Venecijom i, naravno, sa Konstantinopoljem. Zanatlije iz Moskopolja proizvodile su tkanine, hranu i bavile se metalurgijom. Zahvaljujući razvijenim ekonomskim aktivnostima, u Moskopolju su delovali ljudi preduzetnici, trgovci, vlasnici različitih radionica i banaka, koji su formirali jednu pravu, dinamičnu i spremnu rumunsku buržoaziju, koja je bila otvorena za nove ideje i naprednija u ondosu na Zapad.

Godine 1744. u Moskopolju je bio otvoren prvi Univerzitet (Nova akademija). Na Balkanskom poluostrvu štamparije su postojale samo u Konstantinopolju i u Moskopolju**!** Ovaj grad tako nije bio samo veliki ekonomski već i kulturni centar. Ovde su se štampale knjige na grčkom jeziku (jezik kulture te epohe na Balkanskom poluostrvu), ali i na arumunskom dijalektu rumunskog jezika. Na primer, u Moskopolju se štampao prvi rečnik na četiri jezika: na grčkom, albanskom, arumunskom i bugarskom jeziku (C). Zapamtite, ideju evropske prosvećenosti na balkanskom predelu širili su Hrisant iz Zica, Danile **Moskopolean**, Teodor Anastasije Kavalioti itd, i to prvo među Grcima, doprinoseći tako buđenju njihove svesti i rasplamsavanju mržnje prema Otomaniama.

Moskopolje, pravu metropolu na Balkanu, srušili su Otomani, jer su zavideli njenom usponu. Turci su napadali grad više puta između 1769. i 1788. Godine. Grad je bio uništen, a stanovnici su ga napustili i krenuli prema drugim državam. Neki od njih stigli su do Beča, drugi su došli u Budu, Transilvaniju, Timočku Krajnu... Vredni i inicijativni kakvi su bili, u novim državama dostigli su izvesni ekonomski i socjalni nivo.

Još jedna legenda. Danas Moskopolje postoji samo u legendama i pričama, koje među Arumunima održavaju sećanje na nekadašnji sjaj...

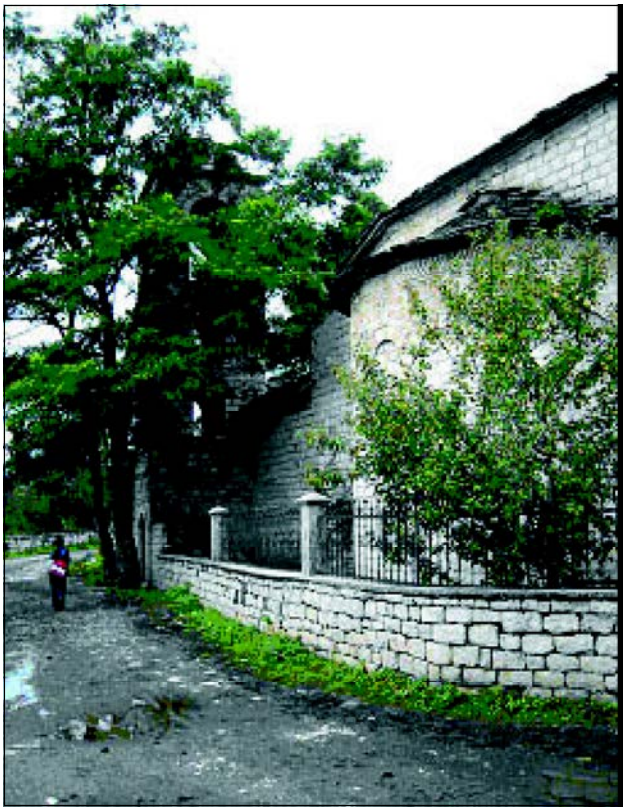
fost anexate de Imperiul austriac al Habsburgilor. Puțin timp mai târziu, între austrieci şi otomani a izbucnit un nou război. Armata austrică, aflată sub comanda unui mare general, Eugeniu de Savoia, a obținut victoria. Drept urmare, s-a semnat Pacea de la Passarowitz (1718), prin care Oltenia (care făcea parte din Țara Românească), Banatul (locuit în majoritate de români) şi Serbia intrau în componența Austriei. Aceasta lua teritoriul aflat la sud de Dunăre până la râul Timoc, adică partea apuseană a blocului românesc timocean. Ocupația austriacă a avut urmări fericite datorită favorizării elementul românesc; astfel, au fost ridicate biserici, în care slujeau preoți români (unii originari de la nord de Dunăre); au fost înrolate trupe româneşti care să apere granițele; documentele austriece din epocă menționează toponime şi hidronime pur româneşti pentru zonă.

Otomanii, deşi în scădere, nu erau încă slăbiți definitiv. Într-un alt război (1736-1739), austriecii au fost bătuți şi obligați să înapoieze teritoriile cucerite în conflictul anterior (cu excepția Banatului). În acest mod întreaga Vale a Timocului a reintrat sub stăpânirea Imperiului Otoman.

Strălucitul Moscopole. Foarte probabil că nu ştiați că acum 300 de ani, aromânii dețineau un mare centru, în oraşul Moscopole. Acesta era situat în munții din sud-estul Albaniei, la peste 1000 de metri altitudine. Acest oraş a devenit cel mai mare din Peninsula Balcanică, cu cei 60 000 – 70 000 de locuitori (numai capitala Imperiului Otoman, Constantinopol, era mai mare). Gândiți-vă că în acea epocă, Atena, oraşul strălucit al grecilor antici, avea doar vreo 10 000 de locuitori (în cea mai mare parte turci). Locuitorii Moscopolei se ocupau cu meşteşugurile, comerțul, finanțele etc. În oraş existau manufacturi, bănci, clădiri mărețe (se vorbeşte de 12 000 de case placate cu marmură), câteva zeci de biserici (B). În mare măsură prosperitatea oraşului se datora comerțului cu Germania, Veneția şi, desigur, Constantinopol. Meşteşugarii din Moscopole produceau țesături, produse alimentare, produse metalurgice. Datorită activității economice intense, la Moscopole a apărut o categorie de oameni întreprinzători, negustori, proprietari de manufacturi şi de bănci, alcătuind o adevărată burghezie românească dinamică şi pregătită, deschisă la ideile înaintate ale Apusului.

În 1744 a fost întemeiată la Moscopole o adevărată universitate (numită Noua Academie); în Peninsula Balcanică existau tipografii doar la Constantinopol şi la... Moscopole! Aşadar, acest oraş era nu numai un mare centru economic, ci şi cultural. Aici se tipăreau cărți în limba greacă (limba de cultură a epocii în Peninsula Balcanică), dar şi în dialectul aromân al limbii române. De exemplu, la Moscopole s-a tipărit primul dicționar în patru limbi: greacă, albaneză, aromână şi bulgară (C). Învățați, precum Hrisant din Zița, Daniile Moscopoleanul, Teodor Anastasie Cavalioti etc, au răspândit în zona balcanică ideile iluminismului european, în primul rând printre greci, contribuind la trezirea conştiinței acestora şi la revolta antiotomană.

Această adevărată metropolă a Balcanilor a fost distrusă de albanezii musulmani, invidioşi pe prosperitatea moscopolenilor; ei au atacat oraşul în mai multe rânduri între 1769-1788. Oraşul a fost distrus, iar locuitorii săi l-au părăsit îndreptându-se spre alte zări. Unii au ajuns la Viena, alții la Buda, în Transilvania, pe Valea Timocului... Oameni harnici şi întreprinzători, în noile lor țări au obținut un important statut economic şi social.

B. Crkva iz Moskopolja, izgrađena 1721. godine.

Izvori:

1 . Prava Vlaha iz Smedereva (1477), izdata za vreme vladavine Mehmeda II (1451-1483):

Vlasi iz Smedereva ne bacaju ni danak, dižmu, ni takse za ovce, takse za venčanje ni druge takse. Na dan Hristovog rođenja... Vlasi plate za svaku kuću 45 aspra, što je ravno jednom florinu, a 15 aspra vrede kao jedan ovan. Za pedeset kuća, koje nazivaju katun, daju jedan šator, dva ovna, dve felije sira, 2 kubeta konca i dva klupčeta strune2 strune ili protiv vrednost što iznosi 3 aspra, što sve u svemu iznosi 63 aspra. To se plaća za Božić. U proleće za Svetog Đorđa ili za Cvete u vreme jagnjadi, daje se 20 aspra, cena za jednu ovcu i jedno jagnje, sa taksom 83 aspra. Pet kuća daju po jednog vojnika za stažu, tamo gde se smatra da je potrebno. U slučaju rata, jedan vojnik iz svake kuće učestvuje u ratu. Jedan sluga na 50 kuća služi u “sangeacbei” i to po 6 meseci. Vlasi daju i kazne za nepravdu i kriminal, po zakonu.

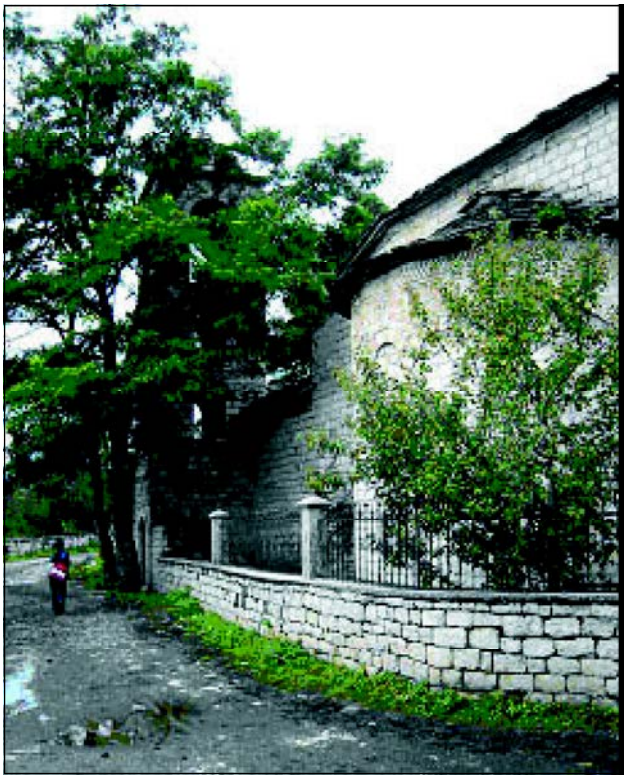

C. Pagină din dicționarul în patru limbi tipărit la Moscopole.
Strana iz rečnika na četiri jezika, koji je štampan u Moskopolju.

2. Prava Vlaha iz regije oko tvrđave **Maglaj** (1489).

... Govori se o Vlasima koji su došli sa strane... stabilizovali se i plaćali porez po običaju Vlaha... Zakoni koje je trebalo poštovali su: Valahi plaćaju godišnje jedan zlatnik, jednu ovcu sa jagnjetom ili njenu protivrednost, tačnije 12 dukata, i jednog ovna ili njegovu protivrednost... Na 50 kuća idu dva ovna ili njihova protivrednost 60 dukata, **cort** ili protivrednost 100 dukata. Oni su svake godine na Svetog Đorđa plaćali sve što je pomenuto, i više u slučaju **campanile,** na deset kuća

A mai rămas legenda... Astăzi, Moscopole trăieşte doar în legendele şi povestirile care țin aprinsă în inimile aromânilor amintirea despre strălucirea de altădată...

B. Biserică din Moscopole, construită în 1721.

Surse:

1. Regulamentul vlahilor din Smeredevo (1477), emis în timpul domniei lui Mehmed al II-lea (1451-1483):

Valahii din Smeredevo nu varsă nici haraci, dijmă, ispenge, taxa pe oi, taxa pe căsătorie şi chiar celelalte taxe. De ziua naşterii lui Iisus... valahii plătesc pentru fiecare casă 45 aspri, echivalentul unui florin, ca şi 15 aspri, contravaloarea unui berbec. Pentru 50 de fumuri [case], pe care le numesc un cătun (qatuna), dau un cort, doi berbeci, două calupuri de brânză, două frânghii, două căpestre sau contravaloarea lor, adică 3 aspri, ceea ce face un total de 63 de aspri. Acestea se plătesc la Crăciun. Primăvara, la Sf. Gheorghe sau la Duminica Floriilor la timpul mieilor, se varsă 20 de aspri, contravaloarea unei oi şi a mielului ei, taxa ridicându-se la 83 de aspri. Cinci case dau la rândul lor un voinuc (voynuq) cu obligații de pază în locurile unde se recomandă grija. În caz de război, un voinuc pentru fiecare casă participă la campanie. Un komornige, adică un servitor, la 50 de case serveşte la sangeacbei, timp de 6 luni. Valahii varsă amenzi pentru delicte şi crime, după lege. A zecea parte din amenzi este percepută de cneaz. Ei nu transportă nici arbori de răşină, nici scânduri şi nu au obligații de pază la fortărețe. Ei nu construiesc case pentru sangeacbei în teritoriul lor sau în alte locuri, nu cosesc livezile lor şi nu transportă lemne. Nu poate fi destituit un primikür nevinovat. Nu vor fi anulate aceste stipulații generoase. Valahii vor fi scutiți de prestații extraordinare şi de drepturile ordinare față de stat. Colectorii de impozite pe sare (tuzgi) nu au putere printre valahi.

2. Regulamentul valahilor din regiunea fortăreței Maglay (1489).

... Este vorba de valahii care vin din exterior..., se stabilesc şi plătesc impozite potrivit obiceiului valah... Legile care-i guvernează sunt următoarele: valahii plătesc anual un florin, o oaie şi mielul ei sau contravaloarea ei, adică 12 aspri, şi un berbec sau contravalaloarea lui... La 50 de case, ei dau doi berbeci sau contravaloarea lor, adică 60 de aspri, ca şi un cort sau contravaloarea lui, adică 100 de aspri. Ei varsă anual, de Sf. Gheorghe, tot ceea s-a menționat. În plus, în caz de campanie, la zece case dau un soldat (esküngi), care participă la război înarmat. Odată îndeplinite aceste obligații, ei sunt scutiți de alte obligații extraordinare. Celibatarii nu au nimic de plătit; dar, odată căsătoriți, ei vor achita toate obligațiile de mai sus (...). Legea prevedea perceperea impozitului pe fumuri (case).

davali su jednog vojnika koji je išao u bitku nenaoružan. Kada bi jednom ispunili dužnosti, bili bi lišeni drugih dužnosti. Neženje nisu morali ništa da plaćaju, ali su posle ženidbe morali da poštuju sve pomenute dužnosti (...). Zakon je predviđao sakupljanje taksi po kući.

Mali domaći zadatak:

1. Pogledajte pažljivije izvor (2) i odgovorite na pitanje: šta mislite da označava izraz (interes) “obiceiul valah”?

2. **Emanoil Gozdu, jedan dostojanstveni naslednik Moskopljana.** Među naslednike Moskopljana naseljenih u Transilvaniji ubrajao se i veliki patriota Emanoil Goždu (1802-1870). Advokat vredan poštovanja, učenjak i nadareni pisac, Goždu (D) je ostavio svoju imovinu i nasleđe kao fondaciju za stipendiranje mladih Rumuna i kao pomoć pravoslavnim sveštenicima (3). Ova finansijska pomoć bila je preko potrebna podrška rumunskoj naciji u Transilvaniji, koja je bila izložena nemilosrdnom procesu mađarizacije. Gozdujevu stipendiju koristili su i veliki ljudi rumunske kulture, poeta Oktavijan Goga, doktor Victor Babes, istoričari SIlviu Dragomir i Konstantin Diakoviciu i mnogi drugi.

3 . Juče (5. februara, 1870), tri sata nakon ručka, ukrali smo dokaze najtužnijeg dokumenta sa sahrane neumornog čoveka Emanuel Gožde, koji je ostavio u testamentu, koji se otvorio nakon njegove smrti, svu svoju imovinu od nekoliko stotina hiljada za osnivanje fondacije za mlade, sveštenike i siromašne učenike grčko- istočnjačke religije...Opelo je služio rumunski paroh iz Pešte, a priključili su se i lokalni srpski paroh i grčki...Goždu ne samo da su mnogi poznavali, nego su ga i osuđivali i gađali kamenjem. Oni ostaju postiđeni. Oni ostaju postiđeni i trebalo bi da se mole pre nego što počine jedno takvo delo (Artikl koji se pojavio u novini *Rumunski Telegraf*, 1870).

D. Veliki patriota Emil Goždu (1802-1870).
Izvor slike: http://slova-crestina.ro/wp-content/uploads/2008/09/emanuil-gojdu-testamente-care-dor.jpg

Domaći zadatak:

Izvor (3) govori nam o osnivanju “fondacije za mlade, sveštenike i siromašne učenike”, koju je osnovao Emanoil Goždu . Uzmite u obzir nacionalna prava vaših građana u vezi te fondacije i mesta ili regije gde živite? Komentarišite od govor.

Rečnik:

Dizma: porez uzet od Otomana u novcu ili u stvarima.
Florin: zlatan novac, kovan prvi put u Firenci u Italiji
Haraci: porez koji su plaćali nemuslimani otomanskoj vlasti.
Primikur: vođa vlaških zajednica.
Sandzeakbej: guvernant provincije zvane sandžak.

D. Marele patriot Emil Gojdu (1802-1870).
Sursa imaginii: http://slova-crestina.ro/wp-content/uploads/2008/09/emanuil-gojdu-testamente-care-dor.jpg

Şi acum, o mică temă:

1. Studiați sursa (2) şi răspundeți la întrebarea: Care considerați că este înțelesul expresiei „obiceiul valah”?

2. **Studiu de caz: Emanoil Gojdu, un demn urmaş al moscopolenilor.** Între urmaşii moscopolenilor stabiliți în Transilvania, s-a numărat şi marele patriot Emanoil Gojdu (1802-1870). Avocat de mare valoare, om învățat şi literat talentat, Gojdu (D) şi-a lăsat imensa avere moştenire unei fundații care să acorde burse de studii tinerilor români merituoşi şi care să sprijine pe preoții ortodocşi (3). Era mare nevoie de acest ajutor financiar pentru a acorda suport națiunii române din Transilvania supusă unui necruțător proces de maghiarizare. De bursele Gojdu au beneficiat personalități marcante ale culturii româneşti, între care: inginerii Aurel Vlaicu şi Traian Vuia (pionieri ai aviației), poetul Octavian Goga, medicul Victor Babeş, istoricii Silviu Dragomir şi Constantin Daicoviciu şi mulți alții.

3. *Ieri (5 febr. 1870, n.n.) la 3 ore după masă furăm martorii celui mai trist act, al înmormântării neobositului bărbat Emanuil Gojdu, care a lăsat prin testament, ce s-a deschis îndată după moartea sa, toată averea de mai multe sute de mii, spre înființarea unei fundațiuni pentru tineri, preoți şi învățători săraci de religiune greco-orientală… Ceremonialul se împlini prin parohul român din Pesta, asistând încă parohul local sîrbesc şi grecesc… Pe Gojdu mulți nu numai că l-au cunoscut, ba chiar l-au condamnat, mulți au aruncat cu pietre asupra sa. Aceştia rămân acum ruşinați, şi trebuie să se închine cu pietate naintea faptei sale fără esemplu, naintea primului factor pentru promovarea românismului…*

(Articol apărut în publicația Telegraful român, 1870)

Temă:

Sursa (3) ne vorbeşte despre întemeierea de către Emanoil Gojdu a unei „fundațiuni pentru tineri, preoți şi învățători săraci”. Considerați că pentru a asigura drepturilor naționale ale conaționalilor voştri este nevoie de o astfel de fundație şi în localitatea sau regiunea în care trăiți? Argumentați răspunsul.

Dicționar:

Dijmă – impozit perceput de otomani în bani sau produse.
Florin – monedă de aur, bătută pentru prima oară la Florența (Firenze) în Italia.
Haraci – impozit plătit de nemusulmani către autoritățile otomane.
Ispenge – impozit plătit de țăranii creştini.
Primikür – conducătorul comunității de vlahi.
Sangeakbei – guvernator al unei provincii numite sangeak.

Poglavlje XIII.

Nacionalno buđenje

Ovo poglavlje govori o ličnostima koje su postavile temelje nacionalne svsti naroda sa Balkanskog poluostrva (XVIII-XIX).

Već sam rekao da je najveći deo Balkanskog ostrva bio u rukama Otomana. Bugari, Srbi, Albanci, Grci, kao i Rumuni sa juga Dunava, svi su bili pod uticajem stranaca. Samo su na severu Dunava Rumuni iz Rumunske zemlje (Valahije), Moldavije i Transilvanije živeli u državi koja je bila pod otomanskim suverenitetom, ali su sačuvali svoju autonomiju.

Pad Otomanskog carstva poklapao se sa početkom buđenja nacionalne svesti naroda sa Balkana, koji imaju slavnu istoriju (Bugarsko carstvo, **Imperiul Asanestilor,** Srpsko carstvo cara Dušana, Vizantijsko carstvo), kulturnu tradiciju, koja još živi u narodnoj svesti, religiju (pravoslavno hrišćanstvo), koja je bila različita od muslimanske religije otomanskih osvajača.

Legende, pesme, poeme, koje su bile ispevane u slavu heroja davnih vremena, dokaz su veličanstvene prošlosti. Grci su bili ponosni na istoriju Vizantijskog carstva, ispevavši događaje legendarnog heroja Gighenisa Akritasa; Srbi su se pozivali na Kraljevića Marka (koji je poginuo u bitci na Rovinama). Takođe, ispevani su i doživljaji hajduka koji su vodili stalan rat protiv Turaka.

U isto vreme, pod uticajem ideja koje su došle sa Istoka, učenjaci su počeli da se bave proučavanjem istorije i jezika balkanskih naroda. Bilo je jako bitno za ove narode da utvrde svoj književni jezik.

Ardeleanska škola. U Transilvaniji, koja se nalazila pod Austrijskom vlašću, učenjaci rumunskog prosvetiteljstva, okupljeni pod imenom Ardeleanska škola, zalagali su se za prihvatanje prava većine naroda u ostalim zemljama - Rumuna. Da bi argumentovali svoje zahteve, učenjaci Areleanske škole (Samuil Miku, Petru Major, George Sinkaj) koristili su argument rumunskog porekla, kontinuiteta i starosedelstva tog naroda na teritoriji starih Dačana (1).

Korais. Za Grke su bila veoma važna dela Adamantiosa Koraisa, koji je izdao zbirku tekstova antičke književnosti. On je predložio da književni jezik bude blizak starogrčkom jeziku (elina). Zbog toga je on “izmislio” novi veštački književni jezik (katarevousa).

Capitolul XIII.

Renaşterea națională

Capitolul vorbeşte despre personalitățile care au pus bazele renaşterii conştiinței naționale a popoarelor din Peninsula Balcanică (secolele XVIII-XIX).

Am spus anterior că, în cea mai mare parte, Peninsula Balcanică era în mâna otomanilor. Bulgarii, sârbii, albanezii, grecii, de asemea românii sud-dunăreni, erau toți sub dominație străină. Numai la nord de Dunăre, românii din Țara Românească (Valahia Mare), Moldova (Valahia Mică) şi Transilvania (Valahia Tran Silvană) trăiau în state aflate sub suzeranitate otomană, dar care îşi păstrau autonomia.

Decăderea Imperiului Otoman a coincis cu începutul redeşteptării naționale a neamurilor din Balcani. Acestea avuseseră o istorie glorioasă (Țaratul Bulgar, Imperiul Asăneştilor, Imperiul sârb al lui Ştefan Duşan, Imperiul Bizantin al grecilor etc), tradiții culturale încă vii în conştiințele oamenilor, o religie (creştinismul ortodox) diferită de religia musulmană a cuceritorilor otomani.

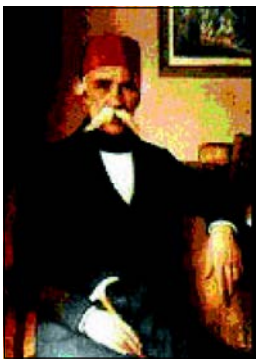
Tezaurul de legende, cântece, poeme care narau despre eroii glorioşi de altă dată era o mărturie a trecutului plin de glorie. Grecii erau mândri de istoria Imperiului Bizantin, cântând isprăvile eroului legedandar Dighenis Akritas; sârbii făceau apel la legendele despre Marko Kraljević (cel mort în bătălia de la Rovine); erau cântate, de asemenea, isprăvile haiducilor care duceau un permanent război cu autoritățile otomane.

În acelaşi timp, sub influența ideilor venite din Apus, învățații au început studiul istoriei şi al limbii popoarelor din Balcani. Era foarte important pentru aceste popoare să-şi stabilească limba literară.

Şcoala Ardeleană. În Transilvania, aflată sub dominația Austriei, cărturarii variantei româneşti a iluminismului, Şcoala Ardeleană, au militat pentru acordarea drepturilor legitime ale populației majoritare a țării, românii. În sprijinul revendicărilor lor, învățații Şcolii Ardelene (Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Şincai) au folosit argumentul originii romane a românilor, a vechimii şi continuității lor pe teritoriul vechii Dacii (1).

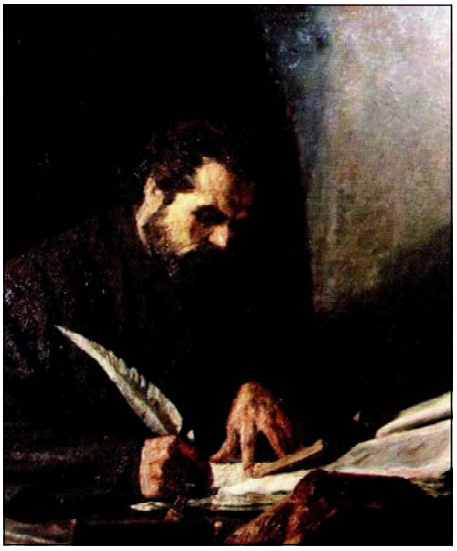
Korais. Pentru greci foarte importantă a fost activitatea lui Adamantios Korais, care a publicat o culegere de texte aparținând literaturii greceşti antice. El a propus ca limba literară să fie apropiată de greaca veche (elina). În acest sens a „inventat” o limbă literară artificială (katharevousa).

Vuk Karadžić (A) je za srpski književni jezik uzeo narodni jezik i istočnohercegovački dijalekat. Veliki značaj u proučavanju srpskog književnog jezika imao je i Dositej Obradović.

A. Vuk Karadzic (1787-1864),
reformator srpskog jezika.

Paisie Hilandarski. Kaluđer na Atosu Paisie Hilandarski (B) želeo je nacionalnu svest Bugara da podigne na viši nivo i zato je napisao istoriju, u kojoj je istakao ulogu koju je imao njegov narod u istoriji i kulturi Balkana. Knjiga *Istorija slovensko-bugararska,* koja se pojavila 1762. godine, jeste osnova u formiranju svesti Bugarske nacije.

B. Paisie Hilandarski, slika K. Denceva.
Izvor: http://mac-istinata.hit.bg/heroes/paisii.JPG

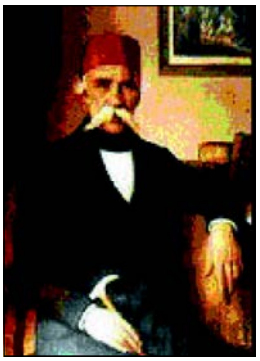
Arumuni i nacionalno rođenje Balkana. Treba da znate da su Rumuni sa juga Balkana Arumuni imali bitnu ulogu u procesu stvaranja nacija sa Balkanskog poluostrva. U svom centru Moskopolju, oni su bili svesni toga da pripadanju romanskom svetu. Učenjaci Arumuni uglavnom su pisali na grčkom, zvaničnom jezikom pravoslavne crkve kojoj su pripadali. Među ovim rumunskim učenjacima isticao se Rigas Feraios (C, D). Rođen je u Valestinu (mesto u Tesaliji), odakle i dolazi ime **Valestinac**. Njegova kulturna i politička aktivnost razvijala se u Rumunskoj zemlji (naročito u Bukureštu), u Beču itd. Bio je pristalica francuskih revolucionarnih ideja (između ostalog, preveo je na grčki jezik Deklaraciju ljudskih prava i prava građana, kao i nacionalnu himnu Marseljezu).

C. Rigas Feraios (1757-1798).

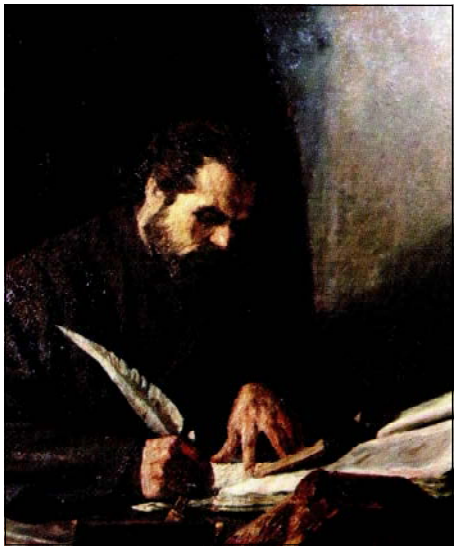
Rigas se borio za oslobođenje Grka od Otomana. U svojim radovima obelodanio je ugnjetavanja kojima je bio izložen njegov narod, kao i nepravednosti i pljačke od strane Otomana itd. Pisao je na narodnom grčkom jeziku, koji se tada govorio, i na taj način doprineo kristalizaciji književnog jezika.

Vuk Karadžić (A) a ales pentru limba literară sârbă dialectul din Herțegovina. O mare influență în cercetările asupra limbii literare sârbe a avut-o şi Dositej Obradović.

A. Vuk Karadžić (1787-1864), reformator al limbii sârbeşti.

Paisie Hilandarski. Călugărul de la muntele Athos, Paisie Hilandarski (B), a căutat să deştepte conştiința națională a bulgarilor prin scrierea unei istorii în care sublinia rolul pe care poporul său l-a avut în istoria şi cultura Balcanilor. Această carte, esențială pentru formarea conştiinței de sine a națiunii bulgare, a apărut în 1762 şi s-a chemat *Istoria slavo-bulgară*.

B. Paisie Hilandarski, pictură de K. Denchev.
Sursa imaginii: http://mac-istinata.hit.bg/heroes/paisii.JPG

Aromânii şi renaşterea națională a Balcanilor. Să ştiți că românii din sudul Balcanilor, aromânii, au jucat un rol esențial în acest proces de renaştere a națiunilor din peninsulă. În centrul lor de la Moscopole, deşi erau conştienți de apartenența la românitate, cărturarii aromâni scriau mai ales în greceşte, limba de cultură şi a bisericii ortodoxe de care aparțineau. Între aceşti învățați aromâni, o figură aparte este aceea a lui Rigas Feraios (C, D). Era născut la Velestino (localitate în Tesalia), de unde şi numele de Velestinul. Activitatea sa culturală şi politică s-a desfăşurat în Țara Românească (la Bucureşti, în special), la Viena etc. A fost adept al ideilor revoluționare franceze (între altele a tradus în greceşte *Declarația Drepturilor Omului şi ale Cetățeanului* ca şi imnul revoluționar *Marseieza*).

C. Rigas Feraios (1757-1798).

Rigas a militat pentru eliberarea aromânilor şi grecilor de sub stăpânirea otomană. A demascat în lucrările sale opresiunea la care era supus poporul său, nedreptățile şi jafurile suferite din partea stăpânilor otomani etc. El a scris în greaca demotică, contribuind astfel la cristalizarea limbii literare greceşti.

D. Grcki novac, 10 evrocenta
sa likom Rigas Feraiosa,
čoveka kulture i patriote aromanskog porekla.

Arumuni koji su bili nastanjeni u Habzburškoj monarhiji tražili su da se na carskim diplomama, koje su im obezbeđivale privilegije, prizna grčko pismo, ali i rumunsko pismo onih zajednica kojima su pripadali. Neki od njihovih učenjaka (Konstantin Ukuta, George Roza i drugi) bili su pristalice latinskog pisma, koje je trebalo da postane baza pismene kulture Arumuna. Zbog kontakta sa učenicima Ardeleanske škole, podržavali su čak i ideju da se svi Rumuni sa severa ujedine sa onima sa juga Dunava. Uprkos tome, oni su nastavili da daju važne donacije, da osnivaju Akademije i Univerzitete u Atini nakon formiranja grčke moderne države. Jedan primer solidarnosti i velikodušnosti, kakva se retko sreće u istoriji i za koju su Arumuni dobili mnogo toga zauzvrat.

Izvor:

1 . Rumunksa nacija je najstarija među svim nacijama današnje Transilvanije. Na osnovu istorijskih dokaza i tradicije, značenja jezika, tradicije i običaja, dokazana je činjenica da ona vuče poreklo od rumunskih kolonija, koje su dolazile u Dakiju početkom II veka zajedno sa carom Trajanom, u mnogo navrata, sa velikim brojem vojnika veterana, da pokriju celu provinciju [...].

Domaći zadatak:

Zabeležite u sveskama imena ličnosti koje su učestvovale u formiranju balkanskih naroda i zabeležite ideje koji su oni propagirali

D. Moneda grecească de 10 eurocenți,
înfățişându-l pe Rigas Feraios,
omul de cultură şi patriotul de origine aromână.

Aromânii stabiliți în Imperiul Habsburgic au cerut ca, în diplomele imperiale care le stabileau privilegiile, să se recunoască caracterul ortodox, dar şi românesc al comunităților din care făceau parte. Unii dintre învățații lor (Constantin Ucuta, George Roja şi alții) au militat pentru utilizarea alfabetului latin, care să constituie baza unei culturi scrise a aromânilor. În urma contactelor cu cărturarii Şcolii Ardelene au susținut chiar ideea unității tuturor românilor de la nord şi de la sud de Dunăre. În ciuda acestui fapt, ei au sprijinit în continuare, prin acordarea de donații importante, apariția Academiei şi Universității din Atena, după constituirea statului grec modern. Un exemplu de solidaritate şi generozitate rar întâlnit în istorie şi pentru care aromânii n-au primit nici o răsplată, din contră!

Sursa:

1. *Națiunea română este cu mult cea mai veche dintre toate națiunile Transilvaniei din vremea noastră, întrucât este un lucru sigur şi dovedit, pe temeiul mărturiilor istorice, a unei tradiții niciodate întrerupte, a asemănării limbii, datinilor şi obiceiurilor, că ea îşi trage originea de la coloniile romane aduse la începutul secolului al doilea de către împăratul Traian, în nenumărate rânduri, în Dacia, cu un număr foarte mare de soldați veterani, să apere provincia* [...] *Drept aceea, Națiunea română... se roagă şi cere următoarele:*

2) *Ca denumirile odioase şi pline de ocară: tolerați, admişi, nesocotiți între Stări şi altele de acest fel [...] să fie cu totul îndepărtate, revocate şi desființate în chip public, ca nedemne şi nedrepte, şi astfel, prin îndurarea Majestății Voastre Preasacre, națiunea română să fie repusă în folosința tuturor drepturilor...*

(*Supplex Libellus Valachorum*, 1791,
petiție redactată de cărturarii Şcolii Ardelene)

Temă:

Notați-vă pe caiet numele principalelor personalități care au contribuit la renaşterea popoarelor din Balcani şi ideile susținute de acestea.

Poglavlje XIV.

Revolucije

U ovom poglavlju govori se o revolucijama za oslobođenje, koje su se dešavale na Balkanskom poluostrvu početkom XIX veka.

Već smo rekli da se pre otprilike tri veka, kada je veliko sultanovo carstvo bilo u opadanju, dogodilo buđenje nacionalne svesti naroda Balkana. Ova situacija dovela je do obnavljanja država na poluostrvu. Takođe, XIX vek je bi vek nacija. Svi narodi u Evropi borili su se za svetliju budućnost, oslobođenje i dostojanstvo. To se dogodilo i sa našom braćom Latinima, Italijanima, ali i sa Belgijancima, Poljacima...Očigledno je to da ni narodi Balkana nisu bili izuzetak.

A. Karađorđe Petrović,
vođa srpske bune (1804-1813).

Srbi. Prvi narod koji su podigao protiv Turaka bili su Srbi (1804). Predvodio ih je Karađorđe Petrović, koji je postao srpski narodni heroj. Buna je izbila u Beogradskom pašaluku. Centar odbrane postala je Šumadija, gde je vođa bio takođe Karađorđe Petrović (A).

Postoje neke informacije o tome da je gospodar Rumunske zemlje Konstantin Ipsilanti sa Karađorđem zaključio tajni dogovor, u kome je rečeno da se nakon pobede formira kraljevstvo Dakije, koje bi činile Rumunska zemlja, Moldavija i Srbija. Takav plan je bilo teško ostvariti, pošto su se javili nesporazumi između Rumuna i Srba na teritoriji Timočke Krajine.

Svet je u to vreme bio zahvaćen Napoleonovim uspehom, koji se iste godine kada je počeo Prvi srpski ustanak krunisao za kralja Francuske. Kako bi pobedili, Srbi su pokušali da pridobiju pomoć velikih sila. Pošto su Austrijanci odbili da sudeluju u komplikacijama na Balkanu (bili su naklonjeni Napoleonu!), Srbi se se okrenuli

Capitolul XIV.

Revoluții

În acest capitol este vorba despre revoluțiile de eliberare care au avut loc în Peninsula Balcanică la începutul secolului al XIX-lea.

V-am spus că acum vreo trei secole, în condițiile când marele imperiu al sultanilor era în decădere, s-a produs renaşterea conştiinței popoarelor din Balcani. Această situație a condus la refacerea statelor naționale în peninsulă. De altfel, veacul al XIX-lea a fost un secol al națiunilor. Pretutindeni în Europa, popoarele au luptat pentru un viitor mai luminos de libertate şi demnitate. Aşa s-a întâmplat cu frații noştri latini, italieni, dar şi cu belgienii, polonezii... Evident, în acele vremuri, nici popoarele balcanice nu puteau face excepție.

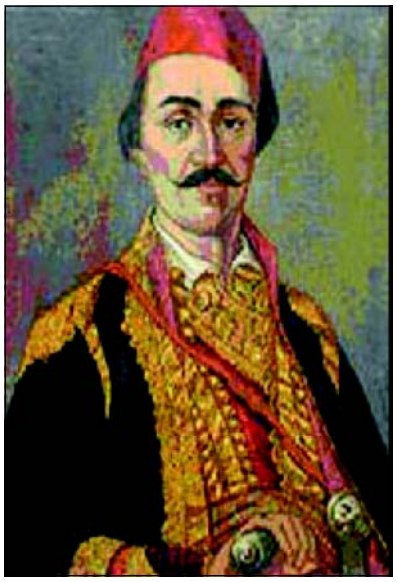
A. Karagheorghe Petrović, conducătorul revoluției sârbe (1804-1813).

Sârbii. Primii care s-au revoltat împotriva turcilor au fost sârbii (1804). Erau conduşi de Karagheorghe Petrović, care a devenit un erou al poporului sârb. Răscoala a izbucnit în Paşalâcul de la Belgrad. Centrul de rezistență a devenit Šumadija, unde conducător era tocmai acest Karagheorghe Petrović (A).

Legat de revolta condusă de Karagheorghe, există informația potrivit căreia domnul Țării Româneşti, Constantin Ipsilanti, a încheiat o înțelegere secretă cu acesta, prin care se stabilea ca după obținerea victoriei, să se formeze un Regat al Daciei, alcătuit din Țara Românească, Moldova şi Serbia. Un astfel de plan era greu să fie dus la îndeplinire, mai mult, au apărut conflicte între sârbi şi românii de pe Valea Timocului.

În acea vreme relațiile internaționale erau dominate de ascensiunea lui Napoleon, care, în anul în care a început răscoala sârbilor, se încoronase împărat al francezilor. Pentru ca revolta să aibă sorți de izbândă, sârbii au încercat să-şi găsească

Rusiji. Srbija je ušla u rat sa Turcima 1806. godine i koristila je svaku situaciju koja je za Turke bila teška. Da bi direktno ušao u kontakt sa ruskom vojskom, koja je delovala na području Vidina, Karađorđe je želeo da podigne na bunu i rumunski narod iz Timočke Krajine. Rumuni nisu imali nikakve koristi od te bune, tako da nisu ni podrzali ustanak. Oni su se čak i protivili ustanku jednog srpskog hajduka Veljka Petrovica (B). Posledica toga bilo je uništenje rumunskih zemalja koje nisu stale na stranu Srba. Vidite kako se stvorio jaz u odnosima Srba i Rumuna na jugu Dunava, što je predstavljalo početak mračne budućnosti za naše **conationali.**

B. Hajduk Veljko Petrović (1780-1813),
heroj srpske revolucije za slobodu.
Izvor:http://profile.myspace.com/index.cfm?fuseaction=user.viewprofile&friendID=290360292

Godine 1809. Karađorđe je oderedio da granica Srbije bude reka Timok na istoku. Mir u Bukureštu (maj 1812), koji je stavio tačku na rusko-turski rat, nije doveo do uslišenja srpske molbe, a Rumuni su zadobili težak udarac činjenicom da Moldaviji nije bilo dozvoljeno da se pripoji carstvu zemalja između Pruta i Nistre (Basarabija). Nakon završetka ovog rata, Otomani su uspeli da sakupe vojsku sa namerom da razbiju srpsku bunu. Godine 1813. Otomani su okupirali Beograd, odakle su bili prognani sedam godina pre toga, a Karađorđe i ostale vođe bune povukli su se u Austriju.

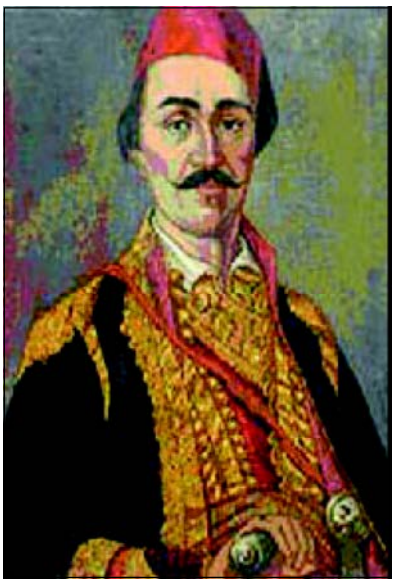
Srpska revolucija ponovo je izbila nakon nekoliko meseci, ovog puta predvođena Milošem Obrenovićem (C). On se pokazao kao veoma dobar političar, koji je majstorski iskoristio veoma komplikovanu situaciju na Balkanu, kao i kontradiktornosti među velikim silama.

C. Miloš Obrenović,
vođa Drugog srpkog ustanka (1815).

Rumuni. I Rumuni su napravili revoluciju zbog toga što su bili nezadovoljni situacijom u kojoj su se nalazile dve njihove kneževine na severu Dunava. U to vreme poljoprivreda je bila najrazvijenija grana u Rumunskoj zemlji i u Moldaviji. U

aliați în rândul marilor puteri. Întrucât Austria refuzase să se amestece în problemele complicate din Balcani (avea griji mai mari cu Napoleon!), sârbii s-au orientat spre Rusia. Aceasta a intrat în război cu turcii în 1806 şi utiliza orice situație care i-ar fi pus pe otomani în dificultate. Pentru a intra în contact nemijlocit cu armata rusă ce opera în zona Vidinului, Karagheorghe a dorit şi răscoala populației româneşti de pe Valea Timocului. Românii nu aveau, în acea conjunctură, nimic de câştigat de pe urma unei revolte, de aceea nu au sprijinit revoluția sârbilor. S-au împotrivit chiar revoltei unui haiduc sârb, Veljko Petrović (B). Consecința a fost distrugerea satelor româneşti care nu s-au raliat mişcării sârbilor. Iată că apărea o fisură în relațiile între sârbi şi românii de la sud de Dunăre, o presimțire parcă a unui viitor întunecat pentru conaționalii noştri.

B. Haiducul sârb Veljko Petrović (1780-1813),
erou al revoluției sârbe de eliberare.
Sursa imaginii: http://profile.myspace.com/index.cfm?fuseaction=user.viewprofile&friendID=290360292

În 1809, Karagheorghe a revendicat ca granița de răsărit a Serbiei să fie râul Timoc. Pacea de la Bucureşti (mai 1812), care a pus capăt războiului ruso-turc, nu a dus la recunoaşterea cererilor sârbeşti, în schimb românii au primit o grea lovitură, prin faptul că Moldova era nevoită să cedeze imperiului țarilor teritoriul dintre Prut şi Nistru (Basarabia). După terminarea acestui război, otomanii îşi puteau concentra forțele pentru înăbuşirea revoltei sârbilor. În 1813, otomanii ocupau Belgradul, de unde fuseseră izgoniți cu şapte ani înainte, iar Karagheorghe şi alți conducători ai revoluției sârbeşti se refugiau în Austria. După câteva luni, revoluția sârbească a izbucnit din nou, de astă dată sub conducerea lui Miloš Obrenović (C). Acesta s-a dovedit un foarte bun om politic, care a utilizat cu măiestrie situația extrem de complicată din Balcani şi contradicțiile dintre Marile Puteri.

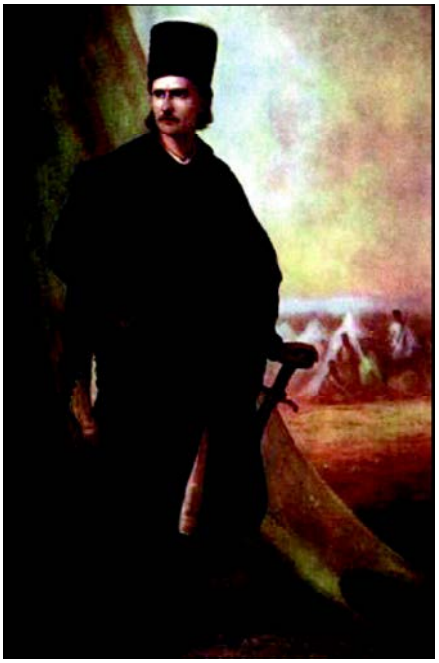

C. Miloš Obrenović,
conducătorul celei de a doua revoluții sârbeşti (1815).
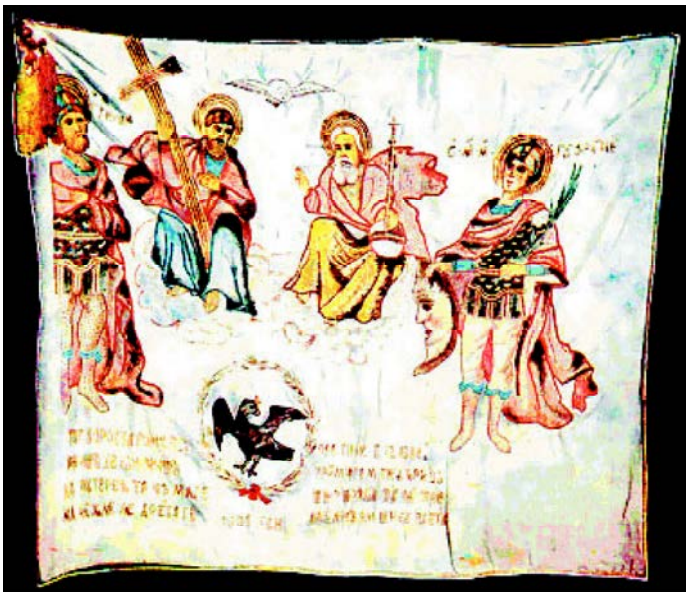
Românii. Şi românii au făcut o revoluție, nemulțumiți de starea dificilă în care se găseau cele două principate româneşti de la nord de Dunăre. În acea vreme, ramura dominantă în economia Țării Româneşti şi Moldovei era agricultura. Vă dați seama că, în aceste condiții, țăranii, în majoritate clăcaşi (adică prestau clacă, muncă gratuită pe moşiile boiereşti), aveau o situație materială foarte precară. Existența acestei clase era îngreunată de fiscalitatea excesivă datorată regimului fanariot şi a

ovakvim uslovima su seljaci, uglavnom klakasi (oni koji su besplatno radili na vlastelinskim posedima), bili u veoma nezavidnoj materijalnoj situaciji. Njihovo postojanje bilo je dodatno otežano porezima zbog **fanariotskog** rezima i ukidanja autonomije Rumunske zemlje od strane Otomanskog carstva. Nisu postojala rigorozna pravila po kojima su seljaci trebali da plaćaju poreze i takse. Poljoprivreda je bila slabo razvijena i osećala se potreba za reformom društva i političkih institucija.

U takvim uslovima počela je revolucija 1821. godine. Na čelu sa Tudorom Vladimirescom (D) Tudir Vladimiresku. Vođa revolucije iz 1821. rodio se u **Vladimiri Gorzulu** (Gorzu je severni deo Oltenije, prema planinama). Pripadao je klasi slobodnih seljaka. Bavio se različitim poslovim, tako da je upoznavao različite ljude i stvarao veze u zemlji (trgovac,zakupac).Obogativši se, ušao je bratstvo bojera, sa titulom sluzara. Oformio je grupu pandura za vreme rusko-turskog rata 1806-1812, koja je pripadala ruskoj vojsci, i tada je dobio ruski orden sveti Vladimir, kao i funkciju pretopstavljenog Rusa. Za vreme izbijanja revolucije 1821. godine imao je kontakt sa boljarima patriotama (tako što je pripadao takozvanoj *nacionalnoj partiji*), kao i sa važnim grčkim kapetanima (iz redova tajnog društva Eteria, koje se zalagalo za oslobađanje Grčke). Bio je svestan opasnosti misije koju je prihvatio: „Ja se ne plašim smrti. Suočio sam se sa njom mogo puta. Pre nego što bih podigao zastavu i tražio prava svoje partije, obukao bih mrtvačku košulju". Narod ga je zvao gospodin Tudor, dok su ga Rumuni iz Transilvanije sa nadom zvali Todoruc.

D. Tudor Vladimiresku (otprilike 1780-1821), heroj koji je predvodio rumunsku revoluciju iz 1821. godine. Ovo je najpoznatija njegova slika, koju je uradio veliki rumunski slikar Teodor Aman (1831-1891).

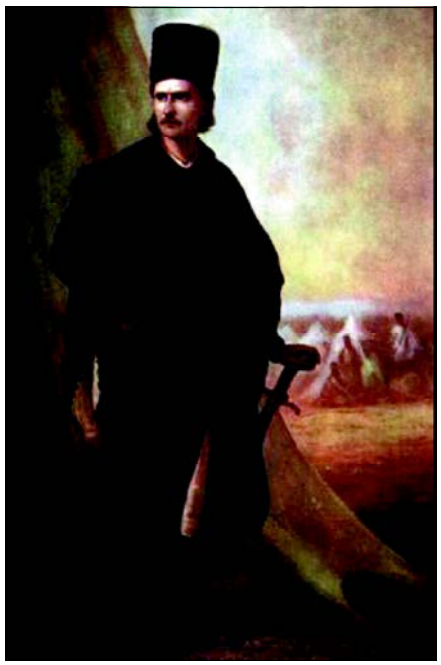

E. Zastava Tudora Vladimireskua. Na donjoj strani vidi se pečat Rumunske zemlje (**acvila cruciata**) i datum: 1821. januar.
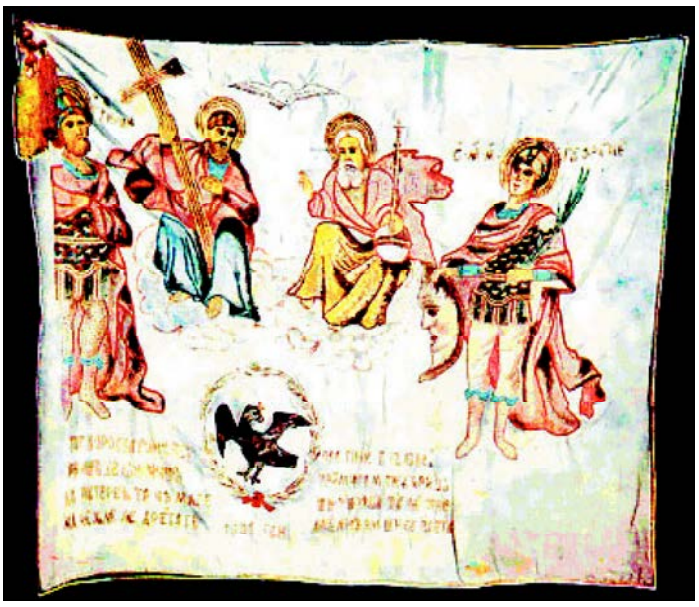
Program **kretanja,** koji je predvodio Tudor, bio je pominjan u mnogim dokumentima, među kojima je najkompletniji dokument *Želje rumunskog severa* (februar 1821). Ovaj dokument sadržao je moderne principe: osnivanje klasnih privilegija i administrativnu reformu (u smislu da se sve sprovodi po zasluzi, a ne

încălcării autonomiei Țărilor Române de către puterea suzerană (Imperiul Otoman). Nu exista o reglementare riguroasă a impozitelor şi taxelor pe care aceşti țărani trebuia să le plătească. Activitățile neagricole erau slab dezvoltate, însă se realizau progrese, care impuneau o reformare a societății şi a instituțiilor politice.

În astfel de condiții, s-a declanşat Revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu (D). Tudor Vladimirescu s-a născut în Vladimirii Gorjului (Gorjul este partea nordică a Olteniei, dinspre munte). Făcea parte din clasa țărănimii libere. A avut numeroase ocupații care i-au permis să cunoască oamenii şi realitățile din țară (negoț, arendăşia, slujba la boierul Glogoveanu). Strângând avere, a intrat în tagma boierească, având rangul de sluger. A comandat o trupă de panduri în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812 în cadrul armatei ruse, primind decorația rusească Sf. Vladimir, precum şi calitatea de supus rus. În preajma izbucnirii Revoluției de la 1821, avea contacte cu boierii patrioți (aparținând aşa-numitei *partide naționale*), precum şi cu importante căpetenii ale grecilor (din cadrul societății secrete Eteria, care milita pentru eliberarea Greciei). Era conştient de primejdia misiunii pe care şi-o asumase: „Eu nu mă tem de moarte; am înfruntat moartea în mai multe rânduri. Mai înainte de a fi ridicat steagul spre a cere drepturile patriei mele, m-am îmbrăcat cu cămaşa morții.” Poporul l-a numit Domnul Tudor, iar românii din Transilvania i-au spus cu speranță crăiuțul Todoruț.

D. Tudor Vladimirescu (cca. 1780-1821), eroicul conducător al revoluției româneşti de la 1821. Este cea mai cunoscută imagine a lui Tudor, zugrăvită de marele pictor român Theodor Aman (1831-1891).

E. Steagul lui Tudor Vladimirescu. În partea de jos se observă stema Țării Româneşti (acvila cruciată) şi data: 1821 Genar (ianuarie).

Programul mişcării conduse de Tudor este expus în mai multe documente, dintre care cel mai complet este cel numit *Cererile norodului românesc* (februarie 1821). Acesta conținea principii moderne: desființarea privilegiilor de clasă şi reforma administrativă (în sensul că dregătoriile trebuiau

na osnovu društvenog statusa); školsku reformu (širenje školskih mreža na račun crkve); ponovno utvrđivanje nacionalne vojske (koju bi izdržavali manastiri), ukidanje unutrašnjih granica, sprovođenje fiskalnih promena itd. Što se tiče internacionalnog statusa Rumunske zemlje, revolucija je omogućavala autonomiju u odnosima sa Otomanskim carstvom.

F. Tudorova sablja, koja je izložena u Rumunskom istorijskom muzeju (Bukurešt).

Izvor: imaginii: http://mistereleistoriei.scienceline.ro/SABIA_LUI_TUDOR_VLADIMIRESCU_6012_659_1.html

Grci. Video sam da su Grci hteli da započnu revoluciju sa namerom da oslobode svoju zemlju na teritoriji kneževine dunavske. Pravi rat za nezavisnost Grčke izbio je u Grčkoj, na jugu zemlje, tačnije na Peloponezu. To je bio herojski poduhvat, u kome je učestvovao ceo narod, i mladi i stari, muškarci, žene, deca... I Arumuni, koji su odavno bili uz Grke, učestvovali su u borbi sa velikim entuzijazmom. Turci su okrutno pristupilii, sa namerom da uguše ustanak. Dogodili su se mnogi užasi kao što je masakar koji je izvršen nad civilnim stanovništvom na ostrvu Chios, u Egejskom moru. Ovi događaji duboko su pogodili javno mnjenje Zapadne Evrope. Tako je poznatii slikar Delakroa na velikoj slici prikazao tragične događaje sa ostrva Chios (G). Uvaženi engleski pesnik Bajron je otišao tamo da se bori, (4) a tamo je i umro. Tako da su se Engleska i Francuska, zajedno sa Ruskim carstvom, borile protiv Turaka. Naravno, pred najvećim silama Evrope Otomani nisu mogli da opstanu. Zaključen je mir u Adrianopolu, koji je imao snažan uticaj balkanske narode. Grčka je postala nezavisna država, dok je Srbiji bila priznata autonomija.

Domaći zadatak:
Navedite sličnosti i razlike između Rumunske zemlje i Srbije i Grčke.

Rečnik:

Eteria (Philike Hateria, Društvo prijateljstva) – tajna organizacija, koju su osnovale grčke patriote 1814. godine u Odesi i koja je imala za cilj oslobođenje Grčke od otomanske vlasti.

Maraton – mesto koje je udaljeno 42 km od Atine, gde je 490. godine pre nove ere atinska vojska, predvođena Miltia-

să se acorde după merit şi nu în funcție de originea socială); reforma şcolară (prin extinderea rețelei de şcoli pe cheltuiala Bisericii); reînființarea armatei naționale (întreținută pe socoteala mănăstirilor), desființarea vămilor interne, realizarea unei reforme fiscale (prin impunerea la bir şi a categoriilor scutite de plată până atunci) etc. În legătură cu statutul internațional al Țării Româneşti, revoluția urmărea câştigarea unei autonomii reale în relațiile cu Imperiul Otoman.

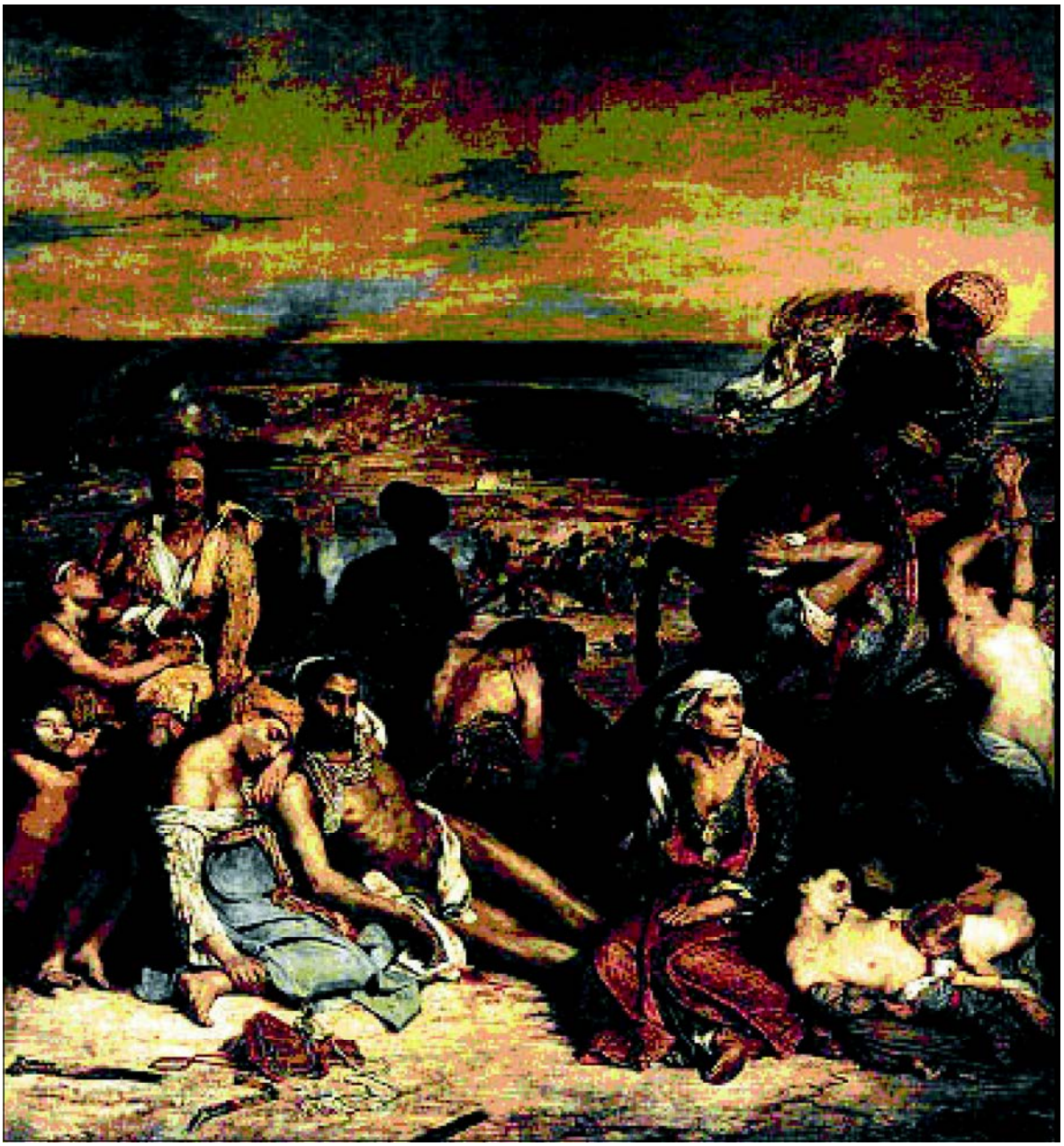
Revoluția a fost declanşată în ianuarie 1821, în nordul Olteniei. Atunci, Tudor a emis o proclamație (Proclamația de la Padeş, 1), redactată într-un stil minunat, căci, într-adevăr, frumoase sunt cuvintele conducătorului revoluției: *„Dar pe bălaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atât cele bisericeşti, cât şi cele politiceşti, până când să-i suferim a ne suge sângele din noi? Până când să le fim robi? Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine!”*

Armata revoluționară, formată mai ales din panduri, a jucat şi rolul unei „adunări a norodului” (adunare a poporului), cu funcție de organ reprezentativ. Aceasta s-a deplasat către Bucureşti, unde Tudor Vladimirescu a împărțit puterea cu un Comitet de Oblăduire format din boieri. Astfel, conducătorul revoluției dorea să dea o aparență de legitimitate revoluției. Societatea secretă a Eteriei, condusă de Alexandru Ipsilanti, a declanşat un război de eliberare a Greciei de sub stăpânirea otomană. Țările Române jucau un rol important în planurile eteriştilor, deoarece ele urmau să constituie baza pentru acțiunile îndreptate împotriva turcilor. Acest lucru ar fi oferit turcilor prilejul unei intervenții îndreptate împotriva Țării Româneşti. De aceea, Tudor nu a acceptat ca mişcarea să fie subordonată celei greceşti. Pe de altă parte, a pierdut din dragostea oştenilor săi, vestiții panduri, deoarece i-a pedepsit cu mare asprime pe unii dintre ei din pricina unor jafuri. Aşa că, atunci când un grup de eterişti l-a ridicat din tabăra sa de la Goleşti, pandurii n-au mişcat un deget. Soarta lui Tudor a fost crâncenă, fiind executat la Târgovişte (8 iunie 1821). Moartea lui Tudor a constituit o mare tragedie; prea târziu şi-au dat seama pandurii de greşeala lor! Dispariția marelui conducător a condus la risipirea armatei de panduri şi la înfrângerea uşoară a eteriştilor de către armata otomană.

F. Sabia lui Tudor Vladimirescu este expusă la Muzeul de Istorie al României (Bucureşti). Sursa imaginii: http://mistereleistoriei.scienceline.ro/SABIA_LUI_TUDOR_VLADIMIRESCU_6012_659_1.html

Grecii. Am văzut că grecii doreau să înceapă revoluția ce urmărea eliberarea țării lor, pe teritoriul Principatelor Danubiene. Din nefericire, această acțiune a lor a

G. Masacrul din Chios, capodopera lui Delacroix, care a influențat opinia publică europeană în sprijinul revoluției greceşti.

G. Masakar na Chiosu, remek-delo slikara Delakroa, koji je uticao na javno mnjenje Evropljana i tako dao podršku grčkoj revoluciji.

avut urmări funeste asupra revoluției conduse de Tudor. Adevăratul război pentru independența Greciei a izbucnit în ... Grecia, în regiunea din sudul țării, numită Pelopones. A fost o acțiune eroică, la care a participat toată populația, de la mic la mare, bărbați, femei, copii... Şi aromânii, care de multă vreme ați văzut că simpatizau cu cauza grecilor, au participat la luptă cu mare entuziasm. Turcii au intervenit cu cruzime pentru a înăbuşi revolta. S-au întâmplat multe atrocități, cum ar fi masacrul la care a fost supusă populația civilă din insula Chios, din Marea Egee. Aceste evenimente au impresionat profund opinia publică din Europa Apuseană. Astfel, marele pictor Delacroix a zugrăvit într-un tablou celebru tragicele evenimente întâmplate în insula Chios (G). Marele poet englez Byron a debarcat în Grecia (4) şi a şi murit aici. Astfel că, Franța şi Anglia împreună cu Imperiul Rus au intervenit împotriva turcilor. Vă dați seama că, în fața celor mai mari puteri europene, otomanii nu puteau rezista. A fost încheiată Pacea de la Adrianopole (1829), care a avut urmări importante asupra popoarelor din Balcani. Astfel, Grecia devenea stat independent, iar Serbiei i se recunoştea autonomia. În fine, cele două principate beneficiau de ridicarea monopolului turcesc asupra comerțului lor exterior şi alipeau cetățile de graniță luate de turci încă din secolele XV-XVI. Aşadar, în prima jumătate a secolului al XIX-lea mugurii libertății încolțeau în străvechile ținuturi ale Balcanilor.

Surse:

1. *Fraților lăcuitori ai Țării Româneşti, veri de ce neam veți fi! Nici o pravilă nu opreşte pre om de a întâmpina răul cu rău! Şarpele, când îți iasă înainte, dai cu ciomagul de-l loveşti, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori nu se primejduieşte din muşcarea lui! Dar pe bălaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic, atât cele bisericeşti, cât şi cele politiceşti, până când să-i suferim a ne suge sângele din noi? Până când să le fim robi? Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine! Şi să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sunt ai noştri şi cu noi dinpreună vor lucra binele, ca să le fie lor bine, precum ne sunt făgăduiți!... Că ne ajunge fraților, atâta vreme de când lacrămile de pe obrazele noastre nu s-au mai uscat!*

(Tudor Vladimirescu, Proclamația
de la Padeş, 23 ianuarie 1821).

Notă: proclamația a fost redactată de fapt la Mănăstirea Tismana, nu la Padeş.

2. *Dar cum nu socotiți dumneavoastră că patrie se cheamă popolul, iar nu tagma jăfuitorilor? Şi cer ca să-mi arăți dumneata ce înpotrivire arăt eu înpotriva popolului? Că eu alta nu sunt decât numai un om luat de către tot norodul țării cel amărât şi dosădit din pricina jăfuitorilor ca să le fiu chivernesitor în treaba cererii dreptăților!*

(Scrisoarea lui Tudor Vladimirescu adresată marelui
vornic Nicolae Văcărescu, 11 februarie 1821)

3. *Tudor, Tudor, Tudorel / Puiul mamei voinicel / De când mama te-a lăsat / Mulți olteni ți-ai adunat // Mult la față te-ai schimbat / Şi mi te-ai întunecat.//*

Spune-mi maică ce te doare / Că m-oi face-o vrăjitoare / Uite, am ca să-ți descânt / Să calci vesel pe pământ // Maică, pistoalele mele / Le-am visat fără oțele

desom, pobedila persijsku vojsku. Po završetku borbe, jedan grčki vojnik trčao je do Atine i usled prevelikog umora umro izgovarajući reči: “Pobedili smo.” U znak sećanja na njega, trčanje na daljinu (42 km) naziva se maraton.

Pandur – vojnik neregularne vojske. Najveći broj pandura dolazio je iz grupe slobodnih seljaka iz Oltenije.

Sapfo – grčka pesnikinja (VII-VI p.n.e) sa ostrva Lezbos, na arhipelagu Egejskog mora.

/ Puşca mea cea bună, nouă / Am visat-o ruptă-n două //

Apoi, maică, am mai visat / Şarpe galben, prefăcut / Mă ruga linguşitor / Să mă duc la cuibul său.

(O variantă a poeziei populare
Visul lui Tudor Vladimirescu)

Examinând sursele (1), (2), (3), (D), (F) faceți un portret în circa 5-10 rânduri al lui Tudor Vladimirescu.

4. *O, insule greceşti, în care/ Cântat-a Sappho-arzând de dor,/ Şi Delos se nălța din Mare/ Şi Febus cel strălucitor!/ În beznă-s vremile ferice -/ Doar Febus mai e domn pe-aice// Privesc nalți munți spre Marathon,/ Iar el spre-albastrul val amar,/ Şi-am zis, visând pe al lor tron,/ Că liberi am putea fi iar,/ Căci, stând pe-al perşilor mormânt,/ Nu pot să cred că rob eu sunt.*

(Lord Byron, fragment din *Cântecul poetului grec*)

Temă:

Descoperiți asemănări şi diferențe între revoluțiile din Țara Românească, Serbia şi Grecia.

Dicționar:

Eteria (Philike Hetairia, Societatea Prieteniei) – organizație secretă înființată de către patrioții greci, în 1814, la Odesa şi care avea drept scop eliberarea Greciei de sub dominația otomană.

Febus – zeul Soarelui în mitologia grecească.

Marathon – loc situat la circa 42 de km de Atena, în care, în anul 490 î.Hr., armata ateniană, condusă de strategul Miltiades, a învins armata persană. După bătălie, un soldat grec a alergat până la Atena şi, din cauza efortului, a murit rostind cuvintele: „Am învins”. În amintirea faptei sale, proba de alergare pe distanță lungă (42 de km) se numeşte maraton.

Pandur – soldat din armata neregulată. Cea mai mare parte a pandurilor provenea din rândul moşnenilor (țăranilor liberi) din Oltenia.

Sappho – poetă greacă (sec. VII-VI î.Hr.) din insula Lesbos din arhipelagul Mării Egee.

Sluger – dregător care se ocupa cu aprovizionarea curții domneşti cu carne.

Poglavlje XV.

Ujedinjenje i oslobođenje

Ovo poglavlje opisuje formiranje nacionalne države Rumunije ujedinjenjem Rumunske zemlje sa Moldavijom i sticanje nezavisnosti.

U međuvremenu, Rumuni na severu Dunava stvorili su jednu jaku nacionalnu državu ujedinjenjem Moldavije i Rumunske zemlje. Ovaj važan događaj za Rumune ostvaren je zahvaljujući veoma dobrim političarima, koje je podržavao čitav narod. Hajde da vidimo kako se to dogodilo.

Formiranje rumunske nacionalne države. Godine 1848. skoro celu Evropu je zahvatila revolucija, čiji su ciljevi bili različiti od zemlje do zemlje. Naravno, Francuzi su bili u drugačijoj situaciji u poređenju sa Nemcima, Italijanima, Mađarima i Rumunima. Ovi drugi zahtevali su organizaciju države i društva prema modernim principima. Tražili su, na primer, uvođenje principa jednakosti među ljudima i ukidanje klasnih privilegija, rešavanje problema seljaka (većina seljaka nije imala svoje zemljište i bili su primorani na to da rade bez nadoknade na imanjima zemljoposednika**)** itd. Bili su im važni i nacionalni ciljevi kao što je, na primer, dobijanje potpune nezavisnosti ujedinjenjem tri rumunske države. Revolucija je bila ugušena u celoj Evropi, no važan trenutak za Rumune bile pojava brilijantnih političara patriota, dobro pripremljenih i spremnih na to da postignu ciljeve koji su bili od velike važnosti. Neki od tih političara su: Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Ion C. Brătianu, C.A. Rosetti, Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, Ion Ghica, frații Goleşti, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu (A) i mnogi drugi. Neko od njih bili su uvaženi ljudi iz oblasti kulture (na primer, veliki pesnik V. Alecsandri, Ion Ghica ili N. Bălcescu).

A. Gospodar planina Avram Iancu (1824-1872) bio je još jedan rumunski patriota, koji ništa nije želeo za sebe, već samo za svoj narod. Za vreme revolucije bio je mlad i lep i postao je voljen i poštovan od strane svog naroda, kog je on predvodio sa velikim znanjem i koji ga je prozvao Gospodarom planiana. Godine 1850. car Franc Jozef, koji je Rumunima

Capitolul XV.

Unire şi Libertate

Capitolul XV descrie formarea statului național român prin Unirea Țării Româneşti cu Moldova şi câştigarea Independenței acestui stat.

Între timp, la nord de Dunăre, românii şi-au creat un stat național puternic prin Unirea Moldovei şi Țării Româneşti. Acest eveniment capital pentru români s-a desfăşurat grație eforturilor unei generații de oameni politici de mare valoare, sprijiniți de întreg poporul. Dar, haideți să vedem cum s-au întâmplat lucrurile.

Formarea statului național român. În anul 1848 aproape întreaga Europă a fost cuprinsă de o revoluție ale cărei obiective erau diferite de la popor la popor. Desigur, francezii aveau altă situație, comparativ cu germanii, italienii, maghiarii, românii. Aceştia din urmă revendicau organizarea statului şi a societății după principii moderne, de exemplu, introducerea principiului egalității între oameni şi desființarea privilegiilor de clasă, rezolvarea problemei țărăneşti (majoritatea țăranilor nu aveau pământ şi erau obligați să muncească gratis pe moşiile boierilor) etc. Dar erau urmărite şi obiective naționale, cum ar fi obținerea independenței depline şi Unirea celor trei state româneşti nord-dunărene. În toată Europa revoluția a fost înfrântă, însă o urmare importantă pentru români a fost aceea că a apărut o strălucită generație de oameni politici patrioți, bine pregătiți şi gata să rezolve o serie de obiective de mare importanță pentru neamul nostru. Din această generație de politicieni au făcut parte oameni de mare valoare precum: Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Ion C. Brătianu, C.A. Rosetti, Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, Ion Ghica, frații Goleşti, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu (A) şi mulți alții. Unii dintre ei erau şi importanți oameni de cultură (de exemplu marele poet V. Alecsandri, Ion Ghica sau N. Bălcescu).

A. Craiul Munților. Avram Iancu (1824-1872) a fost un alt mare patriot român, care n-a dorit nimic pentru sine, ci doar pentru poporul său. În timpul revoluției era tânăr şi frumos şi a ajuns să fie iubit şi respectat de moții din Apuseni pe care i-a condus cu pricepere şi care l-au numit „Craiul Munților". În 1850, împăratul Franz Joseph, care promisese românilor

obećao neka prava, dao je mu je važan orden. Iancu je to odbio rekavši: „Neka se prvo narodu ispune obećanja". Car je pripremio glamurozan doček za ljude koji su došli da posete zapadne planine, Iancu je odbio da ga vidi. Uhapšen i mučen za vreme pritvora, Gospodar planina se razboleo, jer su se svi napori koje je uložio za dobrobit svog naroda pokazali beskorisnim. Poslednjih godina svog života, Iancu je lutao planinama svirajći frulu. Svakome je bila čast da ugosti i nahrani Gospodara planina. Umro je u 48. Godini i na poslednji put ga je ispratio veliki broj. Ovaj veliki Rumun bolovao je od bolesti koja se zove „ljubav prema državi".

Rat Crimeii (1853-1856). Rat u kome su Engleska, Francuska, Otomansko carstvo i Sardinija pobedile Rusiju i tako omogućile rumunskim patriotama da daju do znanja evropskom narodu i političarima da imaju problem sa ujedinjenjem Rumunske zemlje sa Moldavijom. Prilikom potpisivanja Ugovora o miru, u Parizu 1856. godine (B), bio je sazvan skup za ovu svrhu (na kome je trebalo Rumuni da odluče da li žele ili ne žele pomenuto ujedinjenje). U isto vreme bio je zamenjen ruski protektorat, sa zajedničkom garancijom svih velikih sila (Francuske, Velike Britanije, Austrije, Pruske, Rusije, Sardinije, Otomanskog carstva). Ova dogovor je nama donosio velike prednosti zbog toga što je Rusija htela da prisvoji te dve kneževine. S druge strane, bilo je jako teško da se velike sile dogovore, pošto su imale različite interese, što je bila situacija koju su sposobni Rumuni uspeli u potpunosti da iskoriste.

B. Rasprava na kongresu za mir u Parizu (1856).

Oktobra 1857. godine, sastanci koji su se organizovali sa posebnom svrhom u Bukureštu i Jasu imali su za cilj ujedinjenje, stranog princa, autonomiju i neutralnost nove države, kao i uspostavljanje predstavničkih skupština. Ugovorom u Parizu (avgust 1858), priznatim od strane velikih sila**,** takođe je uspostavljeno i krnje ujedinjenje. Rumuni su na to odgovorili tako što su, biračkim putem, na presto Jasa (5. januar 1859.) i Bukurešta (24. januar 1859.) doveli Aleksandra Joan Kuzu. Vi koji čitate ovu knjigu dobro zapamtite datum 24. januar 1859. godine jer je to veoma bitan trenutak za vaš narod, za naš narod. To je trenutak koji označava početak nacionalne države Rumuna, koja je rezultat ujedinjenja Moldavije i Rumunske zemlje. Simbol ovog ujedinjenja bio je Aleksandru Joan Kuza (C), poglavar države, koga je rumunski narod najviše voleo (2).

Alexandru Ioan Cuza nije bio samo gospodar ujedinjenja Rumuna, već i otac moderne Rumunije. Nije baš sve išlo glatko za vreme njegove vladavine. Korupcija je uzela maha, naročito među ljudima u njegovoj blizini. Čak ni njegov privatni život nije bio za primer. U to vreme su se pojavili društveni pokreti, ponekad nasilnički nastrojeni, protiv njegovog vođstva (na primer, u Krajovi ili u Plojesti). Pored svega

drepturi, i-a acordat lui Iancu o decorație însemnată. Iancu a refuzat-o, spunând: „Să se decoreze mai întâi națiunea cu împlinirea promisiunilor". Deşi a organizat o primire strălucită pentru împăratul care a vizitat Munții Apuseni, Iancu a refuzat să-l vadă. Arestat şi brutalizat în timpul detenției, Craiul Munților s-a îmbolnăvit din cauză că toate eforturile supraomeneşti depuse pentru binele poporului său s-au dovedit zadarnice. În ultimii ani de viață, Iancu colinda prin munți cântând din fluier. Orice moț era onorat să-i acorde Craiului Munților găzduire şi hrană. Când a murit la doar 48 de ani, în 1872, o imensă mulțime de oameni l-a condus pe ultimul drum. Acest mare român a fost bolnav de „dragoste de țară".

Războiul Crimeii (1853-1856), în care Anglia, Franța, Imperiul Otoman şi Sardinia au învins Rusia, a dat posibilitate patrioților români să pună în atenția opiniei publice şi a oamenilor politici europeni problema unirii Țării Româneşti cu Moldova. Prin Tratatul de pace de la Paris (1856, B) se hotăra convocarea unor adunări ad-hoc în care românii să decidă dacă vor sau nu această unire. În acelaşi timp, era înlocuit protectoratul rusesc cu garanția colectivă a Marilor Puteri (Franța, Marea Britanie, Austria, Prusia, Rusia, Sardinia, Imperiul Otoman). Această prevedere era foarte avantajoasă pentru noi, deoarece Rusia dorea să anexeze cele două principate; pe de altă parte, era foarte greu ca puterile garante să ia decizii prin consens, având în vedere numeroasele divergențe între ele, lucru de care abilii oameni politici români au profitat din plin.

B. Dezbaterile Congresului de pace de la Paris (1856).

În octombrie 1857 adunările ad-hoc de la Bucureşti şi Iaşi au revendicat Unirea, prinț străin, autonomia şi neutralitatea noului stat, precum şi adunare reprezentativă (1). Convenția de la Paris (august 1858), adoptată de Puterile Garante, stabilea însă o unire trunchiată. Românii au ripostat însă prin alegerea aceleiaşi persoane pe tronul de la Iaşi (5 ianuarie 1859) şi de la Bucureşti (24 Ianuarie 1859), este vorba de Alexandru Ioan Cuza. Tinere care citeşti această carte, ține minte această dată: 24 Ianuarie 1859 este un moment important pentru neamul tău, al nostru, momentul care a însemnat începutul pentru statul național al românilor, apărut ca urmare a Unirii Moldovei cu Țara Românească. Iar simbolul acestei Uniri a fost Alexandru Ioan Cuza (C), cel mai iubit şef de stat pe care l-au avut vreodată românii (2).

Alexandru Ioan Cuza a fost nu numai domnul Unirii românilor, dar şi părinte al României moderne. Nu toate lucrurile au mers bine în domnia lui... Corupția a fost astfel un flagel de care au fost atinşi în special oamenii din jurul său. Nici viața privată a domnului nu a fost un model. Au existat mişcări sociale, uneori violente, împotriva guvernării sale (de exemplu, la Craiova, ori la Ploieşti)... Cu toate acestea, poporul l-a iubit, pentru că a simțit că activitatea lui Cuza a fost benefică pentru

toga, narod ga je voleo zbog toga što je osecali da su svi njegovi poduhvati bili za dobrobit nacije. Postoji veliki broj legendi, priča i pesama u narodnoj književnosti koje ga predstavljaju kao jednog odgovornog političara, sposobnog i naprednog čoveka. Jedna nevidljiva sila postavila ga je kao veliku ličnost na zaslužno mesto u rumunskoj istoriji.

Kuze je bio izabran u obe kneževine zahvaljujući patriotizmu i sposobnosti rumunskih političara, koji su uživali veliki ugled i podršku naroda. Treba pomenuti ulogu francuskog komandanta Napoleona III, čija je podrška bila odlučujuća za formiranje nacionalne države ujedinjenjem 1859. godine.

Kuza, zamenik premijera MIhai Kogălniceanua, organizovao je jednu veoma važnu političku aktivnost u našoj zemlji. Tako je pridobio internacionalnu saglasnost dve ujedinjene kneževine (3) i iz temelja promenio državne institucije i pravo, što je predstavljalo početak jedne nove faze u našoj istoriji.

C. Alexandru Ioan Cuza (1859-1866), gospodar jedinstva, otac moderne Rumunije.

Najznačajnija reforma koja je prihvaćena za vreme Kuzine vladvine bila je ruralna reforma (avgust 1864. godine), kada je veliki broj seljaka dobio posede (4) i kada se prešlo na moderan sistem vlasništva. Takođe, tada su postavljeni i temelji modernog obrazovnog sistema po zakonu uputstva (1864). Uvođenjem Krivičnog prava i Civilnog prava (koji su bili inspirisani Napoleonovim Pravom), pravosuđe je formirano po novim principima.

Godine 1866. gospodar Kuza je bio primoran da se povuče, a na njegovo mesto je došao stranac, princ Karol I iz dinastije Hohenzollern. Za vreme njegove vladavine Rumuni su imali jedan od najnaprednijih Ustava u Evropi tog vremena (1866). Ni jedna država na Balkanu nije tada imala Ustav, koji je, između ostalog, garantovao i prava i slobodu svih građana. Jedan od najznačajnijih događaja za vreme vladavine princa nemačkog porekla bio je usvajanje nezavisnosti.

Nezavisnost Rumunije. U periodu između 1875. i 1876. godine, ponovo se pojavio problem Orijenta, pobunom antiotomana iz Bosne i Hercegovine i Bugarske. U želji da poništi uslove Ugovora o miru u Parizu (1856), Rusija se spremala da iskoristi pobune kao razlog za napad Otomanskog carstva. U takvim uslovima, Rumunija se nalazila u opasnosti. Rumunske diplomate uspele su sa Ruskim carstvom da naprave ugovor (aprila 1877. godine), kojim je bio zagarantovan teritorijalni integritet zemlje, pošto je Rusima bilo dozvoljeno da prođu kroz Rumuniju. U vreme izbijanja rusko-turskog rata, Rumunija je proglasila nezavisnost 9. maja 1877. godine. Nezavisnost je bila utvrđena učestvovanjem Rumunije u ratu protiv Otomanskog carstva. Rumunska vojska, koju je predvodio princ Karol, proslavila se u bitci u Bugarskoj (5), u Plevni (E), Vidin.

națiune. Există un mare număr de legende, de poveşti, de poezii aparținând literaturii populare, care îl prezintă ca pe un om politic responsabil, progresist, competent. O forță nevăzută l-a înscris astfel pe locul meritat în istoria românilor, drept o uriaşă personalitate.

C. Alexandru Ioan Cuza (1859-1866), domnul Unirii, părintele României moderne.

Alegerea lui Cuza în ambele Principate s-a realizat grație patriotismului şi abilității oamenilor politici români, care au beneficiat şi de un larg sprijin popular, fără de care acțiunea lor ar fi fost imposibilă. Trebuie remarcat rolul împăratului Franței, Napoleon al III-lea, al cărui sprijin în evenimentele care au marcat formarea statului național român prin Unirea de la 1859 a fost uneori decisiv.

Cuza, secondat de primul ministru Mihail Kogălniceanu, a realizat o operă politică de o importanță covârşitoare pentru țara noastră. Astfel, a obținut recunoaşterea internațională a unirii complete a celor două principate româneşti (3) şi a reformat din temelii instituțiile de stat şi legislația, ceea ce a însemnat începutul unei noi faze în istoria poporului nostru.

Cea mai importantă reformă adoptată în timpul domniei lui Cuza a fost cea rurală (august 1864), prin care un mare număr de țărani au fost împroprietăriți (4) şi s-a trecut la sistemul modern de proprietate. De asemenea, au fost puse bazele sistemului de învățământ modern prin legea instrucțiunii (1864). Prin adoptarea Codului Penal şi a Codului Civil (inspirat de Codul Napoleon), a fost reformată justiția după principii moderne.

În 1866, domnitorul Cuza, care-şi îndeplinise rolul fundamental în istoria românilor, a fost silit să abdice, locul său fiind luat de un principe străin, Carol I din dinastia de Hohenzollern. În timpul domniei acestuia, românii au beneficiat de una din cele mai avansate constituții din Europa acelei vremi (1866). Nici un stat balcanic nu avea o astfel de constituție care, între altele, garanta drepturile şi libertățile cetățeneşti fundamentale. Unul din cele mai de seamă evenimente ale domniei principelui de origine germană l-a constituit cucerirea Independenței.

Independența României. În 1875-1876 s-a redeschis Problema Orientală prin răscoalele antiotomane din Bosnia-Herțegovina şi Bulgaria. Doritoare să anuleze clauzele Tratatului de Pace de la Paris (1856), Rusia se pregătea să folosească răscoalele ca pretext pentru a ataca Imperiul Otoman. În aceste condiții, România era pusă într-o situație primejdioasă. Diplomația românească a izbutit să încheie o convenție cu Imperiul Rus (aprilie 1877) prin care era garantată integritatea teritorială a țării, în schimbul trecerii armatei ruse prin România. În condițiile izbucnirii războiului ruso-turc, România şi-a proclamat independența la 9 Mai 1877. Independența a fost

D. Kruna od čelika kralja Karola I,
napravljena od materijala koji je oduzet od jednog artiljerca,
koga je zarobila rumunska vojska u Plevnu.

Ugovor o miru sa Svetog Stefana (februar 1878. godine) priznavao je nezavisnost Rumunije. Umesto da dobije teritoriju na jugu Basarabije, koja je nepravedno oduzeta Rusima, Rumunija je dobila Dobrođu, prastaru rumunsku zemlju (6, F). Kongres u Berlinu (jun-jul 1878) održao se da bi oslabio uticaj Rusije na Balkanu. Nakon sticanja nezavisnosti, kao rezultat novog statuta zemlje, Rumunija se proglasila kraljevinom (1881, D).

Izvori:

1. …prve, najveće, najopštije težnje zemlje su: Poštovanje prava principa i, pogotovo, njihove autonomije u okviru starih kapitulacija zaključanim sa Otomanskom imperijom. 2. Ujedinjenje principa u jednoj državi pod imenom Rumunija 3. Strani princ, sa nasledstvom prestola, izabran iz dominantne dinastije Evrope i čiji su naslednici odgajeni u religiji zemlje. 4. Neutralnost teritorija principata. 5. Zakonodavna vlast da pripada opštinskom skupu koji će braniti celokupne interese nacije.

(Rezoluția Adunării ad-hoc a Moldovei, citită luni, 7 octombrie 1857)

2. Rumuni! Unija je osnovana! Rumunska nacija je temeljizovana. Români! Unirea este îndeplinită! Naționalitatea română este întemeiată. Ovo veličanstveno delo, koje su želele bivše generacije, podrženo od strane zakonodavnih struktura, koga smo srdačno prihvatili, priznato je od strane Velike kapije, garantnih sila i upisalo se u običaje nacija… 5. i 24. januara postavili ste svu svoju veru u izabranika nacije, uložili ste svu svoju nadu u jednog čoveka. Vaš izabranik vam daje danas jedinstvenu Rumuniju.

(Proklamacija kroz koju Aleksandar Kuza priznaje Uniju 11. decembra 1861).

3. Ovi jadni seljaci, sa svojim mantilama i kapama sa perijem od ćurana na glavi, oni kojima su se svi smejali, dokazali su da znaju da umiru ako ne da pobede i da im u venama teče krv starih Dačana. (Kohn-Abrest, ratni korespondent).

4. Stanovnici svih nacija i religija, Dobrodža, stara posesija Mirče Starog, od danas je deo Rumunije… Najsvetija i najdragocenija dobra čovečanstva: život, čast i vlasništvo postavljene su pod odbranu jedne konstitucije za kojom mnoge strane zemlje žude. Vaša religija, vaša familija, prag vašeg doma biće branjne od strane naših zakona i niko ih neće moći udariti bez da bude kažnjen… Rumunska vojska koja ulazi u Dobrodžu ne želi drugo već da održi red i, kao model discipline, da brani vaš miran život. Pozdravite s ljubalju rumunsku zastavu, koja će za vas biti zastava slobode, zastava pravde i mira. (Proklamacija Rumuna Dobrodžanima, 14 novembar 1878.).

Domaći zadatak:

1. Zbog čega su sastanci ad hok iziskivali “stranog princa” (1)?
2. Nabrojte nekoliko razloga zašto su Rumuni voleli Kuzu (2).
3. Šta se podrazumeva pod terminom “jedinstvena Rumunija”?

afirmată prin participarea României la război împotriva Imperiului Otoman. Oştirea română, comandată cu pricepere de prințul Carol, s-a acoperit de glorie pe câmpurile de luptă din Bulgaria (5) - la Plevna (E), Vidin. Ea a fost ajutată de românii timoceni cu patru batalioane de voluntari. În serviciul sanitar s-a ilustrat celebra Marița, eroina Vidinului.

D. Coroana de oțel a regelui Carol I, confecționată din materialul luat dintr-un tun capturat de armata română la Plevna.

Tratatul de pace de la San Stefano (februarie 1878) recunoştea independența României. În schimbul unui teritoriu din sudul Basarabiei, luat în mod nedrept de Rusia, România primea Dobrogea, străvechi pământ românesc (6, F). Congresul de la Berlin (iunie-iulie 1878) a fost convocat pentru a slăbi influența Rusiei în Balcani. În ceea ce priveşte România, au fost reconfirmate prevederile de la San Stefano. Ca urmare a noului statut al țării, în urma obținerii independenței, România s-a proclamat regat (1881, D).

Surse:

1. *…cele dintâi, cele mai mari, mai generale şi mai naționale dorințe ale țării sunt: 1. Respectarea drepturilor principatelor şi îndeosebi a autonomiei lor, în cuprinderea vechilor capitulații încheiate cu Înalta Poartă. 2. Unirea Principatelor într-un singur stat sub numele de România. 3. Prinț străin cu moştenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare a Europei şi al cărei moştenitori să fie crescuți în religia țării. 4. Neutralitatea pământului Principatelor. 5. Puterea legiuitoare încredințată unei obşteşti adunări în care să fie reprezentate toate interesele nației.*

(Rezoluția Adunării ad-hoc a Moldovei, citită luni, 7 octombrie 1857)

2. *Foaie verde mărgărint,/ Doamne, coboar' pe pământ/ Şi vezi Cuza ce-a făcut!/ Că ne-a dat pământ la toți,/ Să nu mai fim slugi la hoți;/ Şi ne-a scăpat din nevoi,/ De robie la ciocoi!*

(Versurile unei poezii populare)

3. *Români! Unirea este îndeplinită! Naționalitatea română este întemeiată. Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, aclamat de Corpurile Legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile garante şi s-a înscris în datinile națiilor... În zilele de 5 şi 24 Ianuarie ați depus toată a voastră încredere în Alesul nației, ați întrunit speranțele voastre într-un singur domn. Alesul vostru vă dă azi o singură Românie.*

(Proclamația prin care Alexandru I. Cuza anunță recunoaşterea Unirii, 11 decembrie 1861).

4. *Art.I. Sătenii clăcaşi (pontaşi) sunt şi rămân deplini proprietări pe locurile supuse posesiunii (stăpânirii) lor, în întinderea ce se hotărăşte prin legile în ființă. […] Art.X. Se desființează o dată pentru totdeauna şi în toată întinderea României:*

E. Căderea redutei Griviţa. Scenă din timpul Războiului de Independenţă. Griviţa făcea parte din grupul redutelor turceşti care apăra cetatea de la Plevna în Bulgaria. La Griviţa, oştile române au suferit mari pierderi, dar au dovedit o vitejie şi un curaj legendare.

E. Pad tvrđavice Grivice. Scena iz vremena rata za nezavisnost. Grivica je bila jedna od turskih tvrđavica koje su štitile tvrđavu u Plevnu, Bugarska. U Grivici je rumunska vojska mnogo puta bila poražena, ali je dokazala svoju legendarnu hrabrost i smelost.

F. Trecerea Dunării de către armata română, pentru a lua în stăpânire Dobrogea, străvechi pământ românesc.

F. Rumunska vojska prelazi Dunav da bi osvojila Dobrođu, prastaru rumunsku zemlju.

4. Navedite dva razloga zbog kojih je bila neophodna ruralna reforma (4).
5. Posmatrajući sliku (E), identifikujte srpske i turske vojinke. Opišite bitku u najmanje pet rečenica.
6. Na koji Ustav se odnosi tekst (6)?
7. Pokušajte da obnovite svoje znanje o istoriji Dobrođe.
8. Da li je, prema vašem mišljenju, bilo pravedno pripajanje Dobrođe Rumuniji?
9. Kruna rumunske kraljevine ima izvesnu simboliku (D). Prokomentarišite to.

Rečnik:

Capitulatii – zaključeni dogovori između Rumunske zemlje i Otomanskog carstva u srednjem veku, po kojima se rumunskim zemljama garantovala autonomija.

Claca – rad bez nadoknade koji je seljak bez zemlje morao da upražnjava na zemlji veleposednika.

Dižma – pretpostavljala je da seljaci daju deo svojih proizvoda vlasniku imanja.

Meremet – radovi na popravci ili održavanju nečega.

Podvezi – dužnosti koje je seljak imao prema državi, koje su se odnosile na prevoz, regrutaciju i stoku.

claca (boierescul), dijma, podvezile, zilele de meremet, carele de lemne şi altele stabilite prin legi, hrisoave sau învoieli perpetue ori timporale. Art.XI. Drept clacă, dijmă şi celelalte sarcini desfiinţate prin decretul de faţă se va da stăpânilor de moşii, o dată pentru totdeauna, o despăgubire […]

(*Legea Rurală* din 14 august 1864)

5. *Aceşti bieţi ţărani, cu mantălile şi căciulile lor cu pene de curcan pe cap, ei de care se râsese atâta, dovediră că ştiu să moară dacă nu să învingă şi că li curge în vine tot sângele vechilor daci.*

(Kohn-Abrest, corespondent de război).

6. *Locuitori de orice naţionalitate şi religie, Dobrogea - vechea posesiune a lui Mircea cel Bătrân - de astăzi face parte din România... Cele mai sfinte şi mai scumpe bunuri ale omenirii: viaţa, onoarea şi proprietatea sunt puse sub scutul unei Constituţii pe care ne-o râvnesc multe ţări străine. Religiunea voastră, familia voastră, pragul casei voastre vor fi apărate de legile noastre şi nimeni nu le va putea lovi, fără a-şi primi legitima pedeapsă... Armata română care intră în Dobrogea, nu are altă chemare decât a menţine ordinea şi, model de disciplină, de a ocroti paşnica voastră viеţuire. Salutaţi dar cu iubire drapelul român, care va fi pentru voi drapelul libertăţii, drapelul dreptăţii şi al păcii.*

(Proclamaţia Domnitorului României către dobrogeni,
14 noiembrie 1878)

Temă:

1. Din ce motiv credeţi că Adunările ad-hoc au cerut „prinţ străin” (1)?
2. Indicaţi mai multe motive pentru care Cuza a fost iubit de români (2).
3. Ce se înţelege prin cuvintele „o singură Românie” (3)?
4. Indicaţi două motive pentru care era necesară Legea Rurală (4).
5. Examinând imaginea (E), identificaţi soldaţii români şi turci. În cel puţin 5 rânduri descrieţi bătălia.
6. La care Constituţie face referire textul (6)?
7. Examinând capitolele anterioare, recapitulaţi cunoştinţele pe care le aveţi despre istoria Dobrogei.
8. După părerea voastră, a fost justă atribuirea Dobrogei statului român?
9. Coroana Regatului României (D) are o valoare de simbol? Argumentaţi.

Dicţionar:

Capitulaţii – acordurile încheiate între Ţările Române şi Imperiul Otoman în Evul Mediu, prin care se garanta autonomia internă a statelor româneşti.

Clacă – muncă gratuită pe care ţăranul fără pământ o presta pe moşia boierului.

Dijmă – dare care consta în cedarea de către ţăran a unei părţi din produsele obţinute către proprietarul de moşie.

Meremet – lucrare de reparaţie sau de întreţinere.

Podvezi – obligaţie a ţăranilor faţă de stat, care consta în transport, cărăuşie sau rechiziţii de animale.

Poglavlje XVI.

Jedna nezgodna sudbina

Ovo poglavlje opisuje situaciju Rumuna iz Srbije nakon učvršćivanja srpske države i podršku koju su Rumuni pružili Srbima u teškim trenucima njihove istorije.

U nekom od prethodnih poglavlja rekao sam vam da je 1809. godine, za vreme Prvog srpskog ustanka, vožd Karađorđe Petorivć tražio da srpska granica bude na reci Timok. Ovo je bilo priznato potpisivanjem mira u Adrianopolju 1829. godine, kada se Srbija pojavila na karti Evrope kao autonomna država pod otomanskom vlašću. Hatišerifom iz 1830. godine ponovo je bilo dopušteno Srbiji da pripoji teritoriji bivšeg Beogradskog pašaluka okruge Krajinu i Timok, u kojima su uglavnom živeli Rumuni. Godine 1833. bila je postavljena istočna granica Srbije na Timoku (B), što je imalo katastrofalne posledice na timočke Rumune (1). Možete postaviti pitanje: zašto je bilo gore pod Srbima nego pod Turcima? Vidite zašto:

1. Timočki Rumuni bili su razdvojeni još od početka 1833. godine. Oni koji su bili sa zapadne strane Timoka potpali su pod srpsku vlast, dok su Rumuni sa istočne strane Timoka ostali pod otomanskom vlašću. Nije dobro kad se porodice razdvoje, kada je brat odvojen od brata.

2. Najgore je bilo to što su još od samog početka timočki Rumuni iz Srbije prolazili kroz agresivan proces denacionalizacije**.** Hajde da stanemo krivo, a da sudimo pravo:

- Do 1833. Rumuni su imali pravo da imaju crkve u kojima se liturgija služila na rumunskom jeziku. Postojale su crkve, zadužbine vladara Rumunske zemlje, postojali su sveštenici, koji su tu došli sa severa Dunava. Jezik liturgije postepeno je prestajao da bude rumunski, a zamenio ga je staroslovenski jezik, koji većina ljudi nije razumela.

- Nastava na rumunskom jeziku zadržala se samo u manastirima i u crkvama. Kada su preuzete mere protiv sveštenika, i rumunski učitelji su bili progonjeni. Nastava je počela da se održava na srpskom jeziku (2). Kada su 1865. godine gospodar ujedinjenja Alexandru Ioan Kuza i ministar javnih uputstva Dimitrie Bolintineanu pokušali da obnove rumunsku nastavu sa juga Dunava, srpske vlasti su se tome usprotivile. Bilo je reči o tome da mladi Rumuni sa juga Dunava studiraju na novom makedonsko-rumunskom Institutu u Bukureštu, nakon čega bi se vraćali svojim kućama kao učitelji. Srpska država zabranila je otvaranje škola i liturgiju na rumunskom jeziku u oblasti Timočke Krajine.

Capitolul XVI.

Un destin vitreg

Capitolul XVI descrie situația românilor din Serbia după apariția statului sârb şi sprijinul pe care românii l-au acordat sârbilor în anumite momente dificile ale istoriei lor.

Într-un capitolul precedent vă spuneam că, pe la 1809, în timpul primei revoluții sârbeşti, conducătorul acesteia, Karagheorghe Petrović a cerut ca granița Serbiei să fie stabilită pe râul Timoc. Acest fapt a fost recunoscut prin Pacea de la Adrianopol din 1829, când Serbia a reapărut ca stat autonom pe harta Europei, aflat sub suzeranitate otomană. Hatişeriful otoman din 1830 recunoştea din nou dreptul Serbiei să anexeze la teritoriul fostului Paşalâc de la Belgrad districtele Craina şi Timoc, locuite în majoritate de români. În 1833 a fost stabilită granița răsăriteană a Serbiei pe râul Timoc (B), ceea ce a avut consecințe funeste pentru românii timoceni (1). Vă puteți pune întrebarea: de ce era mai rău sub sârbi decât sub otomani? Iată de ce:

1. Românii timoceni erau, începând cu anul 1833, despărțiți. Cei de la vest de Timoc intrau sub stăpânire sârbească, în timp ce românii de la răsărit de râu rămâneau în continuare sub dominație otomană. Nu este bine când familiile sunt destrămate, când frații sunt despărțiți de frați.

2. Cel mai rău a fost că, încă de la început, românii timoceni din Serbia au fost supuşi unui proces agresiv de deznaționalizare. Haideți să stăm strâmb şi să judecăm drept:

- până în 1833, românii aveau dreptul să aibă biserici în care slujba să se desfăşoare în limba română. Erau biserici ctitorite de domnii din Țara Românească, existau preoți veniți de la nord de Dunăre. Conducătorul tânărului stat sârb, Miloš Obrenović, a ordonat izgonirea preoților români la nord de Dunăre şi înlocuirea lor cu preoți sârbi. Limba ritualului religios a încetat să fie limba română, care a fost înlocuită cu limba slavă veche, pe care populația majoritară n-o înțelegea.

- învățământul în limba română se desfăşura pe lângă biserici şi mânăstiri; odată cu măsurile luate împotriva preoților, şi învățătorii români au fost, de asemenea, goniți. Instruirea în şcoală urma să fie făcută în limba sârbă (2). Când în 1865, domnul Unirii, Alexandru Ioan Cuza, împreună cu ministrul Instrucțiunii Publice, Dimitrie Bolintineanu, au încercat să revitalizeze învățământul românesc din sudul Dunării, autoritățile sârbeşti s-au împotrivit. Era vorba despre faptul că tineri români sud-dunăreni făceau studii în cadrul noului Institut Macedo-Român din Bucureşti. După aceea, absovenții urmau să se întoarcă la ei acasă în calitate de învățători. Statul

- Rumunska imena počela su da bivaju zamenjena srpskim. Neka imena počela su da se prevode ili da se prilagođavaju, ali nisu mogla da se sačuvaju izvorna rumunska imena. Takođe, i imena mesta su bila posrbljena. Tako je Korbu postao Korbovo, a Đeana Đeanova. Isto se dogodilo i sa prezimenima: Sandu je postalo Sandulović, Janku Janković, Jorga Jorgović (5) itd.

- Timočani su vodili politiku koja je potcenjivala rumunsku nacionalnu državu (4).

Tako da je bilo bolje pod Turcima, iako oni nisu bili hrišćani nego muslimani. Da, bilo je bolje...

A. Stara kuća u okolini Timoka.
Izvor slike:
http://miscarea.net/romanii.html

Možete sada da postavite pitanje: šta je želeo Miloš Obenović da postigne merama koje je preduzeo? Odgovor je jednostavan - asimilaciju rumunskog stanovništva. Verovatno se plašio toga da će ovu teritoriju, na koju Srbija nikada nije imala pravo, da zatraži neka druga država.

Srbi su zaboravili jednu stvar: Rumuni su im pomogli u tome da održe svoju nacionalnost podržavajući pravoslavlje. Za vreme austrijske okupacije severne Srbije, kada su pravoslavni vernici iz Austrije stavljeni pod nadležnost mitropolita iz Karlowitza, podređena je bila i episkopija Ramnika iz Oltenije. Štamparija u Ramniku bila je od velike važnosti za Srbe. Godine 1726, u ovoj štampariji nastavile su da se štampaju knjige na srpskom jeziku nastankom prvog pisma (*Prva kniga za mlade*). Izlazak ove knjige toliko je bio važan da je 1976. godine održana proslava dvestapedesetogodišnjice od početka štampanja knjiga na srpskom jeziku od strane istoričara iz rumunske komšijske zemlje. U to ime izdata je knjiga po imenu *Štamparija iz Ramnika i nastavak štampanja srpskih knjiga* na dva jezika (srpskom i rumunskom). U Ramniku su bile izdavane i druge srpske pravoslavne knjige, čak i onda kada Oltenija više nije bila pod austrijskom okupacijom. Srpski istoričar Lazar Ćurčić je pisao: “I kasnije su Srbi imali značajne i vredne knjige iz drugih štamparija, ali ni od kuda nisu dobili dela tako dobro izabrana kao što su bila ona iz ramničke štamparije[...].” Sve dobre knjige izašle su zahvaljujući onima koji su u tada, u ne baš tako povoljna vremena, znali i želeli da rade najbolji mogući posao, što je jedan odličan primer solidarnosti između dva naroda sa sličnim interesima.

Rumunija je isto tako pružala pomoć od velike važnosti mladoj srpskoj državi, kada je ta pomoć njoj bila potrebna. Tako je 1862. godine gospodar Rumunije Alexandru Ioan Kuza, stavivši sebe u opasnost, omogućio transport oružja iz Rusije

sârb a interzis însă apariția de şcoli şi biserici în limba română în zona timoceană.

- numele româneşti au început să fie înlocuite cu cele sârbeşti. Unele nume urmau să fie traduse sau adaptate, dar nu trebuia să fie nume proprii româneşti. De exemplu, erau sârbizate numele de localități. Astfel, Corbu devenea Corbovo, iar Geana devenea Geanova. Şi numele de persoane aveau acelaşi tratament: Sandu devenea Sandulovici, Iancu devenea Iancovici, Iorga devenea Iorgovici (5) etc.

- era dusă o politică oficială în rândul timocenilor de denigrare a statului național român (4).

Aşadar, era mai bine sub turci, chiar dacă aceştia nu erau creştini, ci musulmani. Da, era mai bine...

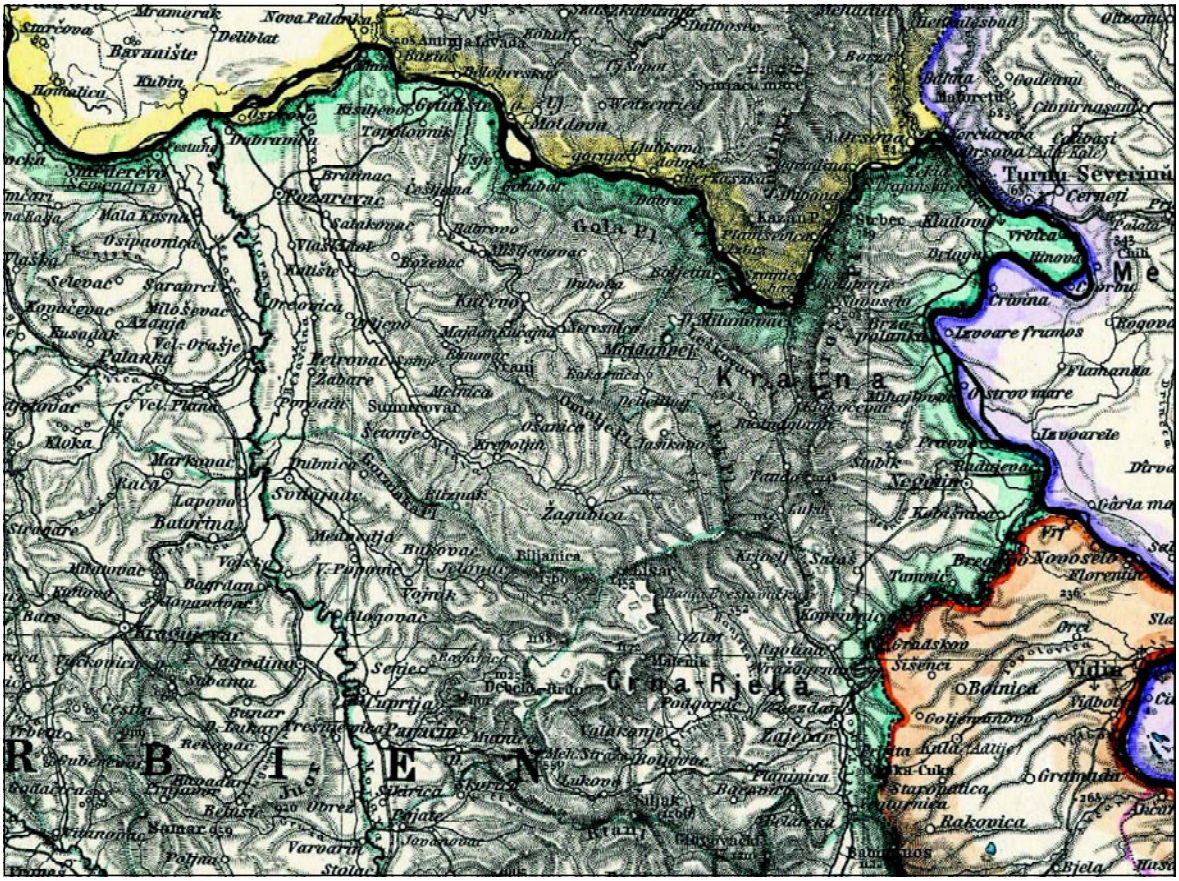
A. Casă veche din zona Timoc.
Sursa imaginii:
http://miscarea.net/romanii.html

Vă puteți pune întrebarea: ce urmărea Miloš Obrenović prin aceste măsuri? Răspunsul este simplu: asimilarea populației româneşti. Se temea, probabil, că acest teritoriu, asupra căruia Serbia nu avusese niciodată drept de stăpânire, ar fi putut fi revendicat de alt stat.

Sârbii uitau un lucru: românii îi ajutaseră să-şi mențină naționalitatea prin sprijinul acordat ortodoxiei în limba lor. În timpul ocupației austriece a Serbiei de nord, când credincioşii ortodocşi din Austria au fost puşi sub jurisdicția Mitropoliei de la Karlowitz, în subordinea acesteia a intrat şi Episcopia Râmnicului din Oltenia. Rolul tipografiei de la Râmnic a fost esențial pentru sârbi; astfel, în 1726 a fost reluată la această tiparniță tipărirea cărților sârbeşti prin apariția unui abecedar (*Întâia învățătură pentru tineri*). Atât de importantă a fost apariția acestei cărți, încât în 1976 a fost aniversată împlinirea a 250 de ani de la reluarea tipăririi de cărți sârbeşti de către istoricii din țara vecină României şi a fost editată în ediție bilingvă (sârbă şi română) un volum numit *Tipografia de la Râmnic şi reluarea tipăririi cărților sârbeşti*. La Râmnic au mai fost publicate şi alte cărți ortodoxe sârbeşti, chiar şi după ce Oltenia nu a mai fost sub ocupație austriacă. Istoricul sârb Lazăr Curčici scria: *„Mai târziu au avut sârbii şi alte cărți mai însemnate şi mai valoroase din alte tipografii, însă de nicăieri n-au primit opere capitale într-o selecție atât de desăvârşită ca acelea din tipografia de la Râmnic [...] Că toate au ieşit bine, trebuie să mulțumim celor care, în acele vremuri, atât de neprielnice, au ştiut şi au vrut să facă cel mai bun lucru posibil."*

Un exemplu minunat de solidaritate între două popoare cu interese similare.

De asemenea, România a acordat un ajutor important tânărului stat sârb, când acesta avea nevoie. Astfel, în 1862, domnul României, Alexandru Ioan Cuza,

B. Estul Serbiei în 1891. Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/5/5a/Timoc-Morava_1891.PNG

Zapadna Srbija 1891. Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/5/5a/Timoc-Morava_1891.PNG

u Srbiju, uprkos protivljenju Austrije, Otomanskog carstva, Velike Britanije, čak i Francuske. Zahvalan na pomoći, srpski princ je gospodaru Rumunije poklonio paradnu sablju (C) sa posvetom “Amico certo in re incerta” (Siguran prijatelj u nesigurnim vremenima).

Izvori:

1. **Miloš Obrenović o pripajanju teritorije do Timoka:**

Posetite ruskog ambasadora u vezi Krajine, nećemo je dati ni za šta na svetu, pa makar se borili i sa Turcima zbog naših veza sa Rusijom, koja nam je potrebna kao hleb.

Koji je argument koristio vođa Srba u vezi sa pripajanjem Krajine? Da li se negde apeluje na prava Srba na teriotiji naseljenoj Rumunima?

2. Vlasi imaju dva puta više škola i crkvi nego Srbi, koje je sagradila zajednica, na svoj račun, u skladu sa planom koji je utvrdilo veće. Ali, jezik na kome se drži nastava u ovim osnovnom školama je isključivo srpski, đacima je zabranjeno da govore vlaški jezik. Nastavnici su takođe Srbi i od njih retko ko poznaje vlaški, tako da ne mogu da predaju đacima pošto oni ne razumeju ni reč srpskog. Zbog toga sinovi Vlaha, nakon tri-četiri godine škole, ne nauče makar ni da pišu ili da čitaju, a nezadovoljni roditelji ih povlače iz škole da bi pomagali kod kuće. To i objašnjava

punându-şi propria poziție în pericol, a îngăduit trecerea din Rusia în Serbia a unui transport de arme, în ciuda protestelor Austriei, ale Imperiului Otoman, ale Marii Britanii şi chiar ale Franței. Recunoscător pentru sprijinul acordat, principele sărb i-a dăruit domnului României o sabie de paradă (C) cu inscripția *Amico certo in re incerta*. (Prieten sigur în vremi nesigure).

Surse:

1. **Miloš Obrenović despre anexarea teritoriului până la Timoc:**

Aduceți aminte ambasadorului rus că în ce priveşte Craina, să se ştie bine, noi nu o vom ceda pentru nimic în lume, chiar dacă ar fi să ne batem cu turcii. Pentru legăturile noastre cu Rusia, ea ne este necesară ca pâinea vieții.

Care este argumentul utilizat de conducătorul sârb în legătură cu anexarea Crainei? Se face apel la drepturi istorice ale sârbilor asupra teritoriului locuit de români?

2. *Vlahii au comparativ de două ori atâtea şcoli şi biserici ca sârbii, construite de comune, pe cont propriu şi conform planului stabilit de guvern. Dar limba de predare a acestor şcoli primare este – în exclusivitate – cea sârbească, elevilor fiindu-le interzis să vorbească limba valahă. Învățătorii sunt tot sârbi, care nu cunosc limba valahă decât în mod excepțional şi, deci, nu pot expune elevilor materia de predat, fiindcă aceştia nu înțeleg nici un cuvânt sârbesc. De aici urmează că fiii valahilor, după 3-4 ani de şcoală, nu învață nici măcar să citească şi să scrie, iar părinții dezgustați îi retrag din şcoli, întrebuințându-i la gospodărie. Aceasta este şi explicația faptului că în Serbia (poate cu excepția a 4-5 persoane) nu există nici un vlah funcționar public , deşi vlahii sunt mai dotați de la natură decât sârbii şi reprezintă 1/7 din populația totală a Principatului [Serbiei]. Şi preoții sunt aproape toți sârbi, deşi printre aceştia ar fi câțiva care ar cunoaşte limba vlahă. Serviciul divin se face în limba veche slavă, iar predica în sârbeşte şi în cele mai multe comune valahe nici nu se ține predica, fiindcă enoriaşii nu o înțeleg. Funcționarii sunt sârbi în toate părțile apusene, care înainte de venirea lor aici nici nu ştiau despre existența vlahilor. Este natural ca în astfel de împrejurări să nu existe nici o legătură între funcționari şi popor, primii neînvățând limba poporului, iar ceilalți limba oficială a statului; aşa că valahul împricinat este pur şi simplu respins de către funcționar, alegându-se pe deasupra şi cu injuriile acestuia. Cu câțiva ani în urmă a fost introdusă în Serbia Curtea de jurați. Crimele săvârşite în circumscripțiile valahe nu pot fi judecate decât la cea mai apropiată Curte sârbească (care uneori este foarte departe), deoarece Curți în alte limbi nu sunt. Din cauza aceasta, poporul vlah din Serbia se simte cam străin şi nu simte dragostea față de locul natal şi îndeosebi față de instituțiile de stat.*

(Geologul maghiar I. Szabo, *Note de călătorie din Serbia, din punct de vedere geografic şi etnografic*, 1875)

3. *E drept că guvernul sârbesc face mari sforțări pentru a sârbiza pe români, rezultatele dobândite sunt deocamdată mici. Se încearcă prin biserică, şcoli şi administrație. Se angajează numai preoți sârbi sau sârbofili, care se folosesc la serviciul divin numai de limba sârbească. Țăranii însă nu se duc la biserică, aşa*

C. Paradna sablja, koju je srpski princ Mihajlo Obrenović poklonio Alexandru Ioan Kuzi u znak zahvalnosti zbog stava Rumuna za vreme transporta oružja za Srbiju. Na sablji je ugravirana posveta *Amico certo in re incerta (Siguran prijatelj u nesigurnim vremenima)*.Na slici su još pokazane i korice sablje i furtorla od crvene kadife. Sablja je unikat i izložena je u nacionalnom muzeju Kotroceni u Bukureštu.
Izvor slike: http://europeana.cimec.ro/Poza.asp?k=3DD1876B44704E6384E594E43DB136AF

činjenicu da u Srbiji (možda četiri ili pet osoba) ne postoji Vlah koji ima neku javnu funkciju. Vlasi su više okrenuti prirodi nego Srbi i predstavljaju 1/7 celokupnog naroda Knezevine Srbije. Skoro su svi sveštenici Srbi, među kojima možda ima njih nekoliko koji poznaju vlaški jezik. Sveta liturgija služi se na staroslovenskom, a propovedi se drže na srpskom jeziku, te se u mnogim vlaškim opštinama nisu ni držale pridike pošto ih narod nije razumeo. U svim zapadnim delovima funkcioneri su Srbi, koji pre nego što su došli na ove prostore nisu ni znali da Vlasi postoje. Zato je prirodno da u takvoj sredini ne postoji ni jedna veza između činovnika i naroda: činovnici nisu naučili narodni (govorni) jezik, a ovi drugi ne znaju zvanični jezik države. Zbog toga je optuženi Vlah jednostavno bio odbačen od srane činovnika. Nekoliko godina kasnije u Srbiju je uvedena sudska porota. Zločini počinjeni u vlaškim jedinicama mogli su

C. Sabie de paradă dăruită de principele sârb Mihail Obrenović lui Alexandru Ioan Cuza în semn de recunoştinţă faţă de poziţia României în timpul transportului de arme pentru Serbia. Pe sabie este gravată inscripţia *Amico certo in re incerta (Prieten sigur în vremuri nesigure)*. În imagine mai apare teaca sabiei precum şi cutia (etuiul) sabiei din catifea roşie. Sabia este unicat şi este expusă la Muzeul Naţional Cotroceni din Bucureşti.
Sursa imaginii: http://europeana.cimec.ro/Poza.asp?k=3DD1876B44704E6384E594E43DB136AF

încât şi propaganda bisericească devine iluzorie. Mai mult influenţează şcoala, mai ales în comunele mai mari, de la şes, în care se practică agricultura, în timp ce satele de munte – ai căror locuitori trăiesc mai mult în cătune – nu sunt atinse de influenţa ei [...]. O ciudată scădere a românilor a avut loc numai la vest şi sud-vest, deci în regiunea Pojarevaţ, dar la est, sârbizarea românilor mai va.

(G. Weigand, *Dialectele româneşti ale Valahiei Mici, ale Serbiei şi ale Bulgariei*, 1900)

4. Nicolae Batzaria despre educaţia făcută de sârbi românilor din Valea Timocului: *Cică Ţara Românească ar fi o ţărişoară mult mai mică şi mai slabă decât Serbia, cică acolo totul e rău şi pe dos, că nu e dreptate şi slobozie, că acolo ţăranul*

da budu kažnjavani samo u najbližem srpskom sudu (koji je ponekad bio veoma daleko), pošto sudovi gde bi se saslušavalo na drugim jezicima nisu postojali. Zbog toga se Vlah iz Srbije osećao strancem i nije osećao ljubav prema mestu svog rođenja, a posebno prema državnim institucijama.

(Mađarski geolog I. Szabo, *Beleške sa putovanja kroz Srbiju sa geografskog i entnografskog aspekta,*1875).

3. Tačno je to da srpska vlada čini velike napore da posrbi Rumune, ali nema dobrih rezultata. Pokušava se i kroz školu, crkvu i administraciju. Uzimaju se samo srpski sveštenici i srbofili, koji služe svetu liturgiju samo na srpskom jeziku. Seljaci još ne idu u crkvu pošto i crkvena propaganda postaje varljiva. Jači uticaj ima škola, naročito u većim zajednicama koje su naseljene u ravnici, gde se praktikuje poljoprivreda, dok planinska sela, čiji stanovnici uglavnom žive u zaseocima, nisu potpala pod njihov uticaj [...]. Čudno smanjenje broja Rumuna dogodilo se samo na zapadu i na jugo-zapadu, u oblasti Pojarevat, a posrbrljivanje Rumuna na istoku je tek kasnije dšslo.

(G.Weigand*, Rumunski dijalekti Male Vlaške, Srbije i Bugarske,* 1900).

4**. Nicolae Batzaria o obrazovanju koje su Srbi preneli Rumunima iz Timočke Krajine:**

Kaže se da bi Rumunska zemlja bila državica mnogo manja i slabija nego Srbija, da je u Srbiji zlo i napako, da nema pravde i slobode, da je tamo seljak rob i da živi u šatorima i da tamo ima još mnogo drugih neprilika. Tako im se stalno govorilo, i oni nisu imali prilike da se uvere u suprotno. O tome da i oni imaju prava na to da imaju rumunske crkve i škole nije bilo ni reči. Još im je rečeno i to da Rumuni nemaju čak ni svoje pismo.

(N. Batzaria, *Ispovest iz harema*, 1906).

5. Jednim crkvenim naređenjem Br. 765, 18. avgust 1899, timočki episkop je naredio sveštenicima svoje eparhije da na krštenju deci daju “čista” srpska imena, koja su zapisana na jednoj tabli. Od tada Rumuni nose samo srpska imena. S druge strane, škola, kao i vlasti posrbljuju prezimena kao na primer Sandulović, Janković, Kalinović, Barsanović, Jorgović itd.

6. Kao što se iz statistike vidi, srpskoj vladi bi bilo drago da protera rumunski narod iz Srbije. Službenik koji je imao najslađi osmeh na usnama, izgubivši ttajne prijateljske odnose sa Rumunima, srpska država je dala sve od sebe da uguši 300.000 stranaca koji joj smetaju.

(George Valsan, *Rumuni iz Bugarske i Srbije...1913*).

Domaći zadatak:

1. Uporedite izvore (2) i (6) u smislu ispravnosti informacija koje sadrže.
2. Koristeći izvore (2) i (6), pokažite koji je tretman primenjen na Rumune iz Srbije. Šta milite koji je cilj ovog tretmana?
3. Nabrojte istorijske i kulturne događaje koji pokazuju da su Rumuni pomagali Srbima u teškim trenucima njihove istorije.

e rob şi trăieşte în corturi şi o mulțime de năzbâtii de felul acesta. Aşa le spuneau într-una şi ei nu aveau prilejul să se convingă de contrariul. Cât despre dreptul de a avea şi ei biserici şi şcoli româneşti, despre aceasta nici nu putea fi vorbă. Odată ce li spunea că românii nu aveau măcar slova lor.

(N. Batzaria, Spovedanii de cadâne, 1906)

5. Printr-o circulară bisericească No. 765 din 18 august 1899, episcopul Timocului a dat ordin preoților din eparhia lui ca la botez să le dea copiilor nume „curat sârbeşti", după un tablou prescris de el însuşi. Din acest timp românii poartă numai nume sârbeşti. Pe de altă parte, şcoala ca şi autoritățile sârbizează numele de familie, de pildă: Sandu, Crățan, Furnică, Negroiu, Iancu, Călin, Bârsan, Iorga etc. serbizate sună: Sandulovici, Iancovici, Calinovici, Barsanovici, Iorgovici etc.

6. *După cum s-a văzut din cifrele statistice, guvernul sârbesc ar fi încântat să facă să dispară populația românească din Serbia. Oficial, având cel mai dulce zâmbet pe buze, îndemnând la legături trainice de prietenie cu România, statul sârb îşi dă toate silințele să ucidă ca popor pe cei 300.000 de străini care îl incomodează.*

(George Vâlsan, *Românii din Bulgaria şi Serbia...,* 1913)

Temă.

1. Comparați sursele (2-6) în vederea stabilirii credibilității şi validității informației conținute în acestea.
2. Utilizând sursele (2-6), indicați care era tratamentul aplicat românilor din Serbia. Ce scop credeți că urmărea acest tratament?
3. Menționați evenimente istorice şi culturale care să demonstreze ajutorul pe care românii l-au dat sârbilor în momente dificile ale istoriei lor.

Poglavlje XVII.

Buđenje Bugarske

Ovo poglavlje govori o pomoć koju su Rumuni ponudii Bugarima i o nastanku Bugarske države.

U vreme kada je Otomansko carstvo postalo samo "bolestan čovek" Evrope, na Balkanu su još postojali narodi koji nisu imali svoju državu. Tu se misli na Bugare i Albance.

Podrška koju je Rumunija dala Bugarima. Bugari su se mnogo obradovali podršci od strane Rumuna (1), te se veliki broj patriota sklonio na rumunsku teritoriju, odakle su pokušavali da kuju plan za oslobođenje svojih pobratima sa juga Dunava. Tako je Gheorghi Sava Rakovski (1821-1867) prešao u Bukurešt (1863) i tamo dobio pomoć od Aleksandrua Ioana Kuza i uticajnih političara i kulturologa tog vremena Bogdana Petriceicua Haşdeua, C.A. Rosettija, Cezara Bolliaca, Mihaila Kogălniceanua itd. Oko Rakovskog se formirala grupa bugarskih patriota i revolucionara koji su pripremali akcije za oslobođenje Bugarske od turske vlasti. U nekoliko navrata Otomani su želeli da proteraju bugarskog patriotu i ukinu novine *Budućnost,* koje je uređivao i izdavao. Ne samo da vladar Rumunije nije uzeo u obzir želje Turaka, već je i podržao Bugarina da dovede nenaoružane grupe ljudi na njegovu teritoriju.

A. Gheorghi Sava Rakovski (1821-1867), strateg koji se borio za slobodu Bugarske.
Izvor slike: http://mac-istinata.hit.bg/heroes/Georgi_Rakovski.jpg

Takođe, u Rumuniji su bile aktivne značajne ličnosti bugarske istorije kao što je, na primer, Vasil Ivanov Kuncev, poznatiji po imenu Vasil Levski (1836-1873, B). Većina njih bili su članovi Centralnog komiteta bugarske revolucije (B.R.T.K.), koji je imao važnu ulogu u bugarskoj revoluciji 1876. godine.

Bugari su od strane Bugara sa severa Dunava dobili pomoć u domenu kulture, koja je bila od neprocenljive vrednosti. Tako je prvu knjigu na bugarskom jeziku štampao episkop Sofronije 1860. godine u Rumuniji, u Ramnicul Valcea (severoza-

Capitolul XVII.

Renaşterea Bulgariei

Capitolul XVII descrie ajutorul oferit de români bulgarilor şi apariția statului bulgar.

În condițiile în care Imperiul otoman continua să fie „omul bolnav" al Europei, mai existau popoare în Balcani care nu aveau propriul lor stat. Este vorba de bulgari şi de albanezi.

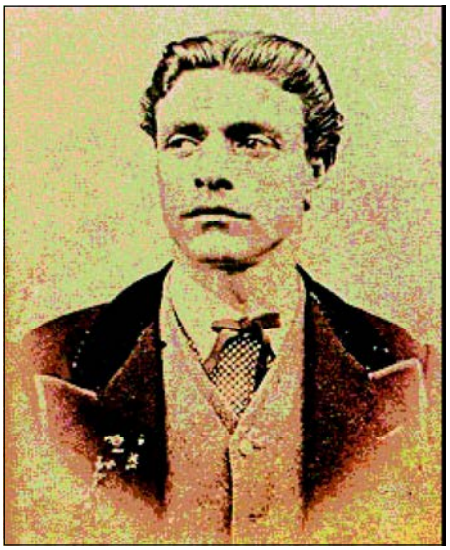
Sprijinul dat de România patrioților bulgari. Bulgarii s-au bucurat de mare ajutor din partea românilor (1), întrucât numeroşi patrioți s-au adăpostit pe teritoriul românesc, de unde au încercat să pregătească mişcări de eliberare a confraților lor de la sud de Dunăre. Astfel, Gheorghi Sava Rakovski (1821-1867, A) s-a refugiat la Bucureşti (1863) şi a primit sprijin din partea domnului Alexandru Ioan Cuza şi a marilor oameni politici sau de cultură Bogdan Petriceicu Haşdeu, C.A. Rosetti, Cezar Bolliac, Mihail Kogălniceanu etc. În jurul lui Rakovski s-a format un grup de patrioți bulgari şi revoluționari care pregăteau acțiuni pentru eliberarea Bulgariei de sub stăpânirea turcească. În mai multe rânduri otomanii au cerut expulzarea patriotului bulgar şi suprimarea ziarului *Viitorul* pe care acesta îl edita. Nu numai că domnul României nu a luat în seamă dorința turcilor, dar l-a şi sprijinit pe patriotul bulgar să treacă cete înarmate pe teritoriul țării sale.

A. Gheorghi Sava Rakovski (1821-1867), strategul libertății Bulgariei.
Sursa imaginii: http://mac-istinata.hit.bg/heroes/Georgi_Rakovski.jpg

Tot în România au activat personalități legendare ale istoriei bulgarilor precum Vasil Ivanov Kuncev (Vasile Ion Cância), român, mai bine cunoscut sub numele de Vasil Levski (1836-1873, B), Liuben Karavelov (1834-1879) şi marele poet revoluționar Hristo Botev (1848-1876). Ei erau membri ai Comitetului Central Revoluționar Bulgar (B.R.Ț.K.), care a jucat un rol activ în revolta bulgarilor şi timocenilor din aprilie 1876.

padni deo Oltenije). Petru Beron je u Brašovu štampao prvi Bukvar na bugarskom jeziku (***Bukvar pescaresc,*** 1824). U Braili (važna luka na Dunavu) u Rumuniji bilo je oformljeno Bugarsko književno društvo, buduća Akademija. Takođe, u Braili je osnovano Bugarsko moderno pozorište. Najveći broj bugarskih periodika nastao je u Rumuniji (70 od 98), a iz škola na bugarskom jeziku u našoj zemlji (svega 23) izašlo je nekoliko stotina intelektualaca. Već sam pomenuo Hristova Boteva, koji važi za najvećeg bugarskog pesnika. Najveći broj njegovih dela objavljen je u Rumuniji.

B. Vasil Levski, heroj oslobođenja Bugarske.
Izvor slike: http://mac-istinata.hit.bg/heroes/Levski.jpg

Uloga Rumuna u stvaranju Bugarske države. U Bosni i Hercegovini je 1875. godine izbila velika buna protiv Otomana. U takvoj situaciji podigli su se i Bugari, aprila 1876. godine. Otomani su, nažalost, ugušili bunu. U tim događajima poginuo je veliki bugarski patriota i genijalni pesnik Hristo Botev, koji je došao iz Rumunije (tačnije iz dunavske luke Đurđiu) i koji je predvodio 200 ljudi (C). Poginuo je na Staroj planini, blizu Vrača.

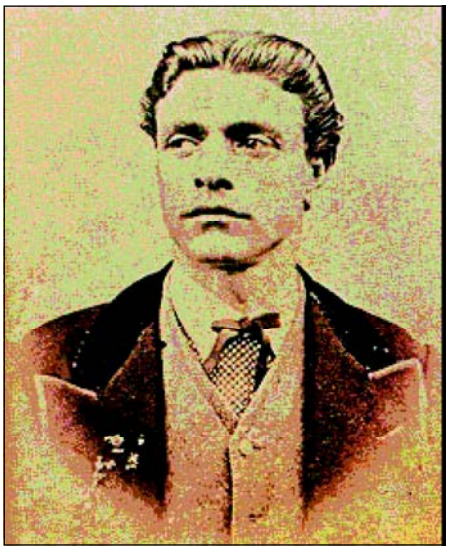

C. Hristov Botev na čelu svoje vojske.

U vreme kad je Srbija objavila rat Turcima (20. jun 1876.), podigli su se i Timočki Rumuni (29. jun 1876.). Sačuvana su imena nekih vođa pobune: episkop Partenie, učitelj Ion Ciolac, sveštenik Pop Dumutru, Ion Troaca itd. Još je u aprilu na području Vidina sakupljena izvesna suma novca, koja je poslata u Rumuniju da bi se obezbedilo sve što je potrebno za bunu. Između Vidina i Timoka buna je zahvatila 14 rumunskih i četiri bugarskih sela. Kada se srpska vojska povukla iz zone, bunu su nemilosrdno ugušili Turci (2). Rumunija je u Kladovo poslala više lekara i apotekara da priteknu u pomoć žrtvama. Nakon turske represije, oko 15 000 meštana iz okoline Timoka prebeglo je u Srbiju i u Rumuniju (2).

U rusko-rumunsko-turskom ratu (1877-1878), o kome smo već govorili, učestvovali su i dobrovoljci, koji su pokazali neverovatnu hrabrost. Polovinu ovih dobrovoljaca činili su Rumuni sa istočne strane Timoka. Još jedno herojsko delo bila je odbrana **pasului** Sipka, koju je izvela grupa ruskih vojnika i dobrovoljaca.

Veliki broj Rumuna je tokom rata dao život za slobodu balkanskog naroda, naročito u Plevni, glavnom odbrambenom položaju otomanske vojske, koju je tada predvodio probni general Osman Paša. Među njima vredi pomenuti i ime kapetana Valtera Maracineanua, majora Gheorghea Sontu, majora Constantina Enea, kao i mnoge druge. Sve u svemu, na bojnim poljima u Bugarskoj život je dalo oko 10.000 rumunskih vojnika, a ukupan broj vojnika bio je 58.000.

B. Vasil Levski (Vasile Ion Câncea), român din Timoc, erou al libertății Bulgariei.
Sursa imaginii: http://mac-istinata.hit.bg/heroes/Levski.jpg

Nu numai atât, dar şi în domeniul cultural bulgarii au primit un ajutor de neprețuit din partea românilor de la nord de Dunăre. Astfel, prima carte în limba bulgară modernă a fost tipărită de către episcopul Sofronie în 1860, în România, la Râmnicul Vâlcea (partea de nord-est a Olteniei). Petru Beron a tipărit la Braşov primul abecedar în limba bulgară (*Abecedarul pescăresc*, 1824). La Brăila (important port la Dunăre), în România, a fost creată *Societatea literară bulgară*, viitoarea Academie. Tot la Brăila putem spune că a apărut teatrul bulgar modern. Cea mai mare parte a periodicelor bulgăreşti a apărut în România (70 din 98), iar în şcolile în limba bulgară din țara noastră (în număr de 23) au fost formați câteva sute de intelectuali. Am amintit mai sus de Hristo Botev; el este considerat cel mai mare poet bulgar. Ei bine, cea mai mare parte a operei sale a fost publicată în România.

Rolul românilor în renaşterea statală a Bulgariei. În 1875 în Bosnia şi Herțegovina izbucnea o puternică revoltă îndreptată împotriva otomanilor. În această situație, s-au răsculat şi bulgarii în aprilie 1876. O revoltă eroică; din nefericire, ea a fost înăbuşită de otomani. În acele evenimente a murit şi marele patriot şi genial poet bulgar Hristo Botev; venit din România (mai precis din portul dunărean Giurgiu) a luptat în fruntea a 200 de oameni (C) şi a căzut în Munții Stara Planina, în apropiere de Vrața.

C. Hristo Botev în fruntea detaşamentului său.

În acele împrejurări, când Serbia a declarat război turcilor (20 iunie 1876) s-au răsculat şi românii timoceni (29 iunie 1876). S-au păstrat numele unor conducători ai răscoalei: episcopul Partenie, învățătorul Ion Ciolac, preotul Pop Dumitru, Ion Troacă etc. Încă din aprilie, din zona Vidinului a fost strânsă o sumă de bani care a fost trimisă în România pentru a pregăti cele necesare desfăşurării răscoalei. Între Vidin şi Timoc răscoala a cuprins 14 sate româneşti şi 4 bulgăreşti. După ce armata sârbă s-a retras din zonă, răscoala a fost înăbuşită cu cruzime de către turci (2). România a trimis la Cladova o ambulanță, mai mulți medici şi farmacişti care să ajute victimele represiunii. În urma represaliilor ordonate de către turci, în jur de 15000 de locuitori din zona Timocului s-au refugiat în Serbia şi România (2).

La războiul ruso-româno-turc (1877-1878), de care am vorbit anterior, au participat şi detaşamente de voluntari, care au dat dovadă de o vitejie legendară. **Jumătate dintre aceşti voluntari o formau românii de la răsărit de râul Timoc.** O

Rumunska vojska je 1878. godine oslobodila Vidin, a narod je, na čelu sa gradonačelnikom, sa radošću prihvatio Rumune iz tog grada.

Turska vojska je bila poražena i Otomansko carstvo je zaključilo mir na Svetom Stefanu, koji je propisivao i formiranje velike bugarske države (D). Velikim silama nije odgovarala Rusija, koja je tada bila u usponu. Rezultat toga bilo je potpisivanje novog mira u Berlinu (13. jula 1878, E). Tako je bilo predviđeno priznavanje nezavisnosti Rumunije, Srbije i Crne Gore. Bugarska je bila podeljena na dva dela: na severni deo, Bugarska kneževina, koja se nalazila pod otomanskom upravom, dok je jug (Istočna**Orientala** Rumelia) ostao sastavni deo Otomanskog carstva, ali kao autonomna provincija (D).

Rumunska vlada je neiscrpno branila poziciju Rumunije za vreme Kongresa za mir u Berlinu, dok su premijer Ion C. Bratianu i ministar spoljnih poslova MIhail Kogalnićeanu protestovali protiv otimanja juga Basarabije od Rusije. Oni su bili kritikovani od strane velikog rumunskog pesnika Mihaja Emineskua zato što nisu izneli problem južnodunavskih Rumuna za vreme tog kongresa (3).

Izvori:

1 . ...ne postoji ni jedan Bugarin, koji je bio manje-više kultna ličnost ili patriota, a da nije koristio slobodnu rumunsku zemlju ili uživao bratsko gostoprimstvo Rumuna. Tokom jednog perioda (sredinom veka), koji je bio vrlo nepovoljan za nas, Bugarinov pogled je bio uperen na levu obalu Dunava. Svi koji su bili časni i veliki, svi oni koju su imali neku inicijativu nisu mogli da žive i da dišu u zarobljenoj Bugarskoj, te su radili u svetoj Rumuniji. Sećam se, kao što se sećaju i svi moji prijatelji, da su reči kao što su Rumunija, Bukurešt, Điurdjiu, Ploješti, Galaci i druge bile za nas svete kao da potiču iz Biblije**.** Kada je hiljade naših patriota, sledbenika otomanskog režima, bežalo od neprijateljskih kandži, nalazili su pomoć u nekom od Rumunskih gradova. Vaša zemlja, Rumunija, neka daleka sloboda, nada za novi život...Rumuni su podžali orgnizaciju Komiteta za oslobođenje, dozvolili su Rakovskom da potvrdi svoje vatrene reči, L.Karavelovu da štampa svoje novine *Sloboda i nezavisnost*, neustrašivom H. Botevu da prenese svoju *Reč za bugarske emigrante* i da kasnije izda *Zname...* Ne postoji ni jedna situacija da su Rumuni odbili nekoga od naših mučenika (svedoka)?, mnogo puta ste bili učeni i okupljani da ovo radite. Rumunija je bila drugi zavičaj naših mučenika.

(Zahan Stojanov, bugarski revolucioner).

2. Još jedan opštinki ustanak spremao se 27. marta 1876. godine: Bregova, Novesal, Bali protiv Turaka. Organizatori su bili: episkop Partenije, pop Dumitru, nastavnik Colaku iz Bregove itd...Zaverenici su 6. maja 1876. prešli Timok kod sela Bake i stvarno su brzo objavili odluku rumunskog naroda da se pobuni. Međutim, 15. maja je sveštenik Dumitru postao sumnjiv, pa su turske vlasti organizovale pretragu i našli sakriveno oružje u oltaru crkve. To je omogućilo Turcima da izvedu masovna hapšenja, nakon čega su rumunski seljaci odlučili da odlože objavu ustanka. Ustanak je počeo 29. juna, kada su ova četiri sela postala spremna da otpočnu borbu...Slučajno su dvojica turskih žandarma, prolazeći kroz selo Florentin, otkrili šta se sprema i to rekli Vlasima Vidina. Evo šta je sledilo: ubrzo je stigla turska vojska koja patrolira pored reke Duba i krenula u napad sela... Ne mnogo kasnije, ustanike je napala i regularna vojska na kopnu, započevši grozan masakar nad miroljubivim narodom.

astfel de faptă eroică a fost apărarea pasului Şipka realizată de o grupă de ostaşi ruşi şi voluntari.

În cadrul războiului, numeroşi români şi-au dat viața pentru libertatea popoarelor din Balcani, în special la Plevna, principala poziție de apărare a armatei otomane, comandată de un general experimentat, Osman Paşa. Între aceştia, merită să amintim numele căpitanului Valter Mărăcineanu, maiorului Gheorghe Şonțu, maiorului Constantin Ene şi mulți alții. În total, şi-au dat viața pe câmpurile de bătaie din Bulgaria, circa 10000 de militari români dintr-un total de aproximativ 58000 de participanți la război.

Armata română a eliberat în ianuarie 1878 Vidinul, fiind primită cu bucurie de populația românească din oraş în frunte cu primarul.

Armata turcă a fost învinsă şi Imperiul Otoman a încheiat Pacea de la San Stefano, care prevedea apariția unui mare stat bulgar (D). Marile Puteri erau nemulțumite de creşterea puterii Rusiei; în consecință, a fost încheiată o nouă pace la Berlin (13 iulie 1878, E). Aceasta prevedea recunoaşterea independenței României, Serbiei şi Muntenegrului. De asemenea, Bulgaria era divizată în două: partea nordică Principatul Bulgariei, aflat sub suzeranitate otomană, în timp ce sudul (Rumelia Orientală) rămânea în componența Imperiului Otoman ca provincie autonomă (D). Românii timoceni au cerut unirea cu România. Amenințat de Austro-Ungaria, Carol I a trebuit să le respingă oferta.

Guvernul României a apărat cu străşnicie poziția României în timpul Congresului de Pace de la Berlin. Astfel, primul ministru, Ion C.Brătianu, şi ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu, au protestat împotriva răpirii sudului Basarabiei de către Rusia. Cu toate acestea, ei au fost criticați de marele poet Mihai Eminescu pentru faptul că nu au ridicat problema românilor sud-dunăreni în timpul desfăşurării lucrărilor congresului (3).

Surse:

1. ... *nu se află nici un bulgar, mai mult sau mai puțin cult şi patriot, care să nu fi păşit pe pământul liber românesc şi să nu se fi folosit de frățeasca ospitalitate a românului. Într-o epocă de o jumătate de secol, într-o epocă extrem de negativă pentru noi, privirea bulgarului a fost în permanență îndreptată spre malul stâng al Dunării. Tot ce a fost cinstit şi mare, oricine a avut o inițiativă, nu a putut să trăiască şi să respire în Bulgaria înrobită, a muncit în România sfântă, îmi amintesc, cum îşi amintesc şi toți prietenii mei, că astfel de cuvinte, cum sunt* ***România, Bucureşti, Giurgiu, Ploieşti, Galați*** *şi altele, au fost pentru noi cuvinte sfinte ca şi cele din* ***Biblie.*** *Când mii dintre patrioții noştri, urmăriți de guvemul otoman, scăpau în cele din urmă din ghiarele străinului fără de milă, ei găseau salvarea într-unul din oraşele României. Țara Voastră - România - a fost pentru noi un far sfânt al libertății, speranța într-o viață nouă... Românii au ocrotit organizarea comitetului de eliberare, i-au permis lui Rakovski să-şi afirme cuvintele înflăcărate, lui L. Karavelov să-şi tipărească ziarele sale* ***Svoboda*** *şi* ***Nezavisimost,*** *neînfricatului H. Botev să transmită* ***„Cuvânt pentru emigranții bulgari”*** *şi apoi să editeze* ***Zname...*** *Nu este nici o ocazie în care românii să fi respins pe careva dintre mucenicii noştri, deşi de mai multe ori ați fost invitați şi chiar constrânşi să faceți aceasta. România a fost a doua patrie a mii de mucenici ai noştri.*

(Zahan Stoianov, revoluționar bulgar)

Nakon toga zapaljena su sela Bogova, Novesal i Balej, koja su izgorela do temelja. U ovoj neravnopravnoj bitci poginulo je 800 ljudi u mestu Trimberg i Carina blizu Novesala. Preplašeno stanovništvo napustilo je skoro celu obalu Dunava oko Vidina i našlo je utočišteu Ruminiji i Srbiji.

(*Rumuni iz Bugarske*, referat,1942).

3. Na Berlinskim kongresu skoro su svi narodi Balkanskog poluostrva dali znake života, samo Rumuni preko Dunava ne. Razlog toga je razumljiv. Svi ostali narodi ostaju u odnosu sa političkim centrima koji su osnovani od strane njihovog naroda. Grci iz evropske Turske pišu i čitaju na jeziku koji se govori u Atini, Srbi iz Turske vrlo dobro razumeju kulturu svojih slobodnih pobratima, samo smo mi, sa svojim načinom gledanja, stranci na istoku i ostajemo tako neshvaćeni, čak i od onih koji su istog porekla kao i mi. Kako da sami sebi objasnimo tu čudnu istinu da tako važni narodi prastare populacije kao što su Rumuni iz Tesalije i Makedonije ne daju znake života, iako su imali svetlu prošlost i iako su do danas sačuvali i utemeljili jezik i običaje više nego Sloveni, među kojima su se mnogi pogrčili, osim Albanaca, od kojih se veliki broj prešao među Turke.

(Mihaj Eminesku, *Rumuni sa Balkanskog poluostrva*, artikl koji se pojavio u novinama *Vreme*, 26. September 1878).

Domaći zadatak:

1. Pokažite kako su Rumuni podržavali pokrete za oslobođenje Bugara (1).
2. Opišite doprinos Rumuna u buni iz 1876. (2).
3. Kako je Eminesku kritikovao stav rumunskog guvernera na Berlinskom kongresu?
4 . Prostudirajete kartu D i navedite kakve bi nesuglasice mogle da nastanu na Balkanu zbog promena granica na Berlinskom kongresu, koje su već bile postavljene na Svetom Stefanu.

D. Bulgaria după Tratatele de la San Stefano şi Berlin (1878).

D. Bugarska nakon sporazuma na Svetom Stefanu i u Berlinu (1878).

E. Congresul de la Berlin (13 iunie-13 iulie 1878), tablou de Anton von Werner.

E. Kongres u Berlinu (13. jun-13. jul 1878.), slika Antona fon Wernera.

2. *La 27 martie 1876 se pune la cale o răscoală de comunele: Bregova, Novesal, Garzova, Bălii contra turcilor. Organizatorii ei erau: Episcopul Partenie, Pop Dumitru..., învățătorul Ciolacu din Bregova etc... La 6 mai 1876, conspiratorii au trecut Timocul pe la satul Bakei şi într-adevăr au anunțat telegrafic de hotărârea populației româneşti de a se răscula. La 15 mai însă preotul Dumitru este bănuit şi la percheziția făcută s-au găsit de către autoritățile turceşti arme ascunse în altarul bisericii. Aceasta dă prilej turcilor spre a face arestări în masă, ceea ce-i determină pe țăranii români să amâne proclamarea răscoalei. Aceasta se produce la 29 iunie, când cele 4 sate se pregătesc să pornească la luptă... Întâmplător însă doi jandarmi turci trecând prin satul Florentin descoperă totuşi şi comunică autorităților de la Vidin. Urmarea a fost aceasta: a venit îndată canoniera turcă „Duba" care a pornit să bombardeze satul... Nu întârzie mult şi iată că pe răsculați îi atacă şi de pe uscat armata regulată, începând un masacru înfiorător asupra lor şi asupra populației paşnice. După aceea se dă foc satelor Bregova, Novesal şi Balei, care ard din temelii. În această luptă inegală, cum spuseseră mai sus, cad 800 de suflete în localitățile Trimberg şi Țarina de lângă Novesal. Populația înspăimântată, părăseşte aproape tot malul Dunării de pe lângă Vidin şi-şi găseşte adăpost în România şi Serbia.*

(Românii din Bulgaria, referat, 1942)

3. *Cu ocazia Congresului de la Berlin aproape toate popoarele Peninsulei Balcanice dau semne de viață, numai românii transdanubieni nu. Cauza e lesne de înțeles. Toate celelalte fragmente de populații stau în legătură cu acele centre politice create de naționalitățile lor. Grecii din Turcia europeană scriu şi citesc limba care se vorbeşte la Atena, sârbii din Turcia înțeleg foarte bine instituțiile şi cultura confraților lor liberi; numai noi, cu maniera noastră de a vedea, suntem străini în orient şi rămânem neînțeleşi chiar şi pe cei de un neam cu noi. Cum ne-am explica în alt mod fenomenul întru adevăr ciudat ca fragmente atât de însemnate de străveche populație precum sunt românii din Tesalia şi Macedonia să nu dea absolut nici un semn de viață, cu tot trecutul lor cel strălucit, cu toate că până astăzi şi-au păstrat şi apărat limba şi datinele mai bine decât slavii, dintre care mulți s-au grecit, decât albanezii, dintre care asemenea mulți s-au făcut turci.*

(Mihai Eminescu, *Românii Peninsulei Balcanice*,
articol apărut în ziarul Timpul, 26 septembrie 1878)

Temă:

1. Indicați modalitățile prin care românii au sprijinit mişcarea de eliberare a bulgarilor (1).
2. Descrieți contribuția românilor la răscoala antiotomană din 1876 (2).
3. Care este critica făcută de Eminescu în legătură cu atitudinea guvernului român la Congresul de la Berlin (3)?
4. Examinați harta D. Precizați ce tensiuni ar fi putut apărea în Balcani din cauza modificării la Berlin a frontierelor stabilite la San Stefano.

Poglavlje XVIII.

Veliko nacionalno rođenje Rumuna sa Balkana

U ovom poglavlju prikazuju se težnje za očuvanje nacionalnog identiteta južnodunavskih Rumuna, Balkanski ratovi i njihove posledice na rumunski narod na Balkanu.

Samoil Draksin. Formiranje nacionalne rumunske države za vreme Aleksandrua Joana Kuze imalo je uticaj na balkanske Rumune, koji su tada doživeli trenutak ponovnog rađanja nacionalne svesti. Tako je sveštenik Samoil Draksin (rođen u Banatu, predeo koji je danas podeljen između Rumunije i Srbije) apelovao na latinsko poreklo timočkih Rumuna i trudio se da žaštiti njihovo nacionalno postojanje tako što je tražio da prihvate katoličanstvo. Sveštenik je stigao u selo Stanotrn, u blizini Vidina, i preobratio tamo 15.000 ljudi u grčko-katoličku veru. Njegova aktivnost bila je prekinuta zbog dušmana bugarske i ruske pravoslavne crkve, čak i onih iz katoličke episkopije u Bukureštu.

Buna iz 1883. U zoni reke Timok, ovog puta na srpskoj strani, zbog teških životnih uslova i procesa denacionalizacije, pod čijim su uticajem bili Rumuni, izbila je buna (1883). Buna je bila podržana od strane jedne srpske političke grupacije, Radikalne stranke, na čelu sa istaknutom ličnošću Nikolom Pašićem. Buna je bila ugušena vojnom intervencijom. Mnogi učesnici bili su osuđeni na smrt ili su poslati zatvor. Nikola Pašić je pobegao u Bugarsku, a kasnije u Bukurešt, gde je bio srdačno prihvaćen.

Malo kasnije, kada su drugi južnodunavski Rumuni potvrđivali nacionalnu moć, postali su glasni i Rumuni iz Timočke Krajine. Tako je Miroslav Bogdanović sa srpske strane Timoka počeo da se bori za prava (škole na srpskom jeziku) za svoje pobratime, što je uradio da bi ušao u konflikt sa srpskom vlašću. Na memorandumu se obratio Kulturnom savezu i objasnio položaj Rumuna između Timoka i Morave, tražeći podršku od strane svoje braće sa leve strane Dunava (2).

Arumunsko pitanje. Što se tiče Arumuna (A), (B), njihov veliki problem je bio taj što su živeli u oblastima koje su bile naseljene različitim nacionalnostima sa Balkana, na primer Arumuni u Makedoniji. Srbi, Bugari, Grci i malo kasnije Albanci želeli su da privuku Arumune bez priznavanja latinizma, veze sa ostalim Rumunima. Uglavnom su se Arumuni opredeljivali za elenizam. Ranije sam vam već govorio o

Capitolul XVIII.

„Marea Renaştere Națională" a românilor din Balcani

**În capitolul XVIII se prezintă
acțiunile privind păstrarea identității naționale a românilor sud-dunăreni
şi războaiele balcanice şi consecințele lor
asupra populației româneşti balcanice.**

Samoil Draxin. Nu întâmplător, formarea statului național român sub Alexandru Ioan Cuza a influențat şi pe românii balcanici, care au cunoscut un moment de renaştere a simțămintelor lor naționale. Astfel, preotul *Samoil Draxin* (născut în Banat, regiune împărțită astăzi între România şi Serbia) a căutat să facă apel la originile latine ale românilor timoceni şi să le protejeze existența națională prin convertirea lor la catolicism. Ajuns preot în satul Stanotarn, în apropiere de Vidin, a atras la credința greco-catolică circa 15000 de persoane. Activitatea sa a fost curmată din cauza ostilității Bisericii ortodoxe bulgare, a celei ruse, şi chiar a episcopiei catolice din Bucureşti.

Răscoala din 1883. Tot în zona Timocului, de astă dată în partea sârbească, din cauza condițiilor de viață dificile şi a procesului de deznaționalizare la care erau supuşi românii, a izbucnit o răscoală (1883). Răscoala a fost încurajată de o grupare politică sârbească, partidul radical în frunte cu o personalitate remarcabilă, Nicola Paşici. Răscoala a fost înăbuşită de intervenția armatei; numeroşi participanți la revoltă au fost condamnați la moarte sau la ocnă. Nicola Paşici s-a refugiat în Bulgaria şi mai apoi la Bucureşti, fiind primit cu căldură.

Mai târziu, în condițiile în care ceilalți români sud-dunăreni îşi afirmau cu putere naționalitatea, au devenit mai vizibili şi românii de pe Valea Timocului. Astfel, Miroslav Bogdanovici din Timocul sârbesc a activat pentru obținerea de drepturi (şcoli în limba română) pentru conaționalii lui, ceea ce a făcut să intre în conflict cu autoritățile sârbeşti. Printr-un memoriu adresat Ligii culturale el prezenta situația românilor dintre Timoc şi Morava, cerând sprijin din partea fraților din stânga Dunării (2).

Chestiunea aromânească. Cât îi priveşte pe aromâni (A), (B), marea lor dramă a fost aceea că trăiau în regiunile cele mai disputate de diversele naționalisme balcanice, de exemplu în Macedonia. Şi sârbii, şi bulgarii, şi grecii şi, mai târziu, albanezii căutau să-i atragă pe aromâni fără a le recunoaşte latinitatea, legăturile cu ceilalți români. În general, aromânii au optat pentru elenism şi v-am povestit mai

ulozi koju su oni imali u obnovi grčke duhovnosti. U takvim uslovima bilo je očigledno da Arumuni nisu mogli da osnuju svoju državu i svoju naciju. Da bi zadržali svoju nacionalnost, trebalo je da se potvrde kroz kulturu uz pomoć Rumuna u sklopu Otomanskog carstva. Sultanu ili važnim ljudima Evrope (kao što je Napoleon III) bile su slate peticije u kojima se zahtevala, od strane raznih kulturologa ili političara (Dimitrije Bolintineanu, I.C.Bratianu, Anastase Panu), autonomija Arumuna i organizacija škola i crkvi na njihovom jeziku. Anastase Panu je izložio plan u kome je predvideo da novac sakupljen posvetovljavanjem manastirskih dobara za vreme vladavine Aleksadrua Joana Kuze budu korišćen za rekonstrukciju rumunskih škola i za pripremu nastavnika i profesora. Rumunska država se kasnije umešala sa namerom da osnuje jednu nezavisnu rumunsku arhiepiskopiju sa sedištem u Ohridu. Plan bi se ostvario u uslovima lojalnosti prema Otomanskom carstvu i uzdržavanja Rumunije od željenog teritorijalnog integriteta.

U cilju ponovnog nacionalnog rođenja Rumuna sa Balkana, bilo je osnovano Kulturno društvo Makedorumuna (1879). Ovo društvo predvodio je jedan konzilijum znamenitih ličnosti kulturnog, političkog i religioznog života (V. Alescandri, T. Maioresku, D. Studza, C.A. Roseti itd). To udruženje izdavalo je novine *Fratilia intru dreptate,* čiji je moto bio "svetlost, nacionalnost, zakonitost" (22. mart 1880). Pojavile su se tada i druge novine sličnog karaktera kao što su *Makedonija*, *Pindul*, *Balkansko poluostrvo* itd. Rumunska država je stekla pravo od strane Otomanskog carstva da osnuje škole za Arumune (1879). Tako je pre Balkanskih ratova (1912-1913) postojalo 100 rumunskih osnovnih škola na Balkanu, jedna srednja u manastiru Bitolija i jedna enonomska škola u Solunu. Patrijaršija iz Konstantinopolja je 1889. godine priznala pravo Arumuna da koriste rumunski jezik u crkvama.

A. Arumunski pastiri.

Izvor slike: http://picasaweb.google.com/ioan1968/CaduriArmanji02#5182712726897045938

înainte despre rolul pe care l-au jucat în renaşterea spiritualității greceşti. În aceste condiții, era evident că aromânii nu puteau să-şi construiască propriul stat, propria națiune. De aceea, pentru a-şi păstra naționalitatea, aromânii trebuia să se afirme prin cultură cu sprijinul României, în cadrul Imperiului Otoman. Au fost înaintate memorii adresate sultanului sau suveranilor importanți din Europa (cum ar fi Napoleon al III-lea) prin care se solicita, de către diverşi oameni de cultură sau politici (Dimitrie Bolintineanu, I.C. Brătianu, Anastase Panu), autonomia aromânilor şi organizarea şcolii şi bisericii în limba lor. Anastase Panu a trasat un plan prin care prevedea ca banii obținuți în urma secularizării averilor mânăstireşti în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza să fie utilizați pentru constituirea de şcoli româneşti, pentru pregătirea de învățători şi profesori. Statul român urma să intervină pe lângă conducerea otomană în scopul creării unei arhiepiscopii autocefale a aromânilor cu sediul la Ohrida. Întreg planul ar fi fost pus în aplicare în condițiile loialității față de Imperiul Otoman şi a abținerii României de la pretenții teritoriale.

În direcția renaşterii naționale a românilor balcanici, a fost întemeiată Societatea de cultură macedo-română (1879). În conducerea acesteia activa un consiliu format din personalități de mare prestigiu ale vieții culturale, politice şi religioase (V. Alecsandri, T. Maiorescu, D. Sturdza, C.A. Rosetti etc). Societatea publica revista *Fratilia întru dreptate*, având drept motto „Lumina, Naționalitate, Legalitate" (22 martie 1880). Au mai apărut şi alte reviste cu un conținut asemănător, precum „Macedonia", „Pindul", „Peninsula Balcanică" etc. Statul român a obținut dreptul, din partea Imperiului Otoman, de a înființa şcoli pentru aromâni (1879). În consecință, înainte de războaiele balcanice (1912-1913) existau 100 de şcoli primare româneşti în Balcani, un liceu la Bitolia-Monaştir şi o Şcoală comercială la Salonic. În 1889 Patriarhia din Constantinopol a recunoscut dreptul aromânilor de a folosi limba română în biserică.

A. Imagine reprezentând păstori aromâni.

Sursa imaginii: http://picasaweb.google.com/ioan1968/CaduriArmanji02#5182712726897045938

Tako su Arumuni podarili rumunskoj kulturi znamenite ličnosti kao što su Nikolae Batzaria, Konstantin Belimace (3), George Muru itd.

Iradeaua iz 1905. Nova situacija na Balkanskom poluostrvu nametnula je Otomanskom carstvu jednu drugačiju politiku (sa namerom poboljšanja odnosa), kojom je bila olakšana situacija u kojoj su se nalazili južnodunavski Rumuni, koji su još bili pod njihovom vlašću. Zbog toga je 1905. godine bio izdat dekret od strane sultana, pravni dokument kojim je bilo priznato postojanje rumunske nacije u carstvu, i u kome se sultan slagao sa organizacijom školstva i crkvi na njihovom nacionalnom jeziku. Ovaj carski dokument imao je i negativne ishode jer je izazivao nezadovoljstvo kod drugih hrisćanskih nacija sa Balkana koje su se još nalazile pod Otomanskom vlašću. Takođe, bilo je i svireposti prema Rumunima, a na meti su na prvom mestu bili profesori, nastavnici, sveštenici, bogate i uticajne osobe.

Kriza Otomanskog carstva produbila se početkom XX veka. U želji da očuvaju svoju državu, počele su reforme od strane grupe koja se zvala „Mladi Turci" i koja je rukovodila carstvom između 1908. i 1912. godine. U sklopu ove reforme bila je i ona koja je predvidela biranje reprezentivnog skupa, tačnije parlamenta. Za članove su bili izabrani i dvojica južnodunavskih Rumuna: senator Nikolae Konstantin Batzaria (1874-1952) i deputant Filip Mišea. Južnodunavski Rumuni podržavali su postojanje otomanske države, ali su bili svesni toga da neće moći da imaju svoju sopstvenu državu na Balkanu.

B. Tradicionalno zanimanje Arumuna.

Izvor slike: http://picasaweb.google.com/ioan1968/CaduriArmanji02#5182712752666849778

Projekti za organizovanje arumunske politike. Takođe, postojali su projekti koji su predviđali sakupljanje Arumuna u njihovoj zemlji. Tako se Joan Karađiani (1841-1921) zalagao za formiranje jedne rumunsko-albanske države po ugledu na švajcarske opštine. U vreme sklapanja Ugovora o miru, koji je označavao kraj Prvog balkanskog rata, sličan projekat, koji je osmislila rumunska vlada, bio je podržan od strane znamenitih Arumuna, među kojima je bio i veliki kulturolog George Murnu.

În aceste condiții aromânii au dăruit culturii româneşti personalități absolut remarcabile, precum Nicolae Batzaria, Constantin Belimace (3), George Murnu etc.

Iradeaua din 1905. Noua situație din Peninsula Balcanică a impus Imperiului otoman o altă politică prin care uşura situația românilor sud-dunăreni aflați sub stăpânirea sa, cu scopul de a le câştiga bunăvoința. În acest sens, în 1905 a fost emis de către sultan o iradea (1), **un adevărat document constituțional prin care era recunoscută existența națională românești din imperiu**, era acordat dreptul de autoconducere şi de organizare a învățământului şi al bisericii în limba națională. Documentul imperial a avut consecințe contrare celor urmărite de inițiator, întrucât a provocat nemulțumiri în rândul celorlalte națiuni creştine din Balcani, aflate încă sub stăpânirea otomană. Astfel, au fost inițiate atrocități împotriva românilor, cei vizați fiind în primul rând profesorii, învățătorii, preoții, persoanele bogate şi influente.

Criza Imperiului Otoman s-a adâncit la începutul secolului al XX-lea. În dorința de a salva statul, au fost inițiate reforme de către aşa-numiții „Juni turci", care au condus imperiul între 1908-1912. În cadrul acestor reforme a fost şi aceea care prevedea alegerea unei adunări reprezentative, adică a unui parlament. În acesta au fost aleşi şi doi români sud-dunăreni: senatorul Nicolae Constantin Batzaria (1874-1952) şi deputatul Filip Mişea. Românii sud-dunăreni sprijineau existența statului otoman, întrucât erau conştienți de faptul că nu vor putea să aibă propriul lor stat în Balcani.

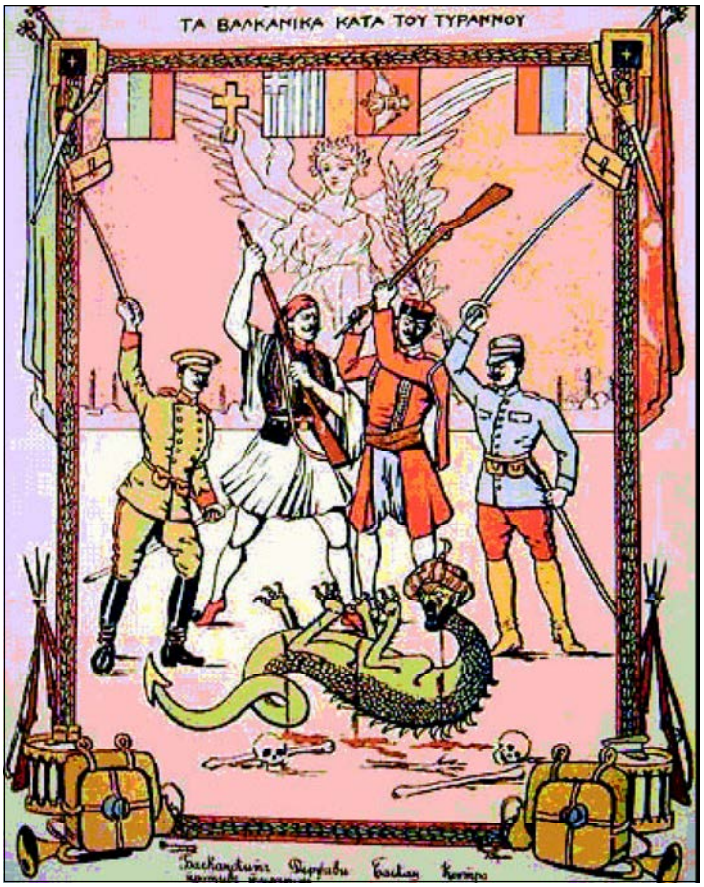

B. Meşteşug tradițional la aromâni.

Sursa imaginii: http://picasaweb.google.com/ioan1968/CaduriArmanji02#5182712752666849778

Proiecte de organizare politică a aromânilor. Au existat totuşi şi proiecte care vizau gruparea aromânilor într-un stat al lor. Astfel, Ioan Caragiani (1841-1921) a activat pentru crearea unui stat româno-albanez organizat după modelul cantoanelor elvețiene. În timpul tratativelor de pace care au pus capăt primului război balcanic, un proiect asemănător, susținut de guvernul român, a fost sprijinit de un grup de fruntaşi aromâni, între care marele om de cultură George Murnu.

Arumuni iz regije Zagori-Pind su 1917. godine (kada smo uveliko bili u Prvom svetskom ratu), kada su profitirali pod okupacijom italijanske vojske, želeli proglašenje rumunske autonomije. Na Konferenciji za mir u Parizu (kojom je završen Prvi svetski rat) ovaj projekat je iznela delegacija koju je predvodio isti George Muru, ali ga velike sile nisu uzele u obzir.

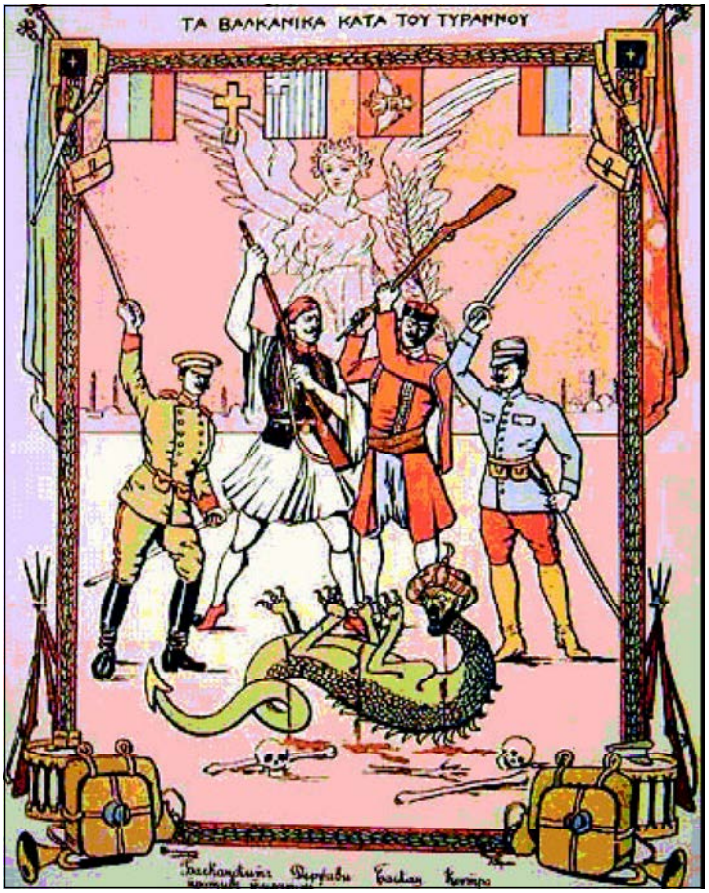
C. Balkanska liga
na jednoj grčkoj karikaturi.

Izvor slike: http://www.mlahanas.de/Greece/History/FirstBalkanWar.html

Balkanski ratovi i njihov uticaj na balkanske Rumune.

Balkan je bio jedino područje gde su se manifestovale razlike između velikih sila, na prvom mestu Rusije i Austro-Ugarske. Rusija je podržavala formiranje Balkanske lige (C), koju je trebalo da čine Srbija i Bugarska, a njima su se pridružile i Grčka i Crna Gora (1912). Oni su započeli rat protiv Turske (Prvi balkanski rat) i ubrzo bili poraženi (E). U ratu su učestvovali i timočki Rumuni na strani srpske (6) i bugarske vojske. Mirom koji je potpisan u Londonu Otomansko carstvo je predalo najveći deo Balkana (D). Tada se pojavila još jedna nezavisna država - Albanija. Veliki problem bila je podela Makedonije, koja je tada pripadala i Srbiji i Bugarskoj i Grčkoj. Zbog takve situacije počeo je Drugi balkanski rat (1913), koji je vodila Bugarska protiv Grčke i Srbije, a njima su se priključile Turska i Rumunija. Ubrzo je bugarska vojska poražena. Mir je potpisan u Bukureštu (1913). Bugarska je izgubila neke teritorije koje je osvojila za vreme Prvog balkanskog rata, a južna Dobrođa (Kadrilater) je pripojena Rumuniji (D). Učestvovanje Rumunije u Drugom balkanskom ratu pokvarilo je rumunsko-bugarske odnose za jedan dug period.

Balkanski ratovi bili su dobra prilika da se zađe u probleme Rumuna iz Timočke Krajine (4). Što se tiče južnodunavskih Rumuna, Ugovor iz Bukurešta negativno je uticao na njihov status. Balkanske države angažovale su se da osiguraju autonomiju škola i crkvi, ali obećanja nisu održana. Ugovor o miru podrazumevao je sređivanje situacije rumunskog naroda sa Balkana, ali se sve svelo na obećanja i diplomatske odnose između Titua Majoreskua i vođa Srbije (5), Bugarske i Grčke. U stvari, poraz je pogoršao položaj južnodunavskih Rumuna, koji su bili podvrgnuti surovom procesu denacionalizacije.

C. Liga Balcanică
într-o caricatură grecească.
Sursa imaginii: http://www.mlahanas.de/Greece/History/FirstBalkanWar.html

În 1917 (eram în plin război mondial!), aromânii din regiunea Zagori-Pind, profitând de ocuparea zonei de către armata italiană, au dorit proclamarea unei autonomii româneşti. La Conferința de Pace de la Paris (care a încheiat Primul război mondial) acest proiect a fost susținut de o delegație condusă de acelaşi George Murnu, fără a fi luată în considerație de Marile Puteri.

Războaiele balcanice şi consecințele lor asupra românilor balcanici. Balcanii erau o zonă în care se manifestau divergențele între Marile Puteri, în primul rând Rusia şi Austro-Ungaria. Cu sprijinul Rusiei, s-a constituit Liga Balcanică (C) formată din Serbia şi Bulgaria, cărora li s-au adăugat Grecia şi Muntenegru (1912). Aliații au început războiul împotriva Turciei (Primul Război Balcanic), care a fost repede înfrântă (E). La război au participat şi românii timoceni înrolați în armata sârbă (6) sau bulgară. Prin pacea încheiată la Londra, Imperiul Otoman ceda cea mai mare parte a teritoriilor europene (D). Mai apărea un stat independent, Albania. Marea problemă era împărțirea Macedoniei, revendicată atât de Serbia, cât şi de Bulgaria şi Grecia. Acest fapt a provocat un al doilea război balcanic (1913), purtat de Bulgaria împotriva Greciei şi Serbiei, cărora li s-a adăugat Turcia şi România. Foarte repede, armata bulgară a fost înfrântă. Pacea a fost încheiată la Bucureşti (1913). Bulgaria pierdea unele teritorii achiziționate în urma primului război balcanic, între care Dobrogea de sud (Cadrilater) alipit la România (D). Participarea României la al doilea război balcanic a stricat relațiile româno-bulgare pentru o perioadă îndelungată.

Războaiele balcanice au reprezentat prilejul pentru punerea în discuție a problemei românilor din Valea Timocului (4). În ceea ce priveşte situația românilor sud-dunăreni, Tratatul de la Bucureşti a avut consecințe negative asupra statutului lor. Deşi statele balcanice s-au angajat să asigure autonomia şcolară şi bisericească, promisiunile nu au fost puse în practică. În tratatul de pace nu era reglementată situația populației româneaşti din Balcani, totul rezumându-se la promisiuni verbale şi corespondență diplomatică între Titu Maiorescu şi conducătorii Serbiei (5), Bulgariei şi Greciei. În fapt, înfrângerea Imperiului Otoman a agravat situația românilor sud-dunăreni care au fost supuşi unui crunt proces de deznaționalizare.

D. Harta Peninsulei Balcanice
în timpul războaielor balcanice.
Sursa imaginii: http://www.mdn.md/pic_lib/1204600746.gif

D. Karta Balkanskog poluostrva
za vreme Balkanskih ratova.
Izvor slike: http://www.mdn.md/pic_lib/1204600746.gif

Domaći zadatak:

1. Pokažite koje su mere preduzimali Rumuni iz Otomanskog carstva, a koje su odlučene pri sultanskom dekretu 1905.

2. Nabrojte koja su sve bila nezadovoljstva Rumuna iz Timočke Krajine (2).

3 . Navedite kakve su sve posledice pretrpeli Rumuni iz Timočke Krajine u vreme dominacije različitih država.

4 . Kakve su posledice ostavili Balkanski ratovi na rumunski narod iz Srbije i Bugarske.

5 . Pokažite koje su sve inicijateive preuzete od strane srpskog premijera u vezi rumunske situacije u Timočkoj Krajini.

6 . Pogledajte na karti D teritorijalne promene koje su nastale nakon Balkanskih ratova. Kakve su posledice pretrpeli južnodunavski Rumuni nakon tih promena?

7 . Proučite sliku C i pokažite kako su predstavljene države iz Balkanske lige i Otomanskog carstva. Šta još uočavate gledajući sliku?

8 . proučite slike A i B i vidite koja su bila neka od zanimanja Arumuna.

Surse:

1. *Maiestatea sa imperială, sultanul, care din sentimentele sale de înaltă justiție şi îngrijire părintească pentru popoarele sale îşi întinde binefacerile şi favorurile sale asupra tuturor supuşilor săi credincioşi, fără deosebire de rasă, nici religiune, luând în considerație suplicele supuse, în timpul din urmă la picioarele tronului imperial de către supuşii săi valahi, a binevoit să ordone ca, în virtutea drepturilor civile de care dânşii se bucură cu acelaşi titlu, ca şi ceilalți supuşi nemusulmani, comunitățile lor să desemneze pe muhuhtarhi conform cu regulamentele în vigoare; ca după cum se practică cu celelalte comunități, membrii vlahi să fie deopotrivă admişi, după regulă în consiliile administrative, şi ca înlesniri să fie acordate de către autoritățile imperiale pentru profesorii numiți de zilele comunității pentru inspectarea şcolilor lor şi îndeplinirea formalităților dictate de legile imperiului pentru deschiderea noilor stabilimente şcolare.*

(Iradeaua sultanului din 9/22 mai 1905)

2. *Fraților, foarte vă rog să binevoiți a auzi cuvântul meu după cum urmează. Eu subscrisul sunt român adevărat din părțile râului Timoc şi Morava de la Serbia, unde locuiesc în 4 județe apoi până la 400000 de români adevărați de sânge, inima şi limba în compact şi cea mai mare vecinătate de mama noastră, România [...]. Din acest număr de români sunt toți mai simpli ca mine, ca de multe sute de ani suntem supuşi staturilor păgâne: turceşti sau creştine; sârbeşti, nemțeşti şi iar sârbeşti dar tot fără şcoale şi biserici, precum ce şi limba ne-au rămas necultivată şi simplă, apoi şi mult amestecată cu cuvânturi străine şi iar e de mare minune cum am păstrat-o aşa până astăzi, cum suntem uitați de toți frații noştri.*

(Memoriu adresat Ligii culturale de Miroslav Bogdanovici
din Petrovat, Serbia, august 1911).

3. Poezia *Părintesca dimândari* exprimă renaşterea conştiinței naționale a aromânilor, frații noştri din Balcani:

Părintesca dimândari/ Nă spigiurâ cu foc mari/ Frats di mumă shi di-un tată/ Noi, Armănji di eta toată.// Di sum plocili di murmintsâ/ Strigă a noshtsâ bunji părintsâ:/ "Blâstem mari s-aibă-n casâ/ Cari di limba lui si-alasâ.// Cari-shi lasâ limba lui/ S-lu-ardă pira focului,/ Si-s dirină yiu pri loc,/ Si-lji si frigă limba-n foc.// El tu vatra-lji părintească/ Fumealjia s-nu-sh hârâseascâ/ Di fumelji curunji s-nu bashi,/ Nat tu leagăn si nu-anfashi// Cari fudzi de-a lui mumă/Shi di părintesca-lji numă,/ Fugă-lji doara Domnului/ Shi dultseamea somnului!

(Constantin Belimace, *Părintesca dimândari*,
adică *Porunca părintească*)

4. *Însemnatele evenimente din Balcani au fost, din punct de vedere național, un fericit prilej de a aduce la cunoştința celor mulți elementul românesc din Bulgaria şi Serbia – element până acum ignorat nu numai de publicul mare, ci chiar de o parte a păturei culte româneşti. Foarte mulți cititori de ziare au fost mirați citind telegrame care vesteau că sârbii au pus în fruntea focului din Balcani regimentele româneşti din Craina, Pojarevați, Timoc şi că la Şistov, în Bulgaria, preotul dând binecuvântarea trupelor care plecau spre război s-a rugat pentru regele Carol şi a vorbit aducând elogii vitejiei românilor*

E. Trupele bulgăreşti străpungând poziţiile otomane în timpul primului război balcanic.
Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d3/Yaroslav_Veshin_-_Na_nozh.jpg/464px-Yaroslav_Veshin_-_Na_nozh.jpg

E. Bugarske snage zauzimaju otomanske zemlje za vreme Prvog balkanskog rata.
Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d3/Yaroslav_Veshin_-_Na_nozh.jpg/464px-Yaroslav_Veshin_-_Na_nozh.jpg

din care se compune majoritatea garnizoanei Şistov... Zvonul despre această populație românească nu s-a răspândit numai în țara noastră. Ziarele străine, comentând atitudinea actuală a României, încep a pomeni de românii din Serbia şi Bulgaria.

(G. Vâlsan, *Românii din Bulgaria şi Serbia*..., 1913)

5. *Domnule Preşedinte al Consiliului,*

Ca răspuns notei pe care Excelența voastră a binevoit să mi-o adreseze cu data de 23 curent No. 17276, am onoarea să vă informez că Serbia consimte să dea autonomie şcolilor şi bisericilor cuțo-vlahilor, aflători în viitoarele posesiuni sârbeşti şi să permită crearea unui episcopat pentru aceşti cuțo-vlahi, cu facultatea pentru guvernul român ca să subvenționeze sub supravegherea Guvernului sârbesc, suszisele instituțiuni culturale prezente şi viitoare.

(Telegramă adresată primului ministru român, Titu Maiorescu, de către omologul său sârb, 25 iulie 1913)

6. *Războiul contra turcilor pentru libertatea naționalităților a fost deviza aliaților balcanici la 1912. Românii din Serbia au pornit şi ei cu o însuflețire lăudabilă, căci ştiau foarte bine cât de greu e jugul turcesc. Poeziile şi poveştile populare româneşti din Serbia le aminteau toată mizeria care vine de la turci. Şi când, în drumul victorios al armatei sârbe, românii din Serbia au ajuns în Macedonia, au auzit acolo glasul românesc, au simțit o mândrie şi mulțumire fără margini. La întrebarea lor: „Ce mă, şi pe aici sunt români?", ei au primit răspuns că în Macedonia trăiesc sute de mii de frați de-ai lor, robi la turci. Astfel, putem înțelege uşor eroismul dovedit de românii din Serbia la Adrianopol. În adevăr, regimentul XIII, compus în majoritate de români din Craina, a fost cel care a luat Adrianopolul, intrând între cei dintâi în oraş.*

(Atanasie Popovici-Furnică, *De la românii din Serbia. A treia categorie de refugiați*, în ziarul Tribuna, 17 ianuarie 1916)

Temă:

1. Indicați măsurile favorabile românilor din Imperiul Otoman decise prin iradeaua din 1905 (1).
2. Menționați nemulțumirile românilor din Valea Timocului (2).
3. Indicați o consecință a dominațiilor săvârşite de diferite state asupra românilor de pe Valea Timocului (2).
4. Menționați o consecință a războaielor balcanice în legătură cu populația românească din Bulgaria şi Serbia (4).
5. Indicați angajamentele luate de primul ministru sârb în legătură cu situația românilor de pe Valea Timocului (5).
6. Indicați un motiv care să explice eroismul românilor din armata sârbă în timpul războaielor balcanice (6).
7. Urmăriți pe harta D modificările teritoriale apărute în urma războaielor balcanice. Ce consecințe au avut aceste schimbări asupra situației românilor sud-dunăreni?
8. Examinați imaginea C şi arătați în ce mod sunt personificate statele din Liga Balcanică şi Imperiul Otoman. Ce mai aflați privind imaginea?
9. Examinați imaginile A şi B şi stabiliți care erau unele ocupații ale aromânilor.

Poglavlje XIX.

Rat

Ovo poglavlje odnosi se na Prvi svetski rat i na posledice koje su pretrpeli narodi Balkanskog poluostrva.

Početak Velikog rata. Prvi svetski rat počeo je na Blakanu. Ljudi su smatrali (i, nažalost, još smatraju) da je Balkansko poluostrvo bilo zarište Velikog rata. Fitilj se zapalio u Sarajevu u Bosni i Hercegovini. Tamo je jedan srpski nacionalista izvršio atentat na Franca Ferdinanda, austougarskog prestolonaslednika, i na njegovu ženu (28. juna 1914.). Smatrajući da su Srbi umešani u prestolonaslednikovu smrt, Austro-Ugarska je objavila rat Srbiji (28. jula 1914.). U roku od nedelju dana sve velike evropske sile su se uključile u rat. Antanta je bila formirana od Francuske, Rusije i Velike Britanije. Njima se priključila i Srbija (napadnuta od strane Austrougara) i Belgija (čiju su neutralnost prekinuli Nemci). Od početka rata na strani Antante borio se i Japan. Uz njih su još bile i Italija (1915) i Rumunija (1916), SAD i Grčka (1917). Antanta je vodila rat protiv centralnih sila: Nemačke, Austro-Ugarske, Turske, kojima se pridružila i Bugarska (1915). Kao što se vidi, centralne sile su bile mnogo slabije i relano nisu imale šansu da dobiju rat zbog velike neravnoteže snaga, naročito nakon ulaska SAD u konflikt. U takvim uslovima centralne sile su se održale samo četiri godine, i to zahvaljujući tome što je nemačka vojska bila veoma jaka.

Kontradiktornosti na Balkanu. Kao što ste mogli da vidite, države Balkanskog poluostrva borile su se na različitim stranama. Postojali su planovi da ponovo bude osnovano balkansko carstvo: srpsko, bugarsko i vizantijsko. Tako je političar Garašanin još 1844. godine sastavio projekat nazvan *Načertanije,* koji je predviđao ujedinjenje teritorija koje su bile smatrane srpskim: Bosne i Hercegovine, Kosova (koje je smatrano "starom Srbijom"), Crne Gore, Vojvodine i sevrne Albanije. Grci su želeli ostvarivanje plana "Velikih ideja" *(Megali Idea)*, koji je podrazumevao ponovno ujedinjenje teritorija koje su nekada pripadale Vizantijskom carstvu, na prvom mestu Konstantinopolj (1). Bugari su želeli onu Bugarski čije su granice bile određene Svetostefanskim mirom iz 1878, koji je bio ukinut na Berlinskom kongresu iste godine. Tako su interesi balkanskih zemalja bili kontradiktorni a odnosi među njima zategnuti, što su dokazali i Balkanski ratovi malo pre toga.

Srbija je odlučno ušla u rat. Srpska vojska se herojski borila protiv Austrougara 1914. i 1915. godine. Tek je ulazak Bugarske u rat 1915. (C) naterao Srbe da napuste

Capitolul XIX.

Război

Capitolul XIX se referă la desfăşurarea primului război mondial şi la consecințele sale asupra popoarelor din Peninsula Balcanică.

Izbucnirea „Marelui Război". Primul război mondial a izbucnit în Balcani. Lumea considera (şi, din nefericire consideră încă) Peninsula Balcanică drept un „butoi cu pulbere". Pulberea s-a aprins la Sarajevo, în Bosnia-Herțegovina. Acolo, un naționalist sârb a asasinat pe arhiducele Franz Ferdinand, moştenitor al tronului Austro-Ungariei, şi pe soția sa (28 iunie 1914). Pretextând că Serbia este implicată în moartea arhiducelui, Austro-Ungaria a declarat război Serbiei (28 iulie 1914). Într-o singură săptămână, toate marile puteri europene au intrat în război. Antanta era formată din Franța, Rusia, Marea Britanie şi Franța. Acestora li s-au adăugat Serbia (atacată de Austro-Ungaria) şi Belgia (a cărei neutralitate a fost încălcată de Germania). De la începutul războiului, de partea Antantei a luptat şi Japonia. Alături de Antanta au mai fost Italia (1915), România (1916), SUA şi Grecia (1917). Antanta ducea războiul împotriva Puterilor Centrale; acestea erau Germania, Austro-Ungaria, Turcia, cărora li s-a alăturat Bulgaria (1915). După cum se vede, Puterile Centrale erau mult mai slabe; în realitate ele nu aveau şanse să câştige războiul, din cauza marelui dezechilibru de forțe între tabere, mai ales după intrarea americanilor în conflict. Cu toate acestea Puterile Centrale au rezistat patru ani, mai ales pentru că armata germană era, într-adevăr, foarte puternică.

Contradicții în Balcani. După cum ați observat, statele din Peninsula Balcanică luptau în tabere diferite. Existau planuri care vizau refacerea vechilor imperii balcanice: sârb, bulgar, bizantin. Astfel omul politic Garasanin elaborase încă din 1844 un proiect numit *Nacertanije* care prevedea unificarea teritoriilor considerate a fi sârbeşti: Bosnia, Herțegovina, Kosovo (considerată a fi „Vechea Serbie"), Muntenegru, Vojvodina, nordul Albaniei. La rândul lor, grecii doreau punerea în practică a *Marii Idei (Megali Idea)*, ceea ce însemna reunirea teritoriilor ce aparținuseră odinioară Imperiului bizantin, în primul rând Constantinopol (1). În fine, bulgarii doreau o Bulgarie în granițele stabilite de Pacea de la San Stefano din 1878, care fusese anulată de Congresul de la Berlin din acelaşi an. Aşadar, interesele statelor balcanice erau contradictorii şi relațiile dintre ele tensionate, aşa cum dovediseră războaiele balcanice, terminate de curând.

svoju teritoriju, ali se vojska ni tada nije borila bez žara. Ukrcane na engleske i francuske vojne brodove, srpske jedinice su bile evakuisane na ostrvo Krf u Jadrankom moru, gde su nastavile borbu na drugim forntovima. Srpske jedninice takođe su učestvovale u odbrani Dobrođe nakon ulaska Rumunije u rat. Cela Evropa bila je zadivljena srpskom izdržljivošću i duhom poštvovanja (D). Veliki rumunski istoričar i kulturolog Nikolae Jorga održao je u svečanoj sali govor na temu "Herojska i namučena Srbija". Paradoksalno, austrougarske jedninice, koje su se najviše borile protiv Srba, bile su sačinjene od ... Srba (2)**!** Timočki Rumuni muški su se borili za Srbiju. Iako im nije bila priznata nacionalnost, materijalno su dosta pomogli i tako dokazali lojalnost srpskoj državi.

Rumunija je pre rata bila nemački i bugarski saveznik, a proglasila se neutralnom 1914. godine. Sa Antantom je 1916. sklopila dogovor kojim su joj se priznavala prava na austougarskim teritorijama na kojima su živeli Rumuni (Translilvanija, Banat, Bukovina, 3). Tada je Rumunija ušla u rat na strani Antante, ali je njena vojska, bez obzira na hrabrost vojnika, bila loše pripremljena za jedan moderan rat (4). Rumunija je tako bila primorana na to da evakuiše dve trećine naroda sa terotorije. Oni koji su vodili državu (kralj, vlada) bili su evakuisani u Moldaviju, u Jaš. Nakon četiri godine (zima 1916-1917), vojska je bila obnovljena uz pomoć Antante i tada je dokazala svoju efikasnost u bitkama vođenim protiv Nemaca i Austrougara kod Marašti, Marašešti (B) i Oituzu (jul-avgust 1917). Sve u svemu, Rumunija je bila primorana nba to da zaključi primirje, a kasnije i mir (Bukurešt, april 1918) zato što ruska vojska, koja je trebalo da pruži podršku, nije više htela da se bori (uticaj Boljševičke revolucije, koja je izbila oktobra 1917). Rumunija je ponovo ušla u rat novembra 1918. godine, a kraj rata je dočekala na strani pobednika.

Bugarska. Bugari su se takođe borili muški u ovom ratu. Ipak, bili su primorani na to da kapituliraju u jesen 1918. zbog toga što je njihova vojska bila manja i slabija u odnosu na vojne trupe Antante, koje su napadale iz više pravaca. Težak period za Bugare i Rumune za vreme rata bio je onda kada su Bugari učestvovali u okupaciji Dobrođe. Oni su se ponašali varvarski u mestima koja su osvajali. Na primer, u Konstanci su oborili statuu starorimskog pesnika Ovidija (koji je umro u izgnanstvu u Tomima, kako se ranije zvala Konstanca) sa postolja i spremali se da je bace u more, ali su Nemci intervenisali i sprečili ih da to učine. Bili su posramljeni i vratili su statuu na svoje mesto.

Mirovni pregovori. Rat se zavrsio 11. novembra 1918. godine kapitulacijom Nemačke (vojne operacije završile su se u 11 sati, 11. dana, 11. meseca 1918). Usledili su dugi i iscrpljujući mirovni pregovori u Parizu i okolini (1918-1920). Uprkos činjenici da su male države (među kojima je bila i Rumunija) mnogo propatile zbog rata, njihovi vapaji nisu bili saslušani. Važne odluke donosile su velike sile: Velika Britanija, Francuska, SAD i Italija. Mirovni pregovori su u vezi balkanskih zemalja predviđali:

- Formirana je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (koja se od 1929. zvala Jugoslavija). Ova država obuhvatala je teritoriju Srbije i Crne Gore, a bile su pripojene i teritorije na kojima su živeli Južni Sloveni među granicama Austo-Ugarske (Hrvati,

Serbia a participat la război cu hotărâre. Armata sârbă a luptat eroic împotriva Austro-Ungariei în 1914 şi 1915. Abia intrarea în război a Bulgariei în 1915 (C) i-a forțat pe sârbi să abandoneze teritoriul lor, dar chiar şi atunci armata nu a încetat lupta. Îmbarcate pe nave engleze şi franceze trupele sârbeşti au fost evacuate pe insula Corfu din Marea Adriatică şi apoi au participat în continuare la luptă pe alte fronturi. Astfel, trupe sârbeşti au participat la apărarea Dobrogei după intrarea României în război şi s-au comportat admirabil. Întreaga Europă a fost impresionată de rezistența şi de spiritul de sacrificiu al sârbilor (D). Astfel, marele istoric şi om de cultură român Nicolae Iorga a ținut la Ateneul român o conferință cu titlul *„Serbia eroică şi martiră”*. Paradoxal, în armata austro-ungară trupele care au luptat cel mai bine împotriva sârbilor erau alcătuite din... sârbi (2)! La rândul lor, românii timoceni au luptat cu bărbăție pentru Serbia. Deşi nu le era recunoscută naționalitatea, starea lor materială satisfăcătoare i-a făcut să dea dovadă de loialitate față de statul sârb.

România, deşi înainte de război, fusese aliată cu Germania şi Austro-Ungaria, s-a declarat neutră în anul 1914. În 1916 a încheiat cu Antanta un acord prin care i se recunoşteau drepturile asupra teritoriilor locuite de români din Austro-Ungaria (Transilvania, Banat, Bucovina, 3). În acel moment, România a intrat în război de partea Antantei, dar armata ei s-a dovedit prost pregătită pentru un război modern, în ciuda eroismului ostaşilor (4). În consecință, România a fost nevoită să evacueze două treimi din teritoriu. Conducerea statului (rege, guvern, parlament) a fost evacuată în Moldova, la Iaşi. În câteva luni de zile (iarna 1916-1917), armata a fost refăcută cu sprijinul Antantei, dovedindu-şi eficiența în bătăliile purtate împotriva germanilor şi austro-ungarilor la Mărăşti, Mărăşeşti (B) şi Oituz (iulie-august 1917). Cu toate acestea, România a fost obligată să încheie armistițiul şi apoi o pace în condiții dezavantajoase (Bucureşti, aprilie 1918) din cauza faptului că armata rusă, care trebuia să ofere sprijin n-a mai vrut să lupte (sub influența revoluției bolşevice izbucnită în octombrie 1917). România a reintrat în război în noiembrie 1918, sfârşitul conflictului găsind România în tabăra învingătoare.

Bulgaria. Şi bulgarii au luptat cu bărbăție în acest război. Au fost nevoiți însă să capituleze, în toamna anului 1918, din cauza disproporției de forțe între armata lor şi trupele Antantei care atacau din mai multe direcții. Au existat episoade nefericite în relațiile dintre bulgari şi români în timpul războiului, când bulgarii au participat la ocuparea Dobrogei. Ei s-au comportat barbar în localitățile pe care le-au cucerit. De exemplu, la Constanța au doborât statuia poetului latin Ovidius (mort în exil la Tomis, cum se numea Constanța în vechime) de pe soclu şi se pregăteau să o arunce în mare şi numai intervenția germanilor i-a împiedicat să renunțe la acest plan. De ruşine, au repus statuia pe soclul său...

Tratativele de pace. La 11 noiembrie 1918, războiul s-a încheiat după capitularea Germaniei (operațiunile militare s-au terminat la ora 11, în ziua a 11-a, în a 11-a lună a anului 1918...). Au urmat tratative de pace lungi şi istovitoare care s-au desfăşurat la Paris şi împrejurimi (1918-1920). În pofida faptului că statele mici (între care şi România) suferiseră enorm din cauza războiului, vocea lor nu a fost ascultată; deciziile importante au fost luate de marile puteri: Marea Britanie, Franța, SUA şi

Slovenci, Bosanci). Nova država proglašena je 1. decembra 1918. godine, kada je kralj Aleksandar prihvatio ponudu nacionalnog konzilijuma Slovenaca, Hrvata i Srba (koji je formiran u Zagrebu, glavnom gradu Hrvatske) o ujedinjavanju Srbije i Crne Gore. Granice Jugoslavije (ponavljam, zvaničan naziv tek od 1929. godine) bile su priznate na nacionalnom nivou mirovnim ugovorom sa Austrijom (Saint Germain, 1918) i sa Ugarskom (Tianon, 1919).

- Bugarska je izgubila pomenute teriotorije u korist Jugoslavije i Grčke.

- Rumunija je obeležila svoje granice slobodnom voljom naroda. Takođe, Savet države Kišinau doneo je odluku o ujedinjenju Basarabije (koja je pripadala ruskom carstvu) sa Rumunijom 28.marta/9.aprila 1918. Odlukom Generalnog kongresa Bukovine, ona je bila pripojena Rumuniji 15/28 novembra 1918. Sve u svemu, članovi delegacije Velikog ujedinjenja iz Alba Julije doneli su odluku o ujedinjenju Transilvanije i Banata (koji su zajedno sa Basarabijom bili deo Austrougarskog carstva) sa rumunskom državom. Ove odluke rumunske nacije bile su priznate na nacionalnom nivou u Sain Germainu i Trianonu.

Nažalost, egoizam velikih sila, koje su pre svega obraćale pažnju na lični interes, ostavio je mnoge probleme nerešenim. Države koje su osećale da im je učinjena nepravda prilikom pregovora za mir (Nemačka, Rusija, Italija, Ugarska) tražile su reviziju mirovnih pregovora, što je otvorilo vrata novom ratu, koji će biti još gori od ovog koji se završio.

1 . **O velikoj ideji (Megali Idea):**

Kraljevina Grčka nije predstavljala Grčku, već je ona bila jedan njen mali i najsiromašniji deo. Grk nije bio samo onaj ko živi u ovoj kraljevini, već i onaj ko živi u

A. Države koje su učestvovale u Prvom svetskom ratu u Evropi.
Izvor slike: http://members.fortunecity.com/fstav1/megali_idea/world_war_first_map.jpg

Italia. În legătură cu statele balcanice tratatele de pace prevedeau:

- Se crea Regatul sârbilor, croaților şi slovenilor (care din 1929 s-a numit Iugoslavia). Acest stat conținea teritoriile Serbiei şi ale Muntenegrului, la care se alipeau cele locuite de slavii sudici dintre granițele Austro-Ungariei (croați, sloveni, bosniaci). Noul stat a fost proclamat la 1 decembrie 1918 când regele Alexandru a acceptat propunerea Consiliului Național al slovenilor, croaților şi sârbilor (format la Zagreb, capitala Croației) de unire cu Serbia şi Muntenegru. Frontierele Iugoslaviei (repet, din 1929 se va numi oficial aşa) erau recunoscute pe plan internațional prin Tratatul de pace cu Austria (Saint Germain, 1918) şi Ungaria (Trianon, 1919).

- Bulgaria, putere învinsă în război, pierdea anumite teritorii în favoarea Iugoslaviei şi Greciei.

- România îşi întregise granițele prin voința liber exprimată a națiunii. Astfel, Sfatul Țării de la Chişinău hotărâse unirea Basarabiei (care aparținuse Imperiului Rus) cu România la 28 martie/9 aprilie 1918. La fel, prin decizia Congresului General al Bucovinei, aceasta se alipise României la 15/28 noiembrie 1918. În fine, delegații participanți la Marea Adunare de la Alba Iulia hotărâseră unirea Transilvaniei şi Banatului (care împreună cu Bucovina făcuseră parte din Imperiul Austro-Ungar) cu statul român. Aceste hotărâri ale națiuni române au fost recunoscute pe plan internațional la Saint Germain şi Trianon.

Din nefericire, egoismul Marilor Puteri, care îşi urmăriseră în primul rând propriile interese, a făcut ca multe probleme să rămână nerezolvate. State care s-au simțit nedreptățite de rezultatul negocierilor de pace (Germania, Rusia Sovietică, Bulgaria, Italia, Ungaria) au urmărit revizuirea tratatelor de pace, ceea ce a deschis drumul unui război mult mai distrugător decât cel abia încheiat.

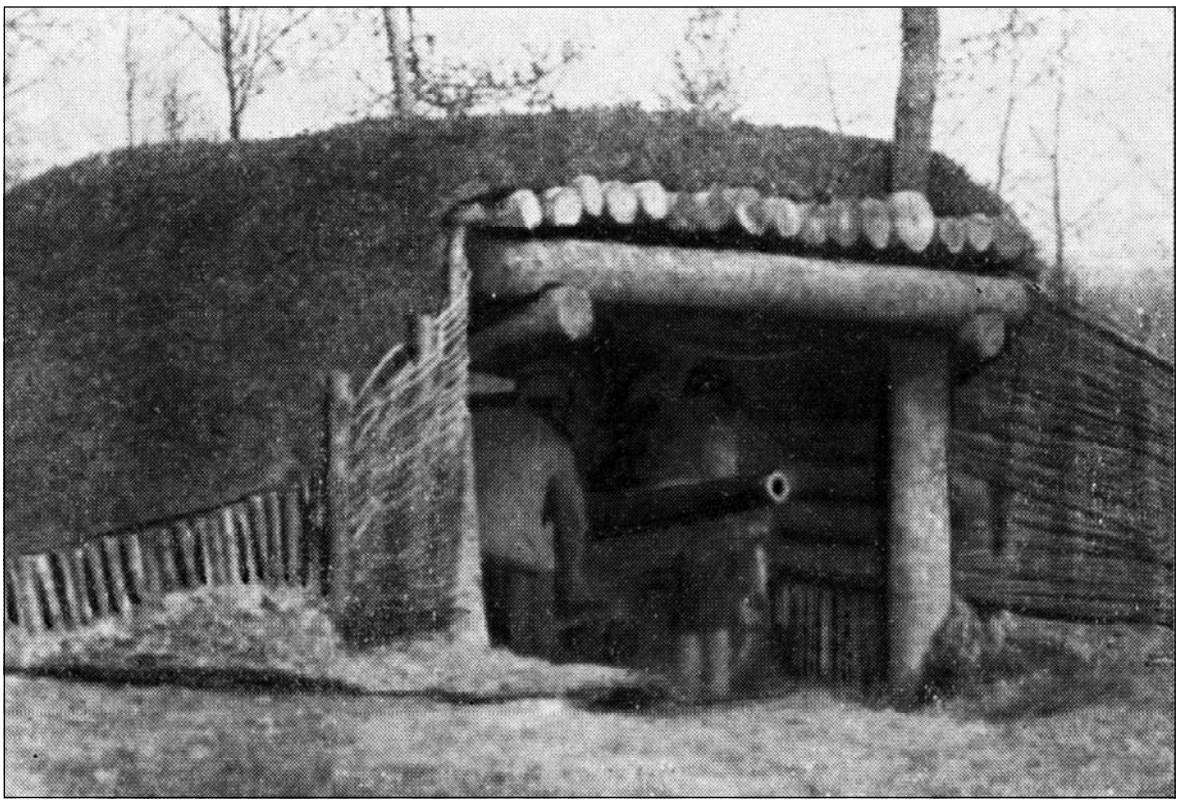
A. Statele participante la primul război mondial în Europa.
Sursa imaginii: http://members.fortunecity.com/fstav1/megali_idea/world_war_first_map.jpg

Lanini ili Solunu, Seresu ili Adrianopolju, Konstantinopolju ili Trebizondi, na Kritu ili Samosu, ili u bilo kojoj zemlji koja je vezana za istoriju ili grčko seme...Postoje samo dva velika centra helenizma - Atina i Konstantinopolj. Atina nije ništa drugo do prestonica, dok je Konstantinopolj velika prestonica, utvrđenje, polis, atrakcija i nada svih Helena.
(Govor Joanisa Koletisa, političara, održan 1844).

2 . U bitci kod Mačkova, septembra 1914. godine, na jednog strani se borio četvrti puk iz Užica (Srbija), a na drugoj jedan puk iz Like, koji su velikim delom činili Srbi, čiji su preci pre nekoliko stotina godina bili najverniji vojnici Habzburške monarhije. Komandant Purić iz užičkog puka predvodio je ljude u četrnaest napada, na koje su oni iz Like odgovorili neustrašivim kontranapadima. Za vreme jednog od ovih napada, Purić je govorio: „Predajte se, zašto da glupo umrete?", na šta su mu oni odgovorili: „Da li si ikada pomenuo da se Srbi predaju?"
(Dedižer, Vladimir..., *Istorija Jugoslavije*).

3 . Reči koje je izgovorio Jon I. C. Bratianu, premijer Rumunije, na konzilijumu krune Kotroćena, 14/27 avgusta 1916. godine:

Verujem da ćemo da pobedimo u ovom ratu, ali nisam siguran...Čak iako se dogodi da budemo pobeđeni, pošto su četiri najveće svetske sile na svetu priznale zasluge naših nacionalnih potraživanja i stabilizovale etničke granice Rumuna preko Karpata, slučaj rumunstva napraviće jedan veći korak napred, značajniji nego ikad.

B. Tun românesc utilizat în bătălia de la Mărăşeşti (1917).
Rumunski top korišćen u bitci u Marašeštima (1917).
Sursa imaginii/Izvor slike: http://www.mapn.ro/fotodb/albums/20051109_ar/5_Tun_de_105_la_Marasesti.jpg

1. **Despre Marea Idee (Megali Idea):**

Regatul Greciei nu înseamnă Grecia; el este doar o mică parte, cea mai mică şi mai săracă parte a lui. Grecul nu este doar cel care locuieşte în acest regat, ci şi cel care trăieşte la Ianina sau Salonic, la Seres sau Adrianopol, la Constantinopol sau Trebizonda, în Creta sau Samos, sau în orice altă țară legată de istoria sau de seminția grecească... Există doar două mari centre ale elenismului, Atena şi Constantinopol. Atena nu este decât capitala unui regat; Constantinopol este marea capitală, Cetate, Polis, atracția şi speranța tuturor elenilor.

(Discurs al lui Ioannis Kolletis, om politic grec, susținut în 1844)

2. *În bătălia de la Mackov din septembrie 1914 lupta, pe de o parte, regimentul 4 de la Užice (sârbesc), iar pe de alta un regiment de la Lika, din care făceau parte un mare număr de sârbi, ai căror strămoşi fuseseră vreme de secole cei mai credincioşi soldați ai împăraților habsburgici. Comandantul Purić din regimentul Užice şi-a condus oamenii în paisprezece atacuri, la care cei din Lika au răspuns prin contraatacuri fulgerătoare. În timpul unuia dintre acestea, Purić i-a apostrofat: „Predați-vă, de ce să muriți prosteşte?", la care ei au răspuns: „Ai pomenit vreodată ca sârbii să se predea?"*

(Dedijer, Vladimir..., *Istoria Iugoslaviei*)

3. **Cuvântarea rostită de Ion I.C. Brătianu, prim- ministru al României, în cadrul Consiliului de Coroană de la Cotroceni, 14/27 august 1916:**

Fără îndoială cred că din acest război vom ieşi învingători, dar nu sunt sigur... chiar dacă ar fi să fim bătuți, prin faptul că patru din cele mai mari puteri ale lumii au recunoscut temeinicia revendicărilor noastre naționale şi au consfințit printr-un act solemn hotarele etnice ale românilor de peste Carpați, cauza românismului va face un pas înainte mai mare şi însemnat decât oricând.

4. Rezistența eroică a armatei române:

De luni de zile luptăm cu îndârjire pentru apărarea colțului de țară care mai rămăsese liber. Rândurile noastre se răreau, mulți căzând seceraţi de proiectilele duşmane şi de boli. Uitasem ce înseamnă un adăpost cald şi o masă omenească, iar despre cei dragi, rămaşi sub ocupația duşmanului, de mult nu mai ştiam nimic. Strânsesem în inimile noastre atâta obidă, încât aveam senzația că stau gata să plesnească.

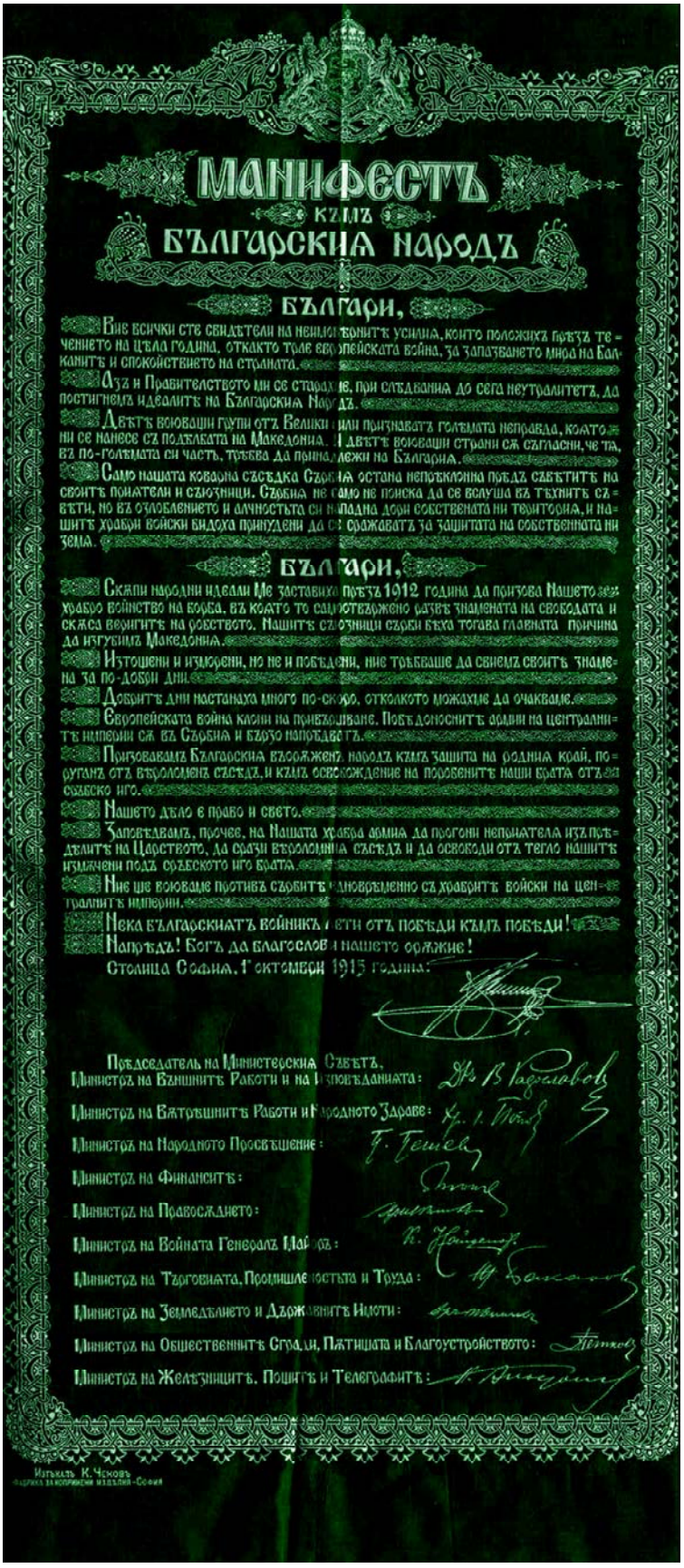
Zile de grea restrişte trecuseră peste noi şi altele şi mai cumplite ne aşteptau. Niciodată nu ne-a trecut însă prin minte că am fi putut fi definitiv învinşi. Niciodată n-am putut crede, chiar atunci când artileria duşmană ne pisa tranşeele, palmă cu palmă, îmbibând cu carnea şi sângele nostru țărâna în care ni se odihneau strămoşii. Credeam în victorie. O aşteptam cu îndârjire. Ne pregăteam pentru ea. Eram doar la noi acasă, ne luptam pentru casa noastră, a străbunilor şi urmaşilor.

(Scrisoare a unui ofițer român, iarna anilor 1916/1917)

4 . Herojska izdržljivost rumunske vojske:

Već mesecima se uporno borimo da odbranimo ćoše zemlje koje je ostalo slobodno. Naši redovi su se proredii, mnogi su postali žrtve neprijateljskih projektila i bolesti. Zaboravili smo kako izgleda toplo utočište i normalan obrok, a o dragim osobama, koje su ostale pod okupacijom dušmana, odavno ništa ne znamo. Tolika se tuga skupila u našim srcima da imamo utisak da će da puknu. Mnoge dane nevolja smo pretrpeli, a još strašniji dani tek dolaze. Ni u jednom trenutku nam nije prošло kroz glavu da smo mogli da budemo definitivno poraženi. Nismo verovali u to ni u trenutku kada nas je neprijateljska vojska saterala u šance, korak po korak, puneći ih našim mesom i krvlju. Verovali smo u pobedu. Čekali smo je očajnički. Spremali smo se za nju. Borili smo se za svoje kuće, svoje pretke i naslednike.

(Pismo jednog rumunskog oficira, zima 1916/1917).

МАНИФЕСТЪ
КЪМЪ
БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЪ

БЪЛГАри,

Вие всички сте свидетели на неимовернитѣ усилия, които положихъ презъ течението на цѣла година, откакто толе европейската война, за запазването мира на Балканитѣ и спокойствието на страната.

Азъ и Правителството ми се старае, при следванія до сега неутралитетъ, да постигнемъ идеалитѣ на Българския Народъ.

Девѣтѣ воюващи групи отъ Велики сили признаватъ голѣмата неправда, която ни се нанесе съ подѣлбата на Македония. И девѣтѣ воюващи страни сж съгласни, че та, въ по-голѣмата си часть, трѣбва да принадлежи на България.

Само нашата коварна съсѣдка Сърбия остана непръклонна повдъ съвѣтитѣ на своитѣ приятели и съюзници. Сърбия не само не поиска да се вслуша въ тѣхнитѣ съвѣти, но въ ослѣпението и алчностьта си нападна дори собствената ни територия, и нашитѣ храбри войски бидоха принудени да се сражаватъ за защитата на собствената ни земя.

БЪЛГари,

Скжпи народни идеали Ме заставиха презъ 1912 година да повдигна Нашето знаме за свято войство на бойа, въ което то съсредоточено даваше знамената на свободата и скжпа вѣрнитѣ на собството. Нашитѣ съюзници сърби бѣха тогава главната причина да изгубимъ Македония.

Изтощени и изморени, но не и повѣдени, ние трѣбваше да свикнемъ своитѣ знамена за по-добри дни.

Добритѣ дни настанаха много по-скоро, отколкото можахме да очакваме.

Европейската война клони на примирение. Повѣдоносницитѣ задни на централнитѣ империи сж въ Сърбия и бързо напредватъ.

Призовавамъ Българския въоружень народъ къмъ защита на родния край, по-руганъ отъ вѣролъмена съсѣдъ, и къмъ освобождение на поробенитѣ наши братя отъ сѫщото иго.

Нашето дѣло е право и свето.

Заповѣдвамъ, прочее, на Нашата храбра армия да прогони непиятеля изъ пѣ-делитѣ на Царството, да сбрази вѣролъмния съсѣдъ и да освободи отъ тегло нашитѣ изключени подъ сѫщото иго братя.

Ние ще воюваме противъ сърбитѣ едновременно съ храбритѣ войски на цен-тралнитѣ империи.

Нека българскиятъ войникъ върви отъ повѣди къмъ повѣди!

Напрѣдъ! Богъ да благослови нашето оржжие!

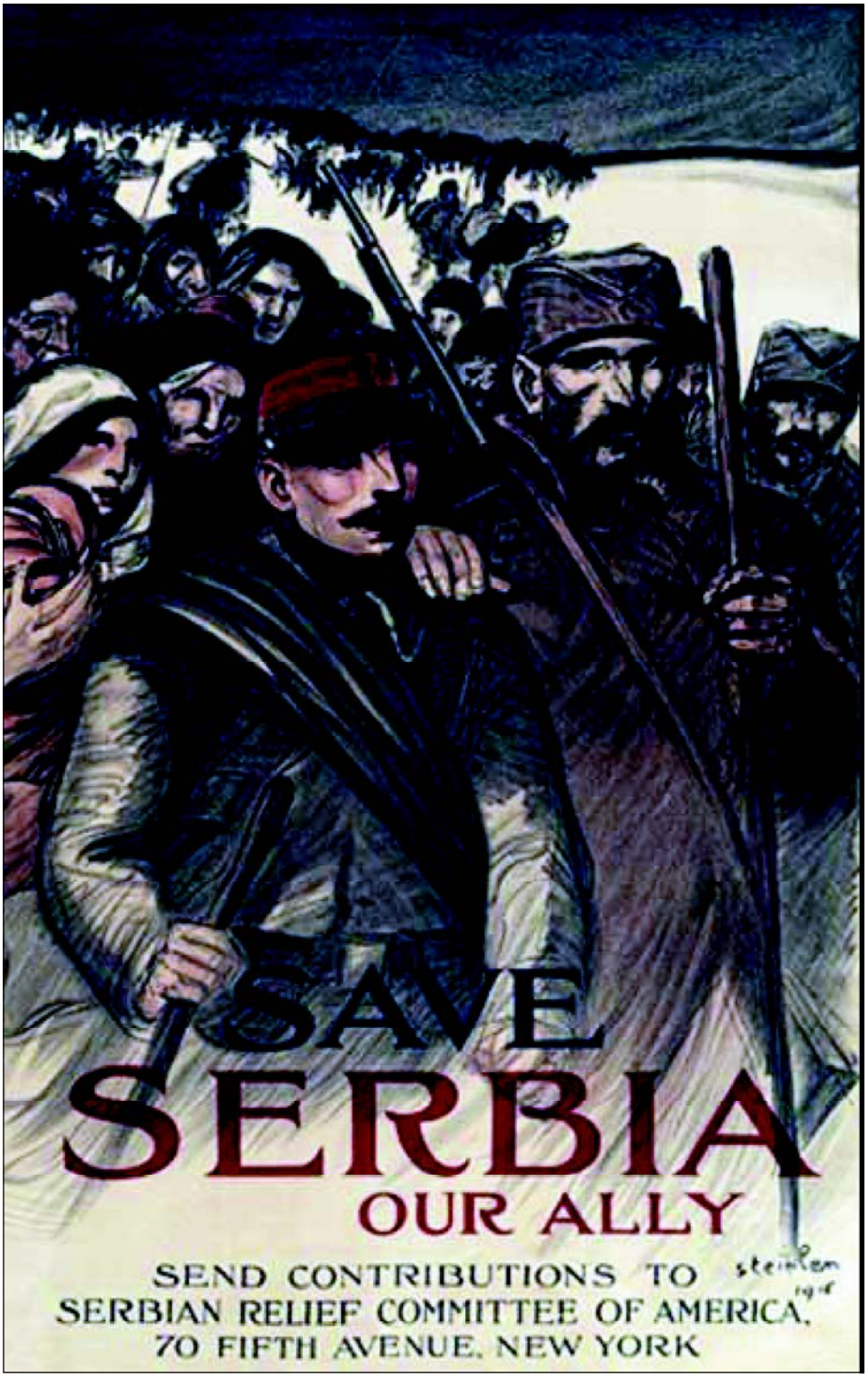
Столица София, 1 октомври 1915 година.

Председатель на Министерския Съвѣтъ,
Министръ на Вѫтрешнитѣ Работи и на Изповѣданията:
Министръ на Вѫнрешнитѣ Работи и Народното Здраве:
Министръ на Народното Просвѣщение:
Министръ на Финанситѣ:
Министръ на Правосждието:
Министръ на Войната Генералъ Маіоръ:
Министръ на Търговията, Промишлеността и Труда:
Министръ на Земледѣлието и Държавнитѣ Имоти:
Министръ на Общественитѣ Сгради, Пѫтищата и Благоустройството:
Министръ на Желѣзницитѣ, Пощитѣ и Телеграфитѣ:

Изтъкалъ К. Чековъ

C. Manifest al țarului Bulgariei, Ferdinand, prin care se declară război Serbiei.
Sursa imaginii:
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/58/Manifest-Bulgarian-First-World-War.jpg

C. Dokument bugarskog cara Ferdinanda, kojim je objavljen rat Srbiji.
Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/58/Manifest-Bulgarian-First-World-War.jpg

D. Afiş de propagandă american în sprijinul Serbiei, având mesajul „Salvați Serbia, aliatul nostru!”
Sursa imaginii: http://www.firstworldwar.com/posters/images/pp_us_94.jpg

D. Američki propagandni materijal namenjen podršci Srbije, koji nosi poruku: “Spasite Srbiju, našeg saveznika”
Izvor slike: http://www.firstworldwar.com/posters/images/pp_us_94.jpg

Domaći:

1 . Proučite kartu A i identifikujte učesnike Prvog svetskog rata.

2 . Koji su bili razlozi ulaska Rumunije u Prvi svetski rat (3)?

3. Na čijoj su strani bili Rumuni?

4 . Navedite bar jedan razlog zbog koga su Rumuni izdržali u ratu (4).

5 . Navedite razloge zbog kojih su Srbija, Bugarska i Rusija učestvovale u Prvom svetskom ratu.

6 . Proučite kartu D i odgovorite na sledeća pitanja:

- Iz kojih je razloga postavljen ovaj plakat?
- Pokušajte da objasnite značenje slike.

Jedno značenje učestvovanja Rumunije u ratu: Ekaterina Teodoriju

Ekaterina Teodoriju (pravo ime Katalina Teodoriju) rodila se 14. januara 1894. u mestu Vadeni, u okrugu Gorž (danas kvart grada Trgu Žiu). Studirala je u Vadenima u Trgu Žiu i u ženskoj školi u Bukureštu. Prijavila se u dobrovoljce u jesen 1916. sa željom da se bori za Rumuniju. U ratu je bila zajedno sa svojim bratom Nikolajem, koji je poginuo 1/14 novembra 1916. godine na brdu u selu Sambotin. “Zbogom, brate, ja ću se osvetiti”, rekla je i uzela bratovljevu pušku. Primećena je u bitci kod Rašina (Dolž).

E. Ecaterina Teodoroiu, Jeanne d’Arc a românilor. Sursa imaginii: http://www.verticalonline.ro/115-ani-de-la-nasterea-ecaterinei-teodoroiu

E. Ekaterina Teodoriju, rumunska Jeanne d’Arc. Izvor slike: http://www.verticalonline.ro/115-ani-de-la-nasterea-ecaterinei-teodoroiu

Ekatarinin komandant je napisao: “Cela grupa bila je opkoljena protivničkim trupama i smo svi pali u ropstvo. Dvojica nemačkih oficira umirali su govoreći: “Predajte komandante”**!** Ona [Ekaterina Teodoriju] je odgovorila na nemačkom jeziku da se predaje, uzela je oružje i pucala na (one) koji su bili u okolini, ubivši trojicu neprijatelja. U panici koju je ona izazvala paljbom, uspeli smo da pobegnemo nas petnaestorica zajedno sa njom...“Nekoliko dana kasnije su je zarobili. Ona je ovako opisala šta se dogodilo: „Zbog entuzijazma osvete izgubila sam smotrenost i, eto, uhvatili su me. Praćena od strane nemačkog vojnika, koji me je uhvatio za ruku, poslali su me negde, ne znam gde. Na putu se setim da imam revolver, dva metka, gde? U glavu čuvara, ponovo sam bila slobodna. Uzmem svoje oružje i trčim putanjama prema našima. Primećena sam na jednom polju i kiša metaka se sručila na mene, ranivši me u desnu nogu. Ne osećam ništa, sloboda mi je dala krila, trčim napred i u dva sata noću sam među svojima, kojima objašnjavam protivničku poziciju. Hoće da me smeste u bolnicu, ali ja ne pristajem i dolazim u bitku sa malo zavoja. Učestvujem u napadu

Temă:

1. Examinați harta A şi identificați participanții la primul război mondial.
2. Care au fost motivele care au împins România în primul război mondial (3)?
3. Care a fost tabăra de partea căreia a luptat România (3)?
4. Indicați un motiv al rezistenței românilor în război (4).
5. Menționați motivele pentru care Serbia, Bulgaria şi Grecia au participat la primul război mondial.
6. Examinați imaginea D şi răspundeți următoarelor cerințe:
   - Ce a determinat realizarea acelui afiş;
   - Identificați înțelesul imaginii.

Studiu de caz:

Un simbol al participării României la război:
Ecaterina Teodoroiu

Ecaterina Teodoroiu (pe numele adevărat Cătălina Toderoiu) s-a născut la 14 ianuarie 1894 în localitatea Vădeni, județul Gorj (azi un cartier al oraşului Târgu Jiu). A urmat studiile la Vădeni, la Târgu Jiu şi la Şcoala de Fete din Bucureşti. S-a înrolat voluntară în toamna anului 1916 din dorința de a lupta pentru România. A fost alături de fratele ei, Nicolae, care a murit la 1/14 noiembrie 1916, pe dealul satului Sâmbotin. „La revedere, frate, mi-oi răzbuna eu!", ar fi zis şi a luat arma fratelui ei. S-a remarcat într-o luptă la care a participat la Răşina (Dolj). Comandantul Ecaterinei scria: „Compania a fost întreagă înconjurată de trupe inamice, unde căzuserăm toți prizonieri; 2 ofițeri germani s-au prezentat la mine zicând: <<Predați comandanții!>>. Ea [Ecaterina Teodoroiu] a răspuns în limba nemțească că se predă, în care timp a luat arma la ochi, a tras în [cei] care ne înconjuraseră, omorând trei inamici şi, prin debandada focurilor ei, am putut scăpa subsemnatul, ea şi 15 soldați..." A fost luată prizonieră câteva zile mai târziu. Ea a descris astfel cele întâmplate: „Dar avântul răzbunării m-a făcut să pierd prevederea şi iată că sunt luată prizonier. Escortată de un soldat german, care mi-a luat arma, am fost trimisă nu ştiu unde. În cale, mi-aduc aminte că am revolverul; două gloanțe, unde? în capul santinelei, mi-au redat libertatea. Îmi iau arma şi fug pe poteci înspre ai noştri, sunt văzută însă la un luminiş şi o ploaie de gloanțe răpăie în urma mea, rănindu-mă la piciorul drept. Nu simt nimic, libertatea îmi dă aripi, fug înainte şi la 2 ore noaptea, sunt între ai mei, cărora le descriu poziția inamică. Vor să mă bage în spital, dar nu primesc şi plec la luptă cu un bandaj sumar. Iau parte la un atac de baionetă şi cu toată greutatea armei, avântul îmi dă putere şi ucid trei dușmani. Sunt mulțumită." Fiind rănită la ambele picioare, la coapsa stângă şi la umăr, a fost îngrijită în mai multe spitale (Filiaşi, Craiova, Bucureşti, Iaşi). A fost înaintată la gradul de sublocotenent şi a primit comanda unui pluton de 25 de militari. La 22 august 1917, a murit eroic în timpul luptelor de la Mărăşeşti, pe Dealul Secului, în zona Muncelului. Un martor ocular relatează astfel sfârşitul eroic al Ecaterinei Teodoroiu: „... găsisem necesar să însărcinez pe sergentul-major din plutonul ei, precum şi pe sublocotenentul Mănoiu, care comanda un pluton vecin din acelaşi regiment, pentru ca, la un caz de nevoie, să-i dea sfaturi [Cătălinei] cum să-şi conducă în foc soldații. Cu toate aceste măsuri de prevedere, nimic n-a putut-o opri pe eroina noastră ca să iasă singură din tranşee, în clipa când ea observase cu

bajonetima i, iako je oružje teško, ponešena elanom ubijam trojicu protivnika. Zadovoljna sam“. Pošto je bila ranjena na dva mesta, u levu butinu i u rame, lečili su je u više bolnica (Filijaš, Krajova, Bukurešt, Jaš). Unapređena je, dobila je zvanje podoficira i bila je na čelu voda od 25 vojnika. Herojski je poginula u bitci kod Marašešti 22. avgusta 1917, „Breg **Secului(go, suv?)**“ u oblasti Munćela. Jedan očevidac je ovako prepričao herojsku smrt Ekaterine Teodorije: „...smatram da je bitno da zaposlim zastavnika iz njenog voda, kao i podoficira Manoja, koji je predvodio jedan komšijski vod iz istog puka, da je posavetuju kako da vodi vojsku u vatru. I sa svim tim merama opreza, ništa nije moglo da zadrži našu heroinu da ne izađe sama iz šanca i krene u kontranapad u trenutku kada je dvogledom videla da se neprijateljske sile približavaju našoj vojsci. Podigavši se na noge do oboda skolništa gde se nalazila, uzviknuvši reči sa entuzijazmom, pozvala je vojnike da otovre vatru i da krenu u napad. Verovatno su je videli napadači i kada su čuli iz daljine oštar glas mladog oficira, usledio je glasan rafal protivničkih mitraljeza i tada su je ubili.” Bila je proslavljena žrtva heroine:

„ U vreme sukoba prošle noći (23. na 24. avgust 1917. godine), na brdu Secului, pala je na čelu svog voda, pogođena sa dva metka iz mitraljeza u svoje plemenito srce, dobrovoljac Ekaterina Teodoriju iz Udruženja sedam.

Bila je redak primer jednog entuzijazma, uklopljenog sa upornošću, a neki su je s pravom nazvali Heroina iz Žia. Dala je veliku žrtvu, nimalo ohola, bez uzaludnih ambicija, iz čiste ljubavi da odbrani našu državu, koju su neprijatelji okupirali.

Ekaterina Teodoriju je bila najhrabriji vojnik koji je branio svoju zemlju, zasenila je sve svojom moći i pobedila žensku slabost, znajući da pokaže fizičku i duhovnu snagu muškarca i sve kvalitete jednog odvažnog i neumornog vojnika punog entuzijazma.

Ona, koja se junački borila u to vreme na Trgu Žiu, ona, koja je imala jednu retku energiju protiv „bele smrti“, koja je nosila svoje prijatelje bolesne od tifusa, ponovo polazila u bitku sa novorođenim entuzijazmom, sa nadom da će i ona da doprinese ovom velikom činu osvete, kada je pripremanje zamenjeno aktivnim delom.

Pala je pre nego što je uspela da stigne do svog cilja.

Dala je život sa jednostavnošću pravog herojstva, ne da bi se o njoj govorilo, već zato što joj je to srce govorilo, pošto je njena duša verovala u to da tako ispunjava svoju životnu dužnost.

U svom viteštvu ona je umrla u trenutku dok se obraćala svojim vojnicima: „Napred, ljudi, ne odustajete, sa mnom ste. Od tada, ona ima pravo na večno poštovanje od strane svih Rumuna. Zbog velike ljubavi prema zemlji, zbog patriotizma koji je posedovala, zbog energije i entuzijazma, kojima je ispunila svoju misiji, kao i zbog velike žrtve koju je dala, naznačujem na dnevnom redu puka, da ona daje primer svim vojnicima.“

Komandant puka 43/59, Kolonel Pomponiu

binoclul că forțe inamice porniseră către liniile noastre, la un contraatac. Suindu-se în picioare pe parapetul şanțului-adăpost, în care se afla, strigând cuvinte de înflăcărare, şi-a chemat ostaşii să deschidă focul şi să pornească la atac. Fiind probabil zărită de atacanți şi auzindu-se din depărtare glasul ascuțit al acestui tânăr ofițer, a urmat o puternică răpăială a mitralierelor inamicului care au lovit-o mortal." Prin ordin de zi era elogiată jertfa eroinei:

„În timpul ciocnirii de ieri noapte [23 spre 24 august 1917] pe dealul Secului, a căzut în fruntea plutonului său, lovită în inima-i generoasă de două gloanțe de mitralieră, voluntara Ecaterna Teodoroiu din compania 7."

Pildă rară a unui cald entuziasm, unit cu cea mai stăruitoare energie, pe care unii au numit-o cu drept cuvând „Eroina de la Jiu", şi-a dat jertfa supremă, lipsită de orice trufie, de orice deşartă ambiție, numai din dragostea de a apăra pământul țării noastre, cotropit de duşmani.

Ecaterina Teodoroiu a fost la înălțimea celor mai viteji apărători ai țării sale, pe care i-a întrecut prin puterea cu care îşi înfrângea slăbiciunea femeiască, ştiind să dovedească vigoarea bărbăției de trup şi de suflet şi calitățile întregi ale unui ostaş îndrăzneț, neobosit şi plin de entuziasmul de a se face folositor cu orice preț.

Aceea care a luptat ca un viteaz din alte vremuri la Târgu Jiu, aceea care a desfăşurat o energie rară împotriva „morții albe", care a secerat pe camarazii ei bolnavi de tifos exantematic, pornise din nou la luptă cu un avânt renăscut, cu nădejdea că va contribui şi ea la opera cea mare a răzbunării, la a cărei pregătire a luat parte activă.

A căzut înainte de a ajunge la țelul acelei revanşe. Şi-a dat viața cu simplitatea eroismului adevărat, nu pentru a obține apoteoza de vorbă, ci pentru că aşa cerea inima ei, pentru că aşa credea sufletul ei că i se împlineşte datoria vieții.

Aceea care în vitejia-i comunicativă a murit în clipa când se descoperea spre a-şi îndemna ostaşii cu vorbele: *„Înainte băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine" – are drept din clipa aceasta la cinstirea veşnică a tuturor românilor.*

Pentru dragostea-i de țară, pentru simțu-i rar al datoriei, pentru energia şi avântul cu care şi-a împlinit ceea ce socotea misiunea ei până la jertfa supremă, o citez la ordin de zi pe regiment, dând-o ca pildă tuturor ostaşilor.

Comandantul Regimentului 43/59 infanterie. Colonelul Pomponiu"

Temă:

Sunteți cetățeni ai Serbiei sau ai Bulgariei. Care dintre personalitățile istorice din statele ai căror locuitori sunteți se pot compara cu Ecaterina Teodoroiu prin eroism, spirit de sacrificiu, contribuție la mobilizarea energiilor oamenilor?

Poglavlje XX.

Anastasije Popović-Mrav

Ovo poglavlje se odnosi na napore koje su učinili timočki Rumuni, pomoću njihovog predstavnika Anastasija Popovića-Mrava, da na Konferenciji za mir u Parizu bude njihovo ujedinjenje sa Rumunijom.

Ko je bio Atanasije Popovoć-Mrav? Uprkos pobedi, situacija timočkih Rumuna, bilo sa bugarske ili srpske strane, nije se promenila. Postojala je jedna ličnost koja se potrudila da apeluje na sudbinu svojih narodnosti: misli se na Atanasija Popovića Mrava. Rođen je u Đanovi, u Timočkoj Krajini. Bio je učemn čovek, učivši viskoe škole u Beogradu (gde je studirao teologiju) i u Leni, Nemačka (gde je doktorirao iz pedagogije).

A. Požarevac, grad u kome su živeli Rumuni iz Srbije, pod okupacijom za vreme Prvog svetskog rata.
Izvor slike: : http://serbien.wordpress.com/2008/03/

Za vreme Prvog svetskog rata napisao je artikl *O Rumunima iz Srbije.Treća kategorija prebeglih,* izdat u Bukureštu (1916), u kome pridaje važnost činjenici da među izbglicama koje su došle iz Srbije (B) i koje su Rumuni ljudski primili, nalazio

Capitolul XX.

Atanasie Popovici-Furnică

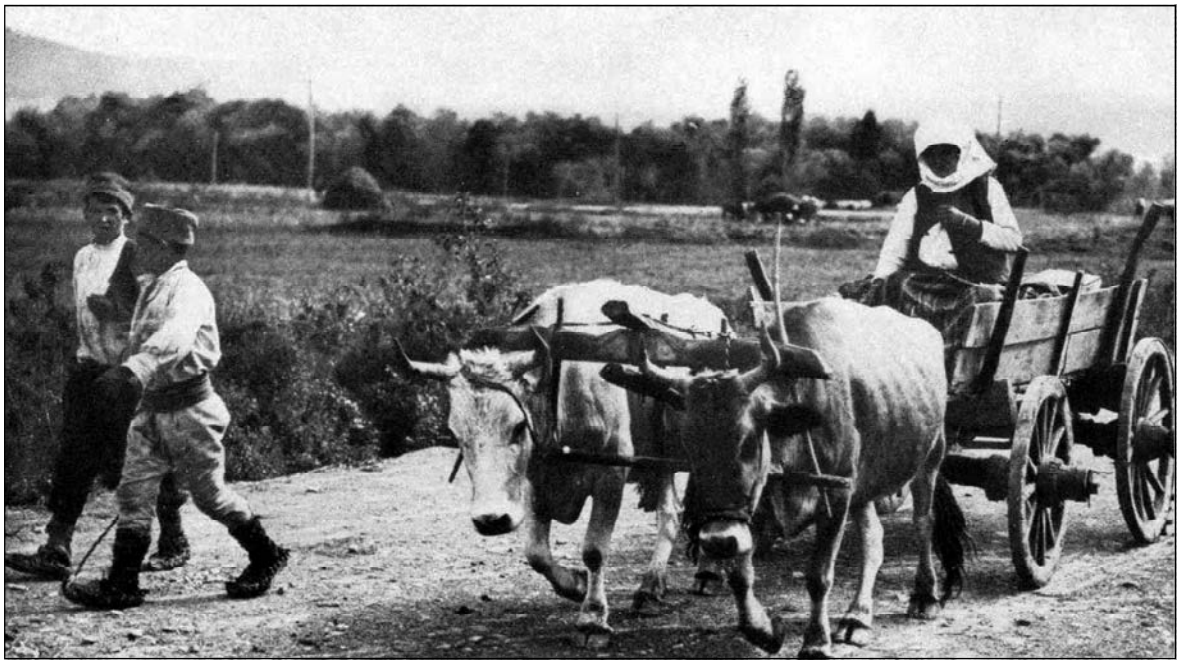
Capitolul se referă la eforturile făcute de românii timoceni, prin reprezentantul lor Atanasie Popovici-Furnică, de a se recunoaşte la Conferința de Pace de la Paris, unirea lor cu statul român.

Cine a fost Atanasie Popovici-Furnică? În ciuda victoriei, situația românilor timoceni, fie că erau cuprinşi între granițele Serbiei, fie ale Bulgariei, nu s-a schimbat. A existat o personalitate care s-a străduit să tragă un semnal de alarmă în ceea ce priveşte soarta acestor conaționali: este vorba de Atanasie Popovici, care-şi semna materialele sub numele de Atanasie Furnică. Era născut la Geanova, pe Valea Timocului. Era un om învățat, făcuse şcoli înalte la Belgrad (unde a studiat teologia) şi la Iena, în Germania (unde a obținut un doctorat în pedagogie).

A, Oraşul Pojarevaț, locuit de românii din Serbia, sub ocupație în timpul primului război mondial. Sursa imaginii: http://serbien.wordpress.com/2008/03/

În timpul Primului Război Mondial a scris articolul *De la românii din Serbia. A treia categorie de refugiați,* publicat la Bucureşti (1916), în care atrăgea atenția asupra faptului că, între refugiații veniți din Serbia (B) şi primiți cu omenie de români, se

B. Refugiați din Serbia în timpul primului război mondial. Oare erau sârbi sau români timoceni? Sursa imaginii: http://www.firstworldwar.com/photos/graphics/cpe_serbian_refug_01.jpg

B. Izbeglice iz Srbije za vreme Prvog svetskog rata. Da li su bili Srbi ili timočki Rumuni? Izvor slike: http://www.firstworldwar.com/photos/graphics/cpe_serbian_refug_01.jpg

C. Aliații victorioşi la Conferința de la Paris-Versailles (1919). Sursa imaginii: http://garciasweb.net/Gallery.htm

C. Pobednički saveznici na konferenciji u Pariizu i Versaju (1919). Izvor slike: http://garciasweb.net/Gallery.htm

găseau mulți conaționali de-ai noştri de pe Valea Timocului. Autorul sublinia faptul că Bulgaria, temporar învingătoare (A), dorea să anexeze şi partea aparținând Serbiei a teritoriului locuit de românii de pe Valea Timocului şi că este de datoria autorităților române să se ocupe de soarta acestora. Aceştia se aflau, într-adevăr, într-o situație dificilă, fiind jefuiți atât de germani, cât şi de bulgari în perioada atât de tulbure a războiului (1).

Refugiat la Iaşi şi apoi la Chişinău, Atanasie Popovici-Furnică a demonstrat că la românii timoceni conştiința națională n-a murit. Aici trăiau mai mulți refugiați din această zonă. Aşa se explică faptul că la Chişinău a luat naştere un Comitet al românilor timoceni condus de Atanasie Popovici-Furnică. Acest comitet a editat materiale în care se sublinia ideea drepturilor de care trebuiau să beneficieze românii din Serbia (2). A participat la redactarea unui manifest la Chişinău (1 noiembrie 1918) către românii din Serbia prin care se sublinia necesitatea unirii tuturor românilor şi susținerea cauzei lor la Conferința de Pace de la Paris (3). Prin aceste acțiuni, Atanase Popovici-Furnică s-a impus în fața opiniei publice şi a autorităților, fiind membru al delegației României participante la Conferința de Pace de la Paris (C). În cadrul conferinței, delegația sârbească s-a dovedit lipsită de prietenie față de România. Deşi angajamentele luate de aliații din Antantă înainte de război prevedeau ca țara noastră să alipească întreg Banatul, locuit în majoritate de români, sârbii au revendicat, la rândul lor, această regiune.

La Conferința de Pace de la Paris. În această situație care tensiona relațiile dintre două state vecine şi prietene, Atanasie Popovici-Furnică a înmânat Conferinței un memoriu în numele populației româneşti din Timocul sârbesc. Memoriul arăta că românii de pe Valea Timocului sunt urmaşii populației băştinaşe romanizate, la care s-au adăugat alți români proveniți din Balcani, din Banat sau din Oltenia. Se demonstra apoi că, în ciuda eforturilor autorităților sârbeşti de a ascunde realitățile demografice, populația românească din cele patru județe (Pojarevăț, Craina, Timoc şi Morava, E) este compusă din circa 340 000 de persoane. Documentul denunța faptul că împotriva acestei numeroase populații româneşti autoritățile sârbeşti au declanşat o crâncenă politică de sârbizare, fiind desființate şcoala şi biserica în limba română. În timpul războiului românii timoceni au luptat cu vitejie pentru Serbia împotriva unui inamic puternic; prin sacrificiile cauzate de această luptă, românii din Timoc şi-au câştigat dreptul la libertate. În consecință, pe baza principiilor proclamate de preşedintele american Wilson (D) în cele „14 puncte", semnatarul memoriului solicita **alipirea teritoriilor locuite de românii timoceni la Regatul României.** Aceasta era, semnalează Atanasie Popovici-Furnică, singura garanție de respectare a dezvoltării culturii naționale a acestei populații îndelung oprimate (4). Acest document, foarte important pentru a demonstra existența conştiinței românității la populația de pe Valea Timocului, nu a avut însă finalitatea dorită de autorul său.

Sârbii au prezentat un contramemoriu, care reprezenta, chipurile, „adevărul" despre românii din Timoc şi care căuta să demonstreze că aceştia nu doresc unirea cu România (5).

În timpul Conferinței de Pace s-a auzit şi glasul celorlalți români balcanici, care au acționat concertat cu frații lor din Timoc. Astfel, în martie 1919, la Paris, lua naştere Liga pentru eliberarea românilor din Timoc şi Macedonia, condusă de personalități de mare prestigiu, precum: George Murnu, profesor la Universitatea

se veliki broj naših narodnosti iz Timočke Krajine. Autor ističe da je Bugarska, trenutni pobednik, želela da pripoji i deo Srbije gde žive Rumuni, u Timočkoj Krajini, i da je dužnost rumunske vlasti da vode računa o njima. Oni su se stvarno nalazili u teškoj situaciji pošto su ih pljačkalii Nemci i Bugari u periodu rata.

Izbegavši prvo u Jaš a posle u Kišinau, Atanasije Popović- Mrav pokazao je da nacionalna svest timočkih Rumuna nije nestala. Ovde su živele mnoge izbeglice iz tih predela. Tako se objašnjava činjenica kako se u Kišinau organizovao Komitet timočkih Rumuna koji je predvodio Atanasie Popović- Mrav. Ovaj Komitet je izdao materijale u kojima se isticala ideja prava koja je trebalo da uživaju Rumuni iz Srbije (2). Učestvovao je u sastavljanju proglasa u Kišinau (1 novembar 1918) Rumunima iz Srbije u kome se naglašavala potreba ujedinjenja svih Rumuna iz Srbije i podržavanje tog slučaja na Konferenciji za mir u Parizu (3). Tako je Anastase Popovoć-Mrav stao na čelo javnog mišljenja i vlasti, pošto je bio član delegacije Rumunije koja je učestvovala na konferenciji u Parizu (C). Srpska delegacija je na konferenciji pokazala neprijateljstvo prema Rumuniji. Reč koju su saveznici Antante dali pre rata odnosila se na to da naša zemlja pripoji celi Banat, uglvanom naseljen Rumunima, ali su i Srbi želeli istu oblast.

Na konferenciji za mir u Parizu. U ovakvoj situaciji koja je stvarala tenziju između dve susedne i prijateljske države, Atanasie Popović- Mrav je predao Konferenciji jedanu peticiju u ime rumunskog naroda iz Timočke Krajine. Peticija pokazuje da su Rumuni odande potomci starosedeoca koji su romanizovani, kojima su se pridružili ostali Rumuni koj potiču sa Balkana, Banata ili Oltenije. Tako se pokazuje da nasuprot naporima srpske vlasti da sakrije demografske realnosti, rumunska populacija iz četiri opštine (Požarevac, Kraina, Timok i Morava, E) je broji 340.000 osoba. Dokument objelodanjuje činjenicu da su protiv ove brojne rumunske populacije i da srpska vlada vodi politiku srbizacije, pošto su zabranjene škole na i crkve na rumunskom jeziku. Za vreme rata,rumunski Timočani su se hrabro borili na strani Srbije protiv čvrstog neprijatelja, zbog zrtva koje su pale u ovog borbi, timočki Rumuni su dobili pravo na slobodu. Po osnovi principa proglašenim od amerčkog predesednika Wilson-a (D) i tih 14 stavki, potpisnik dokumenta traži da se teritorija na kojima žive timočki Rumuni pripoji Rumuniji**.** Ovo je bila, upozoravao je Atanasie Popović–Mrav, jedina garancija poštovanja razvoja nacionalne kultureovog naroda, za vreme dirinčenja (4). Ovaj dokument, je veoma važan za pokazivanje postojanja rumunstva u nacionalnoj svesti kod naroda u Timočkoj Krajini, ali nijegov autor nije postigao željeni rezultat.

Srbi su predali kontratužbu, koja je želela da prikaže „istinu“ o Rumunima iz Timoka i da dokažu da oni ustvari ne žele ujedinjenje sa Rumunijom.

Za vreme Konferencije za mir oglasili su se i drugi balkanski Rumuni, koji su reagovali u skladu sa željama njihove braće iz Timoka. Marta 1919, u Parizu, stvorila se liga za oslobodjenje Rumuna iz Timoka i Makedonije, koju su predvodile prestižne ličnosti, kao što su: George Murnu, profesor sa unoverziteta u Bukureštu (velika ličnost rumunske kulture), i onaj koji je predstavljao makedosnke Rumune; Atanase Popović-Mrav; N. Tаćit, delegat Rumuna iz Pinda; Traian, profesor na fakultetu u Bukureštu (veliki matematičar); Orest Trafali, profesor u Bukurestu (bitan istoričar) itd. S ciljem da se konstruiše pravo, bio je pokrenut manifest koji je zahtevao: priznanje

din Bucureşti (o mare personalitate a culturii româneşti) şi care îi reprezenta pe macedo-români; Atanasie Popovici-Furnică; N. Tacit, delegat al românilor din Pind; Traian Lalescu, profesor la Universitatea din Bucureşti (mare matematician); Orest Tafrali profesor la Universitatea din Bucureşti (important istoric) etc. Cu ocazia constituirii Ligii era difuzat un manifest care revendica: recunoaşterea grupului român din Serbia ca personalitate juridică; introducerea limbii române în administrație, şcoală şi biserică; egalitatea în drepturi cu populația sârbească şi participarea acestora la treburile publice (administrație, justiție) etc.

Mai mult, chiar preşedintele american Wilson (D) era informat despre situația românilor din Serbia de către conducătorul Ligii Naționale Române din America, Vasile Stoica. De asemenea, au fost redactate broşuri şi memorii prin care se dovedea temeinicia revendicărilor româneşti de către personalități de seamă ale culturii româneşti, precum geograful G. Vâlsan sau istoricii Orest Tafrali şi Alexandru Lapedatu.

În acea vreme, Serbia impresionase întreaga lume prin vitejia de care dăduseră dovadă ostaşii săi şi prin sacrificiile uriaşe suferite. Diplomația sârbească a ştiut, cu mare abilitate, să-şi atragă sprijinul Marilor Puteri, în primul rând al SUA. Nu e de mirare deci, că în acea conjunctură, românii nu aveau şanse de a fi ascultați de statele care aveau un cuvânt important în relațiile internaționale. În cele din urmă, diplomația românească a trebuit să recurgă la un compromis: România a acceptat împărțirea Banatului cu Iugoslavia, fără a mai ridica problema românilor de pe Valea Timocului.

Surse:

1. *Războiul european i-a găsit pe românii din Serbia... într-o stare sufletească deprimată. Încă de la începutul războiului ei au avut nenorocirea să se vadă față în față cu „duşmanul", care era fratele lor din Banat, cu care, acum doi ani, trăia în speranța, să se unească pentru veci. Cuvintele: „Mă, nu trageți, că suntem români", ale românilor din Banat, care trecând în 1914 de la Orşova, în frunte cu un ofițer ungur, pe țărmul sârbesc, văzându-se în fața soldaților români din Serbia în loc să tragă şi unii şi alții, sunt o dovadă de conştiință... Ce groază se va fi produs în sufletele bieților români din Serbia, văzându-l pe fratele său „victorios" stând de pază, ca austriecii şi germanii să-i prădeze în toată liniştea vitele, paserile, bucatele ş.a. şi să le expedieze în Germania, iar bulgarii să jefuiască casele, să adune țesături şi tot ce era de valoare şi să le trimită încărcate pe care în Germania. Înseşi bisericile au fost jefuite de aceşti barbari. Argintul, aurul, odăjdiile sfinte au fost încărcate în vreme ce soldații români din Ungaria se uitau cu durere la toate aceste nenorociri ale fraților lor.*

(Atanasie Popovici-Furnică, *De la românii din Serbia. A treia categorie de refugiați*, în ziarul Tribuna, 17 ianuarie 1916)

2. *Rar se găsesc în istorie două popoare de rase diferite, care să fi avut în decursul veacurilor să sufere de la acelaşi duşman, ca poporul românesc şi acela sârbesc. Străinii i-au împărțit şi au încercat să-i desnaționalizeze, iar cu cât era presiunea pentru înstrăinare mai mare, ei îşi vedeau ținta mai clar. Este regretabil că aceste două popoare în timp de pace n-au lucrat în înțelegere şi când s-a întâmplat*

D. Preşedintele america Woodrow Wilson a avut un rol major în desfăşurarea Conferinței de la Paris.

Sursa imaginii: http://royalromania.wordpress.com/2008/12/10/documents-woodrow-wilson-paris-peace-conference-18-january-1919/?referer=sphere_search

D. Američki predsednik Woodrow Wilson je imao veliku ulogu u razvoju Konferencije u Parizu.

Izvor slike: Sursa imaginii: http://royalromania.wordpress.com/2008/12/10/documents-woodrow-wilson-paris-peace-conference-18-january-1919/?referer=sphere_search

E. Cele 4 județe locuite de români de pe Valea Timocului.
Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/2/20/Estul_Serbiei_(1918-1922).jpg
E. Četiri opštine naaseljene Rumunima u oblasti Timočke Krajine.
Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/2/20/Estul_Serbiei_(1918-1922).jpg

să întrebuințeze aceleaşi mijloace în lupta contra străinilor, a fost numai o coincidență impusă de scopul înalt comun. Războiul actual a dovedit acestor două popoare îndeajuns că, ele fiind înconjurate numai de duşmani, trebuie să trăiască în bună înțelegere ca să poată prospera. Pretențiunile culturale, ba chiar şi teritoriale, în baza principiului naționalităților, pot fi satisfăcute fără a se ştirbi principiul celui ce cedează dreptății. Câştigul ar fi imens, căci şi poporul românesc din Serbia, ca şi elementul sârbesc din România va simți aceeaşi fericire şi satisfacție.

(Atanasie Popovici-Furnică, articolul *Două țări martire: România şi Serbia*, România Nouă, Chişinău, 15 august 1918)

3. *Fiind români, dorim să fim la un loc cu ceilalți frați ai noştri, cu românii, care acum sunt un popor mare. Noi vrem să fim la un loc cu Banatul, cu Transilvania, cu Basarabia şi cu Bucovina. Noi nu suntem sârbi, tocmai precum românii din Ungaria nu sunt unguri şi cei din Rusia, ruşi. Noi suntem din Serbia o jumătate de milion de români şi nu mai vrem să rămânem cu sârbii, de la care am avut de suferit atâta. Ei nu ne lăsau să învățăm în şcoli limba noastră, nu ne lăsau să ne facem biserici româneşti, să avem gazete româneşti şi alte de acestea. Dacă noi o vom cere de la Conferința de pace să ne alipească la România, credem că ea ne va alipi. [...] Să ne adunăm prin sate, prin oraşe, să alegem un Comitet național care să ne pună în legătură cu frații noştri din România, Ardeal, Bucovina şi Basarabia, pentru ca să ne unim cu ei, făcând şi dimpreună parte din România Mare.*

(*Manifest către românii din Serbia privind necesitatea unirii tuturor românilor şi susținerea cauzei lor la Conferința de Pace de la Paris,* Chişinău, 1 noiembrie 1918)

4. *Conferința pentru Pace, întrunindu-se la Paris, cu scopul de a aşeza în Europa o nouă alcătuire, întemeiată pe justiție şi pe principiul naționalităților, Comitetul Național al Românilor din Serbia, al cărui preşedinte este subscrisul, m-a însărcinat să aduc membrilor conferinței plângerile şi năzuințele legitime ale acestei populații. [...] Obârşia populației române din Serbia este foarte bine cunoscută, ea fiind alcătuită din rămăşițele coloniilor romane şi trace romanizate care se aflau în această țară, atunci când sârbii s-au revărsat în aceste locuri, şi care n-au putut fi slavizate decât cu greu şi numai în parte. [...] Însemnătatea numerică a populației româneşti din Serbia nu este deloc de lepădat. Ea numără astăzi mai bine de 340.000 suflete, pornirea ei fiind aceea de a se întinde şi de a se înmulți. [...] Dar pe când statistica oficială se străduia să ascundă numărul adevărat al românilor, ocârmuirea s-a ocupat şi ea să lucreze la „sârbizarea lor." Limba românească a fost gonită din biserică şi cărțile sfinte româneşti au fost arse. Întrebuințarea limbii româneşti în şcoli pentru copiii români a fost oprită... Ocârmuirea de asemenea şi-a dat osteneala de a tăia orice legătură dintre românii din Serbia şi frații lor din România... Mitropolitul din Belgrad nu dă voie preoților de a da la botez copiilor români, nou-născuți, nume româneşti.[...] Dar românii din Serbia speră că de acum înainte obiceiurile trecutului vor înceta. Principiile wilsoniene [cele 14 puncte promovate de preşedintele american] care au fost primite de toată lumea şi mai ales de poporul sârb... trebuie să fie aduse la îndeplinire şi în ceea ce ne priveşte. Nu sârbii sunt aceia care ar putea să ne oprească de a cere acest lucru. De aceea, noi cerem de la Conferința de Pace, pe*

gupe Rumuna iz Srbije kao pravnu ličnost; uvođenje rumunskog jezika u administracije, skolu i crkvu; jednakost prava sa srpskim narodom i učestvovanje Rumuna u politici itd

Čak je i američki predsednik Wilson (D) bio obavešten o situaciji Rumuna u Srbiji, šta ga je informisao vođa Nacionalne rumunske lige iz Amerike, Valilea Stoica. Takođe su bile štampane brošure i podsetnice čime se dokazala velika potražnja rumunskog jezika od strane ličnosti rumunske kulture, kao i geograf G. Valsan ili istoričari Orest Tarfali i Aleksandru Lapeddatu.

Srbija je u to vreme iznenadila ceo svet hrabrošću koju su opravdali njeni vojnici dajući veliki broj žvrtavaSrpska diplomatija je znala, sa velikom sposobnošću, da pridobije podršku velikih sila, na prvom mestu SAD. Nije ni čudno što Rumuni u ovakvoj vezi Rumuni nisu imali šansu ni da budu saslušani od srane država koje vode glaavnu reč u međunarodnim odnosima. Tako da je rumunska diplomatija trebalo da pristane na komprpmis: Rumunija je prihvatila podelu Banata sa Jugoslavijom, niti je više izlagala problem Rumuna iz Timočke Krajine.

Domaći zadatak:

Analizirajte argumente koje je Atanasije Popović da zahtevanjem pripojavanja srpskog Timoka Rumuniji (3), (4). Uporedite argumente rumunskog patriote u odnosu na rumunsko poreklo i ne poštovanje prava predavanja na maternjem rumunskom jeziku.

temeiul principiilor wilsoniene, dreptul de a fi alipiți la frații noştri liberi din regat. Acesta este pentru noi singurul mijloc de a ne a asigura libera noastră dezvoltare ca şi aceea a culturii noastre intelectuale, în limba noastră națională şi singura noastră chezăşie că nu se vor mai pune piedici libertății noastre şcolare, religioase şi politice... Noi locuim pe însăşi frontiera care desparte Serbia de România şi teritoriul pe care îl locuim alcătuieşte un fel de ieşind în mijlocul teritoriilor româneşti. Acest fapt îndreptățeşte năzuințele noastre... Noi ne-am vărsat sângele fără precupețire pentru Serbia în cele două războaie balcanice. De la 1914 Divizia românească din Timoc a fost citată printre cele mai brave în luptă disperată împotriva inamicului comun. La rândul său, poporul sârb ne datorează libertatea şi neatârnarea, pe care le-am câştigat prin sforțările comune, la care au luat parte frații noştri care au murit şi cei care au supraviețuit... Ei prin grelele lor sacrificii, ne-au răscumpărat dreptul la libertate.

(Memoriul românilor din Serbia adresat Conferinței de Pace de la Paris, semnat de dr. Atanasie Popovici)

5. *Autoritățile sârbeşti niciodată nu s-au încumetat să se apuce de sârbizarea românilor, n-aveau pentru ce s-o facă. În adevăr, românii niciodată nu s-au mândrit de originea lor românească, dimpotrivă. Nu numai că s-au arătat față de România nepăsători, dar ei vorbeau de ea cu groază. De ce le-ar fi fost, deci, frică autorităților sârbeşti pentru a recurge la sârbizare? Limba românească, în şcolile din Serbia, niciodată nu a fost oprită pentru că acest singur fapt că ea n-a fost întrebuințată niciodată. Românii din Serbia niciodată n-au simțit nevoia de a învăța carte românească şi nici n-au cerut acest lucru. Sunt pe deplin mulțumiți de şcolile sârbeşti, de învățătura în limba sârbă, care le este îndestulătoare pentru nevoile lor de la târg, din armată, şi de la autorități. Ideea unei alte şcoli şi a unui altfel de învățământ deosebit niciodată nu le-a trecut prin minte.*

(Tih. Georgevici, *Adevărul asupra românilor din Serbia*).

Temă:

Analizați argumentele utilizate de Atanasie Popovici pentru a revendica alipirea Timocului sârbesc la România (3), (4). Comparați argumentele patriotului român privind originea românilor şi încălcarea dreptului la învățământ în limba maternă cu cele prezentate de partea sârbă în sursa (5).

Poglavlje XXI.

Period između dva svetska rata

U ovom poglavlju govori se problemu Rumuna iz Jugoslavije i Bugarske u periodu između dva rata i o Arumunima iz Dobrođe.

Odnosi Rumunije sa Jugoslavijom i Bugarskom. Odnosi Rumunije sa Jugoslavijom i Bugarskom bili su različiti.

- Rumunija je imala veoma dobre odnose sa Jugoslavijom (C), obema drža-

A. NIkolae Titulescu (1881-1941), jedan od najvažnijih ministara spoljnih poslova Rumunije, prijatelj Jugoslavije.

vama bilo je u interesu da zadrže stabilno stanje tokom mirovnih pregovora, kojima je bio završen Prvi svetski rat. Tako su 1921. godine, zahvaljujući naporima velikog rumunskog političara Takea Joneskua, ove dve države, zajedno sa Čehoslovačkom, formirale alijansu po imenu Mali dogovor. Malo kasnije (B), 1934. godine, Rumunija, Jugoslavija, Grčka i Turska oformile su Balkanski dogovor (važnu ulogu u osnivanju imao je poštovani političar NIkolae Titulesku, A).

- S druge strane, odnosi sa Bugarskom bili su napeti zbog toga što zemlja sa juga Dunava nije bila zadovoljna odlukama mirovnih dogovora, koje je želela da menja.

Položaj Rumuna iz Jugoslavije. U strahu da ne pokvari odnose sa svojim saveznikom, Rumunija nije jasno iznela problem timočkih Rumuna u Jugoslaviji. Ove dve države započele su pregovore koji su se ticali rumunskih škola i crkvi u Srpskom Banatu. Rumunske vlasti smatrale su da bi jačanje Rumuna sa tih prostora i iz Makedonije dalo podstrek i timočkim Rumunima da traže i dobiju prava. Tako su 1933. i 1934. godine, nakon dugih razmatranja, između dve strane bili zaključeni dogovori koji su se ticali osnivanja osnovnih škola i crkvi za manjine iz Banata. Ipak, bilo kakvo pominjanje Timoka (čak i indirektno) predstavljalo je razlog za prekidanje

Capitolul XXI.

În perioada interbelică

În acest capitol se tratează problema românilor din Iugoslavia şi Bulgaria în perioada interbelică şi despre migrația aromânilor în Dobrogea.

Relațiile României cu Iugoslavia şi Bulgaria. În relațiile României cu cele două state vecine de la sud de Dunăre, Iugoslavia şi Bulgaria, existau situații diferite:

- România avea relații foarte bune cu Iugoslavia (C), amândouă statele fiind

A. Nicolae Titulescu (1881-1941), unul din cei mai de seamă miniştri de externe ai României, prieten al Iugoslaviei.

interesate în menținerea situației stabilite de tratatele de pace care puseseră capăt primei conflagrații mondiale. Astfel, în 1921, grație eforturilor marelui om politic român Take Ionescu, cele două state, alături de Cehoslovacia formaseră o alianță numită Mica Înțelegere. Mai târziu, în 1934, România, Iugoslavia, Grecia şi Turcia au format Înțelegerea Balcanică (B) (un rol important în fundarea acesteia a avut marele om politic şi diplomat Nicolae Titulescu (A).

- În schimb, relațiile cu Bulgaria erau tensionate din cauza faptului că țara de la sud de Dunăre nu era mulțumită cu prevederile tratatelor de pace, pe care dorea să le modifice.

Situația românilor din Iugoslavia. În consecință, pentru a nu deteriora relațiile cu aliata sa, România nu a pus în discuție în mod deschis problema românilor timoceni din Iugoslavia. Între cele două state au fost inițiate tratative în legătură cu situația şcolilor româneşti şi a bisericii din Banatul sârbesc. Autoritățile statului român considerau că întărirea situației conaționalilor de aici şi din Macedonia ar fi constituit un imbold şi pentru românii timoceni pentru obținerea unor drepturi. Astfel, în 1933-1934, după îndelungi discuții, au fost încheiate acorduri între cele două părți cu privire la reglementarea şcolilor primare şi a organizării bisericii minoritarilor din Banat. Însă orice referire la Timoc (chiar

razgovora. Isto se dogodilo i 1927. godine prilikom razgovora sa italijanskom delegacijom. Rumunski ministar za spoljne poslove je tada izrazio nadu da će doći do poboljšanja položaja Rumuna sa bugarske strane Timoka, bez ikakvih aluzija na timočke Rumune iz Srbije. To je bio razlog histerične reakcije jednog jugoslovenskog ministra i, naravno, prekida razgovora koji se odnosio na Rumune iz Srpskog Banata (postignut je bio samo sporazum, koji nije bio ratifikovan od strane Srbije).

B. Premijer Rumunije Armand Kalinesku (prvi s desna) na konferenciji Balkanskih sporazuma (1939).
Izvor slike: http://2.bp.blogspot.com/Armand+Calinescu+la+Conferinta+intzelegerii+Balcanice+1939.jpg

U Jugoslaviji su postojale tri grupe Rumuna: oni iz Banata (koji su bilii u sastavu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca nakon pariskih pregovora), oni iz Makedonije (Arumuni, 1) i oni iz Timočke Krajine. Najbrojniji su bili oni iz okoline Timoka, koji su ujedno imali i najkomplikovaniju situaciju, zbog toga što nisu imali škole i crkve na rumunskom jeziku. Zbog toga oni nisu uživali prednosti sporazuma manjina, koji su bili usvojeni na teritorijama pripojenim nakon Prvog svetskog rata. Makedonski Rumuni imali su brojne škole i crkve, ali su jugolsovenske vlasti odložile njihovno ponovno otvaranje (bile su zatvorene za vreme Prvog svetskog rata). Nešto bolji položaj imali su Rumuni iz Srpskog Banata, ali su i ovde jugoslovenske vlasti zatvorile nekoliko rumunskih crkvi i škola i na taj način drastično smanjile broj učenika.

Treba napomenuti to da su Srbi u Rumuniji (naseljeni u banatskom delu, koji je ponovo pripao Rumuniji nakon Prvog svetskog rata) uživali sva prava: imali su škole i crkve na maternjem jeziku, manastire, parohiju, novine.

Timočku Krajinu proučavalo je mnogo specijalista, a naročito specijalisti rumunskog Ministarstva spoljnih poslova. Oni su naglašavali neispravnost podataka i nepoštovanje prava u politici denacionalizacije koju su vodile jugoslovenske vlasti (3), govorili su o ulozi rumunske države u poboljšanju situacije itd. Zamislite samo to da timočkim Rumunima nije bilo dozvoljeno da dolaze u dodir sa rumunskom štampom, a oni koju se je uvozili bili su kažnjeni od strane jugoslovenske vlasti.

Jugoslovenska represivna politika podsticala je brojne incidente na nacionalnoj osnovi od strane timočkih Rumuna. U takvoj atmosferi zavere formirana je grupa od pedeset predstavnika našeg naroda sa Timoka, koja je održala tajni sastanak u šumi (4). Tada je Stefan I Duklanesku ovlašćen da počne sa otvaranjem škola i crkvi na rumunskom jeziku, da aktivira donošenje knjiga i novina iz Rumunije, da realizuje propagandne akcije u korist timočkih Rumuna, da počne sa slanjem mladih na

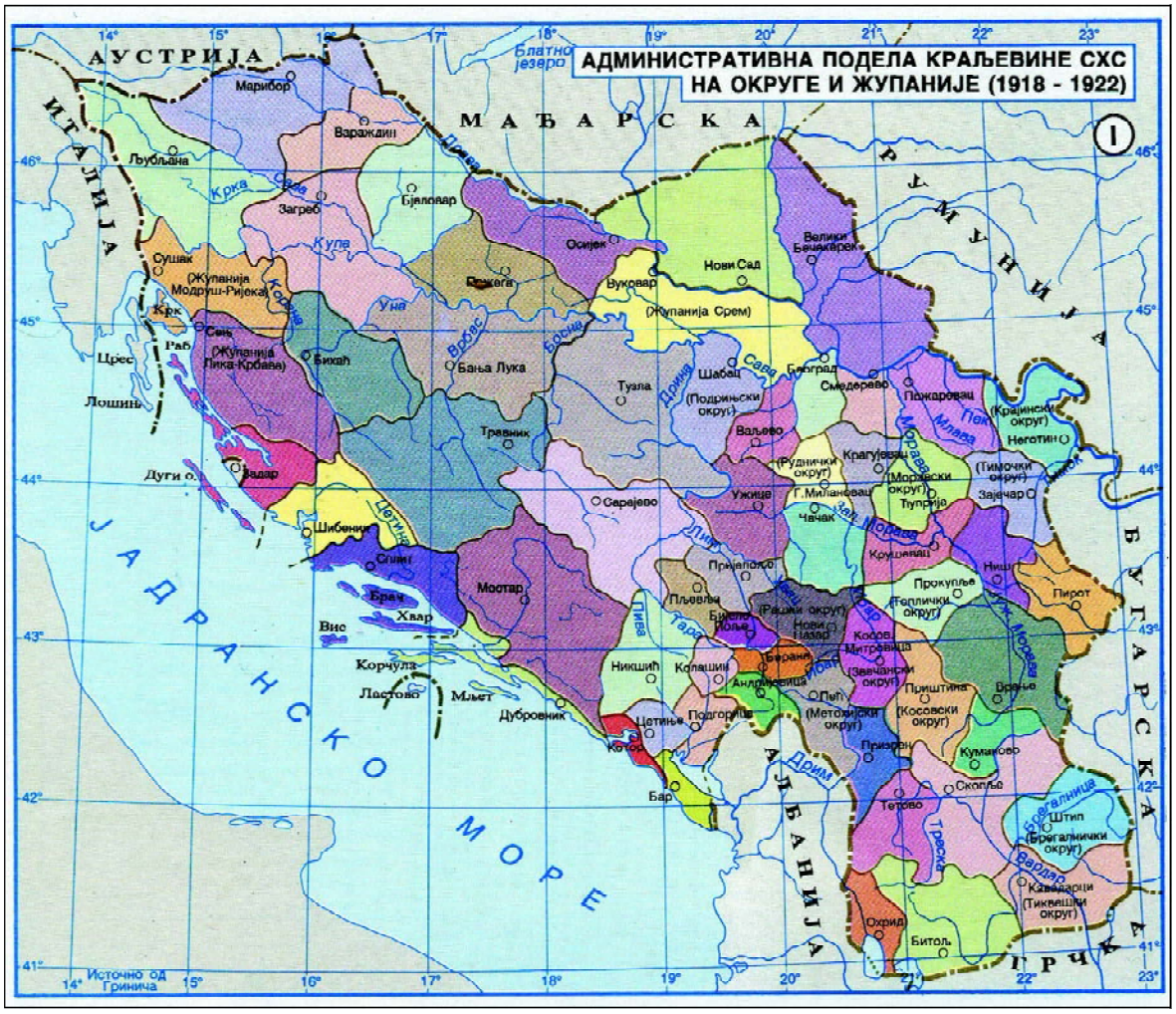
indirectă) constituia un pretext pentru întreruperea discuțiilor. Aşa s-a întâmplat în 1927, când, într-un interviu acordat unei publicații italiene, ministrul român de externe şi-a exprimat speranța în îmbunătățirea stării românilor din partea bulgară a Văii Timocului, fără a se face nici cea mai mică aluzie la românii timoceni din Serbia. A fost pretextul pentru o violentă reacție a unui ministru iugoslav şi, bineînțeles... întreruperea tratativelor referitoare la situația românilor din Banatul sârbesc (tocmai se ajunsese la un acord care nu a fost ratificat de partea sârbă).

B. Primul ministru al României, Armand Călinescu (primul din dreapta) la Conferința Înțelegerii Balcanice (1939).
Sursa imaginii: http://2.bp.blogspot.com/Armand+Calinescu+la+Conferinta+intzelegerii+Balcanice+1939.jpg

În Iugoslavia existau trei grupuri de români: cei din Banat (ajunşi în componența Regatului sârbilor, croaților şi slovenilor în urma tratativelor de la Paris), cei din Macedonia (aromânii, 1) şi cei de pe Valea Timocului. Cei mai numeroşi erau cei din Timoc, dar aceştia aveau cea mai dificilă situație, neavând, după cum ştiți, şcoli şi biserici în limba română. De asemenea, ei nu beneficiau de prevederile Tratatului minorităților, care se aplica teritoriilor alipite în urma Primului Război Mondial. Macedo-românii avuseseră numeroase şcoli şi biserici, dar autoritățile iugoslave tergiversau redeschiderea lor (fuseseră închise în timpul războiului, 1). Mai bine stăteau românii din Banatul sârbesc, dar şi aici statul iugoslav a închis unele şcoli româneşti confesionale, scăzând dramatic numărul de învățători. Trebuie remarcat că sârbii din România (stabiliți în special în partea de Banat care revenise României după Primul Război Mondial) beneficiau de toate drepturile: şcoli şi biserici în limba maternă, mânăstiri, un vicariat, un ziar. Au existat mai multe studii alcătuite mai ales de specialişti de la Ministerul român de externe sau alți specialişti referitoare la românii de pe Valea Timocului. Acestea puneau în evidență falsitatea datelor oficiale cu privire la numărul acestora, lipsa de drepturi şi politica de deznaționalizare dusă de autoritățile iugoslave (3), rolul statului român în îmbunătățirea situației etc. Gândiți-vă că românii timoceni nu aveau voie să consulte presă adusă din România, iar importatorii acesteia erau pedepsiți de autoritățile statului iugoslav.

Politica represivă dusă de Iugoslavia a determinat existența unui număr restrâns de acțiuni cu caracter național ale românilor timoceni. Astfel, în condiții de conspirativitate, un grup de 50 de reprezentanți ai conaționalilor noştri din Timoc s-au întrunit într-un congres ce a avut loc într-o pădure (4); aici s-a redactat o împuternicire pentru Ştefan I. Dulcănescu, care urma să activeze pentru: deschiderea de şcoli şi biserici în limba română; aducerea de cărți şi publicații din România; realizarea de acțiuni de propagandă

C. Regatul Sârbilor, Croaților şi Slovenilor (1918-1922).
Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/6/62/KraljevinaSHS1918.jpg

C. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1922).
Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/6/62/KraljevinaSHS1918.jpg

školovanje u Rumuniju itd. Formirana grupa prihvatila je ideju povezivanja sa braćom sa severa Dunava, jer je cilj Timočana bio ujedinjenje sa Rumunijom. Daje se očekivalo formiranje stranke koja bi predstavljala timočke Rumune u jugoslovenskom parlamentu itd.

Stanje Rumuna iz Bugarske. Isto je tako tragična bila i situacija Rumuna u Bugarskoj (6). U periodu između 1921. i 1924. godine bile su zatvorene škole koje su primale pomoć fondova rumunske vlasti. Rumunski učitelji i sveštenici bili su hapšeni od strane bugarskih vlasti. Nakon jedne decenije, rumunska imena nasilno su pretrpela bugarizaciju, a religiozne knjige na rumunskom jeziku su bile konfiskovane. Poricalo se zajedničko poreklo Rumuna sa severa i juga Dunava. Takođe, krio se pravi broj Rumuna u Bugarskoj.

Molbe rumunske države u vezi očuvanja prava škola i crkvi na rumunskom jeziku bile su odbačene od strane indiferentne rumunske vlasti. Još gore, svaki pokret

în folosul românilor timoceni; trimiterea de tineri în România pentru studii; editarea unui ziar etc. Congresul a afirmat ideea legăturilor cu frații de la nord de Dunăre; prin urmare, țelul timocenilor nu putea fi altul decât unirea cu România. Se preconiza formarea unui partid care să-i reprezinte în parlamentul iugoslav pe românii timoceni etc.

Situația românilor din Bulgaria. La fel de tragică era şi situația românilor din Bulgaria (6). Astfel, în perioada 1921-1924 au fost închise şcolile care beneficiau de fonduri venite din partea guvernului român. Învățătorii şi preoții români au fost arestați de către autoritățile bulgăreşti. Peste circa un deceniu, numele româneşti au fost bulgarizate în mod forțat şi s-au confiscat cărțile religioase în limba română. S-a contestat originea comună a românilor de la nord şi sud de Dunăre. De asemenea, a fost ascuns numărul real al românilor din Bulgaria.

Cererile statului român în legătură cu asigurarea dreptului la şcoală şi biserică în limba română s-au izbit de indiferența autorităților bulgăreşti. Mai mult, orice acțiune de sprijin a României provoca reacția inversă, de persecuție a conaționalilor din Bulgaria. Singurele şcoli româneşti erau proprietatea statului român (la Sofia şi Jubaia).

Prin comparație, bulgarii din România beneficiau de şcoli în limba maternă: două licee de băieți, două de fete, gimnazii, mai multe şcoli în Dobrogea. În biserică slujba se desfăşura în limba bulgară, erau editate ziare şi reviste (5), (6).

Românii au înaintat memorii şi petiții prin care solicitau şcoli româneşti. Studenții români originari din regiunea cuprinsă între Timoc şi Vidin şi aflați la învățătură în România au întemeiat societatea „Dacia Aureliană". Aceasta s-a adresat Societății Națiunilor (20 iunie 1927) revendicând înființarea de şcoli româneşti; desfăşurarea slujbei religioase în limba română; plasarea bisericilor româneşti sub autoritatea unui şef religios român; permiterea pătrunderii de carte din România în Bulgaria şi plecarea de tineri la studii peste Dunăre etc. Se propunea trimiterea unei comisii a Societății Națiunilor la fața locului care să constate situația şi să redacteze un raport care să fie prezentat şi discutat în şedința Societății Națiunilor.

Bulgaria a respins aceste revendicări sub motiv că românii n-au cerut şcoală în limba română, dorind-o pe cea bulgărească (!!!).

Toate negocierile angajate de guvernul român pentru a obține drepturi pentru românii din Bulgaria au eşuat. Autoritățile bulgăreşti erau gata mai curând să-şi sacrifice conaționalii din România decât să accepte să renunțe la politica de deznaționalizare a românilor de la sud de Dunăre.

Aromânii. Ați văzut că naționalismele din Balcani erau multe prea puternice pentru ca aromânii (E) să obțină, în ciuda unui remarcabil aport la dezvoltarea şi prosperitatea țărilor lor, drepturile cuvenite (2). De aceea, conducătorii lor au început să militeze pentru migrația către România în scopul salvării limbii şi tradițiilor macedoromânilor. De altfel, războiul greco-turc (1919-1923) crease un precedent prin faptul că avusese loc un uriaş schimb de populații între cele două state (1.500.000 de greci reveniseră în țara lor, în timp ce 500.000 de turci se repatriaseră în Turcia). În aceste condiții, Congresul național de la Veria (Grecia), din 1924, a hotărât să solicite guvernului român permiterea emigrării aromânilor spre Dobrogea. Un al doilea congres s-a desfăşurat la Veria în anul următor şi s-a luat decizia definitivă a emigrării. Statul român a decis să aloce imigranților locuri de casă şi teren pentru agricultură în

koji je podržavao Rumuniju prouzrokovao je suprotnnu reakciju, što je dovodilo do proganjanja našeg naroda iz Bugarske. Jedine rumunske škole su bile one u vlasništvu Rumunije (u Sofiji i Jubaji).

Za razliku od Rumuna u Bugarskoj, Bugari u Rumuniji imali su škole na svom maternjem jeziku: dve muške srednje škole, dve ženske, gimnazije i još neke škole u Dobrođi. U crkvama se liturgija služila na bugarskom jeziku, a na istom jeziku štampane su i novine i časopisi (5), (6).

Rumuni su pisali peticije u kojima su zahtevali rumunske škole. Rumunski studenti sa područja Timoka i Vidina, koji su bili na studijama u Rumuniji, stvorili su udruženje po imenu "Aurelijska Dakija". Oni su se obratili Udruženju nacija (20. juna 1927.) i zahtevali osnivanje škola na rumunskom jeziku, služenje liturgije na rumunskom jeziku, stavljanje rumunskih crkvi pod autoritet jednog rumunskog religioznog vođe, slobodan ulaz rumunskih knjiga u Bugarsku i slobodan odlazak mladih na studije preko Dunava itd. Predlagalo se da jedna komisija Nacionalnog društva ode na lice mesta kako bi se utvrdilo stanje i pripremio izveštaj, koji bi bio razmatran na sednici Nacionalnog društva.

Bugarska je odbila ove zahteve pod izgovorom da Rumuni nisu želeli školu na rumunskom već na bugarskom jeziku (!!!).

Propali su svi pregovori koje je započela rumunska vlada sa namerom da se dobiju prava za Rumune u Bugarskoj. Bugarske vlasti su pre bile spremne na to da žrtvuju svoj narod u Rumunij nego da odustanu od denacionalizacije Rumuna sa juga Dunava.

Arumuni. Videli ste da je nacionalizam na Balkanu bio previše jak da bi Arumuni (E), uprkos izuzetnom razvoju i prosperitetu svojih zemalja, dobili zaslužena prava (2). Zbog toga su njihove vođe započele migracije u Rumuniju kako bi sačuvali jezik i tradiciju Makedonkih Rumuna. Jedan primer toga je sledeći: za vreme grčko-turskog rata (1919-1923) dogodila se jedna ogromana razmena populacije imeđu ove dve države (1.500.000 Grka vratilo se u svoju zemlju, dok se 500.000 Turaka vratilo u Tursku). U ovakvim uslovima, Nacionalni kongres iz Verije (Grčka) je 1924. godine tražio od rumunskog guvernera dozvolu za migraciju Arumuna prema Dobrođi. Drugi kongres u Veriji održao se naredne godine i tada je definitivno dobijena dozvola za migraciju. Rumunska država odlučila je da obezbedi imigrantima kuće i teren za poljoprivredu, u zavisnosti od toga gde je trebalo da se smeste. Smeštanje 5000 familija Arumuna, koji su dolazili iz Grčke, Srbije, Bugarske i Albanije, trajalo je od 1925. do 1933. godine. Takođe, tada je bio kolonizovan i jedan mali broj timočkih Rumuna iz Bugarske.

Izvori:

1. U Rumuniji se rumunsko stanovništvo, koje je za vreme rata bilo razbacano, sada ponovo sakupilo. Jedan broj njih počeo je da obnavlja stara sela u kojima su živeli pre rata, a neki su počeli da se vraćaju u gradove.

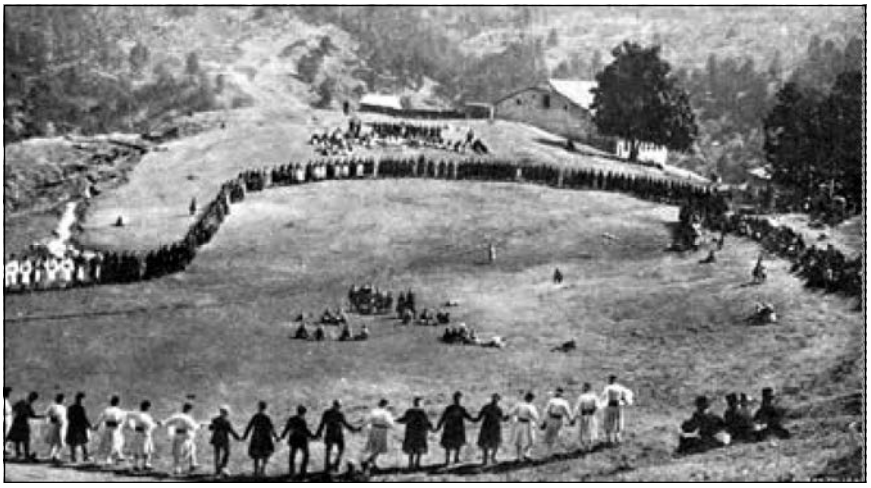
Tako je grad Bitolj (srpska Makedonija) počeo da liči na nekadašnji arumunski grad, a stanovništvo, koje je zaboravilo nekadašnje nesuglasice, sada zahteva ponovno otvaranje rumunskih škola, pogotovo osnovnih, i nada se da će se to i dogoditi u bliskoj budućnosti, jer, kako se kaže, rumunska reč ne može da ostane

D. Casă românească din comuna Seu (Vidin). Sursa imaginii: http://miscarea.net/romanii.html

D. Rumunska kuća u opštini Seu (Vidin). Izvor slike: http://miscarea.net/romanii.html

E. Dans popular aromânesc. Sursa: http://picasaweb.google.com/ioan1968/CaduriArmanji02#5182712778436653602

E. Arumunska popularna igra. Izvor slike: http://picasaweb.google.com/ioan1968/CaduriArmanji02#5182712778436653602

funcție de zona unde aromânii urmau să se aşeze. Aşezarea a 5000 de familii de aromâni, proveniți din Grecia, Serbia, Bulgaria şi Albania, a avut loc între 1925-1933. Tot atunci au fost colonizați un număr mic de români timoceni din Bulgaria.

Surse:

1. *În Serbia, populația românească împrăştiată în cursul războiului s-a recules, începând parte să refacă satele locuite de dânsa înainte de război, parte să se restabilească la oraşe. Astfel, oraşul Bitolia [Macedonia sârbească] şi-a reluat aproape aspectul de oraş aromânesc de odinioară, iar poporul, uitând de discordiile de altă dată, reclamă redeschiderea şcolilor noastre, mai ales cele secundare şi nutreşte speranța că aceasta se va realiza într-un viitor cât de apropiat, deoarece, se zice, cuvântul României nu se poate să rămâie neascultat în Serbia aliată de ieri şi de azi.*

(Raportul lui P. Marcu, şeful Serviciului Şcolilor şi Bisericilor Române din Peninsula Balcanică, adresat dr. C. Angelescu, ministrul instrucțiunii publice)

nesaslušana u Srbiji, sa kojom je u savezu od juče i od danas.

(Stav P. Markua, šefa Odseka rumunskih škola i crkvi na Balkanskom poluostrvu, namenjen dr K. Anđelesku, ministru javnih **uputstva**).

2. Naravno, niko ne može da tvrdi da je život nacionalnih manjina u grčkoj Makedoniji raj na zemlji. Veoma često su nam odande stizale opravdane i tužne žalbe. Vidimo da ni saveznici iz Beograda, kao ni prijatelji iz Atine nisu dobro shvatili neophodnost da saučestvuju sa našim duševnim povredama i sa nelagodnostima koje trpe naša braća iz Makedonije. Ni obaveze zapisane u Ugovoru iz 1913, ni obećanje Takeja Joneska iz 1921. prilikom potpisivanja ugovora za stupanje u savez sa Jugoslavijiom nisu uzeti u obzir... Rumunija, koja se u prošlosti nije oporavila od jednog teškog komflikta sa Turcima prilikom priznavanja rumunske nacije sultanovom naredbom 1905, sada je sastavnjena teškoćama, jer se dve prijateljske zemlje podižu protiv nada za kulturu Rumuna iz bivšeg Otomanskog carstva.

(*Jedan dvosmislen makednosko-bugarski kongres u Lajpcigu,* 22. Februar 1925.).

3. Prenaglašen nacionalizam u srpskoj državi, kasnije Jugoslaviji, učinio je život i kulturni razvoj ovih Rumuna nemogućim. Rumunski jezik nije bio tolerisan u crkvama i svi pokušaji da se to ispravi bili su gorko ugušeni: Rumuni su dužni da slušaju liturgiju isključivo na staroslovenkom jeziku. Rumunske škole nisu bile dozvoljene, u školama rumunskih opština predavalo se samo na srpskom jeziku i pisalo se ćirilicom, dok je latinica bila strogo zabranjena. Izdavanje rumunskih knjiga nikada nije bilo autorizovano. Donošenje novina i knjiga iz Rumunije i danas je zabranjeno: knjige i novine se konfiskuju, a njihovi uvoznici se gone od strane vlasti. Kulturna i sportska udruženja, kao i ekonomske organizacije u rumunskom duhu nikada nisu imali podršku od strane države.

(Vasile Stoika, *Rumuni između Morave i Timoka*).

4. Mi, potpisani kao delegati rumunskog naroda, poslati od strane milion i dve stotine hiljada Rumuna koji žive u Timočkoj Krajini i na Homoljama, sakupili smo se danas, 20. juna 1926. godine, u šumi Letište, na svom prvom kongresu, na kome smo se, nakon dugih rasprava, svi složili da otpočnemo borbu i oslobodimo se Srba, koje smo ponizno trpeli vekovima, ali koje više ne možemo da podnosimo… Takođe, u srpskim školama našoj deci se stalno govorilo, a i danas im se govori da je biti Vlah sramota, da rumunsko pismo ne postoji, nego da se govori iskvaren jezik, pomešan sa rečima iz drugih jezika, da jedna civilizovana rumunska država ne postoji, da u Rumuniji živi jedan divlji narod, daleko od bilo koje civilizacije...Ali, Prvi svetski rat je za nas velikim delom bio značajan, s obzirom na to da smo imali sreće i prilike da stupimo u kontakt sa hrabrim vojnicima, mnogi od nas su čak prošli kroz Rumuniju, gde smo ostali zatečeni superiornošću Rumunije u odnosu na Srbiju...

(Dokument sa rumunskog nacionalnog kongresa, 1926).

5. Iz ovoga što znamo čini se da je naša politika u odnosu na bugarsku manjinu uglavnom bila blaga. Ne može da se kaže isto i za njihov odnos prema nama. Ugovor

2. *Desigur, nimeni nu poate afirma că viața minorităților etnice din Macedonia greacă şi iugoslavă este raiul pe pământ. Adeseori, prea adeseori, ne-au sosit de acolo plângeri întemeiate şi întristătoare. Vedem cum nici aliații din Belgrad, nici prietenii din Atena nu par a fi înțeles îndeajuns necesitatea de a înlătura jignirile sufleteşti ce ni le pricinuiesc neajunsurile îndurate de frații noştri din Macedonia. Nici angajamentele înregistrate în protocolul tratatului din 1913, nici făgăduielile obținute de Take Ionescu în 1921 la semnarea tratatului nostru de alianță cu Iugoslavia, nu au fost ținute în seamă... România, care în trecut nu s-a dat înapoi de la un grav conflict cu Turcia pentru recunoaşterea recunoaşterii naționalității române prin iradeaua din 1905, constată cu durere cum tocmai două țări amice ridică azi greutăți împotriva aspirațiilor culturale ale românilor din fosta împărăție otomană.*

(Articolul *Un echivoc congres macedo-bulgar din Leiptzig*, Bucureşti, 22 februarie 1925)

3. *Naționalismul exagerat al statului sârb, apoi a statului iugoslav, a făcut viața națională şi dezvoltarea culturală a acestor români absolut imposibilă. În biserică limba română nu a fost tolerată şi orice încercare de a o introduce a fost aspru reprimată: românii sunt obligați să-şi facă serviciul divin exclusiv în limba veche slavonă. Şcoli româneşti n-au fost admise; în şcolile din comunele româneşti învățământul se face exclusiv în limba sârbă şi cu litere chirilice, iar literele latine sunt strict interzise. Redactarea şi publicarea de ziare şi de cărți româneşti n-au fost niciodată autorizate. Aducerea de ziare şi cărți româneşti din România.. a fost şi este şi astăzi prohibită: cărțile şi ziarele sunt confiscate, iar importatorii lor urmăriți de autorități. Înființarea de societăți de cultură şi sport şi de organizațiuni economice cu caracter românesc nu au putut niciodată obține autorizarea statului.*

(Vasile Stoica, *Românii dintre Morava şi Timoc*)

4. *Noi, subsemnații delegați ai poporului român, trimeşi cu expresiunea acelor un milion două sute de mii de români, aşezați în Valea Timocului şi Homolie, ne-am întrunit azi, 20 iunie 1926 st.n. [stil nou], în pădurea Letişte... în primul Congres Național Roimân, unde în urma lungilor dezbateri, am căzut cu toții de comun acord să începem lupta pentru a ne desrobi din robia sârbilor, pe care o suportăm cu umilință de secole, pe care nu o mai putem suporta. [...] ... iar în şcolile sârbeşti, copiilor noştri întotdeauna li s-a spus şi li se spune şi azi: A fi vlah e ruşine şi înjositor, că un scris propriu românesc nu este, ci numai se vorbeşte o limbă stricată, amestecată cu cuvinte din diferite limbi şi că un stat civilizat român nu există, că în România trăieşte un popor sălbatic, lipsit de orice civilizație... Însă războiul mondial pentru noi în mare parte a fost binefăcător, fiindcă am avut fericirea şi prilejul, să venim în contact cu bravii ostaşi români şi chiar mulți din noi am trecut prin Țara Românească, când am rămas cu totul uimiți de superioritatea României față de Serbia...*

(Document al Congresului Național Român, 1926)

5. *Din cele ştiute reiese că politica noastră față de minoritatea bulgară a fost în general foarte blândă. Nu se poate spune acelaşi lucru despre atitudinea bulgară. Tratatul de la Neully [tratat care a pus capăt războiului Antantei cu Bulgaria] a prevăzut protecțiunea minorităților din Bulgaria... Niciuna din acele minorități nu a beneficiat de*

iz **Neully** (ugovor kojim se završio rat Antante sa Bugarskom) predvideo je protekciju manjina u Bugarskoj... Ni jedna manjina nije uživala punu protekciju. Mada, prema bugarskim dokazima, najgori dogovor je bio onaj sa Rumunima. Bivši ministar spoljnih uputstava DI.T.G. Vlaicoff je iz serije spisa nazvanih „Danas i sutra“, izdatih u brojevima 8989-9011 iz 1930. u novinama „Mir“, došao do sledećeg zaključka: „Rumuni nisu zadovoljni pravima koja imaju ostale manjine iz Bugarske“

(Referat *Rumuni iz Bugarske,* 1939).

6. Naređenje komandanta opštine Vidin glasi: da se po svim rumunskim ustanovama, školama, opštini, krčmama, svuda redom izlepe reči: Govorite samo bugarski. Đaci i deca iz zabavišta dobijali su batine od strane bugarskih učitelja u slučaju da ih ovi čuju da govore rumunski. Njihove peticije nisu uzimane u obzir, i bili su psovani i isterivani napolje uz viku: „Neka se vrate kad nauče da govore bugarski!“ Bugarski žandarmi i graničari nisu se ustručavali čak ni da udare rumunskog seljaka koji je govorio rumunski. Žandarmi su dolazili na proslave građana, igranke ili svadbe i ako bi čuli rumunsku pesmu, rasterivali bi svirače i kvarili zabavu. [...] U Rumuniji su funkcionisle bugarske organizacije koje su podržavale osnovne i srednje škole, a u Bugarskoj Rumunima nije bila dozvoljena ni jedna vrsta organizacije, kao ni rumunske škole ili crkve. U rumunske opštine u Bugarskoj nisu mogla da dosegnu nikakva štampana izdanja, pa čak ni molitvene knjige, a o političkim novinama da i ne govorimo... Međutim, sva bugarska izdanja, čak i ona koja kritikuju i napadaju rumunsku državu, slobodno mogu da uđu u Rumuniju, kao i u sela naseljena bugarskim stanovništvom.

(A. Mareš, *Referat Rumuna iz Bugarske,* 16. jul 1940).

Domaći zadatak:

1. Odredite na karti (C) područja naseljena Rumunima.
2. Proučite izvore (1) i (6) i odredite šta je bilo zajedničko Rumunima iz Srbije i iz Bugarske.
3. Koje su, prema vašem mišljenju, političke prednosti i mane rumunske vlade u odnosu na Arumune u državama Balkanskog poluostrva.

o protecție deplină. Dar după înseşi mărturiile bulgare, cea mai rău tratată a fost cea românească. Fostul ministru al Instrucțiunii Publice, Dl. T.G. Vlaicoff, o constată într-o serie de articole intitulate „Azi şi Mâine" şi publicate în numerele 8989-9001 din 1930 ale Revistei „Mir" în care ajunge la concluziunea următoare: „Trebuie să recunoaştem că românii nu se bucură de drepturile ce le au minoritățile celelalte din Bulgaria."

(Referat *Românii din Bulgaria*, 1939)

6. *Din ordinul prefectului județului Vidin s-au lipit în toate comunele româneşti, la şcoală, la primărie, la cârciumă, pretutindeni, afişe cu următoarea inscripțiune: „Vorbiți numai bulgăreşte!". Şcolarii şi copiii de la grădinițile de copii sunt bătuți de învățătorii bulgari când sunt auziți că vorbesc româneşte. Țăranii mai bătrâni, care n-au putut nici până acum deprinde limba bulgară, se adresează la primărie funcționarilor în româneşte. Drept răspuns, petițiile lor sunt rupte, şi sunt înjurați şi îmbrânciți afară, strigându-li-se „să se întoarcă când vor şti a vorbi bulgăreşte!" Jandarmii şi grănicerii bulgari nu se sfiesc chiar a lovi pe țăranii români care vorbesc româneşte. Ei îşi fac apariția pe la petreceri ale locuitorilor, la horă, nunți etc şi cum aud un cântec românesc, iau la goană pe lăutari şi strică petrecerea. [...] În timp ce în România... funcționează comunități bulgare organizate care susțin şcoli primare şi secundare, în Bulgaria românilor nu li s-a permis nici un fel de organizare şi nici un fel de şcoli sau biserici româneşti. În comunele româneşti din Bulgaria nu poate pătrunde nici o publicație românească, nici măcar cărțile de rugăciuni. De ziare politice nu poate fi vorba... În acelaşi timp însă toate publicațiunile bulgăreşti, chiar şi cele care critică şi atacă statul român pot intra liber în România şi în satele locuite de populațiunea bulgară.*

(A. Mareş, *referatul Românii din Bulgaria*, 16 iulie 1940)

Temă:

1. Identificați pe harta (C), zonele locuite de români.
2. Studiind sursele (1-6), stabiliți elementele comune ale situației românilor din Serbia şi Bulgaria.
3. Care sunt, după părerea voastră, avantajele şi dezavantajele politicii guvernului român față de aromânii din statele din Peninsula Balcanică.

Poglavlje XXII.

Ponovni rat

Ovo poglavlje govori o situaciji južnodunavskih Rumuna za vreme Drugog svetskog rata i kasnije.

Propast Jugoslavije. Narod je ponovo ušao u rat 1939. godine, koji je bio mnogo gori od onog 1914. Krivac za izbijanje rata bila je nacistička Nemačka, predvođena diktatorom Adolfom Hitlerom. Broj žrtava u ovom ratu bio je pet do šest puta veći nego u prethodnom ratu. Prvi put u istoriji vojnih konflikata broj civila koji su izgubili život bio je veći od broja vojnika koji su poginuli. Bila su počinjena najgora dela protiv čovečanstva. Milioni ljudi su ubijeni u koncentracionim logorima, naročito u nacističkim.

A. Bombardovanje Beograda (6. April 1941.) započela je nacistička Nemačka vojska. Na slici se nalazi kraljevska palata u Beogradu, razorena bombardovanjem od strane Nemaca.

Izvor slike: http://www.balkanalysis.com/2006/04/06/belgrade-41-hitlers-invasion-of-serbia-65-years-later/

Posledice Drugog svetskog rata bile su strašne za Balkansko poluostrvo. Država koja je najviše propatila bila je Jugoslavija (A). Francuska je kapitulirala pred nacistima. Samo je Engleska uspela herojski da se održi. Nemačka je okupirala Jugoslaviju, koja je u to vreme bila podeljena: jedan deo teritorije bio je pripojen nacističkoj Nemačkoj i fašističkoj Italiji, bila je stvorena nezavisna država Hrvatska, a ostale teritorije bile su pripojene Ugarskoj i Bugarskoj. Srbija, zajedno sa Timočkom Krajinom, bila je pod Nemačkom vlašću, dok je Srpski Banat dobio autonomiju pošto je bio predvođen nemačkim narodom.

Capitolul XXII.

Din nou război

Acest capitol tratează despre situația românilor sud-dunăreni în timpul celui de-al doilea război mondial şi în perioada postbelică.

Distrugerea Iugoslaviei. În anul 1939 lumea a fost cuprinsă din nou de război, un război cu mult mai distrugător decât cel din 1914. Vinovatul pentru izbucnirea războiului a fost Germania nazistă, condusă de un dictator sângeros, Adolf Hitler. Numărul victimelor acetui război a fost de vreo 5-6 ori mai mare. Pentru prima oară în istoria conflictelor militare numărul civililor care au pierit a fost mai mare decât cel al militarilor. Au fost săvârşite cele mai oribile crime împotriva omenirii. Milioane de persoane au fost omorâte în lagăre de concentrare, în special în cele organizate de naziști.

A. Bombardamentul oraşului Belgrad (6 aprilie 1941) a deschis campania militară a Germaniei naziste împotriva Iugoslaviei. Imaginea prezintă Palatul Regal din Belgrad distrus de bombardamentele germane.
Sursa imaginii: http://www.balkanalysis.com/2006/04/06/belgrade-41-hitlers-invasion-of-serbia-65-years-later/

Pentru Peninsula Balcanică al doilea război mondial a avut consecințe dramatice. În primul rând, regiunea care a suferit cel mai mult a fost Iugoslavia (A). În primăvara anului 1941 Germania era puterea dominantă în Europa, după ce Franța capitulase în fața armatelor naziste. Numai Anglia continua să reziste eroic. În acel moment Germania a invadat Iugoslavia, care a fost sfârtecată: o parte a teritoriilor au fost anexate de Germania nazistă şi Italia fascistă, a fost constituit Statul Independent Croat; alte teritorii au fost anexate de Ungaria şi Bulgaria. Serbia propriu-

Jugoslavija se gasila! Pad Jugoslavije značio je odlaganje napada na Sovjetski Savez. To je dovelo do toga da Nemci kasnije krenu na Rusiju i tako izgube bitku u Moskvi zato što je nemačka vojska bila iznenađena okrutnom zimom na ruskim poljanama. Srbi su takođe imali mnogo žrtava: 750 000 poginulih na bojnim poljima, ali je najviše žrtava bilo među civilima. Nema mesta u ovoj knjizi da govorimo o patnjama Srba, ali ističemo da ovaj narod zaslužuje svo poštovanje zbog svog učešća u razbijanju nacizma i fašizma u Evropi.

Gubici Rumunije. Rumunima nije bilo lako. Nakon što su naši tradicionalni saveznici (Francuska i Engleska) pobeđeni, Rumunija je izgubila veliki deo teritorije (B): Basarabiju je uzela SSSR ultimatumom koji su Rusi postavili 26-28. juna 1940. godine (nakon pakta Ribbentrop-Molotov iz 1939. godine), severozapadna Transilvanija pripojena je Ugarskoj (po diktaturi iz Beča, koju su postavile Nemačka i Italija 30.avgusta 1940. godine), jug Dobrođe (Kadrilater) uzela je Bugarska (septembra 1940. godine).

Trebalo bi da znate da je Rumuniju Hitler pozvao da učestvuje u podeli Jugoslavije. Obećao joj je tada ceo Banat (sećate se da ga je Rumunija tražila u Prvom svetskom ratu), ali ga je Rumunija, koja se pokazala kao pravi prijatelj, odbila, dok su Ugarska i Bugarska primile neke teritorije Jugoslavije.

Želje timočkih Rumuna. U novoj političkoj situaciji rumunske vlasti su se malo više zainteresovale za naše narodnosti iz Timočke Krajine, još više zbog mogućnosti da Rumuni iz zapadnog Banata i Timočke Krajine padnu pod vlast Ugarske i Bugarske. U isto vreme, Rumuni sa desne strane Dunava bili su svesni opasnosti promene vlasti, ali su u raspadu Jugoslavije videli priliku da se ujedine sa braćom sa južne strane Dunava ili da tako dobiju prava kojih su bili lišeni. U mnogobrojnim peticijama koje su poslate tadašnjem vođi Rumunije, generalu Antoneskuu (D), tražilo se pripajanje rumunskoj državi.

Još jedna peticija bila je poslata 14. aprila 1941. godine (kada vojne operacije još nisu bile završene) od strane udruženja „Timok“, koje su činili Rumuni sa desne strane Dunava. Molba za ujedinjenje Rumuna iz zapadnog Banata i Timočke Krajine bila je motivisana pravom na samoupravu i strahom da bi Bugarska mogla da pripoji teritoriju na kojoj su živeli Rumuni, pošto su Rumuni sa ekonomske tačke gledišta sačinjavali kompaktnu populaciju na granici sa Rumunijom (1).

Druga peticija bila je dostavljena 29. aprila i sadržala je slične predloge (2). Potpisalo ju je više ličnosti iz Banata i Timočke Krajine, među kojima i sveštenik George I Suveika (timočki Rumun).

Iz želje da ispune svoje zahteve, timočki Rumuni iz Srbije ovlastili su sveštenika Georgea I Suveika da pregovara sa guvernerom iz Bukurešta da bi ovaj obezbedio pristizanje rumunske vojske ili da bi omogućio pripajanje regije naseljene Rumunima (3).

Stav Rumunije u vezi stanja Balkana. Čak i u trenucima kada se Jugoslavija raspadala, Rumunija je odustala od svojih zahteva za teritoriju. Tokom priprema internacionalne konferencije pod pokroviteljstvom Nemačke i Italije, Rumuni su predvideli, u najgorem slučaju, mogućnost kompromisa, kojim bi se postiglo germansko-rumunsko-italijansko ujedinjenje (sa eventualnom participacijom Bugara) i koji je

zisă, împreună cu zona Timocului, era ocupată de Germania, în timp ce Banatul sârbesc devenea autonom, fiind guvernat cu sprijinul populației de origine germană.

Iugoslavia a încetat să mai existe! Sacrificiul Iugoslaviei a însemnat amânarea atacului împotriva Uniunii Sovietice, ceea ce, poate, a făcut ca ruşii să învingă în bătălia de la Moscova din cauza faptului că forțele germane au fost surprinse de iarna cruntă din câmpiile ruse.

De asemenea, sârbii au dat jertfe foarte mari: circa 750.000 de morți pe câmpurile de bătaie, dar mai ales victime ale atrocităților comise împotriva civililor. Nu este locul în această carte să vorbim despre suferințele sârbilor, dar subliniem faptul că acest popor merită tot respectul pentru contribuția adusă la distrugerea nazismului şi fascismului în Europa.

Pierderile României. Nici românilor nu le-a fost uşor; după ce aliații tradiționali ai țării noastre (Franța şi Anglia) au fost învinşi, România a pierdut o bună parte a teritoriilor (B): Basarabia a fost luată de URSS prin ultimatum-uri impuse de sovietici la 26-28 iunie 1940 (urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov din 1939); sud-estul Transilvaniei a fost anexată de Ungaria (prin dictatul de la Viena, impus de Germania şi Italia, 30 august 1940); sudul Dobrogei (Cadrilaterul) a fost luat de Bulgaria (septembrie 1940).

Trebuie să ştiți că România a fost invitată de Hitler să participe la sfârtecarea Iugoslaviei; i se promitea întreg Banatul (vă amintiți că România îl revendicase în timpul primului război mondial), însă România, care s-a dovedit un prieten adevărat, a refuzat; în schimb, Ungaria şi Bulgaria au primit unele teritorii din prada iugoslavă.

Dorințele românilor timoceni. În noua situație politică, autoritățile româneşti s-au interesat mult mai mult de conaționalii noştri din Valea Timocului, mai ales din cauza posibilității ca românii din Banatul de Vest şi de pe Valea Timocului să ajungă în stăpânirea Ungariei şi a Bulgariei. În acelaşi timp, românii din dreapta Dunării erau conştienți de pericolul de a schimba o stăpânire cu alta, dar vedeau în destrămarea Iugoslaviei o ocazie de a se uni cu frații din stânga Dunării sau de a căpăta drepturile de care fuseseră lipsiți în mod sistematic. În consecință, prin mai multe memorii adresate conducătorului de atunci al României, generalul Ion Antonescu (D), se cerea alipirea la statul român.

Un astfel de memoriu a fost înaintat la 14 aprilie 1941 (când operațiunile militare nu se încheiaseră încă) de către societatea *Timocul* a românilor din dreapta Dunării. Cererea de unire a românilor din Banatul de Vest şi Valea Timocului era motivată de dreptul la autodeterminare, de pericolul alipirii de către bulgari a unor teritorii locuite de români, de faptul că românii constituie o populație compactă la granița cu România, de considerente economică (1).

Un alt memoriu a fost înaintat la 29 aprilie 1941 şi relua argumente asemănătoare (2). El era semnat de mai multe personalități din Banat şi Timoc, între care preotul Gheorghe I. Suveică (român timocean).

Din dorința de a-şi rezolva revendicările, românii timoceni din Serbia au împuternicit pe preotul Gheorghe I. Suveică să intervină pe lângă guvernul de la Bucureşti pentru ca acesta să dispună venirea armatei române sau să anexeze regiunea locuită de români (3).

B. Pierderile teritoriale ale României din anul 1940.

B. Gubitak rumunskih teritorija 1940. godine

C. Primul ministru al Serbiei ocupate de germani în timpul celui de-al doilea război mondial într-o întrevedere cu Adolf Hitler. Sursa imaginii: http://greatersurbiton.files.wordpress.com/2008/10/nedic.jpg

C. Srpski premijer okupirane Srbije sa Nemcima za vreme Drugog svetskog rata na jednom sastanku sa Adolfom Hitlerom. Izvor slike: http://greatersurbiton.files.wordpress.com/2008/10/nedic.jpg

trebalo da osigura poštovanje minimalnih prava rumunskog naroda na Balkanu (4).

Na mnogim sastancima sa Hitlerom ili sa drugim nemačkim zvaničnicima, Jon Antonesku je izdavao peticije u kojima se videla briga za sudbinu Rumuna sa Blakanskog poluostrva. Rumunska vlada prihvatila je jedini način na koji bi mogla da pripoji teritorije na kojima su živeli Rumuni sa srpske strane Timoka ili zapadnog Banata, samo pod uslovom nestajanja srpske države (koja je tada bila pod Nemačkom vlašću, C). Rumunske vlasti pokrenule su samo inicijativu sa namerom da se prizna

Atitudinea României față de situația din Balcani. Chiar în condițiile în care statul iugoslav a încetat să mai existe, România a exclus din start revendicările teritoriale. Pregătindu-se o conferință internațională, sub egida Germaniei şi Italiei, punctul de vedere românesc prevedea, în cel mai rău caz, o soluție de compromis prin care se sugera un condominium germano-româno-italian (cu o eventuală participare bulgară) care să asigure respectarea unor drepturi minime populației româneşti din Balcani (4).

În mai multe întâlniri cu Hitler sau cu alte oficialități germane, Ion Antonescu a înaintat memorii care demonstrau preocuparea pentru soarta românilor din Peninsula Balcanică. Guvernul român a adoptat poziția prin care ar anexa teritoriile locuite de români din Timocul sârbesc sau Banatul de Vest, numai în condițiile dispariției statului sârb (aflat sub ocupație militară germană, C). Autoritățile româneşti au acționat doar în direcția intervenției pe lângă cele germane în scopul recunoaşterii Grupului Etnic Român ca persoană juridică, fapt care nu s-a realizat. Lipsa de colaborare a germanilor a avut drept rezultat continuarea politicii de deznaționalizare îndreptată de sârbi împotriva românilor.

Au fost inițiate şi acțiuni de propagandă. Una din cele mai reuşite a fost cea care îi avea în vedere pe prizonierii români (proveniți din Banat, Timoc sau Macedonia) din fosta armata iugoslavă. Aceştia au fost predați autorităților române şi internați în 6 lagăre. Aici au învățat să scrie în româneşte cu litere latine, au aflat informații despre istoria neamului lor etc. La sfârşitul lunii mai 1941 aceştia au fost repatriați, ei ducând acasă tricolorul, cărți şi pozele lui Ion Antonescu şi regelui Mihai al României. Foştii prizonieri au contribuit la reînvierea sentimentului național în regiunile de unde erau originari şi la creşterea prestigiului României.

Situația românilor din Timoc a fost obiectul de studiu al unor materiale realizate de diplomați, cercetători, militari, oameni de cultură, universitari (Vasile Stoica, Theodor Trâpcea, Marin Popescu Spineni, C. Constante etc). Acestea prezentau aspecte demografice, economice, situația şcolară şi religioasă, istoria conaționalilor noştri de la sud de Dunăre.

Mişcarea de eliberare a Iugoslaviei. În Iugoslavia s-a dezvoltat o formidabilă mişcare de partizani condusă de comunişti în frunte cu Iosip Broz-Tito (E) (acesta era croat de origine). Forțele armate ale Germaniei naziste şi ale Italiei fasciste, precum şi ale colaboraționiştilor au fost măcinate ani de zile în munții Iugoslaviei. În cele din urmă, partizanii conduşi de Tito au eliberat teritoriul Iugoslaviei prin forțe proprii. Şi românii timoceni au avut de suferit în urma luptelor între partizani şi naziști. Satele Zlotul şi Podgorțul au fost distruse de artileria germană, pe motiv că acele localități ar fi fost ocupate de partizani. Unii români au luptat alături de partizani. Între aceştia se număra Davoriana Păun, frumoasă şi inteligentă, care a devenit secretara şi apoi iubita lui Tito. Sub influența ei, Tito se pare că era favorabil acordării autonomiei românilor timoceni. Acest plan a fost respins însă de sârbii din anturajul conducătorului partizanilor.

Reprezentanți ai românilor timoceni au înaintat lui Iosip Broz-Tito un memoriu în care solicitau drepturi naționale (vara anului 1945). Memoriul sublinia vechimea românilor de pe Valea Timocului, colaborarea cu sârbii de-a lungul istoriei, contribuția timocenilor la războiul pentru eliberarea Iugoslaviei (5).

D. Generalul (mai târziu mareşalul) Ion Antonescu, conducătorul statului român (1941-1944).
Sursa: http://ro.altermedia.info/images/220pxIonAntonescu.jpg

D. General (malo kasnije maršal) Jon Antonesku, vođa Rumunije (1941-1944).
Izvor slike: http://ro.altermedia.info/images/220pxIonAntonescu.jpg

E. Iosip Broz Tito în timpul războiului de partizani. Tito a fost o mare personalitate (deşi, după căderea comunismului extrem de controversată) respectată de toți liderii politici ai lumii. Între altele, conducătorul Iugoslaviei s-a afirmat drept lider al mişcării de nealiniere.

E. Josip Broz Tito sa partizanima za vreme rata. Tito je bio značajna ličnost (posle pada komunizma veoma kontroverzna), koga su poštovale sve političke vođe u svetu. Između ostalog, vođa Jugoslavije se izjasnio kao vođa nelinearnog pokreta.

România a participat la războiul împotriva URSS de partea Germaniei naziste pentru recuperarea teritoriilor luate de sovietici în anul 1940 (Basarabia şi Bucovina de Nord). Mulți români timoceni şi-au exprimat dorința de a lupta în armata română pentru eliberarea unor teritorii smulse de sovietici pe nedrept. La 23 august 1944, mareşalul Ion Antonescu a fost arestat, iar România a participat la război de partea Națiunilor Unite (URSS, Statele Unite, Marea Britanie) până la încheierea conflictului (mai 1945).

În noile condiții postbelice, Cristea Sandu Timoc (un foarte bun cunoscător al situației conaționalilor de pe Valea Timocului) adresa un material Ministerului de Externe de la Bucureşti. Acest memoriu compara situația românilor cu cele ale altor naționalități din Iugoslavia şi înainta propuneri referitoare la îmbunătățirea situației acelor români din afara granițelor (6).

După război. În urma terminării războiului, Iugoslavia era reconstituită. Această țară, ca şi România şi Bulgaria, era condusă de regimuri comuniste. În acea perioadă, românii sud dunăreni nu au mai intrat în vederile guvernului de la Bucureşti (doar în 1954, un raport al diplomatului N. Stanciu atrăgea atenția asupra situației românilor din Bulgaria, 7). Puținele materiale despre timoceni care apăreau în Iugoslavia negau identitatea etnică a românilor de la nord şi de la sud de Dunăre.

În Iugoslavia, conducător necontestat al statului a fost Iosip Broz-Tito. După 1965, conducător al României comuniste a fost Nicolae Ceauşescu. În general, relațiile între cele două țări au fost excelente în perioada de după cel de-al doilea război mondial (F), (G). A fost unul dintre motivele pentru care problema românilor timoceni a fost un subiect închis în discuțiile dintre autoritățile celor două state. Având în vedere că şi în Bulgaria era instaurat un regim comunist, situația românilor minoritari din această țară nu a mai fost, de asemenea, discutată.

F. Conducătorul român, Nicolae Ceauşescu (în stânga imaginii), împreună cu cel al Iugoslaviei, Iosip Broz-Tito, la vânătoare.
Sursa imaginii: http://athenian-legacy.com/ro/wp-content/uploads/2008/11/2246946_e1f29043ab_m.jpg

F. Rumunski vođa Nikolae Čaušesku (na levoj strani) zajedno sa jugoslovenskim vođom Josipom Brozom Titom u lovu.
Izvor slike: : http://athenian-legacy.com/ro/wp-content/uploads/2008/11/2246946_e1f29043ab_m.jpg

rumunska etnička grupa kao pravno lice, što je bila ideja koja se nije realizovala. Nedostatak nemačke saradnje rezultovao je nastavljanjem politike denacionalizacije, koju su pokrenuli Srbi protiv Rumuna.

Započeta je propaganda. Jedna od uspešnijih bila je ona koja je predviđala zarobljavanje Rumuna (iz Banata, Timoka ili Makedonije) iz bivše jugoslovenske vojske. Vojnici su bili predati rumunskim vlastima i smešteni u šest logora. Tamo su naučili da pišu rumunskim latiničnim pismom, saznali dosta o istoriji svog naroda itd. Krajem maja 1941. godine bili su vraćeni kući, nosili su zastave, knjige i slike Jona Antonekua i rumunskog kralja Mihaja. Bivši zarobljenici doprineli su oživljavanju nacionalne svesti na teritorijama odakle su poticali, kao i podizanju Rumunije.

Situacija timočkih Rumuna bila je tema o kojoj su razmišljale strane diplomata, istraživači, vojska, kulturolozi, učenjaci (Vasile Stojka, Teodor Trapćea, Marin Popesku Spineni, K. Konstante itd.). Oni su izučavali demografske aspekte, religioznu i školsku situaciju, istoriju našeg naroda sa juga Dunava.

Pokreti za oslobođenje Srbije. U Jugoslaviji se razivio moćan pokret partizana, koji su bili predvođeni od strane komunista na čelu sa Josipom Brozom Titom (E), koji je bio hrvatskog porekla. Vojne sile nacističke Nemačke i fašističke Italije, kao i vojne sile njihovih saradnika, bile su izmrcvarene za nekoliko godina provedenih na planinama Jugoslavije. Nakon toga su partizani, koje je predvodio Tito, svojim silama oslobodili Jugoslaviju. I timočki Rumuni su propatili nakon borbe partizana i nacista. Nemačka artiljerija uništila je sela Zlot i Podgorac pod izgovorom da su ova sela bila okupirana partizanima. Neki Rumuni su se borili na strani Partizana. Među njima i Davoriana Paun, lepa i inteligentna devojka, koja je bila sekretarica, a kasnije i Titova ljubavnica. Čini se da je Tito, pod njenim uticajem, bio spreman da da autonomiju timočkim Rumunima. Ovaj plan odbili su Srbi iz pratnje partizanskog vođe.

Predstavnici timočkih Rumuna poslali su Titu jednu peticiju u kojoj su tražili nacionalna prava (leto 1945. godine). Peticija je isticala dugogodišnje postojanje Rumuna na tim teritorijama, sarađivanje sa Srbima tokom istorije, učestvovanje Timočana u ratu za oslobođenje Jugoslavije (5).

Rumunija je učestvovala u ratu protiv SSSR-a da bi nadoknadila teritorije koje su im oduzeli Rusi 1940. godine (Basarabiju i severnu Bukovinu). Mnogi timočki Rumuni izrazili su želju da se bore na strani rumunske vojske za oslobođenje teritorije koju su Rusi nepravedno oteli. Maršal Jon Antonesku je 23. avgusta 1944. godine bio uhapšen, a Rumunija je učestvovala u ratu na strani Ujedinjenih nacija (SSSR, SAD, Velika Britanija) do zaključivanja mira (maj 1945. godine).

U novim posleratnim uslovima, Kristea Sandu Timok (jedan veoma dobar poznavalac situacije Rumuna u Timočkoj Krajini) poslao je jedan dokument ministru spoljnih poslova iz Bukurešta. Ova ovaj dokument trebalo je da pokaže u kakvoj su se situaciji nalazili Rumuni u odnosu na druge nacionalnosti u Jugoslaviji i da predloži poboljšanje položaja Rumuna koji su bili van granica Rumunije (6).

Posle rata. Jugoslavija je pred kraj rata bila rekonstruisana. I u ovoj državi je, kao i u Rumuniji i Bugarskoj, vladao komunistički režim. U ovom periodu južnodunavski Rumuni nisu bili na dnevnom redu vlade u Bukureštu (samo je 1954. godine jedan raport diplomate N. Stankua ukazivao na situaciju Rumuna iz Bugarske, 7). Malo je

G. Complexul de hidroenergetic şi de navigație de la Porțile de Fier, pe Dunăre, simbol al relațiilor de prietenie dintre România şi Iugoslavia în perioada comunistă.
Acest uriaş obiectiv a fost construit în colaborare de cele două state.
Sursa imaginii: http://alpinet.org/main/articole/show_ro_t_practica-geografie_id_2370.html

G. Hidroelektrana na Dunavu, Gvozdena kapija, simbol prijateljskih odnosa između Rumunije i Jugoslavije za vreme komunizma. Ovaj ogroman objekat bio je izgrađen u kolaboraciji ove dve države.
Izvor slike: http://alpinet.org/main/articole/show_ro_t_practica-geografie_id_2370.html

Iugoslavia, ca şi România, a cunoscut un puternic proces de industrializare, care a condus la creşterea nivelului de viață al populației româneşti. În acelaşi timp, mulți români din Iugoslavia au imigrat spre țările dezvoltate economic din Occident (de exemplu, Germania).

Surse:

1. ... *în virtutea dreptului de autodeterminare, românii dintre Timoc şi Morava (Valea Timocului sau Craina) şi românii din Banatul iugoslav, uniți în acelaşi gând şi suflet, cer conducătorului statului român, generalul Ion Antonescu, alipirea la trupul României iubite, pe care o vor cinsti prin muncă şi virtute ostăşească.*

(Memoriu înaintat de societatea culturală Timoc, 14 aprilie 1941)

2. *Românii din Timoc, Craina şi Morava au avut cea mai umilitoare situație dintre toți românii din Peninsula Balcanică. Biserica şi mânăstirile lor naționale au fost desființate şi încadrate cu totul în biserica ortodoxă sârbească. Ei nu au avut niciodată şcoală românească. Lipsiți de conducătorii intelectuali, care erau prin metode*

bilo izvora o Timočanima koji su negirali etnički identitet Rumuna sa severa i juga Dunava.

Neprikosnoveni vođa Jugoslavije bio je Josip Broz Tito. Nakon 1965. godine vođa komunističke Rumunije postao je Nikolae Čaušesku. Odnosi ove dve države uglavnom su bili dobri u periodu posle Drugog svetskog rata (F), (G). To je i bio jedan od razloga zašto je problem timočkih Rumuna bio zabranjena tema (zatvoren subjekt) na razgovorima između vlasti ove dve države. Uzimajući u obzir to da je i u Bugarskoj postojao jedan komunistički režim, položaj rumunske manjine ni u ovoj zemlji nije bio razmatran.

Jugoslavija je, kao i Rumunija, prošla kroz proces industrijalizacije, koji je doveo do povećanja životnog standarda rumunske populacije. U isto vreme, mnogi Rumuni iz Jugoslavije su emigrirali u bolje razvijene zapadne zemlje (na primer u Nemačku).

Izvori:

1 . ...sa vrlinom usmerenom na samoupravu, Rumuni između Timoka i Morave (Timočka Krajina) i Rumuni iz jugoslovenskog Banta, ujedinjeni istom mišlju i dušom, traže od vođe rumunske države, generala Jona Antoneskua, pripajanje voljenoj Rumuniji, koju bi radom i vojničkom vrlinom učinili časnom.

(Peticija sastvaljena od strane kulturnog društva „Timok", 14. april 1941).

2 . Rumuni sa Timoka, Krajine i Morave imali su najviše ponižavajući položaj među svim Rumunima na Balkanskom poluostrvu. Njihove nacionalne crkve i manastiri bili su preuzeti od strane Srpske pravoslavne crkve. Oni nikada nisu imali rumunsku školu. Nedostajao im je nastavni kadar, koji, pod uticajem nasilne asimilacije, nije mogao da vodi kulturan život. Njihove udružene ekonomske organizacije zavisile su od centralnih srpskih organizacija iz Beograda i težile su istom cilju - srbizaciji. Iako su bili ugnjetavani na nacionalnom i ekonomskom planu, ipak su imali prividnu slobodu... [...]. Ova rumunska oblast, naseljena sa 350.000 Rumuna, u opasnosti je da bude pripojena Bugarskoj... Bogatstvo Timoka i geografski položaj te reke otvarali su apetit Bugarima. Protiv ove opasnosti, možda i još većeg ropstva, koje preti našoj braći sa Timoka, Rumunija treba da odreaguje sa punom odlučnošću, pošto ima puna, neoboriva prava da odbrani svoje dobre sinove, kroz koje teče ista krv i koji žive sa druge strane Dunava, uključujući ih u rumunsku državu [...]. Čvrsto smo ubeđeni, gospodine Generale, u to da će Vaše gospodarstvo, zajedno sa celokupnom vladom, uspeti u ovim jedinstvenim trenucima naše istorije da dobije slučaj rumunskog imperativa današnjice:

Ujedinjenje Rumuna iz čitavog Banata i sa Timoka sa svojom majkom zemljom...

Bukurešt, 29.april 1941.
U ime Rumuna sa Timoka i Banata:
(ss) Dr Aleksandru S. Butoarka
Pr Adam Fištea
Pr George Suveika
Njeogovom gospodarstvu,
gospodinu generalu Antonesku,
vođi rumunske države i
predsedniku konzilijuma ministara.

de constrângere asimilați, n-au putut avea nici o viață culturală. Organizațiile lor economice cooperative au fost într-o strictă dependență de organizațiile centrale sârbeşti din Belgrad şi urmăreau acelaşi scop, sârbizarea. Față de această opresiune de ordin național şi economic ei au avut totuşi o aparentă libertate individuală [...] Această regiune românească, populată cu peste 350.000 români, este în primejdie de a fi atribuită Bulgariei... Bogățiile Timocului şi situația lui geografică stimulează poftele bulgarilor. Față de acest pericol, de o şi mai mare robie, ce i-ar amenința pe frații noştri din Timoc, România trebuie să acționeze cu toată hotărârea, fiind în plinătatea drepturilor ei incontestabile de a-şi ocroti pe fiii ei buni şi de acelaşi sânge de dincolo de Dunăre, înglobându-i în statul românesc [...] Suntem ferm convinşi, Domnule General, că Domnia-voastră cu întregul guvern veți reuşi, în aceste momente unice în istoria noastră, să duceți la izbândă deplină imperativul românesc de azi:

Unirea românilor din întregul Banat şi Timoc, cu patria mamă...

Bucureşti, 29 Aprilie 1941
În numele românilor din Timoc şi Banat:
(ss) Dr. Alexandru S. Butoarca
Pr. Adam Fiştea
Pr. Gheorghe Suveică
Domniei sale
Domnului General Ion Antonescu
Conducătorul statului român şi
Preşedintele Consiliului de miniştri.

3. *Noi subsemnații consilieri (odbodnici) şi fruntaşi ai comunei, în şedința noastră am hotărât: Întărim ca delegat al nostru pe lângă Onoratul Guvern al României pe părintele Gheorghe Suveică, preot în comuna Grabovița. Îl rugăm şi îl încredințăm să intervină pe lângă Onoratul Guvern al României să ceară ca armata română să vină în aceste județe pentru a ne asigura libertatea şi pentru ca poporul nostru să poată pregăti anexarea la România. Totodată îl mai rugăm să aducă adânca noastră mulțumire şi recunoştință Onoratului Guvern şi tuturor fraților din România pentru marea dragoste cu care au îngrijit de frații şi feciorii noştri, prizonieri.*

(Împuternicire acordată de locuitorii din Timoc
preotului Gheorghe Suveică, 1941).

4. *a) O Macedonie liberă, în care să intre şi populațiile româneşti; b) Un teritoriu românesc recunoscut populației româneşti de pe Valea Timocului şi a Vardarului sau c) Un condominium, o cosuveranitate germano-româno-italiană (eventual bulgară) pentru regiunea Timocului... Aceste formule ar asigura echilibrul în Balcani, ar apăra drepturile românilor din regiune.*

(Memoriu adresat de guvernul român
ambasadorilor Germaniei şi Italiei la Bucureşti,
cuprinzând revendicările României în Balcani).

5. *Dar românii (vlahii) nici în lupta de eliberare a patriei noastre cotropite de criminalii germani – incendiatorii lumii – n-au lipsit. Contribuția a fost în funcție de poziția geografică în care se cuibăriseră germanii... Suferințele poporului de pe urma*

3 . Mi, potpisani odbornici i vođe opštine, na našoj sednici smo odlučili: nalažemo da naš delegat bude George Suveica, sveštenik opštine Grabovica, pored uvaženog guvernera Rumunije. Molimo ga da sada utiče na poštovanog guvernera Rumunije i traži od njega da pošalje rumunsku vojsku u ove opštine da bi nam osigurala slobodu i da bi naš narod mogao da se pripremi za pripajanje Rumuniji. Još ga molimo i to da poštovanom guverneru preda duboku zahvalnost i odanost sve braće iz Rumunije za veliku ljubav sa kojom su se brinuli o našoj braći, sinovima, zatvorenicima.

(Punomoć, koju su stanovnici okoline Timoka namenili svešteniku Georgeu Suveiku, 1941).

4. a) Slobodna Makedonija, u koju ulazi i rumunski narod; b) Jedna rumunska teritorija priznata rumunskom narodu iz Timočke Krajine i sa Vardara c) Suvlasništvo, (ko)suverenitet nemačko-rumunsko-italijanki (eventualno bugarski) za regiju Timoka...Ovo bi osiguralo ravnotežu na Balkanu, ojačalo prava Rumuna iz te regije. (Peticija poslata od strane rumunske vlade ambasadoru Nemačke i Italaije u Bukureštu, uključujući i zahteve Rumunije na Balkanu).

5. Rumuni (Vlasi) nisu odsustvovali ni u borbi za oslobođenje naše zemlje, koja je bila okupirana od strane nemačkih kriminalaca, uzdrmača zemlje. Doprinos je bio zasnovan na geografskoj poziciji gde su se ugnezdili Nemci... Ljudi su nakon toga mnogo propatili i naši najpriznatiji intelektualci bili su masakrirani od strane četnika pod izgovorom da su komunisti. Postoji veoma mali broj sela kod nas koja nisu dala žrtve... Nemci su čak i u selima u kojima je pobuna Rumuna (Vlaha) bila čvršća i odlučnija u poražavanju partizana i vojske za oslobođenje koristili i bombe... Ne postoji vlaško selo koje nema od 5 do 150 palih heroja u bitci protiv varvarskih Nemaca i državnih izdajnika […]

U duhu naših žrtava za nezavisnost, u duhu ujedinjenja i oslobađanja naroda iz Srbije i Jugoslavije, molimo Vas, druže maršale, da nam odobrite sledeće: slanje naše dece u škole na maternjem jeziku kako bi lakše naučili jezik naše srpske države. Molimo vas i to da se podučavanje vrši uz pomoć Vlaha koji poznaju oba jezika, i srpski i vlaški, kao i to da se da dozvola da u crkvi imamo sveštenike koji služe na maternjem jeziku, onako kako je bilo za vreme Turaka do vremena kralja Milana… Želeli bismo da zadržimo sveštenike i crkvene pevače koji služe interesu naroda…

(Peticija poslata Josipu Brozu Titu od timočkih Rumuna, leto 1945. godine).

acestora au fost îngrozitoare şi cei mai buni intelectuali ai noştri au fost masacrați de cetnicii naționalişti sub pretextul că sunt comunişti. Puține, foarte puține, sunt satele la noi care n-au dat jertfe pe cei mai buni fii... Nemții au ajuns ca împotriva unor astfel de sate în care revolta românilor (vlahilor) a fost mai încăpățânată şi hotărâtă pentru sprijinirea partizanilor şi armatei de eliberare, să folosească până şi bombardiere... Nu există sat vlah care să nu aibă de la 5 la 150 de eroi căzuți în lupta împotriva barbarilor germani şi trădătorii vecinici ai statului [...]

În duhul jertfelor noastre noastre pentru independența, unitatea şi eliberarea popoarelor din Serbia şi Iugoslavia...,

Vă rugăm, tovarăşe Mareşal să binevoiți a ne aproba cele de mai jos: instruirea copiilor noştri în şcoală în limba maternă, cu ajutorul căreia să învețe şi limba statului nostru sârbesc...; instrucția rugăm să se facă cu ajutorul învățătorilor vlahi, care cunosc cele două limbi: sârba şi vlaha; permisiunea ca în biserici să avem preoți care să ne slujească în limba maternă, aşa cum am avut sub turci şi până în timpul regelui Milan... Primim ca să susținem în mod material pe preoții sau cântăreții ce slujesc pe înțelesul poporului...

(Memoriu trimis lui Iosip Broz Tito
de românii timoceni, vara anului 1945)

6. *Referindu-mă atât la situația culturală a românilor din Macedonia, cât şi la a acelora din Timoc, cred că apărarea ființei lor etnice este o datorie care incumbă onoratului guvern român, dar care, până la intrarea României în Națiunile Unite, nu se poate realiza decât pe două căi:*

Tratative amicale directe cu guvernul iugoslav, sau

Prin mijlocirea Uniunii Sovietice, care desigur că va înțelege temeinicia interesului României, românii timoceni trebuie să fie puntea de prietenie între România, Iugoslavia şi Bulgaria şi nu germenul discordiei.

(Materialul elaborat de Cristea Sandu Timoc, 1946)

7. *Românii, după cum am mai arătat, în număr nestabilit cu precizie, formând în unele localități mase compacte, sunt în număr aproximativ de 150.000 locuitori. Această populație care vorbeşte în casă şi pe stradă limba maternă românească, nu se bucură până azi de şcoli cu limbă de predare română, de asemeni nu există cărți ziare sau reviste în limba română.*

(Raport al diplomatului N. Stanciu privitor la românii din Bulgaria,
15 septembrie 1954)

Temă:

1. Stabiliți ce au în comun sursele (1-3), respectiv (5).
2. Stabiliți, de asemenea, care sunt diferențele între sursele (1-3), respectiv (5). Cum explicați diferența?
3. Prezentați atitudinea României în legătură cu pretențiile teritoriale față de spațiul ex-iugoslav (4).

Poglavlje XXIII.

U naše vreme

Ovo poglavlje odnosi se na današnju situaciju Rumuna iz Srbije i Bugarske.

Zadivljujuće promene. Spektakularni događaji odigrali su se u poslednje dve decenije. Ispravno je da kažemo da realnost mnogo puta prevaziđe maštu. Bilo je (govori vam čovek koji je živeo i za vreme komunizma i u demokratiji) nemoguće razmišljati 20 godina unapred i videti da će svet da doživi toliko velike promene.

Na prvom mestu, propao je komunistički režim u celoj Evropi: u Poljskoj, Mađarskoj, Jugoslaviji, Čehoslovačkoj, Istočnoj Nemačkoj, Bugarskoj I u Rumuniji. Iako se revolucija u Čekoslovačkoj završila bez prolivanja krvi ("revolucija kadifa"), u Rumniji je promena režima donela ljudske žrtve (više od hiljadu mrtvih). Diktator Nikolae Čaušesku je jedini komunistički vođa koji je nakon krvavih događaja u državi izgubio život. Čak je i kolevka komunizma Sovjetski Savez pao I bio podeljen na 15 republika. Pravi zemljotres**!**

Tragedija Jugoslavije. Jugoslavija je doživela pravu tragediju. Federacija je počela da se raspada nakon Titove smrti (1980). Iako su na njegovoj sahrani prisustvovali svi veliki šefovi iz celog sveta, ova činjenica nije mogla da sakrije surovu realnost: postojale su mnoge kontradikcije između nacija koje su činile Federativnu Jugoslaviju: Srbi, Hrvati, Slovenci, Muslimani, Makednoci, Albanc, dok Rumune niko nije računao.

Jugoslavija je pretrpela nevolje, za koje je malo ko verovao da mogu stvarno da se dese na kraju XX veka. Korak po korak (počevši od Hrvatske i Slovenije), republike su se odvajale od federacije. Jugoslavija je bila mozaik sačinjen od različitih populacija, koje su bile toliko izmešane da su uskoro usledili užasni događaji, u kojima su milioni ljudi izgubili život.

Srbi su to skupo platili - nakon dva svetska rata, gde ih je mnogo poginulo i gde su dokazali da imaju duh požrtvovanja koji je retko bio viđen u istoriji, današnja teritorija ove države je manja nego što je bila pre konflikta 1914-1918. Stotine hiljada ljudi bilo je proterano sa svojih ognjišta na području bivše Jugoslavije. Beograd je bio jedina evropska prestonica koja je bila bombardovana posle Drugog svetskog rata (A)… Užasne patnje**!** Postojali su i periodi kada je Srbija bila izolovana u međunarodnim odnosima.

Capitolul XXIII.

În zilele noastre

Capitolul XXIII se referă la situația de astăzi a minorității românești din Serbia şi Bulgaria.

Schimbări spectaculoase. Ultimile două decenii au cunoscut evenimente spectaculoase. Este drept să spunem că realitatea întrece de cele mai multe ori imaginația. Era (v-o spune un om care a trăit şi sub comunişti, şi în democrație) cu neputință de gândit în urmă cu 20 de ani că lumea va cunoaşte schimbări atât de importante şi de rapide.

În primul rând, s-au prăbuşit regimurile comuniste din întreaga Europă: Polonia, Ungaria, Iugoslavia, Cehoslovacia, Germania răsăriteană, Bulgaria şi... România. Dacă în Cehoslovacia revoluția s-a desfăşurat fără vărsare de sânge („revoluția de catifea"), în România schimbarea de regim a avut loc cu pierderi de vieți omeneşti (peste o mie de morți). Dictatorul Nicolae Ceauşescu este singurul lider comunist care în urma evenimentelor sângeroase din țară şi-a pierdut viața. Chiar şi leagănul comunismului, Uniunea Sovietică s-a prăbuşit, dezmembrându-se în cele 15 republici componente. Un adevărat cutremur!

Tragedia Iugoslaviei. Iugoslavia a trăit o adevărată tragedie. Sfârşitul federației a început după moartea lui Tito (1980). Deşi la funeraliile sale au participat cei mai de seamă şefi de stat şi de guvern din întreaga lume, acest fapt nu putea ascunde o realitate crudă: existența a numeroase contradicții între națiunile care alcătuiau federația iugoslavă: sârbi, croați, sloveni, musulmani, macedoneni, albanezi... Pe români nu-i lua nimeni în calcul.

Asupra Iugoslaviei s-a abătut nenorociri despre care puțini credeau că ar putea fi posibile la sfârşitul secolului al XX-lea. Rând pe rând (începând cu Croația şi Slovenia) republicile s-au desprins de federație. Dar mozaicul de populații era atât de amestecat, încât în curând s-au întâmplat evenimente cumplite, cărora le-au căzut victimă milioane de oameni.

Sârbii au plătit scump; după două războaie mondiale în care au murit în mare număr şi în care au dat dovadă de un spirit de sacrificiu rareori văzut în istorie, teritoriul de astăzi al acestui stat este mai mic decât cel de dinaintea conflictului din 1914-1918. Sute de mii de sârbi au fost izgoniți din proprietățile lor care fac parte din teritoriul unor foste republici iugoslave, Belgradul a fost singura capitală europeană

Nepromenjena situacija na Timoku (C). Nažalost, ništa se nije promenilo po pitanju položaja Rumuna koji žive u Srbiji, na teritoriji bivše Jugoslavije (osim onih iz Vojvodine). I dalje postoji politika asimilacije (6), a osnovna prava su im uskraćena:

A. Zgrada u Beogradu, bombardovana 1999. godine.
Izvor slike:
http://02varvara.files.wordpress.com/2008/10/belgrade-bomb-damage.jpg

nemaju škole na maternjem jeziku, kao ni crkvu… Rumunima u Timočkoj Krajini ne priznaje se čak ni ime Rumuni! Oni se smatraju Vlasima, a Vlasi se, navodno, razlikuju od Rumuna (4)!

Što se tiče situacije crkve, znate da su još 1833. godine crkve i manastiri u kojima se služba služila na rumunskom jeziku ušle u sastav Srpske pravoslavne crkve i od tada se liturgija drži na staroslovenskom jeziku. Nasuprot naporima Bojana Aleksandrovića, Srpska pravoslavna crkva protivila se postojanju crkve u kojoj bi se liturgija služila na rumunskom jeziku (5). Postoje mnogi razlozi birokratske prirode protiv projekta crkve iz Malajnice, a jedan od razloga je taj što ne postoji autorizacija za izgradnju; rečeno je da će crkva da bude srušena, a došlo je čak i do pretnji na kućnu adresu svešteniku i njegovoj porodici (nažalost, srpske vlasti nisu intervenisale).

Nade. U odnosu na period za vreme Tita, neke stvari su se promenile. Na prvom mestu, sada postoji mogućnost učestvovanja u političkom životu, ili kroz stranku ili kroz delovanje drugih organizacija. Takođe, 1990. godine osnovana je Narodna nezavisna stranka Vlaha, čiji program uključuje sticanje prava na škole, štampu i crkvu na matern-

B. Sveštenik Bojan Aleksandrović, koji se usudio da propoveda liturgiju na rumunskom jeziku u Malajnici.
Izvor slike:
http://www.voxvocis.us/news/pivot/entry.php?id=2761&w=presa_romana

jem jeziku. U partiji se dogodila još jedna podela, i to na one koji su tvrdili (po kom osnovu) da je rumunski jezik različit od vlaškog i na one koji su tvrdili da su Rumuni i Vlasi jedno isto. Ovu drugu grupu predvodio je Dimitrije Kraćunović, bivši pukovnik u jugoslovenskoj vojsci, koji je 1991. organizovao Pokret Vlaha/Rumuna iz Jugoslavije i čiji je cilj bio da ujedini Rumune iz cele Jugoslavije. Ova politička organizacija kasnije je

care a fost bombardată după cel de-al doilea război mondial (A)... Suferințe cumplite! Din cauza acestor evenimente tragice, au existat perioade de timp în care Serbia a fost izolată în relațiile internaționale.

A. Clădire din Belgrad bombardată în 1999.
Sursa imaginii:
http://02varvara.files.wordpress.com/2008/10/belgrade-bomb-damage.jpg

Situație neschimbată în Timoc (C). Din păcate, în legătură cu acei români care trăiesc în Serbia şi în spațiul ex-iugoslav (cu excepția celor din Voievodina), nu s-a întâmplat nimic deosebit. În continuare se practivă o politică de asimilare (6) şi li se încalcă drepturile elementare: n-au şcoli în limba maternă, nici biserică... Românilor de pe Valea Timocului nu li se recunoaşte nici măcar denumirea de... români! Ei sunt considerați a fi... vlahi! Care vlahi, chipurile, sunt diferiți de români (4)!

În legătură cu situația bisericii, ştiți că din 1833 bisericile şi mânăstirile în care slujba s-a ținut în limba română au intrat în patrimoniul Bisericii Ortodoxe Sârbe şi de atunci slujba se face în limba slavonă veche. În ciuda eforturilor lui Boian Alexandrović, Biserica Ortodoxă Sârbă se împotriveşte existenței unei biserici în care ceremonialul religios să se facă în limba română (5).

Au fost găsite tot felul de motive de natură birocratică împotriva proiectului bisericii de la Malainița, între care faptul că nu a existat o autorizație de construcție; s-a spus chiar că biserica va fi demolată şi s-a ajuns chiar la amenințări la adresa preotului român şi a familiei sale (şi, din nefericire, autoritățile sârbeşti nu au intervenit).

B. Părintele Boian Alexandrović, cel care a îndrăznit să oficieze slujba în limba română, la Malainița.
Sursa imaginii:
http://www.voxvocis.us/news/pivot/entry.php?id=2761&w=presa_romana

Nici nume româneşti nu poartă locuitorii români din Timocul sârbesc (1), (6). Ironia soartei face ca nume serbizate sau sârbeşti să fie purtate de luptători pentru drepturile populației minoritare, de exemplu, preotul Boian Alexandrović (prenumele Boian s-ar explica prin faptul că mama preotului este sârboaică, însă în ceea ce priveşte numele...), Dimitrie Crăciunovici (liderul Mişcării Democrate a Românilor din Serbia), Predrag Balaševici (conducătorul Partidului Democrat Român din Serbia) etc.

postala Demokratski pokret Rumuna iz Srbije. Partija je izdavala novine na dva jezika koje su se zvale *Naša reč*, čiji je moto bio: Onaj ko napusti svoj jezik biće proklet u svom domu.

Zajednica Rumuna iz Jugoslavije bila je osnovana takođe 1990, a na čelu je bio Jona Čizmaša. Organizacija je promenila ime 2004. godine u Zajednica Rumuna iz Srbije. Cilj organizacije je odbrana rumunskih interesa na teritoriji Jugoslavije, odnosno Srbije, u domenu kulture, školstva, korišćenja maternjeg jezika, ekonomije itd.

Druga važna organizacija je Demokratska partija Rumuna iz Srbije, na čelu sa Predragom Balaševićem. Ova partija je, iako nedavno oformnjena, bila prva koja je uvela Rumune iz Timočke Krajine u jednou strukturu lokalne uprave.

Kao što se vidi, postoji veliki broj rumunskih političkih organizacija. Čak i previše… Stvar je u tome da samo kroz zajednicu mogu da se dobiju legitimna prava za Rumune na celoj teritoriji Srbije. Nažalost, postoji liderski ponos, različiti interesi, što se često, na nesreću, negativno oslikava na narod koji predvode. Zapamtite: jedinstvo je ključ uspeha!!!

Zbog nesuglasica među političkim strankama nakon glasanja maja 2008, Rumuni su dobili nekoliko mesta savetnika, ali ni jedno mesto u Narodnoj skupštini u Beogradu. Zaboravila se stara izreka da u ujedinjenju leži snaga!

Rumuni ne žive dobro ni u Bugarskoj. Nemaju škole i crkve na svom maternjem jeziku, ne mogu da stvaraju karijeru ako se izjasne kao Rumuni, imena ljudi i naselja su bugarizovana, ne prihvata se činjenica da su Vlasi iz Bugarske i Arumuni Rumuni. Još gore, Rumuni nisu priznati kao etnička manjina, već kao entničko društvo. Stiglo se čak i dotle, što nema nikakve logike, da je njihov maternji jezik smatran slovenskim jezikom(!). Možda se Bugari sećaju posete pemijera Adriana Natasea 2002. godine, kada se postavilo pitanje o poštovanju prava Rumuna iz susedne države (3). Bugarska štampa neočekivano je reagovala, pa se tako u časopisu *24 časa* pojavio naslov: “Natase je pitao Simeona za rumunsku manjinu u Bugarskoj”, dok je u časopisu *Trud* izašlo: “Adiran Natase traži rumunsku nacionalnu manjinu u Bugarskoj?” Stiglo se dotle da su u novinama *Vidin*, koje izlaze u oblasti gde žive mnoge naše narodnosti, Rumuni bili okarakterisani kao “nacionalisti bez zemlje, koji mogu da budu suvereni samo sa druge strane Dunava.”

Tačno je to da je rumunska srednja škola u Sofiji ponovo bila otvorena 1999. godine, ali su deca učila u lošim uslovima, a broj časova na rumunskom jeziku je bio nedovoljan. Pitanje problema školstva na rumunskom jeziku obnovilo se kada je predsednik Rumunije došao u posetu susednoj državi 2003. godine.

Slično kao Bojan Aleksandrović iz Srbije, i Vlaentin Cvetanov Georgijev usudio se da pokrene službu na rumunskom jeziku u Rabrovu (2), ali se Bugarska pravoslavna crkva umešala i zabranila upotrebu maternjeg jezika. Rumunske organizacije poslale su pismo bugarskom patrijarhu i tražile uvođenje službe na rumunskom jeziku u mestima sa pretežno rumunskim stanovništvom, ali nisu dobile nikakav odgovor.

Nakon pada komunizma, Rumuni iz Bugarske tražili su pravo da formiraju svoje političke stranke. Tako postoji Ave-ujedinjenje Vlaha iz Bugarske, na čijem je čelu Plamka Ljubomirova. Vidite da ni ovde ne postoji jedinstvo!

Istovremeni ulazak Rumunije i Bugarske u Evropsku uniju (1. januar 2007) može da doprinese poboljšanju situacije Rumuna u zoni bugarskog Timoka, kao i tome da oni počnu da uživaju neka prava koja imaju svi evropski građani (na primer,

Speranțe... Totuşi, față de perioada guvernării lui Tito, unele lucruri s-au mai schimbat. În primul rând, există posibilitatea de participare la viața politică, prin intermediul unor partide şi alte organizații. Astfel, în 1990 a luat naştere *Partidul Popular Independent al Valahilor (PPVI)*, în programul căruia figurau obținerea drepturilor de utilizare a şcolii, a presei şi a bisericii în limba maternă. În sânul partidului s-a realizat însă o sciziune între cei care susțineau (pe ce bază?) că limba română este diferită de cea vlahă şi cei care susțineau că românii şi valahii sunt totuna. Aceştia din urmă erau conduşi de Dimitrie Crăciunovici, fost colonel în armata iugoslavă, care în 1991 a înființat *Mişcarea Valahilor/Românilor din Iugoslavia* şi care avea ca obiectiv realizarea unității între românii din întreaga Iugoslavie. Această formațiune politică a devenit apoi *Mişcarea Democratică a Românilor din Serbia*. Partidul editează şi o publicație bilingvă „Vorba noastră" cu un motto sugestiv: *„limba lui care o lasă, blăstămat să fie-n casă"*.

Comunitatea Românilor din Iugoslavia a fost de asemenea înființată în 1990, având în frunte pe Ion Cizmaş. În 2004 organizația şi-a schimbat numele în Comunitatea Românilor din Serbia. Scopul asociației a fost acela de a apăra interesele românilor de pe teritoriul Iugoslaviei, respectiv al Serbiei, în domeniul culturii, învățământului, utilizării limbii materne, economiei etc.

O altă formațiune importantă este cea condusă de Predrag Balaševici, *Partidul Democrat al Rumânilor din Serbia (PDRS)*. Acest partid, deşi format de curând, a fost primul care i-a reprezentat pe românii din Valea Timocului într-o structură de conducere locală.

După cum se vede există un mare număr de organizații politice româneşti. Chiar prea multe... Este o problemă, deoarece numai prin unitate se pot obține drepturile legitime pentru românii de pe întreg teritoriul Serbiei. Din nefericire, există orgolii ale liderilor, interese divergente ale acestora, de cele mai multe ori în dauna celor pe care îi reprezintă. Însă, rețineți: cheia succesului o constituie UNITATEA!

Din cauza dezbinării dintre formațiunile politice româneşti în urma alegerilor din mai 2008, românii au obținut un număr de locuri de consilier, dar nici un loc în Parlamentul de la Belgrad. S-a uitat vechea vorbă românească: „Unirea face puterea!"

Nici în Bulgaria românii n-o duc mai bine. Nu au şcoli şi biserici în limba maternă, nu pot face o carieră în administrație dacă afirmă că sunt români, există prea puține publicații în limba română, numele de persoane sau de localități sunt bulgarizate, nu se recunoaşte faptul că vlahii din Bulgaria şi aromânii sunt români. Mai mult, românii nu sunt recunoscuți drept minoritate etnică, ci comunitate etnică. S-a ajuns până acolo încât, în pofida oricărei logici, limba lor maternă este considerată o limbă slavă (!). Poate cititorii din Bulgaria îşi aduc aminte de vizita primului ministru al României, Adrian Năstase, în Bulgaria în anul 2002. Când oficialul român a ridicat problema respectării drepturilor românilor din țara vecină (3), presa bulgărească a avut o reacție neaşteptată; astfel, în ziarul *24 ceasa* apărea articolul „ Năstase îl întreabă pe Simeon de minoritatea românească din Bulgaria", în timp ce în Trud se punea întrebarea „Adrian Năstase caută minoritate românească în Bulgaria?". S-a ajuns până acolo încât românii au fost caracterizați în ziarul *Vidin*, care apare într-o zonă în care trăiesc mulți conaționali de-ai noştri drept „naționali fără țară, care îşi pot arăta coarnele numai dincolo de Dunăre."

E adevărat că Liceul Român din Sofia a fost redeschis în anul 1999, dar copiii învață în condiții improprii, iar numărul de ore în limba română este insuficient.

D. Vlad Cubreacov, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, vicepreşedinte al Partidului Popular Creştin Democrat din Republica Moldova, membru al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei.

D. Vlad Kubreakov, član parlamenta Republike Moldavije, podpredsednik Narodne hrišćansko-demokratske stranke, član Parlamenta evropskog konzilijuma.

Sursa imaginii/ Izvor slike:
http://www.romanialibera.com/articole/images/f81ab01d37_cubreacov.jpg

C. Valea Timocului. C. Timočka Krajina

Problema învățământului în limba română a fost ridicată de fostul preşedinte al României, în timpul vizitei în țara vecină din anul 2003.

Un caz asemănător cu cel al părintelui Boian Alexandrović din Serbia este cel al preotului Valentin Țvetanov Gheorghiev, care a îndrăznit să oficieze slujba în limba română la Rabrovo (2). În consecință, Biserica Ortodoxă Bulgară a intervenit, interzicând utilizarea limbii materne. Deşi organizațiile româneşti, printr-o scrisoare trimisă Patriarhului Bulgariei, solicitau oficierea slujbei în limba română în acele localități cu populație preponderent românească, n-au primit nici un răspuns.

După căderea comunismului şi românii din Bulgaria au căpătat dreptul de a-şi forma propriile partide politice. Astfel, există *Ave-Uniunea Etnicilor Români din Bulgaria* (în frunte cu Ivo Filipov Gheorghiev) şi *Asociația Vlahilor din Bulgaria* (conducător, Plamka Liubomirova). Vedeți, nici aici nu există unitate!

Evident că aderarea concomitentă a României şi Bulgariei la Uniunea Europeană (1 ianuarie 2007) poate contribui la îmbunătățirea situației românilor din zona Timocului bulgăresc, deoarece se bucură de unele drepturi acordate cetățenilor europeni (de exemplu, dreptul de liberă circulație, care le-ar permite să ia un contact strâns cu cetățenii din România). De asemenea, după 130 de ani de legături diplomatice, relațiile oficiale dintre România şi Serbia sunt foarte bune (7). În împrejurări dificile pentru statul vecin, România s-a dovedit, din nou, un prieten adevărat.

Surse:

1. *În ziua de 14 august 2007 la biserica noastră din Malainița au venit niscai credincioşi din satul românesc Geanova, pe sârbeste Duşanovaț, ca să le fac o rugăciune pentru fetița lor. Când i-am intrebat dacă este botezată mi-au răspuns că au botezat-o cu câțiva ani înainte la mânăstirea Bucovo (a doua reşedință a ep. Sirbesc Iustin).La întrebarea mea cum este numele fetiței, părinții mi-au spus Milița si la urmă Sandra. Eu am întrebat: "Cum, Milița or Sandra", după care ei mi-au povestit că s-au dus la mânastire şi călugarul de acolo i-a intrebat cum se cheamă fata, şi când ei au răspuns Sandra el a zis că nu poate să se boteze cu acest nume "pentru că nu e al nostru". Pentru că numele Sandra "nu este al nostru" el i-a pus numele Milița că acest nume a purtat împărăteasa sărbească şi acuma fata este scrisă în cartea de botez cu nume Milița, dar în actele oficiale Sandra. Asta nu este prima dată să mi se plangă credincioşii de acest lucru fraților noştri sârbi şi dacă stimații ierarhi sârbeşti spun că în Biserica Ortodoxă Sârbă este loc de toate națiunile. Da-i „credem", dacă le schimbă numele şi dacă-i fac din români sârbi, atunci este loc de toți. Nu am spus eu degeaba cu câțiva ani înainte că mai bună maşină de asimilare a românilor timoceni a fost şi a rămas Biserica Ortodoxă Sârbă. Ei nu vor să boteze copiii nici cu nume internaționale, dar să mai spunem cu nume românesc (pentru că scopul lor este sârbizarea tuturor).*

(Relatare a părintelui Boian Alexandrović)

2. *Consiliul Eparhiei Vidin... a pus în discuție raportul domnului Sevdelin Gheorghiev Petrov..., prin care dânsul ne aduce la cunoştință faptul că dumneavoastră executați slujba în limba română, prin aceasta încălcând prevederile Statului Bisericii Ortodoxe Bulgare. Vă amintim că limba folosită de Biserica Ortodoxă Bulgară este cea slavă-bisericească sau bulgară. În caz că nu veți respecta Statutul Bisericii*

pravo na slobodu kretanja, koje im dozvoljava stvaranje čvršćih veza sa građanima Rumunije).

Nakon 130 godina diplomatskih odnosa, službeni odnosi između Rumunije i Srbije nisu baš dobri (7). U teškim situacijama u kojima se našla susedna država, Rumunija im se našla i ponovo se pokazala kao pravi prijatelj.

Izvori:

1. Dana 14. avgusta 2007, u našu crkvu u Malajnici došla je nekolicina vernika iz rumunske države Đanova, na srpskom Dušanovac, da se pomole za svoju ćerku. Kada sam ih pitao da li je krštena, odgovorili su da su je krstili pre nekoliko godina u manastiru Bukovo (druga rezidencija srpke episkopije Justin???). Na moje pitanje koje je ime devojčici, roditelji su odgovorili Milica i Sandra. Pitao sam: "Kako, Milica ili Sandra?", nakon čega su mi oni ispričali da su otišli u manastir i da ih je tamošnji kaluđer pitao za ime devojčice. Kada su oni rekli da žele da se devojčica zove Sandra, on im je odgovorio da ne može da je krsti tim imenom pošto to ime nije "naše" i predložio im je ime Milica, pošto je to ime nosila srpska carica. Tako je devojčica sada upisana u krštenicu kao Milica, a u službenim dokumentima kao Sandra. Ovo nije prvi slučaj da mi se vernici žale na ovakvo ponašanje naše braće Srba, iako poštovani srpski hijerarsi kažu da u Srpskoj pravoslavnoj crkvi ima mesta za sve narode. Da im "verujemo"! Ako menjaju imena i ako od Rumuna prave Srbe, onda ima mesta za sve. Nisam ja pre nekoliko godina bez osnova rekao da je najbolji put asimilacije timočkih Rumuna bila i ostala Srpska pravoslavna crkva. Oni nisu hteli da daju deci internacionalna imena, a kamoli rumunska (pošto je njihov cilj srbizacija).

(Reči sveštenika Bojana Aleksandrovića).

2. Savet Vidinske eparhije stavio je u izveštaj govor gospodina Sevedlina Georgieva Petrova, u kome on daje do znanja da vi pokrećete liturgiju na rumunskom, čime kršite odredbe Bugarske pravoslavne crkve. Podsećamo vas na to da je je jezik koji se koristi u Bugarskoj pravoslavnoj crkvi crkvenoslovenski ili bugarski. U slučaju da ne poštujete statut Bugarske pravosalvne crkve, bićemo primorani da preuzmemo prinudne mere, koje su u skladu sa odredbama ugovora.

(Pismo ocu Valentinu Cvetanovu Georgevu, 2002).

3. Jasno je da je gospodin Nastase postavio pitanje sa namerom da istakne prava ovih manjina [rumunskih], a ne sa namerom otkrivanja postojanja tog istog... Rumunski narod iz Bugarske po imenu Vlasi, što je uvredljiv naziv, vuče duboke korene još iz vremena Rimskog carstva. On je vezan za narod koji živi na ogromnim površinama na Balkanskom poluostrvu... Ne diramo činjenicu da postoje meštani koji su migrirali iz Rumnije... Ovaj narod ima svoj rumunski jezik, običaje i tradicije, kao i nacionalni duh...On nikada nije imao svoje škole ili mogućnost da u školi uči svoj maternji jezik i svoju istoriju. Ovom narodu je nametnuta nepoznata nacionalna svest. Pravoslavlje se služilo na drugom jeziku, bilo im je zabranjeno da govore maternji jezik na javnim mestima, kao i da nose narodnju nošnju. U vreme komunizma nije im bilo dozvoljeno da pevaju svoje narodne rumunske pesme na festivalima. Zar ovo nije nametanje i totalna asimilacija?

(Milan Angel Kosoeanu, dokument koji se pojavio u dvojezičnom izdanju *Vreme* od strane Rumuna iz Bugarske).

Ortodoxe Bulgare vom fi obligați să luăm măsuri de constrângere care sunt în conformitate cu prevederile acestuia.

(Scrisoare a Bisericii Ortodoxe Bulgare către părintele Valentin Țvetanov Gheorghiev, 2002)

3. *Este clar că domnul Năstase a pus întrebare în sensul evidențierii drepturilor acestei minorități [româneşti] şi nu în acela de descoperire a existenței acesteia... Populația română din Bulgaria, denumită „vlahă" – un nume jignitor, are o rădăcină locală adânc înfiptă încă de pe timpul Imperiului Roman. Nu denunțăm faptul că au existat localnici care au migrat din România... Această populație îşi are limba sa română, obiceiuri şi tradiții; are spiritualitate națională... Ea niciodată nu a avut şcoli proprii sau posibilitatea de a învăța la şcoală limba maternă şi istoria sa. Acestei etnii i-a fost impusă o necunoscută conştiință națională. Creştinismul i s-a slujit în altă limbă, i-a fost interzis să vorbească limba maternă în locuri publice, precum şi să-şi poarte costumele naționale. Pe timpul totalitarismului, reprezentanților acestei etnii nu li s-a permis, pe scenele festivalurilor, interpretarea unor cântece locale româneşti. Ce altceva este acest fapt, decât o impunere şi asimilare totală?*

(Milan Anghel Coşoveanu, articol apărut în publicația bilingvă *Timpul* a românilor din Bulgaria)

4. Domnule Preşedinte, stimații mei colegi,

Ca autor al proiectului de Rezoluție intitulat „Violarea drepturilor omului în cazul minorității naționale române din Serbia" din 17 octombrie 2005 m-am interesat îndeaproape de situația acestei minorități autohtone care locuieşte în 154 de comune române şi 48 de comune mixte între Dunăre, Timoc şi Morava din Serbia orientală. Subliniez din capul locului că inițiativa mea se referea strict la minoritatea română din Serbia, după cum rezultă şi din titlul cât se poate de clar al excelentului raport pregătit de dl Jürgen Herrmann. Membrii acestei minorități se autoidentifică invariabil în propria lor limbă cu endonimul Rumâni, iar unii din ei folosesc, doar atunci când vorbesc în sârbă, şi exonimul Vlahi. Vlah înseamnă Român, după cum Deutch, Tedesco, Neamț, Allemand înseamnă German. Numele de Vlah şi de Român desemnează aceeaşi realitate etnică. Aceşti termeni sunt sinonimi şi nu sunt nicidecum opozabili... Nu există în Serbia de răsărit o minoritate română aparte şi o altă minoritate vlahă aparte. Iată de ce raportorul nostru, dl Jürgen Herrmann vorbeşte despre o singură minoritate care este definită prin doi termeni echivalenți semantic şi uniți prin bară oblică. Asemenea cazuri de paralelism terminologic sunt multiple în Europa: Unguri/Maghiari, Greci/Elini... Această confuzie terminologica artificială a fost introdusă din exteriorul comunități române de către autoritățile Serbiei după al doilea Război mondial. Până atunci autoritățile sârbe au vorbit întotdeauna doar de Români. Scopul acestei opoziții artificiale dintre termenii Român si Vlah este dezbinarea minorității române din Serbia de răsărit şi împiedicarea unei părți a acestei minorități de a se bucura de beneficiile articolului 3 al Convenției cadru privind protecția minorităților naționale. Ce îi lipseşte minorității române din Serbia de răsărit pentru a fi şi a se simți o minoritate europeană respectată şi protejată? Această minoritate, de altfel majoritară în Serbia de răsărit are nevoie de grădinițe şi scoli cu învățământ în limba maternă, de dreptul de a se organiza liber bisericeşte şi de dreptul de a avea slujba

4. Gospodine predsedniče i poštovane kolege,

Kao autor projekta rezolucije pod nazivom „Nepoštovanje ljudskih prava u slučaju rumunske nacionalne manjine u Srbiji“, 17. oktobar 2005, detaljno sam se raspitao o situaciji ovih autohtonih manjina koje žive u 154 rumunskih zajednica i 48 zajednica u području između Dunava, Timoka i Morave u istočnoj Srbiji. Naglašavam da se moja inicijativa odnosi striktno na rumunske manjine iz Srbije, što se vidi i iz naslova odličnog raporta, koji je pripremio gospodin Jurgen Herman. Članovi ove manjine raspoznaju se po svom jeziku, ali neki od njih koriste, samo kada pričaju srpski, vlaški naglasak. Vla znači Rumun, kao što Deutch, Tedesco, Neamt, Allemand znači Nemac. Ime Vlah i Rumun odnose se na istu etničku zajednicu. Ovi termini su sinonoimi. U istočnoj Srbiji ne postoji rumunska manjina na jednoj, a vlaška na drugoj strani. Vidite šta naš reporter, gospodin Jurgen Herman, kaže o jedinoj manjini koja ima dva imena koja su sematički ekvivalentna. Postoji mngo sličnih primera terminološkog paralelizma u Evropi: Unguri/Mađari, Grci /Eleni...Ova terminološka konfuzija je veštačka i dolazi usled uticaja srpske vlasti posle Drugog svetskog rata. Do tada su srpske vlasti govorile samo o Rumunima. Cilj ove veštački nametnute razlike između termina Rumun i Vlah jeste podela rumunske manjine iz istočne Srbije i sprečavanje toga da iste uživaju u blagodetima koje su pomenute u dokumentu 3 Konvencije u okviru protekcije nacinalnih manjina. Šta nedostaje rumunskim manjinama iz istočne Srbije da bi bile poštovane od strane evropske zajednice i da bi se osećale zaštićenom manjainom? Ova manjina, doduše u velikom broju, ima potrebu za obdaništima i školama na maternjem jeziku, ima potrebu da se slobodno crkveno organizuje i sluša liturgiju na svom jeziku, za vestima i novinama na rumunskom jeziku, za finansijskom pomoći za svoje organizacije od strane države, za otvorenim vezama sa Rumunijom. Govori se o osnovnim pravima, koja im danas nisu ni garantovana ni osigurana. I u drugim prilikama sam vam govorio da su sveštenici i vernici Rumunske pravoslavne crkve iz zapadne Srbije progonjeni. To se vidi iz slučaja sveštenika Bojana Aleksandrovića iz Malajnice, opština Negotin, dok episkopija Dačija Feliks, kao i parohije Dakije Ripensis pod Rumunskom patrijaršijom nisu oficijalno priznate od srpske vlasti, što se kosi sa vrednostima i normama predodređenim Evropskom konvencijom za ljudska prava. Komisija iz Venecije proglasila je srpski zakon o religioznim kultovima diskriminišućim u odnosu na lokalne manjine. Drage kolege, nadam se da će naše okupljanje da sledi mudar pravac koji je započeo gospodin Herman, bar što se tiče termina za identifikaciju rumunskih manjina iz Srbije i da će da izbegne spekulativne ili formalne napade.

(*Intervencija gospodina Vlada Cubreacova, Republika Moldavija,*
Evropska narodna partija na sastanku parlamenta
evropskog konzilijuma, 1. oktobar 2008.).

5. Rumuni i Srbi nemaju nikakav problem. Veći problem imaju Srbi sa Srbima i Rumuni između sebe. S druge strane, sveštenici srpske crkve koji su došli iz Hrvatske, Bosne i sa Kosova imaju problem. Oni su živeli u zonama konflikata i zbog toga mrze sve što je srpsko. Ipak, to je već politika srpske crkve da dovede sveštenike koji nisu odande. Srpski episkop kaže: „Uradićeš to i to, tako i tako. Ako ne, nisi više sveštenik”. Takvi su crkveni službenici u Timočkoj Krajini. Razgovarao sam sa nekim staricama i pitao ih: „Da li ste se ikada ispovedili?” Nihov odgovor je bio žalostan:

în limba sa maternă, de presă scrisă şi audiovizuală în limba sa maternă, de sprijin financiar din partea statului pentru asociațiile sale culturale, de relații libere cu Statul înrudit. Este vorba de drepturi elementare care astăzi nu îi sunt nici garantate şi nici asigurate. Am arătat şi cu alte ocazii, în acest emiciclu, că preoții şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române din Serbia de răsărit sunt supuşi persecuțiilor. A se vedea cazul preotului Bojan Aleksandrovic din Mălainița, comuna Negotin, iar Episcopia Dacia Felix, precum şi protopopiatul Dacia Ripensis subordonate Patriarhiei Române nu sunt recunoscute oficial de autoritățile sârbe, ceea ce contravine valorilor şi normelor prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum şi jurisprudenței CEDO.

Comisia de la Veneția a calificat Legea sârbă despre cultele religioase drept discriminatorie în raport cu minoritățile locale. Stimați colegi, sper că Adunarea noastră va urma direcția înțeleaptă trasată de dl Herrmann în chestiunea termenilor de identificare a minorității române din Serbia şi va evita orice abordare speculativă sau formală.

(*Intervenția domnului Vlad Cubreacov, Republica Moldova,*
Partidul Popular European la Adunarea Parlamentară
a Consiliului Europei, 1 octombrie 2008)

5. *Românii şi sârbii nu au nici un fel de problemă. Mai mari probleme au sârbii între ei şi românii între ei. În schimb, există dificultăți cu preoții bisericii sârbe care sunt veniți din Croația, din Bosnia, din Kosovo. Ei au trăit în zone de conflict şi, de aceea, tot ce este nesârbesc ei urăsc. Dar asta e politica Bisericii Sârbe. Să aducă preoți care nu sunt de aici. Episcopul sârb îi cheamă şi le spune: „Ai să faci aşa şi aşa. Dacă nu, nu mai eşti preot". Aceştia sunt slujitorii bisericilor din Timoc. Am vorbit cu femei bătrâne pe care le-am întrebat: „V-ați spovedit vreodată?" Răspunsul lor a fost trist: „Poate o singură dată, când eram mai tânără". E firesc. Cum să se poată înțelege un preot venit din Croația cu bătrâna asta care nu ştie nici un cuvânt sârbeşte?*

(*Caznele singurului preot din Timoc care slujeşte în limba română,*
http://www.timocpress.info/?p=1494)

6. *Dacă am merge în Malainița şi am întreba de un om, să zicem, de Trăilă, de exemplu, oricine ştie să vă ducă la casa lui. Oficial, însă, în acte acest om poartă un alt nume, sârbesc, Miloş Cârstici. Într-un fel suntem înscrişi oficial în cărțile statului şi altfel ne numim între noi. Dacă vrei să vorbeşti în Malainița cu Georgia Mişici, nimeni nu ştie cine e respectiva, în schimb, dacă întrebi de Gherghina lui Mişoi, şi-un copil te poate lua de mână să te ducă la casa femeii. Acesta este rezultatul politicii de asimilare duse de aproape 200 de ani în Timoc. Există o situație într-adevăr aproape absurdă. Într-un fel te numeşti pe sârbeşte şi altfel pe rumâneşte. Asimilarea a fost, este şi o să fie dacă noi nu o oprim. Am început stoparea acestui proces în primul rând în biserică, prin înregistrarea în matricolele bisericeşti sau în registrul botezaților a pruncilor aşa cum sunt numiți ei de români, în paranteză trecând şi numele oficial sârbesc.*

(*Caznele singurului preot din Timoc care slujeşte în limba română,*
http://www.timocpress.info/?p=1494)

„Možda jednom, kad sam bila mlađa". Što je i logično. Kako će sveštenik koji je došao iz Hrvatske da se sporazume sa staricom koja ne razume ni reč srpskog?

(Caznele singurului preot din Timoc care slujeşte în limba română, http://www.timocpress.info/?p=1494

6. Kada bi otišli u Malajnicu i pitali za nekog čoveka, recimo Traila, svi bi znali da vas odvedu do njegove kuće. Međutim, u zvaničnim dokumentima stoji njegovo srpsko ime Miloš Krtić. Dakle, zvanično smo upisani u državne knjige na jedan načina, a međusobno se nazivamo drugačije. Ako želiš da u Malajnici porazgovaraš sa Georgijom Mišić, niko ne bi znao o kome se radi, a kad bi pitao za Georginu Mišojevu, i dete bi moglo da te uhvati za ruku i odvede te do familije. To je rezultat politike asimilacije koja u Timočkoj Krajini traje skoro 200 godina. Jedna situacija je skoro apsurdna. Imaš srpsko ime, a zovu te rumunskim. Asimilacija je postojala, postoji i postojaće ako je mi ne sprečimo. Počeli smo proces zaustavljanja toga, na prvom mestu u crkvama, upisivanjem imena beba u krštenice ili u registre onako kako se zovu na rumunskom, dok u zagradi stoji i zvanično srpsko ime.

(Caznele singurului preot din Timoc care slujeşte în limba română, http://www.timocpress.info/?p=1494).

7. Rumuni iz istočne Srbije su važna zajednica, srpska država je ne razgovara sa njima kada se dotakne tema njihovih prava na školovanje ili nekih drugih prava koja ovi žele. Srpska vlada želi da im obezbedi sva prava i da podrži rumunsku zajednicu. Srbija u Rumuniji vidi partnera ili regionalni ključ. Ako pogledamo odnose koje negujemo sa svim svojim susedima, odnosi sa Rumunijom su najbolji. Voleo bih da i sa ostalim komšijskim zemljama imamo tako dobre odnose kao što imao sa Rumunijom.

(Interviju sa Vukom Jeremićem za novine *Događaj dana*, 14. mart 2009.).

Domaći zadatak:

1. Navedite koliko dugo postoje rumunske manjine u Bugarskoj.
2. Kako je okarakterisan naziv Vlah, nametnut od strane bugarskih vlasti.
3. Pomenite načine kako je rumunska manjina stavljena pod proces asimilacije (3).
4. Pokažite na karti teritoriju na kojoj živi rumunska manjina iz zapadne Srbije (4).
5. Prikazite odnos termina Vlah i Rumun (4).
6. Koji su razlozi različitog značenja termina Vlah i Rumun (4)?
7. Navedite koja prava treba da uživa rumunska manjina u Timočkoj Krajini da bi se „osećala poštovanom i zaštićenom" (4)?
8. Nabrojte slučajeve nepoštovanja prava manjina izloženih u izvoru (4).
9. Prikažite kako je komisija iz Venecije okarakterisala srpski zakon o verskim kultovima (4).
10. Navedite motiv koji opravdava tvrdnju srpskog ministra spoljnih poslova „Ako pogledamo odnose koje negujemo sa svim našim susedima, odnosi sa Rumunijom su najbolji".

7. *Românii din estul Serbiei reprezintă o importantă comunitate, statul sârb este angajat în dialogul cu ei, când vine vorba despre dreptul la educație sau alte drepturi pe care aceştia le cer. Guvernul sârb vrea să le ofere aceste drepturi, să sprijine comunitatea românească. Serbia vede în România partenerul său regional cheie. Dacă ne uităm la relațiile pe care le avem cu vecinii noştri, cele cu România sunt de departe cele mai bune. Aş vrea să avem cu ceilalți vecini relațiile pe care le avem cu România.*

(Interviu acordat ziarului *Evenimentul Zilei*
de către ministrul de externe al Serbiei,
Vuk Jeremici, 14 martie 2009).

Temă:

1. Indicați care este vechimea minorității româneşti din Bulgaria.
2. Cum este caracterizată denumirea de „vlah" impusă de autoritățile bulgăreşti (3).
3. Menționați metodele prin care minoritatea românească a fost supusă asimilării (3).
4. Indicați care este spațiul locuit de minoritatea românească din Serbia Orientală. Localizați pe hartă acest spațiu (4).
5. Prezentați raportul între termenii de „vlah" şi „român" (4).
6. Care este scopul introducerii opoziției între termenii de vlah şi român (4)?
7. Indicați de ce drepturi trebuie să beneficieze minoritatea românească de pe Valea Timocului „pentru a fi şi a se simți o minoritate europeană respectată şi protejată" (4)?
8. Menționați cazuri de încălcare a drepturilor minorităților expuse în sursă (4).
9. Indicați modul în care Comisia de la Veneția a calificat Legea sârbă despre cultele religioase (4).
10. Menționați un motiv care justifică afirmația ministrului de externe sârb „Dacă ne uităm la relațiile pe care le avem cu vecinii noştri, cele cu România sunt de departe cele mai bune" (7)

Studiu
de caz:

Boian Alexandrović şi biserica românească din Malainița

Părintele Boian are o dublă origine etnică: român după tată, sârb după mamă. De mic a demonstrat chemare către cele sfinte. Avea însă o durere: în biserica din Negotin, unde era născut, slujba nu se făcea în limba română, deşi o mare parte a locuitorilor vorbeau această limbă. Mai târziu, a fost hirotonit şi a devenit preot la Malainița (în anul 2005). Aici a reactivat o parohie, unde a luat hotărârea de a ridica o biserică, în care slujba să fie oficiată în limba strămoşilor săi români. A întâmpinat multe obstacole, în special din partea Bisericii Ortodoxe Sârbe (1), dar şi din partea autorităților statului. A fost amenințat cu moartea (1), a fost condamnat la închisoare cu suspendare, dar cu toate acestea şi-a continua opera. În numai 40 zile de muncă intensă a fost terminată construcția bisericii de la Malainița. Astăzi la slujbă participă, deşi Malainița este o localitate mică, mai mulți credincioşi decât la slujba de la Negotin, oraş cu 20000 de suflete (2).

Dokazi: Bojan Aleksandrović i rumunska crkva u Malajnici

Sveštenik Bojan ima dvojno etničko poreklo: po ocu i po majci. Još odmalena je bio naklonjen crkvi. Imao je, ipak, jedan problem: u negotinskoj crkvi, u gradu u kome je rođen, liturgija se nije služila na rumunskom jeziku, a veliki broj stanovnika govori taj jezik. Kasnije je postao svestenik u Malajnici (2005. godine). Tu je obnovio parohiju i odlučio da podigne crkvu, u kojoj bi se liturgija služila na jeziku njegovih predaka. Naišao je na mnoge prepreke, naročito od strane Srpske pravoslavne crkve (1), ali i od strane državne vlasti. Pretilo mu se smrću (1), bio je na uslovnoj slobodi, ali je i pord svega toga nastavio sa svojim radom. Nakon 40 dana intenzivnog rada, završena je rekonstrukcija crkve u Malajnici. Malajnica je malo mesto, ali danas tamo na liturgiju ide mnogo više ljudi nego u Negotin, koji broji oko 20.000 stanovnika (2).

Izvori:

1. Veliki srpski crkveni tribunal nije mogao da me spreči. Šef policije mi je rekao: „Staviću ti bombu pod kola, ispašće neki incident, poginućeš. Pratimo te. Još malo je ostalo dok te ne ubiju". Neki su mi telefonirali i pretili mi da će mi slomiti kosti. Sve to ti ne dozovljava da budeš miran. Plaši te. Ali, ne samo to. Ljudi oko tebe, koji čuju ovakve stvari, počinju da pričaju: "Pusti, vidi samo šta rade sa njim. Bolje da sedimo mirni i da nas niko ne dira. Gledamo svoja posla".

(Caznele singurului preot din Timoc care slujeşte în limba română, http://www.timocpress.info/?p=1494)

2. Ne možes da budeš sveštenik kada je crkva prazna. Da na naše liturgije niko ne dolazi, rumunska crkva bi se sama zatvorila, što je suprotno stvarnosti u kojoj živimo u Timočkoj Krajini. Mi Rumuni ne branimo srpskim sveštenicima da služe u rumunskim selima. Jedino što tražimo jeste dozvola da i mi služimo u njima. Ljudi će sami da odluče da li će da prisustvuju srpskoj ili rumunskoj liturgiji. Meni je to bilo zabranjeno. Srbi me na početku nisu priznali kao sveštenika, a kako je vreme prolazilo, počeli su da me prihvataju, ali su me onda raspopili. Ja još nisam deo srpskog sveštenstva. Izveštaj o tome šta radim dajem samo svetom sinodu Rumunske pravoslavne crkve i presvetom ocu patrijarhu Danielu. Odluci Velikog crkvenog tribunala iz Srbije da odobri moje razrešenje nedostaje valjanost. Na početku sam u Malajnici na svakoj službi imao u crkvi po 30-ak vernika, ali je kasnije više ljudi bilo ispred nego u crkvi. Na velike praznike skupi se oko 150 ljudi, a naša crkva je veoma mala. Ako uporedim sa Negotinom, koji ima oko 20.000 stanovnika, a u crkvu nedeljom dolazi svega 30-40 ljudi, u Malajnici, koja je jedno selo sa nekoliko stotina duša, od kojih je 70 odsto otišlo u inostranstvo da radi, dolazi više ljudi. Čuo sam ljude iz sela da kažu: "Ma, jedna stvar mi nije jasna. U kući govorimo rumunski. Kada pravimo svadbu slušamo rumunsku muziku. Kad žene daju pomanu mrtvima, a kod nas je kult mrtvih dosta razvijen, daju je na rumunskom. Samo je služba u crkvi na srpskom jeziku. Zašto?" Ovo pitanje bi svi trebalo da postave.

(Caznele singurului preot din Timoc care slujeşte în limba română, http://www.timocpress.info/?p=1494)

Domaći zadatak:

1. Kako bi, prema vašem mišljenju, trebalo da se reši pitanje crkve u Timočkoj Krajini?

Surse:

Biserica românească din Malainița – Rumunska crkva u Malajnici
Sursa imaginii/Izvor slike: http://ro.altermedia.info/minoritati/prima-biserica-romaneasca-din-timoc-in-pericol-de-demolare_1919.html

1. *Caterisirea mea din partea Marelui Tribunal Bisericesc Sârb a fost nimica toată. Şeful Poliției mi-a spus: „O să ți se pună bombă sub maşină, o să ți se facă accident, o să pieri. Eşti urmărit. Puțin lipseşte ca să nu fii omorât“. Alții au dat telefoane, amenințându-mă că au să-mi frângă oasele. Toate ştirile astea te fac să îți pierzi pacea. Îți creează o stare de teamă. Dar nu doar atât. Lumea din jurul tău, auzind aşa ceva, începe să spună: „Lasă, vezi doar ce fac cu el. Acesta nu-i bun. Mai bine şedem aici şi nimeni nu ne face rău. Ne vedem de treabă“.*

(*Caznele singurului preot din Timoc care slujeşte în limba română,* http://www.timocpress.info/?p=1494)

2. *Nu poți fi preot atunci când ai biserica goală. Dacă la slujbele noastre nu s-ar aduna mulți oameni, biserica românească ar fi desființată de la sine. Dar acest lucru e contrazis de realitatea pe care o trăim în Timoc. Noi, rumânii, nu oprim preoții sârbi să slujească în sate româneşti. Cerem numai permisiunea ca şi noi să putem face slujba în aceste sate. Lumea va decide la ce slujbe va participa, la cele sârbeşti sau la cele româneşti. Pentru acest lucru am fost eu caterisit. Deşi, la început, sârbii nu au recunoscut hirotonia mea ca preot, după ce a trecut o vreme, am fost recunoscut şi apoi caterisit. Eu nu fac parte însă din clerul sârb. Dau socoteală pentru ceea ce fac doar Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi Preafericitului Părinte Patriarh Daniel. În consecință, hotărârea Marelui Tribunal Bisericesc din Serbia de a aproba caterisirea mea este lipsită de validitate. La început, în Malainița, aveam în biserică, la fiecare slujbă, cam 30 de credincioşi, dar, după aceea, mai multă lume era afară decât înăuntrul bisericii. La marile praznice se strâng cam 150 de oameni, deşi biserica noastă e destul de mică. Făcând o comparație între oraşul Negotin, care are aproximativ 20.000 de locuitori, iar la biserică vin cam 30-40 de oameni în fiecare duminică, la Malainița, care este un sat cu câteva sute de suflete, din care 70% sunt plecați în străinătate la muncă, vin mai mulți oameni decât la Negotin. Am auzit oamenii din sat spunând: „Măi, mie una nu mi-e clar. Acasă vorbim româneşte. Când facem nuntă, lăutarii cântă româneşte. Muierile, când dau de pomană pentru morți la sărbătorile mari - căci la noi cultul morților este dezvoltat -, dau pe româneşte. Numai slujba la biserică este în limba sârbă. De ce?“. Acesta trebuie să ne întrebăm cu toții.*

(*Caznele singurului preot din Timoc care slujeşte în limba română,* http://www.timocpress.info/?p=1494)

Temă:

1. Cum ar trebui, după părerea voastră, rezolvată problema bisericii româneşti în Timocul sârbesc?

Poglavlje XXIV.

Iste tradicije

Ovo poglavlje pokazuje da Rumuni iz Timočke Krajine imaju iste tradicije kao i njihova braća sa severa Dunava.

Isti jezik. Rumuni iz Timočke Krajine govore istim jezikom kao i njihova braća sa severa Dunava (4). Predsednik rumunske Akademije Euđen Simon kaže da Rumuni iz Timočke Krajine „govore rumunski jezik sa oltenijskim ili banatskim dijalektom". „Oni su hrišćanski pravoslavci, govore starim rumunskim jezikom sa mnogo srbizama (prirodan proces), zadržavaju tradiciju (na svadbama, sahranama, krštenjima), pesme (od kojih su neke prelepe)..." I drugi istraživači stigli su do istih rezultata (2).

Običaji vezani za rođenje. Skoro su identični na severu i jugu Dunava (1). Sećamo se običaja proslave pre krštenja, koji se na teritoriji bugarskog Timoka naziva povojnica (povojnica je hleb koji se daje majci). Takođe, sećamo se i običaja spremanja mladića pred svadbu (A) (3), koji se sreće u svim oblastima gde žive Rumuni.

A. Pripremanje stola za mladiće pred svadbu u opštini Hunedoara (Rumunija).
Izvor slike: http://www.cimec.ro/AER/Prezentarea%20Atlasului%20Etnografic%20Roman/text.html

Običaji vezani za svadbu. Takođe su vrlo slični: mladino kolo (testija), zastava, dokazivanje mladine nevinosti itd.

Običaji vezani za sahranu. I na severu i na jugu Dunava pridaje se velika važnost snovima. Postoji verovanje da duša preminulog luta 40 dana na mestima gde je živeo i zbog toga se preduzimaju mere da duša ostane spokojna. Ritual sahrane predviđa kupanje mrtvaca, oblačenje u novo odelo, bdenje, prelaz povorke preko tri raskrsnice. Da bi duši preminulog bilo lako, ostavljaju se pomane, prva posle sahrane, nakon šest meseci i nakon godinu dana.

Capitolul XXIV.

Aceleaşi tradiții

Capitolul XXIV arată că românii de pe Valea Timocului au aceleaşi tradiții cu frații de la nord de Dunăre.

Aceeaşi limbă. Românii de pe Valea Timocului vorbesc aceeaşi limbă cu frații de la nord de Dunăre (4). Preşedintele Academiei Române, Eugen Simion, spunea că românii de pe Valea Timocului „vorbesc româna in dialect [grai] oltenesc sau bănățean", „Sunt creştini ortodocşi, vorbesc o limba româna veche, cu multe sârbisme (proces firesc),îşi pastrează tradițiile (la nuntă, înmormântare, botez), cântecele (unele splendide)...". Şi alți cercetători au ajuns la concluzii asemănătoare (2).

Obiceiurile legate de naştere sunt aproape identice şi la nord şi la sud de Dunăre (1). Amintim obiceiul petrecerii înainte de botez, numită în Timocul bulgăresc *povoiniță* (povoinița este pâinea care se dă mamei). La fel şi obiceiul *Ursitoarelor* (A) (3) este întâlnit peste tot în spațiul locuit de români.

A. Pregătirea mesei de Ursitori
într-o localitate din județul Hunedoara (România).
Sursa imaginii:
http://www.cimec.ro/AER/Prezentarea%
20Atlasului%20Etnografic%20Roman/text.html

Obiceiurile legate de nuntă sunt, de asemenea, foarte asemănătoare: *Hora miresei,* răscumpărarea miresei (*fedeleşul*), steagul, dovada purității miresei etc.

Obiceiurile legate de înmormântare. Şi la nord şi la sud de Dunăre se dă o mare importanță visurilor prevestitoare. De asemenea, există credința că sufletul celui decedat rătăceşte timp de 40 de zile în locurile unde şi-a dus viața; de aceea trebuie luate măsuri ca duhul celui răposat să fie împăcat. Ritualurile de înmormântare prevăd scăldarea mortului, îmbrăcarea sa cu hainele cele mai bune, priveghiul, trecerea procesiunii de înmormântare pe la trei răscruci. Pentru uşurarea sufletului decedatului sunt prevăzute pomana de după înmormântare, cea de la şase săptămâni, de la un an.

B. Costum popular din Banat.
B. Narodna nošnja iz Banata.
Sursa imaginii/ Izvor slike:
http://www.banaterra.eu/romana/etnografie/port_popular/romani/expo_costume_laura_laurentiu/S3700123.jpg

Poklade se praktikuju za Novu godinu. Na dan slave Svetog Vasilija sreće se...., zajednički običaji u rumunskoj populaciji sa severa i juga Dunava vezuju se i za krštenje, kao i za proslavu Uskrsa, Božića itd.

Zajednički običaji i tradicije su dokaz duhovnog ujedinjenja Rumuna sa obe strane Dunava.

Narodna nošnja. Veoma je slična kod oba rumunska naroda, i sa leve i sa desne strane Dunava.

Izvori:

Običaji vezani za rođenje:

Na jugu Dunava:

Nedelju dana nakon rođenja deteta pravi se povojnica. Na povojnicu se pozivaju bliski ljudi i onaj koji je porodio ženu (isekao pupčanu vrpcu). Nakon toga sledi krštenje.
(Virgil Nestorescu, *Timočki Rumuni iz Bugarske*).

Na severu Dunava:

1. Nakon kupanja u svetoj vodi, seda se za sto i svi jedu i piju. Ovaj običaj zove se niopojnica, povojnica, bogorodica, „ručak“ ili „Bogorodičin ručak“.
(Ch. Laugier, *Zdravstvena monografija Dolže*).

2. Dijalekat se razlikuje onako kako lanac Karpata deli predeo na dve timočke oblasti. U istočnom delu planine, okrenutom prema Olteniji, govori se dijalekat koji je identičan olteanskom. U zapadnom delu planine, okrenutom prema Banatu, govori se banatskim dijalektom, koji se smatra „nakićenim“, ići, kolo, slično srpskim neologizmima u oblasti Pomoravlja.
(Kristea Sandu Timok, *Pesma starosti i patnje (doina)*).

3. Živote, živote, kako si zao/Mai, zbog tebe samo starim/Čežnjo, hoćeš da postanem starac/ Da šetam ulicom sa štapom!?/Lepa je mladost/Žalosna je starost, mai!/Kad ostariš, mai čežnjo/Od čoveka te napravi nečovekom!/Živote, ne daj mi da ostarim/Da još mogu lepotice da ljubim, mai/Dragi su mi ljudi/Živote, ostavi me ovakvog!
(*Živote, živote, kako si zao*, poezija iz Bregova, Bugarska).

Domaći zadatak:

Opišite, na pola strane, jedan običaj rumunske zajednice iz vaše oblasti. Da li postoje sličnosti sa običajima Srba ili Bugara sa kojima živite?

Sorcova se practică de Anul Nou. De Sfântul Vasile (Sân-Văsîiu) este întâlnit **Datul la grindă**. De Bobotează există alte ritualuri comune în rândul populației româneşti de la nord şi de la sud de Dunăre. La fel, obiceiurile legate de sărbătoarea Paştelui, Crăciunului etc. Obiceiurile şi tradițiile comune sunt o dovadă a unității spirituale a românilor de pe cele două maluri ale Dunării.

C. Costume populare din Timocul sârbesc. C. Narodne nošnje iz Timočke Krajine. Sursa imaginii/ Izvor slike: http://www.flickr.com/photos/timoceanul/2479392343/

Portul popular este foarte asemănător, atât la românii de pe malul stâng al Dunării, cât şi la cei de pe malul drept.

Surse:

1. Obiceiuri legate de naştere:

La sud de Dunăre: La o săptămână după ce s-a făcut ăl mic, fac povoinița. La povoiniță se cheamă ăi apropiați, cheamă moşa care l-a moşit pe copilul mic. Şi după asta, vece (deja, tocmai) e botezu'.
(Virgil Nestorescu, *Românii timoceni din Bulgaria*)

La nord de Dunăre: *După ce s-a spălat cu apă sfințită, se-aşează la masă, beau şi mănâncă. Acest obicei se numeşte Noipronița, Povoiniță, Bogodoriță, „Masa" sau „Prânzul Maicii Domnului".* (Ch. Laugier, *Monografia sanitară a Doljului*)

2. *În mare, graiul vorbit se orientează după cum lanțul carpatic timocean taie în două regiunea Timocului. În partea dinspre răsărit a munților întoarsă cu fața spre Oltenia, se aude un grai identic cu cel al oltenilor. Înspre apus de crestele munților, cu fața spre Banat, se vorbeşte graiul bănățean, „înflorit" ici, colo, mai cu seamă pe valea Moravei cu neologisme sârbeşti.* (Cristea Sandu Timoc, *Cântece bătrâneşti şi doine*)

3. *Cân' se face copil, la tri zile pun masa acolo, cu mâncare şi, piste noapte visează muma la copil, visează cum îl ursează pe el, cum o să fie copilu'.*
(Obicei semnalat în Timocul bulgăresc, la Pocraina).

4. *Viață, viață ce rea eşti./ Măi, tu vrei să mă-mbătrâneşti.// Dorule, vrei să mă faci om bătrân. / Să merg cu cârja pe drum?!/ Frumoasă e tinerețea./ Tristă e bătrânețea, mă!/ Când se-aşează ca pe om, măi dorule,/ Te face din om neom!// Viață, nu mă-mbătrâni/ Să mai pot mândre iubi, măi./ Că mi-e drag de lume:/ Viață, lasă-mă aşa!*
(*Viață, viață, ce rea eşti*, poezie culeasă în Bregovo, Bulgaria)

Temă:

Descrieți, într-o jumătate de pagină, un obicei al comunității româneşti din localitatea voastră. Există asemănări cu obiceiuri ale sârbilor sau bulgarilor împreună cu care conviețuiți?

Poglavlje XXV.

Veliki Rumuni sa obe obale Dunava

Ovo poglavlje govori o znamenitim rumunskim naučnicima i kulturnim ličnostima sa severa i juga Dunava.

Dimitrije Kantemir (1673-1723) potiče iz iste familije iz koje potiču i gospodari Moldavije u XVII-XVIII veku. Njegov otac Konstantin Kantemir vladao je relativno dugo krajem XVII veka (1685-1693). Bio je skroman čovek, ali je u državi uživao vrhovno dostojanstvo zbog dobrog poznavanja vojne tehnike.

A.Dimitrije Kantemir (1673-1723).
Izvor slike:
http://www.mariromani.ro/lib/image.php?id=141

Mladi Dimitrije Kantemir (A) je sticao obrazovanje u poznatim školama u Konstantinopolju. Znao je više jezika (grčki, turski, persijski, latinski), što mu je mnogo značilo, kako u kulturnom svetu tako i u političkom i diplimatskom. Borio se više puta protiv Turaka (na primer u bitci kod Zente), što mu je pružilo mogućnost da spozna slabosti Otomanskog carstva. Nakon 17 godina provedenih u Konstantinopojlu, Kantemir je postao osoba u koju su Turci imali poverenja. Došao je na presto (1710-1711), ali je vladao samo 20 dana 1693. godine.

Može se reći da je Kantemir bio encikolpedijska ličnost rumunske kulture: pisac, istoričar, filozof, naučnik i muzičar. Komunicirao je sa velikim nemačkim matematičarem i filozofom Lajbnicom i bio je član Akademije iz Berlina. Pisao je referate rumunske kulture: *Hronicon a vechimii româno-moldo-vlahilor* (delo u kome potrvđuje latinstvo i jedinstvo svih Rumuna), *Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae* (najbolja istorija Otomanskog carstva u tom periodu), *Descriptio Moldaviae, Sistema religiei mahomedane, Istoria ieroglifică* itd.

Capitolul XXV.

Mari români de pe ambele maluri ale Dunării

Capitolul XXV prezintă mari personalități culturale şi ştiințifice aparținând românilor de la nord şi de la sud de Dunăre.

Dimitrie Cantemir (1673-1723) făcea parte dintr-o familie care a dat domni Moldovei în secolele XVII-XVIII. Astfel, tatăl său, Constantin Cantemir, a avut o domnie relativ lungă spre sfârşitului veacului al XVII-lea (1685-1693); era un om de condiție modestă, ridicat la demnitatea supremă în stat datorită cunoştințelor militare.

Tânărul Dimitrie Cantemir (A) a avut o educație aleasă, căpătată în vestitele şcoli de la Constantinopol. A învățat multe limbi (greacă, turcă, persană, latină), lucru care i-a fost de folos, atât în calitatea de om de cultură, cât şi în cea de om politic şi diplomat. A luat parte la mai multe campanii ale turcilor (de exemplu, în lupta de la Zenta), ceea ce i-a dat posibilitatea să-şi dea seama de slăbiciunile Imperiului otoman. După 17 ani petrecuți la Constantinopol, Cantemir era o persoană în care turcii aveau încredere. Drept urmare, a căpătat din nou tronul (1710-1711) – mai avusese o domnie de 20 de zile în 1693.

A. Dimitrie Cantemir (1673-1723)
Sursa imaginii:
http://www.mariromani.ro/lib/image.php?id=141

A fost o personalitate enciclopedică a culturii române: scriitor, istoric, filosof, om de ştiință, muzician. A corespondat cu marele matematician şi filosof german Leibniz şi a fost membru al Academiei din Berlin. A scris lucrări de referință ale culturii româneşti: *Hronicon a vechimii româno-moldo-vlahilor* (în care afirmă latinitatea şi unitatea tuturor românilor), *Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae* (cea mai bună istorie a Imperiului Otoman scrisă în acea perioadă), *Descriptio Moldaviae* (Descrierea Moldovei), *Sistema religiei mahomedane, Istoria ieroglifică* etc.

Mihai Eminesku (1850-1889) smatra se rumunskim nacionalnim pesnikom. Njegovi stihovi opevaju divnu prirodu naše zemlje i uzvišen osećaj ljubavi *(Jezero, Veče na brdu)*, slavnu rumunsku istoriju (*III Pismo).* U svojoj poeziji dotiče se najviših filozofskh ideja (Zvezda, Luceafarul - Venera) itd. Takođe, bio je i novinar i izuzetan politički mislilac. Mihai Eminesku (B) je bio jedan od prvih kulturologa koji je bio svestan situacije Rumuna na jugu Dunava (1).

Koliko je Eminesku bio važan za očuvanje nacionalne svesti Rumuna van granica nacionalne države, pokazuje priča dvoje pevača iz Basarabije, Doine i Jona Aldea Teodorović (C), koji spadaju u najcenjenije rumunske muzičare. Njihova muzička dela, koja su većinom bila prevođena u stihove **regretatului** Geoga Vireua, karakteriše jak i iskren nacionalan osećaj. Oni su se borili za ujedinjenje sa **Selom,** za uvođenje latinice, za učvršćivanje veza sa braćom van Pruta. Jedna od njihovih najlepših pesama je ona o „gospodinu Eminesku", po stihovim Grigorija Veirua. Na ovaj način oni su predstavili Emineska rumunskoj kulturi van Pruta.

Jon Aldea Teodorović je pisao muziku različitih žanrova: laganu muziku, simfonije, džez, muziku za film i pozorište, muziku za decu itd. Ovo dvoje velikih umetnika i patriota poginuli su u saobraćajnoj nesreći 1992. godine.

C. Doina Aldea Teodorović (1958-1992) i Jon Aldea Teodorović (1954-1992). Izvor slike: http://www.iatp.md/adrian_paunescu/ALDEA1.jpg

C. Doina Aldea Teodorovici (1958-1992) şi Ion Aldea Teodorovici (1954-1992). Sursa imaginii: http://www.iatp.md/adrian_paunescu/ALDEA1.jpg

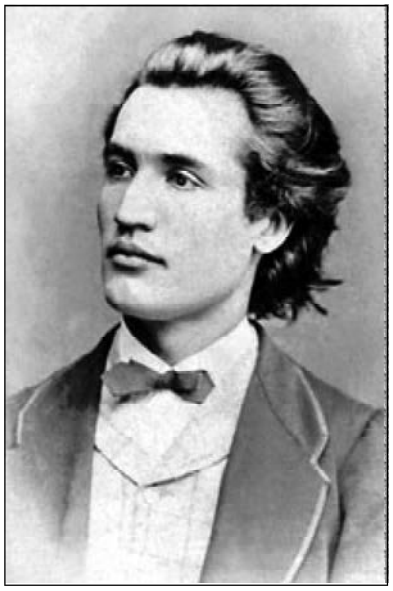
La zidirea soarelui se ştie,
Cerul a muncit o veşnicie,
Noi, muncind întocmai, ne-am ales cu,
Ne-am ales cu domnul Eminescu,
Domnul cel de pasăre măiastră,
Domnul cel de nemurirea noastră
Eminescu.

Refren:
Suntem în cuvânt şi-n toate
Floare de latinitate
Sub un cer cu stele sudice.
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece.

Refren:
Suntem în cuvânt şi-n toate
Floare de latinitate
Sub un cer cu stele sudice.
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece.

Acum am şi eu pe lume parte:
*Pot îmbrăți*ş*a măiastra-ți carte,*
Ştiu că frate-mi eşti şi mi-eşti părinte,
Acum nimeni nu mă poate minte.
Bine ai venit în casa noastră,
Neamule, tu floarea mea albastră
Eminescu.

Mihai Eminescu (1850-1889) este considerat a fi poetul național al românilor. Versurile sale cântă natura minunată a patriei noastre şi sublimul sentiment al dragostei (*Lacul, Sara pe deal*), istoria glorioasă a românilor (*Scrisoarea III*), tratează cele mai înalte idei filosofice (*La steaua, Luceafărul*) etc. A fost, de asemenea, un ziarist responsabil şi un gânditor politic de excepție. Mihai Eminescu (B) a fost unul dintre primii oameni de cultură conştient de situația dificilă a românilor sud-dunăreni (1).

B. Cea mai cunoscută fotografie a lui Mihai Eminescu (1869). Ce tânăr frumos! Înfățişarea sa pare a oglindi minunatele gânduri din mintea sa genială!

B. Najpoznatija Emineskova slika (1869). Kakav lep mladić! Njegova pojava je ogledalo čudesnih misli njegovog briljantnog uma!

Cât de important este Eminescu pentru supraviețuirea conştiinței naționale a românilor din afara granițelor statului național o demonstrează povestea celor doi cântăreți din Basarabia, soții Doina şi Ion Aldea Teodorovici (C), care sunt printre cele mai apreciate nume ale muzicii româneşti. Lucrările lor muzicale, realizate în cea mai mare parte pe versurile regretatului Grigore Vieru, se caracterizează prin intensul şi sincerul sentiment național. Ei au militat pentru unirea cu Țara, pentru introducerea alfabetului latin, pentru strângerea legăturilor cu frații de peste Prut. Unul dintre cele mai frumoase cântece ale lor este cel despre „domnul Eminescu", pe versuri de Grigore Vieru. În acest mod ei l-au reintrodus pe Eminescu în cultura românilor de dincolo de Prut.

Ion Aldea Teodorovici a compus muzică de diverse genuri: uşoară, simfonică, jazz, pentru filme şi pentru teatru, pentru copii etc. Cei doi mari artişti şi patrioți români s-au stins în accident de maşină în 1992.

La zidirea soarelui se ştie,
Cerul a muncit o veşnicie,
Noi, muncind întocmai, ne-am ales cu,
Ne-am ales cu domnul Eminescu,
Domnul cel de pasăre măiastră,
Domnul cel de nemurirea noastră
Eminescu.

Refren:
Suntem în cuvânt şi-n toate
Floare de latinitate
Sub un cer cu stele sudice.
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece.

Refren:
Suntem în cuvânt şi-n toate
Floare de latinitate
Sub un cer cu stele sudice.
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece.

Acum am şi eu pe lume parte:
Pot îmbrățişa măiastra-ți carte,
Ştiu că frate-mi eşti şi mi-eşti părinte,
Acum nimeni nu mă poate minte.
Bine ai venit în casa noastră,
Neamule, tu floarea mea albastră
Eminescu.

Mi-l furară, Doamne, adineauri
Pe înaltul domn cu tot cu lauri,
Mă uscam de dor, în piept cu plânsul
Nu ştiam că dor mi-era de dânsul,
Nu ştiam că doina mi-o furară
Cu străvechea şi frumoasa țară -
Eminescu.

Refren:
Suntem în cuvânt şi-n toate
Floare de latinitate
Sub un cer cu stele sudice.
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece.

George Murnu (1868-1957) je poreklom Arumun. Rodio se u Veriji, koja je u to vreme bila deo Otomanskog carstva, a danas pripada Grčkoj. Ostvarivao se na mnogim poljima: bio je pesnik, istoričar, arheolog itd. On je autor najboljeg prevoda Homerove Ilijade i Odiseje. Njegov prevod je zadržao originalnu metričku šemu (daktilski heksametar). Neki od njegovih stihova napisani su na arumunskom dijalektu (2).

Nikolae Jorga (1870-1941) smatra se jednim od najboljih rumunskih istoričara, koji je bio poštovan i u zemlji i u inostranstvu. Veoma je teško u nekoliko reči opisati život i dela izvanrednih ličnosti. Čovek koji je napisao između 1.250 i 25.000 toma ne može da bude ništa drugo do enciklopedija! Ako je toliko napisao, zapitajte se koliko je toga tek pročitao! Nakon doktorata u Parizu (sa 23 godine), Nikolae Jorga (D) je sa samo 24 godine postao profesor na Univerzitetu u Bukureštu.

D. Nicolae Iorga (1870-1924), mare personalitate a culturii româneşti şi universale.
D. Nikolae Jorga (1870-1924), velika ličnost rumunske i svetske kulture.
Izvor slike: http://www.bmms.ro/continut/img/P58_18_patron.jpg

Fascinirale su ga sve oblasti nacionalne i opšte istorije i obema je ostavio dela od velike vrednosti. Njegovi stavovi i zaključci i danas važe. Bio je i vrstan pisac (3) i političar.

Njegova značajnija dela su: *Istorija Rumuna* (10 toma), *Studije i dokumenta o istoriji Rumuna* (25 toma), *Istorija Otomanskog carstva* (pet toma), *Vizantija posle Vizantije* (tri toma), monografije vladara i istorijskih ličnosti itd. Bio je organizator Prvog kongresa vizantijskih studija (1924) i osnivač Instituta za vizantijske studije i Instituta za opštu istoriju (1937). Bio je ličnost koja je brinula o sudbini Rumuna sa juga Dunava (4).

Konstantin Brankuš (1876-1957) smatra se velikim inovatorom u oblasti umetničke skulpture. Njegova dela nose esencijalnu formu (E,F) i u njima se oseća uticaj rumunske folklorne umetnosti, kojoj je Brankuš takođe pridao univerzalnu duhovnu vrednost. Jednostavnost i lepota jesu njegovi načini izražavanja (5), što ga je učinilo jednim od najboljih umetnika XX veka.

Andrej Glavina (1881-1925) smatran je apostolom Istrorumuna. Studirao je u Transilvaniji i u Blažu. Još kao mlad, borio se za priznavanje prava Istrorumuna. Andrei Glavina (G) je pisao dela na istrorumunskom dijalektu, a napisao je i dva rečnika: jedan

Mi-l furară, Doamne, adineauri
Pe înaltul domn cu tot cu lauri,
Mă uscam de dor, în piept cu plânsul
Nu ştiam că dor mi-era de dânsul,
Nu ştiam că doina mi-o furară
Cu străvechea şi frumoasa țară -
Eminescu.

Refren:
Suntem în cuvânt şi-n toate
Floare de latinitate
Sub un cer cu stele sudice.
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece.

George Murnu (1868-1957) este aromân de origine; de altfel s-a născut la Veria, care pe atunci făcea parte din Imperiul Otoman, iar astăzi aparține Greciei. Domeniile în care s-a afirmat această mare personalitate au fost multiple: poet, istoric, arheolog etc. Este autorul celei mai frumoase traduceri în româneşte a capodoperelor lui Homer, Iliada şi Odiseea. Rețineți că traducerea este realizată în metrul original (hexametru dactilic!). Unele poezii ale sale sunt scrise în dialectul aromân (2).

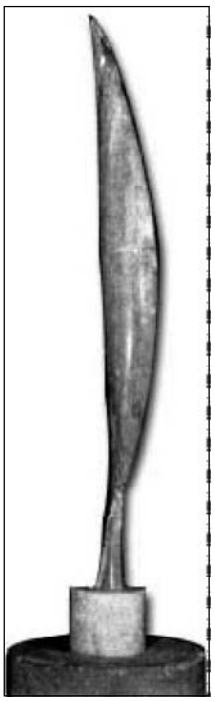
Nicolae Iorga (1870-1941) poate fi considerat unul dintre cei mai de seamă istorici români, respectat atât în țară, cât şi în străinătate. E greu de cuprins în câteva cuvinte viața şi opera unei personalități extraordinare. Un om care a scris circa 1250 de cărți în 25.000 de volume nu poate fi decât o enciclopedie! Dacă a scris atâta, te întrebi când a mai citit! După un doctorat luat la Paris la 23 de ani, Nicolae Iorga (D), la doar 24 de ani, devenea profesor al Universității din Bucureşti.

L-au pasionat toate domeniile istoriei naționale şi universale şi în toate a realizat opere fundamentale, cu concluzii valabile şi astăzi. A fost şi un remarcabil scriitor (3) şi om politic.

Câteva lucrări importante: *Istoria românilor* (10 volume), *Studii şi documente cu privire la istoria românilor* (25 de volume), *Istoria imperiului otoman* (5 volume), *Bizanț după Bizanț*, *Istoria vieții bizantine* (3 volume), monografii de domni şi personalități istorice etc. A fost organizatorul primului congres de studii bizantine (1924) şi fondator al *Institutului de studii bizantine* şi al *Institutului de istorie universală* (1937). A fost o personalitate care s-a preocupat de soarta românilor din sudul Dunării (4).

A murit în împrejurări tragice, fiind asasinat de organizația de extremă dreaptă, Garda de Fier (1941).

Constantin Brâncuşi (1876-1957) este considerat a fi un înnoitor al artei sculpturii. Operele sale surprind esența formelor (E, F) şi fac apel la influențele artei populare româneşti, pe care astfel Brâncuşi le-a introdus în circuitul valorilor spirituale universale. Simplitatea şi frumusețea mijloacelor sale de expresie (5) îl consacră drept unul dintre cei mai de seamă artişti ai secolului al XX-lea.

E. Pasărea în văzduh (1923).
Sursa imaginii: http://www.brancusi.ro/images/opere/19111956/1919/pages/pv2.htm

E. Ptica u vazduhu (1923).
Izvor slike: http://www.brancusi.ro/images/opere/19111956/1919/pages/pv2.htm

rumunsko-istrorumunski i drugi istrorumunsko-dakorumunski. Demistifikovao je politiku denacionalizacije Rumuna na zapadu Balkana. Bio je autor *Istrorumunske himne* (7). Potrudio se da otvori školu za Istrorumune i uspeo je da pređe preko svih prepreka. Napisao je himnu *Napori za plemstvo*, kojoj je posvetio ceo život ... Prerano je stigla smrt ove izuzetne ličnosti. Godine 1994, u Trstu, Italija, osnovano je Kulturno društvo Istrorumuna Andreja Glavina, koje se bori za nacionalni identitet ove grupe Rumuna.

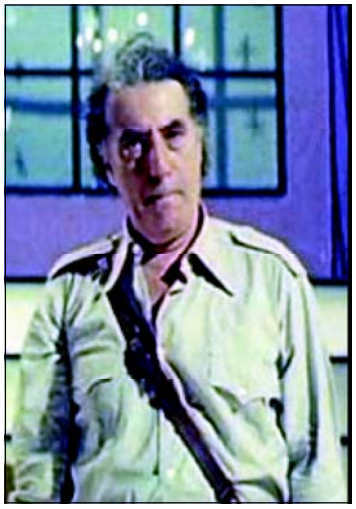

G. Andrej Glavina (1881-1925), apostol Istrorumuna.
G. Andrei Glavina (1881-1925), apostolul istroromânilor.
Sursa imaginii/ Izvor slike: http://upload.wikimedia/org/wikipedia/commons/8/88/Glavina1.jpg

George Enescu (1881-1995) smatra se najboljim rumunskim muzičarem, jednim od najvažnijih u istoriji muzike XX veka. Bio je kompozitor, violinista, pijanista, dirigent i pedagog. Kao i Brankuši, Enesku (H) je u svoju muziku uveo univerzalne muzičke teme rumunskog folklora. Svakako ne slučajno, najcenjenija dela od strane poznavaoca muzike iz celog sveta su dve rumunske rapsodije, koje su prožete temama rumunskog folklora. Njegovo najbolje jelo je *Edip* (6). Jedan od Enescuovih učenik je genijalni volinista Yehudi Mnuhin.

H. George Enescu (1881-1955)

Toma Karađiu (1925-1977) bio je veliki glumac i jedan od Arumuna koji je mnogo doprineo rumunskom kulturnom životu. Rodio se u Grčkoj, ali je dobar deo života proveo u Rumuniji (u Kadrilateru, Ploješti i u Bukureštu).

I. Toma Karađiu u ulozi Kostike Karatasea, inspirisan Konstantinom Tanaseom, velikim rumunskim glumcem, u periodu između dva rata.
Izvor slike: http://www.cinemarx.ro/filme/poze/Actorul-si-salbaticii-Actorul-si-salbaticii-72587,59235.html
I. Toma Caragiu în rolul excepțional al lui Costică Caratase, inspirat din figura lui Constantin Tănase, mare actor român de spectacole de revistă în perioada interbelică. Sursa imaginii: http://www.cinemarx.ro/filme/poze/Actorul-si-salbaticii-Actorul-si-salbaticii-72587,59235.html

U rumunskim pozorištima (u Ploješti i Bukureštu) igrao je nezaboravne uloge. Takođe, bio je i dobar filmski glumac. Igrao je glavnu ulogu u filmu *Glumac i divljaci* (u

F. Poarta sărutului, parte componentă a complexului artistic de la Târgu Jiu, capodopera artistului.
Sursa imaginii: http://www.brancusi.ro/images/opere/19111956/1915/pages/poarta%20color.htm

F. Kapija **sartului,** deo umetničkog kompleksa u Trgu Žiu , remek-delo artiste.
Izvor slike: http://www.brancusi.ro/images/opere/19111956/1915/pages/poarta%20color.htm

Andrei Glavina (1881-1925) este considerat a fi apostolul național al istro-românilor. A studiat în Transilvania, la Blaj. Foarte tânăr încă, a militat pentru recunoaşterea drepturilor istroromânilor. Andrei Glavina (G) scris lucrări în dialectul istroromân şi două glosare: unul româno-istroromân şi altul istroromân-dacoromân. A demascat politica de deznaționalizare a românilor din vestul Balcanilor. Este autorul *Imnului istroromânilor* (7).

A depus eforturi pentru întemeierea unei şcoli a istroromânilor, înfrângând toate obstacolele. Eforturile depuse pentru cauza nobilă căreia şi-a dedicat viața au avut ca urmare stingerea prematură din viață a acestei personalități de excepție. În 1994, la Triest, în Italia a fost înființată „Asociația culturală istroromână Andrei Glavina", care militează pentru păstrarea identității naționale a acestui grup de români.

George Enescu (1881-1955) este cel mai mare muzician român, unul dintre cei mai importanți din istoria muzicii secolului al XX-lea: el s-a afirmat în calitate de compozitor, violonist, pianist, dirijor şi pedagog.

Ca şi Brâncuşi, Enescu (H) a introdus în circuitul valorilor muzicale universale teme ale foclorului românesc; nu întâmplător, cele mai apreciate lucrări ale sale de către melomanii din întreaga lume sunt cele două rapsodii româneşti, îmbibate de teme muzicale populare. Cea mai de seamă creație a sa este opera *Oedip*, capodoperă a creației lirice (6).

Cel mai cunoscut elev al său a fost genialul violonist Yehudi Menuhin.

Toma Caragiu (1925-1977) a fost un mare actor, fiind încă un exemplu de aromân cu contribuții de excepție la viața culturală românească. S-a născut în Grecia, dar cea mai mare parte vieții a trăit-o în România (în Cadrilater, la Ploieşti şi la Bucureşti). Pe scena teatrelor româneşti (Ploieşti şi Bucureşti) a jucat în roluri memorabile. De asemenea, este considerat un mare actor de film; astfel, rolul jucat în filmul *Actorul şi sălbaticii* (în regia lui Manole Marcus, 1975) este de referință în arta cinematografică românească (I). A fost un artist complex, care a excelat în toate genurile teatrale şi cinematografice (8).

Sora marelui actor, **Matilda Caragiu Marionțeanu** (1927-2009), a avut contribuții de mare importanță la studierea limbii şi culturii aromânilor.

režiji Manole Markusa, 1975), kultnom delu rumunskog filma (I). Bio je jedan kompleksan umetnik, koji se odlično pokazao u svim sferama pozorišta i kinematografije (8).

Sestra velikog glumca Matilda Karagiu Marionteanu (1927-2008) imala je veliki uticaj na jezik i kulturu Arumuna.

George Zbukea (1940-2008, J), profesor Univerziteta u Bukureštu. Doprineo je proučavanju istorije Rumuna na Balkanu i smatrao je da su Arumuni drugačiji po identitetu od Rumuna. Bio je častan i učen čovek. Objavio je dosta tekstova o Rumunima sa različitih strana: iz Basarabije, severne Bukovine, Timočke Krajine, Makedonije, Grčke itd. Imao je važnu ulogu u osnivanju i razvoju škola za istoriju, zajedno sa specijalistima sa desne strane Dunava, koji u svojim delima brane pravo identiteta svog naroda sa juga reke.

J. Profesor George Zbukea (1940-2008),
veliki istoričar Rumuna sa Blakana.
Izvor slike: http://www.ziua.ro/news.php?data=2008-12-31&id=18631

J. Profesorul Gheorghe Zbuchea (1940-2008),
un mare istoric, specializat în istoria românilor balcanici.
Sursa imaginii: http://www.ziua.ro/news.php?data=2008-12-31&id=18631

Doprinosi Rumuna u razvoju civilizacije. Verovatno niste znali to da je hrišćansko doba (tačnije računanje godina od rođenja Hrista) bilo uvedeno od strane pra-rumuna Dionisia Malia (Exiguul). On se rodio u Dobrođi (u to vreme zvanoj Scythia Minor, Mala Skicija) 470. godine. Bio je veliki učenjak tog vremena. Umro je negde 540. godine. Verovatno niste znali ni to da je hemijsku olovku, koja se koristi svuda u svetu, izumeo jedan Rumun Petrake Poenaru (1799-1875). U Parizu je 1827. godine ovaj patent označen kao „slamka koja može da se nosi a nema kraja“, a to je danas obična hemijska olovka (K). Za Petrake Poentara se kaže da je izmislo rumunsku nacionalnu zastavu, koja se održala do danas (crvena, žuta i pava).

L. Istorijski let Trajana Vuie 18. marta 1906. Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5e/Traian_Vuia_aircraft.jpg

L. Istoricul zbor al lui Traian Vuia din 18 martie 1906. Sursa imaginii: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5e/Traian_Vuia_aircraft.jpg

Gheorghe Zbuchea (1940-2008, J), profesor la Universitatea din Bucureşti, a avut contribuții de seamă la cercetarea istoriei românilor balcanici, luând poziție față de încercările de a considera că aromânii au o identitate diferită de a românilor. Om onest şi învățat, a studiat şi publicat nenumărate documente despre românii de pretutindeni: Basarabia, Bucovina de Nord, Valea Timocului, Macedonia, Grecia etc. A avut un rol determinant în apariția şi dezvoltarea unei şcoli de istorie formată din specialişti originari din dreapta Dunării, care prin lucrările lor apără dreptul la identitate a conaționalilor noştri de la sud de fluviu.

Contribuții româneşti la dezvoltarea civilizației universale.

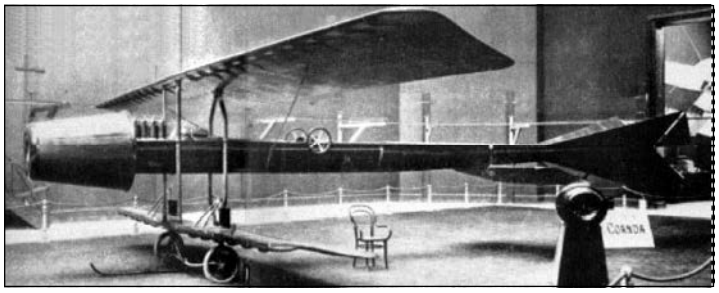
Nu ştiați poate că era creştină (adică numerotarea anilor începând cu naşterea lui Hristos) a fost introdusă de un străromân, Dionisie cel Mic (Exiguul). Acesta s-a născut în Dobrogea (numită în acea vreme Scythia Minor, adică Sciția cea Mică) pe la 470. A fost un mare erudit al acelei epoci. A murit în jurul anului 540.

Poate nu ştiați, de asemenea, că stiloul, acest instrument utilizat pretutindeni în lume, este invenția unui român, **Petrache Poenaru** (1799-1875). În 1827, acesta breveta, la Paris, „condeiul portăreț şi fără de sfârşit", adică... banalul stilou de astăzi (K). Despre Petrache Poenaru se spune că ar fi fost autorul drapelului național al României în forma sa actuală (roşu, galben şi albastru).

K. Brevetul stiloului de către Petrache Poenaru.
K. Licenca za hemijsku olovku, koju je sastavio Petrake Poenaru.
Sursa imaginii/ Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/e/e3/BrevetPoenaru.jpg

Românii au avut contribuții decisive la apariția aeronauticii moderne. Astfel, Traian Vuia (1872-1950) este inventatorul primului aparat mai greu decât aerul care a zburat după ce a decolat cu propriile sale mijloace (1906, L). Aurel Vlaicu este realizatorul unora dintre cele mai performante avioane ale începutului de secol XX. În sfârşit, genialul inginer Henri Coandă (1886-1972) este cel care a construit primul avion cu reacție (1910, M).

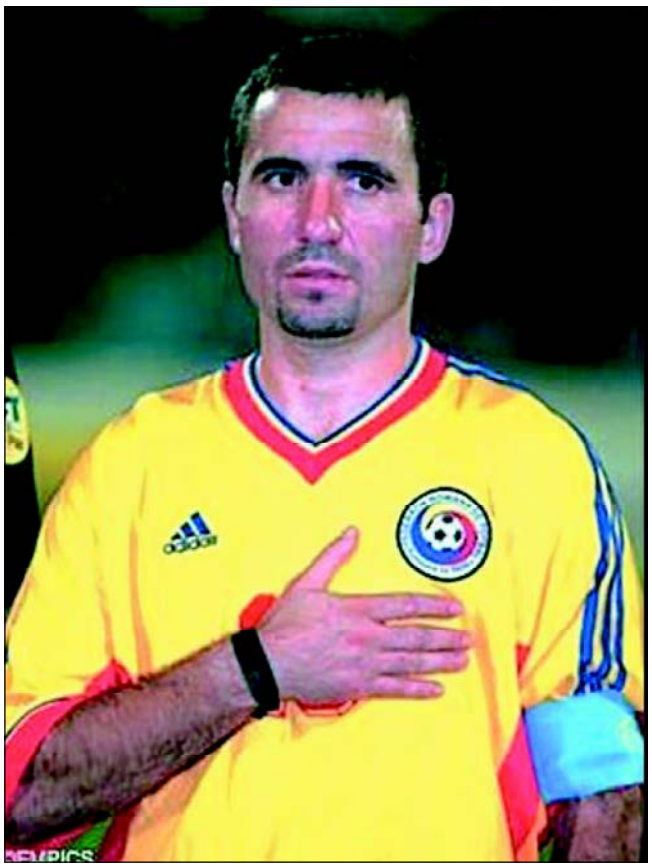
M. Primul avion cu reacție inventat de Henri Coandă.
M. Prvi mlazni avion, koji je izumeo Henri Koanda.
Sursa imaginii/ Izvor slike: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f1/Coanda_1910.gif

Rumuni su mnogo doprineli nastanku modernih aviona. Trajan Vuia (1827-1950) je izumitelj mašine koja je bila teža od vazduha i sa kojom je poleteo 1906. godine (L).

Aurel Vlaicu je konstruktor jednog od najboljih aviona s početka XX veka. Na kraju, genijalni inženjer Henri Koanda (1886-1972) je prvi konstruisao mlazni avion 1910. godine (M).

Stvarni pronalazač insulina bio je **Nikolae Paulesku** (1869-1931), kome je bila učinjena velika nepravda time što mu nije dodeljena Nobelova nagrada za medicinu za pronalazak veka.

Malo i o fudbalu. George Hađ je sa samo 17 godina napravio senzaciju u svetu rumunskog fudbala još od debija, u prvoj diviziji iz Rumunije. Ubrzo je postao trener fudbalskih timova iz Rumunije (FK Konstanca, Studentski sport Bukurešt, Steaua Bukurešt) i nacionalne reprezentacije. Učestvovao je na tri svetska šampionata, braneći zastavu rumunske reprezentacije (1990, 1994 i 1998). Nakon 1990. godine igrao je u prvim timovima Evrope: u Real Madridu, FK Barseloni i u Galatasaraju iz Istambula. Osvojio je mnogo trofeja u zemlji i u inostranstvu (Kup UEFA, Evropski superkup). Bio je prijatelj Miodraga Belodedića, Srbina rođenog u Rumuniji, koji je dobio dva kupa evropskog šampionata: sa Steauom, Bukurešt, 1986. godine i sa Crvenom zvezdom, Beograd, 1991. godine. George Hađ (N) potiče iz arumunske porodice iz Dobrođe i može se slobodno reći da je mnogo doprineo slavi rumunskog sporta.

N. Gheorghe Hagi, Maradona din Carpați, cum i s-a mai spus, îmbrăcat în tricoul echipei naționale a României.

N. George Hađ, Maradona sa Karpata, kako ga još zovu, u dresu nacionalnog tima Rumunije.

Sursa imaginii/ Izvor slike:
http://dorindamaskin.files.wordpress.com/2008/10/hagi1.jpg

Zaključak. Pomenute velike ličnosti jesu Rumuni koji su mnogo doprineli razvoju rumunske i opšte civilizacije. Trebalo bi da budete ponosni, dragi čitaoci, na to što pripadate jednom jakom i talentovanom rodu, RUMUNSKOM NARODU!

Izvori:

1 . Ne postoji ni jedna država u istočnoj Evropi, kao ni na teritoriji od Jadranskog do Crnog mora u kojoj nema žitelja našeg naroda. Počevši od čobana iz Istre, preko onih iz Bosne i Hercegovine, ostatke ove velike etničke unije nalazimo i na planinama u Albaniji, u Makedoniji i u Tesaliji, na Pindu, kao i na Balkanu. Nalazimo ih i u Srbiji,

Sau poate vreți să ştiți că adevăratul descoperitor al insulinei a fost **Nicolae Paulescu** (1869-1931), căruia i s-a făcut o mare nedreptate neacordându-i-se Premiul Nobel pentru medicină pentru descoperirea sa epocală.

Şi... puțin fotbal. A făcut senzație în lumea fotbalului românesc încă de la debutul, la doar 17 ani, în prima divizie din România. A devenit foarte repede lider al echipelor de club din România (FC Constanța, Sportul Studențesc Bucureşti, Steaua Bucureşti) şi al naționalei. A participat la trei campionate mondiale, apărând culorile naționalei României (1990, 1994 şi 1998).

A jucat, după 1990, la cluburi de prim rang din Europa: Real Madrid, FC Barcelona şi Galatasaray Istanbul. A câştigat numeroase trofee în țară şi străinătate (Cupa UEFA, Supercupa Europei). La națională a fost coleg cu Miodrag Belodedici, un sârb născut în România, care a câştigat două Cupe ale Campionilor Europeni cu Steaua Bucureşti (1986) şi cu cealaltă... stea strălucitoare a fotbalului din răsăritul Europei, Steaua Roşie Belgrad (1991). Numele său este, desigur, Gheorghe Hagi (N). El provine dintr-o familie de aromâni din Dobrogea şi a contribuit la gloria sportivă a României.

Concluzie. Figurile amintite mai sus sunt doar o mică parte dintre românii cu contribuții excepționale la dezvoltarea culturii şi civilizației româneşti şi universale. Aşadar, să fiți mândri, dragi cititori, că aparțineți unui neam puternic şi talentat, POPORUL ROMÂN!

Surse:

1. Nu există un stat în Europa orientală, nu există o țară de la Adriatica până la Marea Neagră, care să nu cuprindă bucăți din naționalitatea noastră. Începând de la ciobanii din Istria, de la morlacii din Bosnia şi Herțegovina, găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în munții Albaniei, în Macedonia şi Tesalia, în Pind ca şi în Balcani, în Serbia, Bulgaria, în Grecia până sub zidurile Atenei, apoi, de dincolo de Tisa începând, în toată regiunea Daciei Traiane până dincolo de Nistru până aproape de Odesa şi Kiev [...] Acest fragment de popor, atât de nebăgat în seamă astăzi, când nici în ziaristică, nici la congres [Congresul de la Berlin din 1878 nu s-a pomenit despre el, are îndărătul lui un trecut strălucit câştigat prin proprie vitejie față de nişte duşmani cu mult superiori în cultura şi arta războiului.

(Mihai Eminescu, *Românii Peninsulei Balcanice*,
articol apărut în ziarul Timpul, 26 septembrie 1878)

2. *Grailu-a meu di mumă,grailu a meu di tată,/ Vatra mea iu nji-ardu anjli tse-am bănată.// Grai picurărescu di păduri shi plaiuri,/ Zbor tsi-avdzăi dit gura-a paplui shi-ali maiei,/ Zbor di budză vrută,Dumnidzască njilă,/ Njiurismă di frangă shi di trandafilă.//Lavă di căshare,boatse di călivă,/ Suflă vindicare a ta dultsi livă./ Adiljat di moscu,duh di primuveară/ Bana nji-u cutreamburi caună flueară/ Tsi di dor pitrunde noaptea tu pundie,/ Inima-nji ti cântă,mâna-nji tut ti scrie.//Stau,tsi-ascultu plângul,jalea shi niholu,/ Ved ancrutsiljiată Soia-nji ca Hristolu/ Shi mizi lji-si-avdi zborlu a tău dit gură.//Scumpa mea fântănă tsi anarga cură,/ Măni,poati, măni,di dushmanji biută,/ Va si-armănji tu etă, pondă shi tăcută.*

(George Murnu, *Grailu armânescu*)

Bugarskoj, Grčkoj do Atine, sa druge strane Tise, na početku i preko cele regije Trajanske Dakije, pa sve do druge strane Nistre, Odese i Kijeva [...]. Ovaj narod, danas toliko zapostavljen, koji se ni u novinama ni na kongresima (Kongres u Berlinu, 1878.) nije pomenuo, ima za sobom jednu sjajnu prošlost, koju je stvorio svojom hrabrošću prema protivnicima, koji su bili čak superiorniji u ratnoj kulturi.

(Mihaj Eminesku, *Rumuni sa Balkanskog poluostrva,*
članak u novinama *Vreme*,
26. septembar 1878.).

2 . Poštovana zajednice,

Želim da uručim Vladi i Parlamentu jednu žalbu, koja će vas duboko potresti. Ova žalba je prva intervencija koju činim za slobodne Rumune, našu braću iz Srbije [...]. U ovoj peticiji, uz koju ide i karta, sreću se fragmenti u kojima se vide progoni Rumuna odande od strane srpskih administrativnih organa, koji nisu razumeli čak ni interes Srbije, a najbolji interes Srbije trebalo bi da bude to da bude najbolji prijatelj sa Rumunijom. Bilo bi najbolje da Srbija, koja mi je ukazala čast da budem izabran za člana Akademije iz Beograda, ukaže čast i rumunskom narodu i pravedno tretira predstavnike našeg naroda, koji dolazi iz susedne zemlje...

(Govor koji je održao Nikolae Jorgga
u rumunskom parlamentu,
18. decembara 1912.).

3 . Voleo bih da se moja dela postave u parkove i u javne bašte, da se deca igraju oko njih kao što bi se igrala na kamenju i spomenicima izniklim iz same zemlje, za koje niko ne zna šta su i ko ih je napravio, ali svi osećaju njihove potrebe i prijateljstvo kao nešto što predstavlja dušu prirode...

(Konstantin Brankus).

4 . Enesku na prvom mestu oličava duhovnu plemenitost. Zavist i sebičnost njemu nisu poznate. On prati svoj put, ali se raduje i uspesima drugih. Poznajem samo jednu njegovu ambiciju - da komponuje i stvara muziku... Očigledno je to da je Enesku neverovatan umetnik... Dolazimo i do njegovog glavnog dela *Edip*. To je jedno od onih dela u kojima pronađeš samog sebe. Kada bi ga trebalo porediti sa slikom, rekao bih: lep kao Akropolj. Enesku je prepoznao ton i sjaj antičke drame i haromonično ujedinio večne teme: fatalnost, užas požrtvovanja (žrtve), žudnju za istinom.

(Bernard Gavoti, *Sećanja Georgea Eneskua*).

6 . Toma Karađiu, genijalan glumac, koji je punio sale nezavisno od predstave. Jedan pošten čovek, koji se radovao beskrajnom i koji je imao mnogo prijatelja. Jedan moćan i lep čovek sa tamnim licem i blagim očima. Nije imao nijednu manu. Sav se predao umetnosti. Bio je prisutan tri decenije u našem umetničkom životu. On sam predstavlja jedno zasebno poglavlje u istoriji modernog rumunskog pozorišta i u istoriji naše kinematografije, kao i u istoriji stvaranja radija i televizije.

(Pozorišni kritičar Valentin Silvestru
o velikom glumcu Tomi Karađiju).

3. Iată o poezie a lui Nicolae Iorga:

A fost tăiat un brad bătrân/ Fiindcă făcea prea multă umbră/ Şi-atuncea din pădurea sumbră/ S-a auzit un glas păgân.// O, voi ce-n soare cald traiți/ Şi ați răpus strămoşul vostru/ Să nu vă strice vouă rostul/ De ce sunteți aşa grabiți?// În anii mulți cât el a fost/ De-a lungul ceasurilor grele/ Sub paza crengilor rebele/ Mulți au aflat un adăpost.// Moşneagul, stând pe culme drept,/ A fost la drum o călăuză/ Şi-n vremea aspră şi ursuză/ El cu furtunile-a dat piept // Folos aduse cât fu viu/ Şi mort acuma, când se duce,/ Ce alta poate-a vă aduce/ Decât doar încă un sicriu.

4. *Onorată Cameră, Primesc pentru a comunica Parlamentului şi Guvernului o plângere care vă va mişca adânc pe toți. Această plângere este cea dintâi intervenție pe care o fac către românii liberi, frații noştri din Serbia [...] În petiția acesta, la care este anexată o hartă, se întâlnesc pasagii unde se înşiră numeroasele persecuții pe care le îndură românii de acolo din partea unor organe administrative sârbeşti care nu au înțeles chiar interesul Serbiei, căci interesul cel bun al Serbiei este ca dânsa să fie cât mai bună prietenă cu România, şi ar fi cel mai bine ca Serbia care mi-a făcut onoarea să mă aleagă membru al Academiei din Belgrad, să facă națiunii române onoarea şi dreptatea de a trata omeneşte pe reprezentanții neamului nostru din regatul vecin...*

(Discurs ținut de Nicolae Iorga în Parlamentul României, 18 decembrie 1912)

5. *Aş vrea ca lucrările mele să se ridice în parcuri şi gradini publice, să se joace copiii peste ele, cum s-ar fi jucat peste pietre şi monumente născute din pamânt, nimeni să nu ştie ce sunt şi cine le-a facut – dar toată lumea să simtă necesitatea şi prietenia lor, ca ceva ce face parte din sufletul Naturii...* (Constantin Brâncuşi)

6. *În primul rând, Enescu întruchipează noblețea sufletească; invidia şi meschinăriile profesionale îi sunt cu totul străine. El îşi urmează drumul, bucurându-se, în trecere, de succesele altora. Îi cunosc o singură ambiție: să compună şi să facă muzică [...] În al doilea rând apare evident că Enescu, artistul, este uluitor [...] Ajungem acum la opera sa de căpetenie: Oedip – unul din acele monumente în fața căruia te descoperi. Dacă ar fi să-l compar cu o imagine, aş spune: frumos ca Acropole. Enescu a regăsit tonul şi măreția dramei antice şi a reunit armonios eternele teme: fatalitatea, groaza sacrificiului, pasiunea pentru adevăr.* (Bernard Gavoty, *Amintirile lui George Enescu*)

7. *Roma, Roma-i mama noastră/ noi Romani rămânem/ Romania-i sara noastră/ tot un sang-avem/ nu suntem siguri pe lume/ si'nea avem frați/ Italiani cu mare lume/ mâna cu noi dați/ ca să fim frate şi frate/ cum a dat Dumnezeu/ să trăim până la moarte/ eu şi tu şi tu şi eu.* (Andrei Glavina, *Imnul istroromânilor*)

8. *Toma Caragiu: un actor genial care umplea scena la indiferent care apariție; un om integru, bucurându-se de o nemărginită admirație şi iubire, având nenumărați prieteni; un bărbat puternic şi frumos, cu chipul înnegurat şi ochii senini. N-avea nici o trufie. Se dăruia întreg artei. A fost prezent, mereu prezent, timp de trei decenii, în viața noastră artistică. El singur e un capitol în istoria teatrului românesc contemporan, în istoria cinematografiei noastre, în istoria creației de radioteleviziune.*

(Criticul de teatru Valentin Silvestru despre marele actor Toma Caragiu)

Poglavlje XXVI.

Rumunski identitet

Poglavlje govori o nacionalnom identitetu Rumuna.

Šta je nacionalni identitet? Nacionalni identitet je vezan za ideju o naciji i državi. Postoji više gledišta vezanih za trenutak i istorijske uslove nastajanja nacionalnog identiteta. Nacionalni identitet podrazumeva sledeće elemente:

- Jezik, koji je osnovni aspekt nacionalnog identiteta
- Nacionalnu kulturu, koja podrazumeva ostvarenja u oblasti književnosti, kulture, nauke, tehnike itd
- Skup vrednosti zajedničkih za jednu naciju (religija)
- Simbole jedne nacije (zastava, himna, istorijske i kulturne ličnosti, postignuta referenca itd)
- Uređenje, istoriju, institucije (parlament, nacionalna banka, monarhija u nekim državama itd).

Rumunski identitet. Rumunski identitet kao osnovu ima rumunski jezik, na kome su zapisane, samim tim i ostvarene, važne stvari, naročito u XIX-XX veku. Rumunskim jezikom govori se i izvan granica države. Osobine koje karakterišu Rumune su: tolerantnost, strpljivost, diplomatski duh. Pravoslavlje je religija većine Rumuna, što je jako uticalo na očuvanje rumunskog identiteta tokom istorije.

Rumunski nacionalni simboli:

• Trobojna zastava (crveno-žuto-plavo). Ove tri boje prvi put su bile spojene za vreme vladavine Aleksandra D. Gike (1834).

U aprilu 1848, u Blaju, trobojka je bila odbijena imajući slogan VIRTUS ROMANA REDIVIVA. Trobojka je prihvaćena od strane revolucionara iz Rumunske zemlje i privremene vlade 14. juna 1848. godine. Za vreme vladavine Aleksandra Joana Kuze trobojka je postala nacionalana zastava (A). Grb je imao više varijanti, dok nije zadržan današnji (B), koji ujedinjuje heraldičke znakove rumunskih istorijskih provincija (Rumunska zemlja, Moldavija, Transilvanija, Banat, Krišana, Maramureš i Dobrodža).

Capitolul XXVI.

Identitatea românească

Capitolul vorbeşte despre identitatea națională a românilor.

Ce este identitatea națională? Identitatea națională este legată de ideea de națiune şi de cea de stat-națiune. Există mai multe puncte de vedere în legătură cu momentul şi cu condițiile istorice ale apariției identității naționale. Identitatea națională se caracterizează prin următoarele elemente:

- limba, care este un aspect esențial al identității naționale;
- cultura națională, realizări în domeniul literaturii, artei, ştiinței, tehnicii etc.
- setul de valori care este împărtăşit de o anumită națiune; religia;
- simbolurile națiunii respective (steag, imn, personalități istorice şi culturale, realizări de referință etc);
- teritoriul istoric, istoria, instituțiile simbol (parlamentul, banca națională, monarhia în anumite state etc).

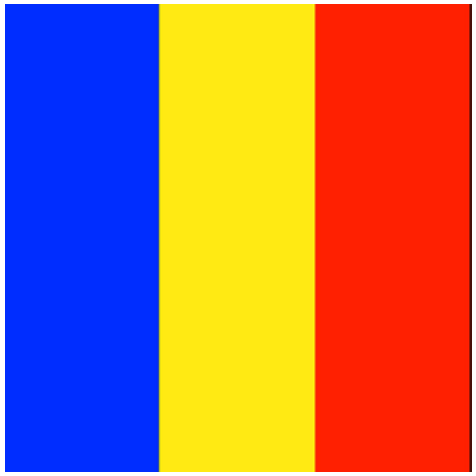
Identitatea românească. Identitatea românească are ca fundament limba română, în care s-au realizat lucrări de referință ale culturii noastre, în special în secolele XIX-XX. Ea include un teritoriu care depăşeşte granițele statului național. Valorile cele mai des citate, care îi caracterizează pe români sunt legate de toleranță, răbdare, spirit diplomatic. Religia majorității românilor este creştinismul ortodox, care a contribuit la păstrarea identității româneşti de-a lungul istoriei.

Simbolurile naționale româneşti:

• Steagul tricolor (roşu-galben-albastru). Pentru prima dată cele trei culori au fost reunite în timpul domniei lui Alexandru D. Ghica (1834). În aprilie 1848, la Blaj, tricolorul a fost arborat pentru prima oară, având deviza VIRTUS ROMANA REDIVIVA. Steagul tricolor a fost adoptat de revoluționarii din Țara Românească, prin decretul guvernului provizoriul din 14 iunie 1848. În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, tricolorul a devenit steagul național (A). Stema alipită pe steag a cunoscut mai multe variante până la actuala formă (B) care îmbină însemnele heraldice ale provinciilor istorice româneşti (Țara Românească, Moldova, Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul şi Dobrogea).

• Nacionalna himna je *Probudi se Rumune* (1). Muziku je komponovao Anton Pan, a izveo je Andrej Murešanu (1848).

A. Rumunska zastava u tri boje: crvena, žuta, plava

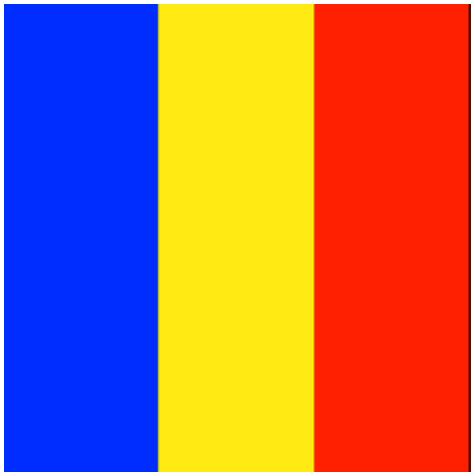
B.Grb Rumunije

• Nacionalna moneta je lej. Još za vreme vladavine Kuze, bilo je pokušaja da se uvede nacionalna moneta sa nekim rumunskim imenom, što je ostalo bez uspeha. U periodu vladavine Karola I, prihvaćena je nacionalna moneta pod imenom leu (1867) i tako je potvrđen nacionalni suverenitet. Reč leu potiče od holandskog srebrnog novčiča, koji se koristio na teritoriji Rumunije i imao je ugraviranog lava na prednjoj strani.

• Dan države je 1. decembar. Tog datuma 1918. godine završio se proces upotpunjavanja države, ujedinjenjem Transilvanije sa Rumunijom.

• Nacionalnim simbolima mogu se smatrati istorijske i kulturne ličnosti (Mihaj Hrabri, Mihaj Eminesku, George Enesku itd), kao i kulturna, naučna i tehnička dostignuća (Stub beskonačnosti (C), Rumunske rapsodije, Venera, prvi mlazni avion itd).

• Imnul național „Deşteaptă-te, române” (1). Muzica a fost compusă de Anton Pann, iar muzica de Andrei Mureşanu (1848).

A. Steagul național al României, cu cele trei culori: roşu, galben şi albastru.

B. Stema României.

• Moneda națională este leul. Încă din timpul domniei lui Cuza s-a încercat introducerea monedei naționale cu numele de romanat, tentativă eşuată. În perioada domniei lui Carol I a fost adoptată moneda națională cu numele de „leu” (1867), afirmându-se suveranitatea națională. Numele de „leu” provine de la talerul olandez de argint care a circulat în secolul al XVII-lea pe teritoriul Țărilor Române, având gravat un leu pe avers.

• Ziua națională este 1 Decembrie; la 1 Decembrie 1918 s-a încheiat procesul de desăvârşire a statului național român, prin unirea Transilvania cu România.

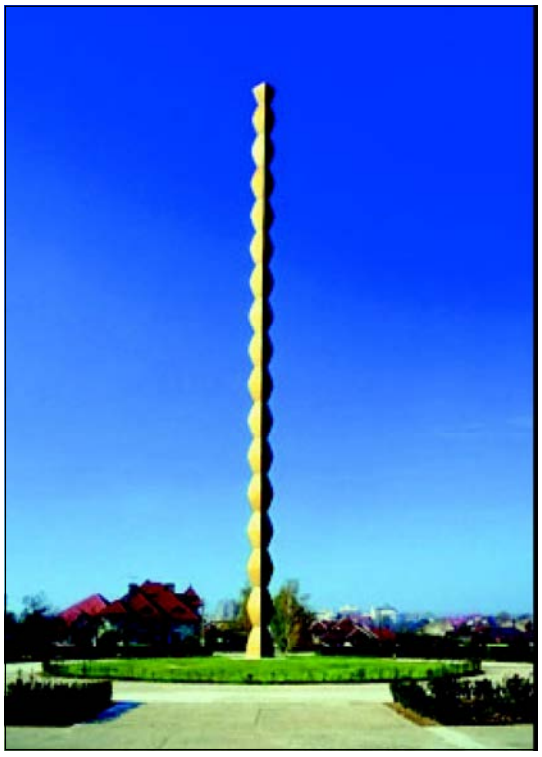
• Ca simboluri naționale pot fi considerate personalități istorice şi culturale intrate în conştiința națională (Mihai Viteazul, Mihai Eminescu, George Enescu etc), ca şi realizări culturale, ştiințifice, tehnice (Coloana Infinitului – C, Rapsodiile române, Luceafărul etc, primul avion cu reacție etc).

1. Nacionalna himna je *Probudi se Rumune*

Deşteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croieşte-ți altă soartă,
La care să se-nchine şi cruzii tăi duşmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman
Şi că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume,
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ştefan, Corvine,
Româna națiune, ai voştri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“, strigă toți.
. . . . . .
Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creştină,
Deviza-i libertate şi scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăşi în vechiul nost' pământ!

Domaći zadatak:

1. Dodajte na listu nacionalnih simbola koji su već prikazani još neke simbole koje smatrate karakterističnim.

2. Opišite srpske nacionalne simbole (ako ste srpski državljanin) ili bugarske (ako ste Bugarin).

C. Stub beskonačnosti, delo rumunskog vajara Konstantina Brankuša (1876-1957).
Izvor slike:
http://www.romaniatravel.com/media/pictures/mari/Coloana%20Infinitului.jpg

1. Imnul național *Deşteaptă-te, române*

Deşteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croieşte-ți altă soartă,
La care să se-nchine şi cruzii tăi duşmani!

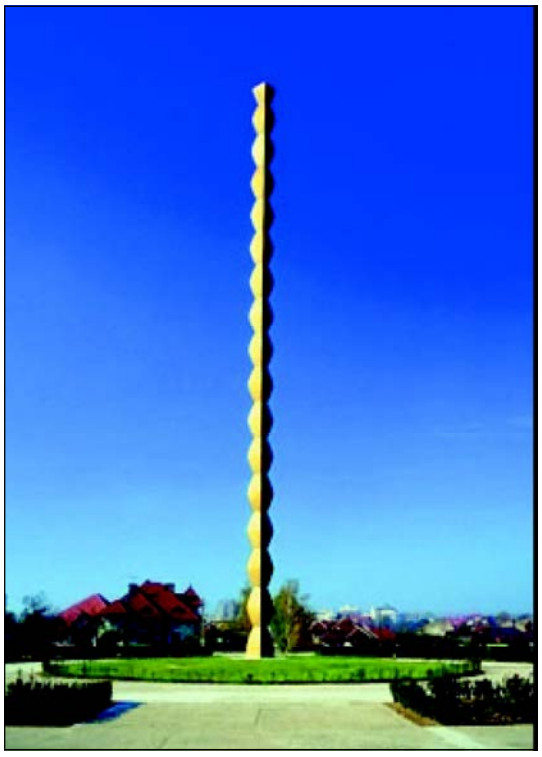
Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman
Şi că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume,
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ştefan, Corvine,
Româna națiune, ai voştri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“, strigă toți.
. . . . . .
Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creştină,
Deviza-i libertate şi scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăşi în vechiul nost' pământ!

Temă:

1. Adăugați la lista de simboluri naționale prezentate în carte şi altele pe care le considerați a fi caracteristice poporului român.

2. Descrieți simbolurile naționale sârbeşti (dacă sunteți cetățeni sârbi) sau bulgăreşti (dacă sunteți cetățeni bulgari).

C. Coloana Infinitului, lucrarea sculptorului român Constantin Brâncuşi (1876-1957).
Sursa imaginii:
http://www.romaniatravel.com/media/pictures/mari/Coloana%20Infinitului.jpg

A n e k s

Numerička evolucija rumunskog naroda iz Timočke zone i zvanične statistike iz Srbije i Bugarske.

Zvanične statisktike iz Srbije i Bugarske u odnosu na rumunski narod uglavnom su netačne.

A . Evolucija rumunskog naroda u zvaničnim statistikama u Srbiji (1846-2002):

Anul	Români	%	Craina	Timoc	Pojarevat	Morava	% din populația Serbiei	Estimări
1846	97215	41.8	64.8	51.0	36.6	17.1	11.2	
1859	122595	43.3	67.7	51.6	38.8	16.1		
1866	127326						9.5	
1884	149727		63.3	61.2	32.3	15.6	8.1	
1890	143684		59.2	42.9	26.1	5.4	6.8	
1892	159510		59.2	48.1	28.0	5.4	6.2	
1900	122492		47.4				5.9	
1921	149946		59.0	25.3	20.2	2.9		
1931	57000							
1940-1945								350000-434000
1953	29000 (198793 vorbitori de română)							
1961	1330							
1991	16539 (71536 vorbitori de română)							

Anexa

Evoluția numerică a populației româneşti din zona Timocului în statisticile oficiale din Serbia şi Bulgaria.

Statisticile oficiale din Serbia şi Bulgaria privitoare la populația românească sunt, în mare măsură, departe de adevăr.

A. Evoluția populației româneşti în statisticile oficiale din Serbia (1846-2002)

Anul	Români	%	Craina	Timoc	Pojarevat	Morava	% din populația Serbiei	Estimări
1846	97215	41.8	64.8	51.0	36.6	17.1	11.2	
1859	122595	43.3	67.7	51.6	38.8	16.1		
1866	127326						9.5	
1884	149727		63.3	61.2	32.3	15.6	8.1	
1890	143684		59.2	42.9	26.1	5.4	6.8	
1892	159510		59.2	48.1	28.0	5.4	6.2	
1900	122492		47.4				5.9	
1921	149946		59.0	25.3	20.2	2.9		
1931	57000							
1940-1945								350000-434000
1953	29000 (198793 vorbitori de română)							
1961	1330							
1991	16539 (71536 vorbitori de română)							

Anul	Români	%	Craina	Timoc	Pojarevat	Morava	% din populația Serbiei	Estimări
2002	39882 vlahi 2778 români 42660 total (58221 vorbitori de română)							Cel puțin 245000

B. Numerička evolucija rumunskog naroda u Bugarskoj prema zvaničnim podacima:

Anul	Populația românească
1905	75773
1910	79429
1920	57312
1926	69080
1934	16405

C. Prema cenzusu iz 2001. godine iz Bugarske rumunska manjina nije čak ni pomenuta:

Total	Bulgari	Turci	Țigani	Alții	Nu a declarat	Necunoscut
7928901	6655210	746664	370908	69204	62108	24807

D. În districtul Vidin, unde este concentrată o numeroasă populație românească statistica oficială se prezintă astfel:

Total	Bulgari	Turci	Țigani	Alții	Nu a declarat	Necunoscut
130074	118543	139	9786	528	553	525

Anul	Români	%	Craina	Timoc	Pojarevat	Morava	% din populația Serbiei	Estimări
2002	39882 vlahi 2778 români 42660 total (58221 vorbitori de română)							Cel puțin 245000

B. Evoluția numerică a populației româneşti din Bulgaria conform statisticilor oficiale

Anul	Populația românească
1905	75773
1910	79429
1920	57312
1926	69080
1934	16405

C. Conform recensământului din 2001 din Bulgaria, minoritatea românească nici măcar nu este menționată:

Total	Bulgari	Turci	Țigani	Alții	Nu a declarat	Necunoscut
7928901	6655210	746664	370908	69204	62108	24807

D. În districtul Vidin, unde este concentrată o numeroasă populație românească statistica oficială se prezintă astfel:

Total	Bulgari	Turci	Țigani	Alții	Nu a declarat	Necunoscut
130074	118543	139	9786	528	553	525

E. Širenje rumunske populacije severno od Dunava i na Balkansko poluostrvo.
Izvor slike: Sursa imaginii: http://mdn.md/pic_lib/1117801076.png

Domaći zadatak:

1. Kako se objašnjava činjenica da je u periodu od 1859. do 1866. godine rumunska populacija porasla samo za 5000 ljudi, dok je srpska iz iste zone porasla za više od 30.000 ljudi (A)Ž?
2. Kako se objašnjava iznenadno opadanje rumunskog stanovništva iz zone Timoka od 1892. do 1900. (A)?
3. Kako se objašnjava iznenadno opadanje rumunskog stanovništva u zoni srpskog Timoka nakon Drugog svetskog rata (1300-1961) (A)?
4. Kako se objašnjava naglo opadanje broja Rumuna od 1926. do 1934. (B)?
5. Kako se objašnjava opadanje rumunske populacije iz Opštine Vidinin sa 42.000 (1926) na 3.213 (1934) (B)?
6. Kako se objašnjava činjenica da Bugarske statistike ne pominju rumunsku populaciju, čak ni tamo gde postoje Rumuni (Vidin) (C), (D)?

E. Răspândirea populației românești la nord de Dunăre şi în Peninsula Balcanică.
Sursa imaginii: http://mdn.md/pic_lib/1117801076.png

Temă:

1. Cum se explică faptul că de la 1859 la 1866 populația românească a crescut doar cu circa 5000 de persoane, în timp ce sârbii din aceeaşi zonă au crescut cu peste 300000 (A)?
2. Cum se explică brusca scădere a populației românești din Timocul sârbesc de la 1892 la 1900 (A)?
3. Cum se explică scăderea bruscă populației românești din Timocul sârbesc după cel de-al doilea război mondial (minim de 1330 în 1961) (A)?
4. Cum se explică scăderea bruscă a numărului de români din 1926 până în 1934 (B)?
5. Cum se explică scăderea populației românești din districtul Vidin de la cca. 42000 (1926) la 3213 (1934) (B)?
6. Cum se explică faptul că în Bulgaria, statisticile nu menționează populația românească, chiar acolo unde există români (Vidin) (C), (D)?

Bibliografie

Anghel, Florin, Cojoc, Mariana, Tiță, Magdalena: *Români şi bulgari. Provocările unei vecinătăți*, Editura Cartea Universitară, Bucureşti, 2007.

Băluțoiu, Valentin, *Românii timoceni din negura Evului Mediu în era globalizării*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2008.

Brătianu, Gheorghe I., Golopenția, Anton, Popp, Nicolae M., Florescu, Florea, Andrei A., Hâciu, Anastase M., Petrinca P. , Cristea S., Batzaria N., *Românii din Timoc* (articole din revista Timocul), Editura Sitech, Craiova, 2007.

Constatinescu, N.A, *Chestiunea timoceană*, Vâlsan George, *Românii din Bulgaria şi Serbia*, Romanschi, Stoian, *Românii dintre Timoc şi Morava*, Zaječar: Ariadne Filum, 2003.

Diamandi Armiceanul, V., *Românii din Peninsula Balcanică*, Editura Domino, 1990.

Dogaru, Mircea, *Singur împotriva Europei*, Editura Phobos, Bucureşti, 2005.

Kostandinovic-Traian, Dragisa, *Românii din nord-estul Serbiei între anii 1804-1948*, Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni şi Editura Semne, 2008.

Jelavich, Barbara, *Istoria Balcanilor*, vol I şi II, Institutul European, Iaşi, 2000.

Murnu, George, *Istoria românilor din Pind, Vlahia Mare (980-1259)*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2004.

Nedelcea Cotescu, Diana, *Românii din Serbia*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2005.

Nedelcea Cotescu, Diana, *Biserica românească din Serbia*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2006.

Nestorescu, Virgil, *Românii timoceni din Bulgaria*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti, 1996.

Panea, Nicolae, Bălosu, Cornel, Obrogea, Gheorghe, *Folclorul românilor din Timocul bulgăresc*, Editura Omniscop, Craiova, 1996.

Pavlov, P. Ianev. I, Cain , D., *Istoria Bulgariei*, Editura Corint, Bucureşti, 2002.

Tanaşoca, Anca, Tanaşoca, Nicolae, Şerban, *Unitate romanică şi diversitate balcanică*, Editura Fundației Pro, Bucureşti, 2004.

Zbuchea, Gheorghe, *Românii şi Balcanii în epoca modernă (1804-1918)*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2003.

Zbuchea Gheorghe, Cezar Dobre, *Românii timoceni*, vol. I, II, III, Editura DC Promotions, 2005.

*** Românitate şi latinitate în Uniunea Europeană, vol. I, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2007.

*** Românitate şi latinitate în Uniunea Europeană, vol. II, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2008.

*** *Românii din Bulgaria*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, Asociația Culturală Pro Europa „Lamura”, 2005.
*** *Mărturii despre românii din Timocul sârbesc*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, Asociația Culturală Pro Europa „Lamura”, 2005.

◆

Iată adresa unor site-uri Internet,
unde puteți afla lucruri noi despre românii balcanici:

http://www.romaniuitati.eu/
http://karavlahos.blogspot.com/
http://www.armanlu.go.ro/
http://www.arhiepiscopiatomisului.ro/istoric/1_vietile_sf_dobrogeni/3cuv_dionisie_mic.html
http://sites.google.com/site/arotmm/Home/technology
http://www.brancusi.ro
http://www.istro-romanian.net/articles/art080603.html
http://www.frontpress.ro/?p=104 http://miscarea.net/romanii.html
http://www.flickr.com/photos/timoceanul/
http://209.85.129.132/search?q=cache:ZoDIQKDhFfQJ:www.romanii.ro/romanii_de_langa_noi/1ROMANII%2520DIN%2520BANATUL%2520SARBESC.doc+Miscarea+Democratica+a+Romanilor+din+Serbia&cd=9&hl=ro&ct=clnk&gl=ro&lr=lang_en|lang_fr|lang_ro&client=firefox-a
http://ro.wikipedia.org/wiki/Timoc
http://www.descopera.ro/cultura/3290163-baba-novac-mana-dreapta-a-viteazului
http://www.realitatea.net/sora-marelui-actor-toma-caragiu—matilda-caragiu-marioteanu—a-incetat-din-viata_473931.html

◆

Site-uri pe care au fost publicate documente internaționale care se referă
la protecția drepturilor minorităților naționale:

http://www.dri.gov.ro/documents/Carta_ELRM.pdf
http://209.85.129.104/search?q=cache:ZvFthpbYHKcJ:www.irdo.ro/file.php%3Ffisiere_id%3D73%26inline%3D+Conven%C5%A3ia-cadru+pentru+protec%C5%A3ia+minorit%C4%83%C5%A3ilor+na%C5%A3ionale&hl=ro&ct=clnk&cd=8&gl=ro&client=firefox-a

◆

Site-uri culturale româneşti:

http://www.srr.ro/
http://www.radio3net.ro/
http://www.romanianvoice.com/culture/index.html

Lucrarea „O istorie pentru românii de la sud de Dunăre“
poate fi accesată pe site-urile:
http://www.romaniuitati.eu
și
http://www.valeatimocului.ro

C u p r i n s

	Argument	. . . . .	7
	Nota autorului	. . . . .	9
	Beleška pisca	. . . . .	8
	Introducere	. . . . .	13
Capitolul I.	Începuturile	. . . . .	17
Poglavlje I.	Počeci	. . . . .	16
Capitolul II.	Strămoşii (I)	. . . . .	23
Poglavlje II.	Preci (I)	. . . . .	22
Capitolul III.	Strămoşii (II)	. . . . .	31
Poglavlje III.	Preci (II)	. . . . .	30
Capitolul IV.	Romanizarea	. . . . .	49
Poglavlje IV.	Romanizacija	. . . . .	48
Capitolul V.	Etnogeneza	. . . . .	57
Poglavlje V.	Etnogeneza	. . . . .	56
Capitolul VI.	Vlahii în izvoarele istorice	. . . . .	69
Poglavlje VI.	Vlasi u istorijskim izvorima	. . . . .	68
Capitolul VII.	Afirmarea statală	. . . . .	73
Poglavlje VII.	Utvrđivanje države	. . . . .	72
Capitolul VIII.	Statul sârb	. . . . .	87
Poglavlje VIII.	Srpska država	. . . . .	86
Capitolul IX.	Otomanii	. . . . .	97
Poglavlje IX.	Otomani	. . . . .	96

Capitolul X.	Voievozi eroi (I)	 107
Poglavlje X.	Vojvode heroji (I)	 106
Capitolul XI.	Voievozi eroi (II)	 115
Poglavlje XI.	Vojvode heroji (II)	 114
Capitolul XII.	În timpul ocupației otomane	 135
Poglavlje XII.	Vreme otomanske vlasti	 134
Capitolul XIII.	Renaşterea națională	 145
Poglavlje XIII.	Nacionalno buđenje	 144
Capitolul XIV.	Revoluții	 151
Poglavlje XIV.	Revolucije	 150
Capitolul XV.	Unire şi Libertate	 163
Poglavlje XV.	Ujedinjenje i oslobođenje	 162
Capitolul XVI.	Un destin vitreg	 169
Poglavlje XVI.	Jedna nezgodna sudbina	 172
Capitolul XVII.	Renaşterea Bulgariei	 183
Poglavlje XVII.	Buđenje Bugarske	 182
Capitolul XVIII.	„Marea Renaştere Națională” a românilor din Balcani	 191
Poglavlje XVIII.	”Veliko nacionalno rođenje“ Rumuna sa Balkana	 190
Capitolul XIX.	Război	 203
Poglavlje XIX.	Rat	 202
Capitolul XX.	Atanasie Popovici-Furnică	 217
Poglavlje XX.	Anastasije Popović-Mrav	 216
Capitolul XXI.	În perioada interbelică	 227
Poglavlje XXI.	Period između dva svetska rata	 226
Capitolul XXII.	Din nou război	 239
Poglavlje XXII.	Ponovni rat	 238
Capitolul XXIII.	În zilele noastre	 253
Poglavlje XXIII.	U naše vreme	 252
Capitolul XXIV.	Aceleaşi tradiții	 269
Poglavlje XXIV.	Iste tradicije	 268

Capitolul XXV. Mari români de pe ambele maluri ale Dunării . . . 273
Poglavlje XXV. Veliki Rumuni sa obe obale Dunava 272

Capitolul XXVI. Identitatea românească 287
Poglavlje XXVI. Rumunski identitet 286

Anexa 293
Aneks 292

Bibliografie 299

Lucrarea „O istorie pentru românii de la sud de Dunăre“
SE DISTRIBUIE GRATUIT

D.T.P. :
Doru ȘANIA

Editura **ALMA** - Craiova
Baza industrială ALMA CONS
Calea Severinului, Nr. 44 A
Tel./ Fax: (0251) 586.301 ▪ 587.300

Tiparul executat la imprimeria **ALMA CONS**
Tel./ Fax: (0251) 586.301 ▪ 587.300
e-mail: alma_cons@yahoo.com
Baza industrială ALMA CONS
Calea Severinului, Nr. 44 A
200610 - Craiova
România